پرسیارەکان، هێشتا تینووی وەڵامن

چاوپێکەوتن لەگەڵ (حەکیم کاکەوەیس)دا

ئامادەکردنی هەڵۆ بەرزنجەیی

کەرکووک ـ 2010ز ـ 2710ک

پێشکەکی...

هەڵکەوتی پرسی کورد وەک کێشەی نەتەوەیەکی نیشتمان داگیرکراو و دابەشکراو لە رۆژهەڵاتی ناوین و کوردایەتیش وەک بزوتنەوەیەکی ئازادیخواز لە پرۆسێسی دوورودرێژی نەبوونی دەسەڵات و ژێردەستەییدا وا شکاوەتەوە بە کۆمەڵێ دیاردە و فاکتی ناوچەیی و جیهانی گەمارۆ بدرێ و کاریگەرییان لەسەری دروست بێت.

ئیسلام لە میانەی 1500 ساڵی سەرهەڵدانیەوە یەکێکە لە زەقترین ئەو هێزانەی قورسایی گەورەی لەسەر پێکهاتەی کورد دروست کردووە و بە قوڵایی جەستەی کۆمەڵگای کوردی و تاکی کورددا شۆڕبۆتەوە و بەشێکی گرنگیان لێ پێک دێنێت.

خوێندنەوەی ئەم دیاردە نامۆیە بە دیقەت و میتۆدێکی ئاقڵانە و دۆزینەوەی سەرەداوە ئاڵۆزەکانی سوود و زیانی کورد لەم رووبەرەدا، دەکرێت وەک ئەرکێکی نەتەوەیی و رۆشنبیریی پێویست تەماشا بکرێت.

لەم چاوپێکەوتنەدا قسەی سەرەکیمان لەسەر ئەوە نییە پسوولەی چوونە بەهەشت بۆ کەس دابین بکەین، هەروەک چۆن نامانەوێت تیفتیفەی رق و شاڵاوی کەس بە ڕووی ئیسلامدا بدەین و لە خۆڕا ناشرینکردنی عەرەب و ئیسلام بکەینە ئامانج. وەک دەبینن تەوەری سەرەکی پرسیارەکان لە گوتە و بۆچوونی کەسانی عەرەب و موسڵمان و فاکتە مێژوویی و راستییە بەڵگەنەویستەکانەوە هەڵهێنجراوە. بۆ ئەوەی لە کایەی واقعبینی و بەرچاوروونیدا کار بکەین و خوێندنەوەمان هەبێت، پێویستە بە ئەندازەی

بارستایی و قەوارەی ئیسلام لە نێو کۆمەڵگاکەماندا بیر بکەینەوە و لە مەسەلەکان بڕوانین.
لێرەدا دەستنیشانکردنی چوارچێوە و بەرژەوەندییە باڵاکانی نەتەوەیی کورد و داکۆکی و پارێزگاریکردن لێیان، هەقیقەتی بەها و نرخ و راستییەکان لای هەر هێز و رێباز و تاکێک دیاری دەکات. واتە دیاریکردنی رۆڵی کوردایەتی و نەکردنی بە قوربانی شتەهایەکی دیکە. ئەم یاسایەش دژ و پێچەوانەی هیچ فەرمانێکی یەزدانی و گەردوونی نییە.
لەم چاوپێکەوتنەدا گەشتێکی هەستیار بە نێو کۆمەڵێ فاکت و مێژوو و رووداو و سەردەمی ئیسلامدا دەکەین، کەخودی بابەتەکە تەواو هەستیار و فرەڕەهەندە و قسە لەسەرکردنیان بە کەماڵی بیر و هۆشەوە جورئەتیکی تایبەتی دەوێت. لەتەک ئەمانەشدا پرسگەلێکی ئەدەبی و مێژوویی و سیاسی و رۆشنبیریی دیکەشمان بەسەر کردۆتەوە. وێڕای ئەوەش هەوڵ دراوە هەندێ نهێنی و دیدی تایبەت و بیروڕای روونتر لای حەکیم کاکەوەیس بخەینە بەر چاوی خوێنەران.
بە باوەڕی ئێمە پرسیاری گرنگ بۆ کورد دوای لەدەستدانی ئایین و دەسەڵاتی خۆی ئەوەیە: بۆ نەیتوانی وەک گەلانی دیکە سوود لە ئیسلام وەرگرێت؟ ئینجا مافی خۆمانە گازندەیی لەو هێز و لایەنانە بکەین کە ئەجندای دەرەکیان کرتۆتە قورئانی سیاسی خۆیان لە کوردستاندا!؟ دواتر رووی رەخنەمان لەوانەیە کە دەیانەوێ بە ناوی خودا و قورئانەوە ئاستەنگ بۆ کوردایەتی دروست بکەن و رێز لە بەها نەتەوەییەکانی کورد نەگرن!؟... سەرئەنجام دەگەینە ئەو راستییەی کارکردن لەم کایەدا بۆ دۆزینەوەی میکانیزمێکی گونجاوی چارەسەرکردنی دۆزەکەمان لەبەرایی گەلێک شتی دیکەوە دێت.
حەکیم کاکەوەیس... نووسەرێکی گۆشەگیر و دوور لە رووداوەکان نییە، بەڵکو ناوێکی ئاشنا و ناسراوی پانتایی رۆشنبیریی کوردییە. بە درێژایی

20 ساڵ زیاترە بە قەڵەمە رەنگینەکەی و کوردییە پاراوەکەی و وەرگێڕانە دانسقەکانی سەرگەمی خزمەتی ووشە و فەرهەنگ و کتێبخانەی نەتەوەکەیەتی و ئامادەگی بەرداوامی لە نێو گۆڤار و رۆژنامەکاندا بە نووسین و هەڵوێست دەربڕین بە رانبەر بە پێشهات و دیاردەکان هەیە. لە هەموو سات و شوێنەکانیشدا وێڵ و هاوڕێی رەگەز و توخمی کوردایەتی و هەقە. هەر ئەم هۆکارانە بوونەتە بزوێنەر و هەڵسوڕێنەری نووسینەکانی و لەئاکامدا بۆمان دەردەکەوێت، کە کاکەوەیس تەواوی توانا و وزە و باوەڕی خۆی تەرخانی ئەوە کردووە جەوهەر و ناوەڕۆکی پرسەکانی پێیان بەرجەستە بکات. کاکەوەیس سالانێکە بێ پەروا بە رۆحێکی هێندە بەرز و سەربڵند و دوور لە سڵکردنەوە لە دەسەڵات و ماڵی دنیا دەنووسێ، دەنگی ڤیتۆ بەرانبەر ناهەقی و بیر و رێباز و رەفتاری چەوت و ناپەسەند هەڵدەبڕێ، گەلێک کەس ئیرەیی بە بوێری و دڵسۆزییەکەی دەبەن.

دوای بڵاوکردنەوەی ((نەتەوایەتی کورد و ئیسلامەتییەکەی)) کەڵکەڵەی بەشێکی ئەم پرسیارانە لە مێشکمدا دروست بوو. هاوزەمانیش بە چاکم زانی دەرفەتێکی تر لەم کەناڵەوە بخرێتە بەردەم کاکەوەیس بۆ ئەوەی، ئەوەی نەیووتووە و بەسەریدا تێپەڕیووە لێرەدا جێیان بۆ بکاتەوە تا دەروازە تەنگەبەرەکانمان بۆ فراوانتر بکات.

سەرباری مەشغەڵەتی نووسین و وەرگێڕان و دەردیسەری ژیان، کاک حەکیم لە دەمێکی کورت و پێوانەییدا، بە دڵێکی فراوان و خۆشییەوە، چاکی لێ هەڵماڵی و وەلامی پرسیارەکانی دامەوە. ئەم بەدەنگهاتنە گورجوگۆڵانەی دەکرێت بە رێز و دڵسۆزیی لێ قبول بکرێت، جگە لەدەستخۆشی و هیوای بەردەوامی کاک حەکیم لەسەر خزمەتی زیاتری فەرهەنگەکەمان .

ئەم بەرهەمەش دەبێتە زنجیرەیەکی نوێی پرۆژەی ((پرسیارەکان هێشتا تینووی وەڵامن)) کە ناو بەناو لە ڕێی بەسەرکردنەوەی کەسایەتییەکی ڕۆشبیریی دیاریی نەتەوەکەمانەوە دەکەویتە بەردەستی خوێنەری هێژا...
بەختەوەرم گەر بە پرسیار و وەڵامەکانمان توانیبێتمان خزمەتێکی ژیکەڵەمان پێ ببڕێت و گۆشەیەکی کتێبخانەی کوردی پڕ بکەینەوە.

هەڵۆ بەرزنجەیی
8.5.2010   2710 کوردی ـ بەرلین

پرسیارەکان، هێشتا تینووی وەڵامن
چاوپێکەوتن لەگەڵ (حەکیم کاکەوەیس)دا

1. کاکەوەیس بۆ کێ دەنووسێت و بۆچی دەنووسێت و نووسین چی پێ دەبەخشێت و چ مانایەکی دەداتێت؟

حەکیم کاکەوەیس: لە گۆشەنیگایەکی بە قەدەر حاڵەوە دەڕوانمە جیهانێک، کە کورد تیایدا گیری خواردووە. پێم خۆشە ئەوانەی کێشە و خولیایان بە کێشە و خولیای من دەچێ یا هاوڕێی سەفەری منن بەرەو چارەنووسی نەتەوایەتی و ئامانجەکانی، لە هەمان گۆشەنیگاوە لێی بڕوانن و وەک من درکی پێ دەکەم، ئەوانیش ئاوها، بە بێ پەنابردن بۆ فەلسەفە و ئایدۆلۆژیا و پەراوێزەکانی ئاین و قال و قیلی پەیامبەران و فەیلەسووفان، وەک هەیە ببینن و درکی پێ بکەن. دەمەوێ ئەوانەی چاویلکەی خوازراوەی فەلسەفی و فکرییان لە چاو کردووە و کێشەی نەتەوایەتییان لێ بزرە و ئاوازی

پاراوبوون و حەسانەوە بۆ تەراویلکەی چاوخەڵەتێن دەڵێن چاویلکەکانیان دانێن و واقیعەکە وەک هەیە ببینن: ئێمە لە چ قەیرانێکی فکریی کوشندەداین! لە کوردایەتی گەڕێ و بزانە لە چ قەیرانێکی مرۆڤایەتیداین! بۆچی گلۆڵەمان ئاوها ئالۆسکاوە و کەس سەرەداوەکەی نادۆزێتەوە؟! دەمەوێ بڵێم ئەو تووڵەمارە ڕەنگاوڕەنگ و ڕازاوەیەی پێی دەڵێن ڕێبازی سەرجەمی مرۆڤایەتی، جا ئایدۆلۆژیای دینی یا دنیایی یا هەر شتێکی تر، بۆ ئێمەی دەرەوەی ڕێڕەوی مێژوو و مرۆڤایەتی، ژەهراوی و کوشندەیە و دەستی بۆ مەبە. دەمەوێ لەگەڵ مامۆستا مەسعوود محەمەددا بڵێم: "ئەو میللەتەی دابەش کرابێ و بە درێژایی مێژوو بێگانە حوکمی کردبێ، بە پێوانە لەگەڵ ئەو میللەتانەدا کە وەک منداڵ لەگەڵ لەدایکبووندا کیانیان هەیە، گوتنەوەی قسەکانی مارکس لە بارەی پلەکانی پێشکەوتنەوە، دەبێتە خورافات چونکە ئەو گەلە نە خاوەنی خۆی بووە نە خاوەنی مێژووی خۆی بووە نە خاوەنی چارەنووسی خۆشی بووە." من، لەگەڵ داوای لێبوردنم لە ڕەوانی مامۆستا، ئەوەشی بۆ زیاد دەکەم کە لە بەر هەمان هۆ، خەریکبوون لەگەڵ عەولەمە و فێمینیزم و ئیسلامەتی سیاسییانەشدا دەبێتە خورافات. خۆ دەبینین بۆ هەڵهێنانی هەموو مەتەڵێکی مێژووی خۆمان پەنا بۆ دەرەوەی خۆمان دەبەین و هەر کە نهێنییەکیان لە ناخی خۆمانەوە بۆ درکاندین یا درۆیەکیان بۆ هەڵبەستین، خەنیی دەبین. هەر بۆ نموونە دەڵێم خۆمان لە بارەی خەتەنەکردنی مێینەوە لە ڕابردووی دوودا شتێکی ئەوتۆ نازانین کەچی لە شیعرێکی جەریردا، وەک وەحشی باس کراوین کە ئافرەتمان نە خەتەنە کراوە نە زانیویەتی لە دەفردا شیر بخواتەوە! لێی ناگرم ئاوها باسی (ئاگرپەرست) بکا چونکە کاری ئەو لە هەجودا زێدەڕۆیی بووە. جەریر لە هەجوی فەرەزدەقدا، لە بەیتێکدا دەڵێ:

وما وجعت ازدية من ختانة ولا شربت في جلد حوب معلب[1]

دەستکاریکردنی نەورۆزیش بە شێوەیەک لە زەرەری خۆماندا بێ هەر هی داگیرکەرە و بۆی هەڵدەپەڕین. ئەو نەورۆزەی ئاهەنگی بۆ دەگێڕین تێکشکانی دەسەڵاتی (ئاستیاگ)ە کە سەر بە مادەکان بووە و کراوە بە داستانێک سێ سەری هەبووبێ و دوایی دوو لە سەرەکان کراون بە مار و ناوەکەشی کراوەتە ئەژدەهاک. نەورۆز، لە بنەڕەتدا پێشوازیکردن بووە لە فرەوەهەر (ڕۆح)ی باوباپیران و دواجار، لە بەرەبەیانی یەکەم ڕۆژی نەورۆزدا، بە ئاگرکردنەوە بەڕێ کراونەتەوە بۆ دنیای باڵا و مینۆ (بەهەشت)ی خۆیان... لەوەش گەڕێ جارێ دەمانبەنەوە سەر نەوەی جنۆکە و جارێ دەمانکەنە نەوەی عەبباسییەکەن و بۆ هەر عەشرەتێک سەرچاوەیەکی عارەبی دەدۆزنەوە. تەنانەت عەلی کیمیاویشمان لێ ببووە مێژووزان و لە دادگادا دەیگوت: یەزیدییەکان هەر لە ناوەکەیانڕا دیارە سەر بە کێن، ئیتر چۆن غەدریان لێ دەکەین! پێشتریش، لە کاتی دەسەڵاتیدا پێی دەگوتن: ئەوانە چین تا ببنە کورد یا عارەب! وەک نەوەکانی بەلقیس بەرەڵای کێوانیان بکەن! بەشەرێکمان، تا دوای ڕاپەڕین، نەبوو باسی ئەوە بکا کە ئەو بەشەی کورد ئێزدین نەک یەزیدی. کە باسی حەقیقەتی نەورۆزیش دەکەیت، خەڵکت لێ دەڕەنجێن: هەر ئەو مێژووەمان هەیە ئەوەشمان لێ دەشێوێنن! نەخێر، ئەو مێژووە خۆی شێواوە و پێویستە ڕاست بکرێتەوە. میللەتێک دوژمن بیخاتە سەر ڕێگا، ئەو ڕێگایە قەت ناگاتە ئامانجێک پێی ڕازی بێ یا تیایدا ئاسوودە بێ. نەورۆز هی کوردە و کەس ئەوەندەی کورد مافی بە سەریەوە نییە. من بەش بە حاڵی خۆم، بە یادی ڕۆحی باوباپیرانەوە نەورۆز دەکەم و ئەوەش جەژنەکەم لە دڵدا شیرینتر و جوانتر و پیرۆزتر دەکا. بۆچی دانیشتوانی نەرویج و سوید یادی ڤایکینگەکانی خۆیان بکەنەوە من یادی فرەوەهەری باوباپیرانی خۆم نەکەمەوە. ئەوان یادی (توور)ی خەیاڵکردی خۆیان دەکەنەوە کە

چەکوشەکەی ئەوەندە قورس بووە و دوو تەگە گالیسکەکەیان ڕاکێشاوە و بە شانازییەوە، وەک مەدالیا بە بەرۆکی خۆشیانەوە دەکەن.

باش دەزانم هەر بەشەرە و بە جۆرێک لەو جیهانە و خۆشی و ناخۆشییەکانی ژیان دەڕوانێ و هەر یەکە بە شێوەیەک عەشقی تووڵەمارێکی دیاریکراوی ئایدۆلۆژی دەبێ و بەهەشتێک لە خەیاڵی خۆیدا دروست دەکا، ژەهرەکەی بیر دەچێتەوە و لەگەڵیدا کێشە نەتەوایەتییەکەی خۆشی بیر دەچێتەوە، لەوانەش گەڕێ کە بە مەبەست بڕەو بە بابەتی وا دەدەن و خەڵکی پێوە سەرقاڵ دەکەن: خەباتی نەتەوایەتی لە بیری خۆت بەرەوە و خەبات دژی باوکسالاری و کۆنەپەرستی و سەرمایەداری و چەوساندنەوەی ژن و منداڵ و پیسبوونی ژینگە و ئاوهەوا بکە، هەموو ئەوانەش ئەوەندەی ڕاوەجنۆکە لە تاکی کوردەوە دوورن و کەسیش باسی ئەوە ناکات نەتەوەی کۆیلە ناتوانێ منداڵەکەی خۆشی بە کەیفی خۆی پەروەردە بکا چجای کاریگەری لە سەر سستەمی باوکسالاری و کارگەی ناوکی و پرۆژەی ئاودێری جیهانی و کەشوهەوا و بەرزبوونەوەی پلەی گەرما و داچۆڕانی ئەستێرە و سەهۆڵبەندانی دوو تەوەرەکەی زەمین و بەرزبوونەوەی ئاستی ئاوی زەریاکان و ڕزگارکردنی ورچی پاندا و چینە چەوساوەکانی دنیا هەبێ! ئێمە، ئەگەر ژینگەش پیس بکەین بە کەرەسەی خەڵکی تر پیسی دەکەین و خۆمان، ئەگەر کەرەسەی خەڵکمان نەبێ، بە چاک یا خراپ، هەر هێندەی گیاندارە کێوییەکان کاریگەریمان لە سەر ژینگە هەیە و هەر هێندەی گیاندارە کێوییەکانیش دەسەڵاتمان بە سەر سستەمی ژیاندا دەڕوا و هەر هێندەی ئەوانیش دەتوانین ڕاوچی وقەساب و بکوژی خۆمان لە خۆمان دوور بخەینەوە یا لە دەستیان ڕابکەین.

لە ئیسلامدا دەڵێن: (باوەڕدار لە یەک کونەوە دوو جار پێوەنادرێ). ئەوە گوتەیەکی جوانە بەڵام کورد، لەگەڵ ئەوەشدا کە یەکێکە لە میللەتە هەرە باوەڕدارەکانی دنیای موسوڵمانان، بە هیچ شێوەیەک سوودی لێ نەدیوە.

نەک دوو جار، بگرە هەزار جاریش لە یەک کونەوە پێوە دراوین و واز ناهێنین. ئێستا کورد کەوتۆتە باریکەوە، لەوە دەرچووە جاروبار گفتوگۆ و ئاگربەست لەگەڵ دوژمندا رابگەیەنێت، بەڵکو لە گفتوگۆیەکی هەمیشەیی بێبڕانەوەدایە لەگەڵ بەغدادا و دەڵێی هەرگیز لە بەغدا پێوەی نەداوە. گفتوگۆی کورد لەگەڵ بەغدادا لەوە دەرچووە دانوستانی نێوان دوو لایەنی سیاسی بێ کە ڕووباری خوێنیان لە نێواندایە و بۆتە پیشەیەکی بەردەوامی بەپیت بۆ بەرپرسانی کورد. عیراقیش، تا ئارامبوونەوە و بەهێزبوونەوەی، ئەو بەرەکەتەی کوردی لە خوا دەوێت... نوێنەرانی کورد هەندێ جار هەر دەڵێی چ کێشەیەکی نەتەوەییان نییە. من دەمەوێ بڵێم ئەوە قومارێکی دۆڕاوە و پیشەیەکیش نییە شانازی پێوە بکرێ. کێ باوەڕ دەکا کەسێک بە لای کەمەوە چل ساڵ گفتوگۆچی بووبێ و هەر وازیش نەهێنێ؟! بەردەوامبوون لە سەر ئەو پیشەیە و بە هەمان ئاراستەدا و لە هەمان بەرەدا، خۆی لەخۆیدا، ئەگەر بەڵگەی بازرگانیکردنیش نەبێ، بەڵگەی سەرنەکەوتنێتی. ئەو ڕێزدارانەی گفتوگۆیان کردۆتە پیشە، لە ڕاستیدا گفتوگۆ ناکەن، بەڵکو لێهاتوانە، بە دەم گوتنی ئەی ڕەقیب و ڕاوەشاندنی ئاڵای کوردستانەوە، خەریکی دەستەمۆکردنی کوردن بۆ داگیرکەران، بە تایبەتی بۆ بەغدا. بە درێژایی مێژوو، هیچ هێزێکی عیراقی نەیتوانی کورد ڕام بکا بەڵام سیاسەتمەدارانی خۆمان بۆیان ڕام دەکەن. کورد خۆی بە خەسڵەت سڵە و بە ئاسانی بە داوی داگیرکەرەوە نابێ بەڵام نوێنەرەکانیان، کە لە گفتوگۆدا دۆڕاو و لە خۆڵلەچاوکردنی کورددا جادووگەری لێهاتوو و سەرکەوتوون، ڕامی دەکەن. من بۆ خۆمی کورد و تۆی کورد و ئەوانی کورد دەنووسم کە مێژوومان پڕە لە کارەساتی جەرگبڕ و دڵتەزێنی وەکو ئەنفال... ئەنفال لە هەموو سەردەمێکدا نەک تەنها سەردەمی بەعس و سەددام. ئەگەر ئەنفال بکەینە تاوانێک و تەنها بیخەینە ئەستۆی سەددام حوسێن و بەعسەوە، ئەوانی تر لەو تاوانە

بێبەری دەکەین... سەرباز و جاسووس و شوفێری گواستنەوە و چاڵهەڵکەن و دەستڕێژکەر بێبەری دەکەین جگە لە جاشەکانی خۆمان. خۆمان بە ویستی خۆمان بێبەرییان دەکەین. من دەمەوێ قەعقاع لە ناو قوڕگی مێژووەوە بهێنمە بەردەمی دادگا بۆ ئەو تاوانە گەورانەی لە گەرمیانی ئێمەدا ئەنجامی داون. دەمەوێ ئەو دەیان هەزار ژن و کچە کوردە بهێنمە زمان کە لە سەردەمی غەزاکان و دواتر لە سەردەمی ئەمەوییەکاندا و... دواتریش لە سەردەمی بەعسدا وەک ماڵات تاڵان کران و کرانە سەراری و جاریە و سەبایا و فرۆشراون و کڕدراون و کوژران و ڕەفتاری وەهایان لەگەڵدا کراوە، بەشەر ئەگەر دڕندە نەبێ بە ئاژەڵیشی ناکا. من دەمەوێ عارەب، نەک لە عیراقدا، بگرە وەک نەتەوە داوای لێبورد لە کورد بکەن و دەست لە یەخەمان بکەنەوە. من دەمەوێ هەموو کورد بەوە بزانێ کە بە درێژایی مێژووی سەدان ساڵ، ئێمە پەراوێز و موالی و سوارەی حەمیدی و جاش بووینە و تەنانەت لە شۆڕشگێڕێتیشدا بۆ خەڵکی ترمان کردووە و هەمیشە بە چاوی سووک تەماشامان کراوە و بە چاوی سووک تەماشای خۆمان کردووە. کۆماری کوردستان، سۆڤیەتی پێ لە خشتە برا و شۆڕشی شیخ مەحموود بەرهەمەکەی بۆ تورک بوو و شۆڕشی ئەیلوول ڕێکەوتنی جەزائیری بۆ ئێران لێ کەوتەوە و شۆڕشەکانی دوای ئەوانەش دەسەڵاتیان لە سوننە سەندەوە و وەک چەپکە گوڵ دایانە دەستی عارەبی شیعەوە و دەستیان کردەوە بە خەبات! شۆڕشی کورد ئەو حکوومەتەی ڕووخاند و ئەوی تری لە جێی دانا. قاسم، کورد لاوازی کرد و بەعس ڕووخاندی، بەعسی 1963 کورد لاوازی کرد و سەلام عارف خواردی، سەلام و ڕەحمانی برای کورد لاوازی کردن و دیسان بەعس خواردی و کە دیسان شەڕی بەعسمان کرد، شیعەکان بەرهەمەکەیان خوارد. من هەست دەکەم کاریکمان بە ناوی شۆڕشەوە کردووە، خوێن وماڵوێرانییەکەی بۆ خۆمان بووە و دەستکەوتیش بۆ

دوژمـن. نـاوی چـی لەمـە بنێین؟!. دەمـەوێ کـورد هـەوڵ بـدا لـەو بازنـە نەفرەتییـە بێتـە دەرێ و چـی دی بـۆ بـارودۆخی خـەڵک یاریـدەدەری هاوکێشەی کیمیایی نەبێ کە تیایدا خەڵک بگۆڕێ و خۆی، دوای ئەنجامدانی خزمەتەکەی وەکی خۆی بمێنێتەوە و لە هاوکێشەکە بێتە دەرێ. دەمەوێ بە لای کەمەوە کورد بیرێک لە ئەنجامی شۆڕشەکانی خۆی بکاتەوە تا بە قەدەر خۆیان شانازییان پێوە بکات، نەک بەقەدەر باڵای شەهیدەکان و قەبارەی خەسارەت و ماڵوێرانییەکان! شەهیدان خەسارەتە و دەستکەوت نییە تا شانازی پێوە بکرێ... کەچی ئێمەی کورد ئەوەشمان بە سەردا تێدەپەڕێت و وەک شانازی بۆ خۆمانی تۆمار دەکەین. ژمارەی زۆری شەهید دەکەینە مایەی عەنتەریياتی سەرانی خۆمان، وەک لە خۆپیشاندناندا لە دژی داگیرکەر هەڵدەپەڕین و تەنانەت ئەوانەی کە لە دوای شۆڕشی ئەیلوول بوون بە (عائیدوون) تیایاندا هەبوو لە ئۆردوگا سەربازییەکاندا هەڵدەپەڕین و عارەبی دیوانییەیان سەرسام کردبوو!

من نەمتوانی ببمە قارەمانێکی دوژمنکوژ و لە سەرەڕێی ڕۆیشتنم بەرەو تروسکایی ئازادی، بە داوی فایلدارێکی فێڵبازی حەوتسەرەوە بم و بچمە لستەی دوور و درێژی شەهیدانەوە و شانازی ساختەکارانەی حیزبەکان یەک ملیلیم زیاد بکەم. نووسین نەختێ ویژدانم ئاسوودە دەکا چونکە هەوڵ دەدەم بەرژەوەندی نەتەوەکەم و نیشتمانەکەم نەکەمە قوربانی هیچ شتێکی پیرۆز یا ناپیرۆز. لەو باوەڕەدام هەموو نووسەرێک، ئەگەر ڕاستگۆ بێ، خاوەنی جۆرە پەیامێکە و درۆزنیش بێ، خاوەنی هەموو سامانی جیهانیش بێ خاوەنی پەیام نییە. ئەگەر واشبێ، پەیامی من نەتەوایەتییە... ئەو ڕێبازەیە کە پێم وایە تاکە ڕووناکاییە بەرەو ئەنجام و ئامانجمان دەبا، ئەگەر بزانم کۆمۆنیزم کورد لە ژێردەستەیی دەردەکا، دەیکەمە گەوهەری تاجی سەری هەموو ئایدۆلۆژیاکان، بەڵام تا بەرەو کەند و کەلێنی پڕ جانەوەری بەشەریم ببا و بکوژی خۆم لێ بکاتە برا، بۆی نییە خۆ لە

باسێک هەڵقورتێنێ کە پەیوەندی بە چارەنووسی نەتەوەییمانەوە هەیە. بەڵام من کێم هەتا ڕێ بدەم یا ڕێ نەدەم خۆی هەڵقورتێنێ؟! بە داخەوە ئەوانەی یاسا دادەڕێژن و ڕێ و شوێن بۆ خەڵک دیاری دەکەن، فریان بە مەسەلە نەتەوایەتییەکەوە نییە. ئەوان خەریکن یاسا بۆ بازرگانییەکی بە پیتی درێژخایەن بۆ خۆیان دادەنێن. من دەمەوێ بڵێم: بە زۆر کراومەتە عیراقی و خاکم بە زۆر بە عیراقەوە لکێندراوە و ئەوانیش بە پێی یاساکانی عیراق، بە تایبەتی هی بەعس سنوورمان بۆ دادەنێن و زۆری لەسەر بڕۆین سەگمان تێ بەردەدەن. عارەبەکانی عیراق لە ناو خۆیاندا تەبان هەتا لەگەڵ کورددا تەبا بن؟ ئەوان کاتێ کوردیان دەوێ کۆیلەیان بێ.

شێرکۆ بێکەس لە شیعرێکدا باسی ئەوە دەکا کە منداڵی کورد پێڵاوی بێگانە بۆیاغ دەکات و هەر ئەوە ماوە پێڵاوی خواش بۆیاغ بکا، کەچی فەتوای کوشتنیان دەرکرد. ئەو فەتوایە بۆ ناوێڵییەک نەبوو بەرانبەر خوا کرابێ چونکە باوی لەتوپەتکردنی حەللاج نەماوە، بەڵکو لە سەر تاوانێکی لەوە گەورەتر بوو ئەوەش ئەوە بوو شێرکۆ بێکەس ویستوویەتی منداڵی کوردی کۆیلە و موالی، دەست لە موالێتی و بۆیاغچێتی و خزمەتکاری ئاغاکانمان هەڵگرن. ئەو مەلا موالیانە چۆن شتی وا قەبووڵ دەکەن؟ چۆن قەبووڵ دەکەن کورد موالی و کۆیلەی عارەب نەبێ؟! عارەبەکان هەندێ زاراوەی سەیریان هەیە و لە سەر ئێمەی سەپان و موالی و کۆیلەیان پێویستە بیانزانین تا جێی خۆمان بزانین و بە دڵیان بجووڵێینەوە یا هیچ نەبێ بە تۆمەتی کافربوون نەمانکوژن:

موعەڕەب: ئەو کەسەیە عارەب نییە بەڵام عارەبی خۆش دەوێ و بە گەورەی دەزانێ. موستەعرەب: ئەو کەسە ناعارەبەیە کە بووبێتە عارەب. موالی: ئەو ناعارەبەیە بووبێتە موسوڵمان و ژێردەستەیی عارەبی قەبووڵ بێ. شعووبی: پێچەوانەی موعەڕەبە و ئەو ناعارەبە موسوڵمانەیە کە عارەب بە گەورەی میللەتان نەزانێ. ئیتر وەرە لە سنووری ئەو پێوەرانەدا

لەگەڵیاندا دەربەرە! لە ڕاستیدا بۆمان هەیە سێ لەو پلە و پایانە، بە بێ سزادان وەرگرین. دەکرێ موعەڕەب بین و دنیا، بە خۆشمانەوە بکەینە کۆیلەیان و شەڕی دنیایان بۆ بکەین. بشمانەوێ دەتوانین موستەعرەب بین و خۆمان لە بیری خۆمان دەرکەین، هەروەها دەشێ بە کوردی، وەک موالی و کۆیلە بمێنینەوە و باج و سەرانە بدەین. بەڵام شعووبی بڤەیە و تۆمەتێکی گەورەیە و کوشتنی لە سەرە! چۆن عارەب لە میللەتان بە گەورەتر نازانی؟!! بۆچی جوو خۆیان بە خەڵکی هەڵبژاردەی خوا بزانن و نازییەکان خۆیان بە ڕەگی خاوێنی بەشەر بزانن و عارەب شای میللەتان نەبێ؟!

لەو چوار زاراوەیەی سەرەوە بەو واتایانەوە کە هەیانە، من بەبێ دوودڵی و سڵکردنەوە، بە شانازییەوە شعووبیم چونکە عارەب لە میللەتان بە گەورەتر نازانم. بۆچی گەورەتر بێ؟! ئاخر دینداری و خواناسییەکەی؟! ویژدانە زندووەکەی و هەقخوازییەکەی یا پیشەسازییە پێشکەوتووەکەی؟! ئەوەتا لە شەڕی ئێراندا هەموو دنیا یارمەتی عارەبی دا، کەچی ئێستا ئێران خاوەنی وزەی ئەتۆمییە و عیراقیش بەو هەموو نەوتەوە خەریکی دزی و گەندەڵکاری و دەرۆزەکردنە و بە بێ ڕەزامەندی ئێران ناتوانێ حکوومەتی خۆی دامەزرێنێ و سەروەری عیراقیان کردۆتە سەروەری جەستەی هەڕاجکراوی لەشفرۆشەکان! لە شوێنی تریشدا گوتوومە کە ئەوان دوو شانازی وایان لە مێژوویاندا هەیە کە ڕێڕەوی مێژوویان گۆڕیبێ: یەکەمیان ئەوەیە قورئان بە عارەبییە و دووەمیان ئەوەیە جارێ لە جاران قودسیان لە خاچهەڵگران ڕزگار کردووە. بەڵام یەکەمیان ئیرادەی خوا بوو و ئازایەتی خۆیانی تێدا نەبوو، دووەمیشیان سەلاحەددینی ئەییووبی و کورد بۆی کردن. ئەوجا دەگەڕێن تا شانازییەکی تر بدۆزنەوە، کاتێ کە هیچ نادۆزنەوە، فەلەستینیان هەیە: منداڵانی فەلەستین قارەمانن و سەربازی ئیسرائیلی بەردباران دەکەن! منداڵانی فەلەستین شۆڕشی بەرد بەرپا

دەکەن! ئەو شانازییە، سەرشۆڕی لەدەستدانی فەلەستینیان بیر دەباتەوە. ئەوە دەڵێن و لە بیریان نییە ئەگەر هەمان ئەو منداڵانە سەربازی دەوڵەتێکی عارەبی بەردباران بکەن، لافاوی خوێن هەڵدەستێ. ئاگایان لەوە نییە ئەگەر خۆیان خاکیان نەفرۆشتبا و جوویان بە ناوی دەرکردنەوە نەناردایەتە فەلەستین و خیانەتیان نەکردبا، پێویست نەدەما منداڵەکانیان سەربازی ئیسرائیل بەردباران بکەن و ببنە قارەمانی شاگردی دۆن کیشۆت. لە بیریان نییە شانازی درۆزنانەیان بە خۆیانەوە نەبوایە، پێویست نەدەبوو شەڕی شەش ڕۆژە لە دژی ئیسرائیل بکەن و ئێستا تەنها داوای ئەو مافانە بکەن کە لەو شەڕەدا لە دەستیان دان. ئیتر بۆ دەبێ لە میللەتان بە گەورەتر و باڵاتر بزاندرێن؟! من بە زمان و بەلاغەتیانەوە سەرسامم و وەختە بڵێم هێندەی کوردی، عارەبیم بە لاوە ئازیزە، بەڵام چۆن بە کوێر دەڵێن "بەسیر" ئاوهاش چاکە بە خراپە و خراپە بە چاکە باس دەکەن و مرۆ نازانێ لە سایەیاندا چی چاکە و چی خراپە! ڕەنگە مەسەلەکە درندەیی و دواکەوتووییش نەبێ، بەڵکو بەوپەڕی ساکاری، جیاوازی بێ لە جۆر و جەوهەردا. خاکیان بە ئیسرائیلییەکان فرۆشت چونکە نیشتەجێبوون لە خاکێکدا لە کەلەپووریاندا دەگمەنە. جوولەکەیان لە وڵاتانی خۆیانەوە بەرەو ئیسرائیل دەرکرد، چونکە دەرکردن (تەهجیر) کەلەپووریانی پڕ کردووە و بە لایانەوە ئاسایی بووە خەڵکی تریش وەک خۆیان جێگۆڕکێ بکەن... ئەم (واحە) نا، ئەوی تر! ئەوەی بە لای ئەوانەوە ئاساییە بە لای ئێمەوە مردنە، بۆیە جیاوازیمان لە جۆر و جەوهەردا هەیە و ئەگەر خۆمان بە دەستیانەوە نەدەین، هەزار سستەمی شموولی و دیموکراتی و ئاین و ئۆین پێکەوەمان نابەستێتەوە. من کە ئەو قسانە دەکەم حیساب بۆ ئەو ڕیزپەڕانە ناکەم کە بیرکردنەوەیان جیاوازە چونکە هەشبن، دڵۆپن لە زەریادا و کاریگەرییان لە سەر ڕەوتەکە سفرە... ڕێزیشم بۆیان هەیە. من لەو خەڵکەی کە بیرکردنەوەیان سنووری نەتەوایەتی ناناسێ دەپرسم: ئەگەر کورد ئەو

زاراوانە بۆ قەومی تر لە زمانەکەیدا هەبوایە چییان پێ دەگوت: بە کوردکراو و بە کوردبوو و کورد بە گەورەزان و نەزان...؟! ئەی ئەگەر بە پێی ئەو زاراوانە کورد خەڵکی خەلات بکردبا یا سازای دابا چیمان پێ دەگوترا؟! ئەدی بۆچی عارەب پەکی نەکەوتووە و لای ئێمە لە مەزنایەتی ناکەوێ؟!

هەر کوردێک ئەمڕۆ نەتەوەییانە بیر بکاتەوە و بدوێ و بنووسێ، زۆر بە زەحمەت لە نیشتمانی ئێمەدا جێی دەبێتەوە. سەروبنی سەرانی کورد لە ناخ و نەفس و دەروون و بوونی سیاسی و ئینسانیاندا کۆیلە و زەلیلن و ئەو ڕۆژە جەژنیانە بەعسییەک سڵاویکیان لێ بکا و عارەبییەکەیان دەمەزەرد بکەنەوە. عەمر مووسا، لە گۆڕە فیرعەونییەکانی میسرەوە هاتە هەولێر و لە ناو پەرلەمانی کوردستاندا خاکی کوردستانی بە خاکی عارەب دانا، کەچی یەک پەرلەمانتێری کورد فزەی لێوە نەهات. ئەوە خەجاڵەتییە... شەرمە بەڵام شەرم ماوە؟! تەماشای فارسەکان بکە چۆن ئاینی ئیسلامیان بۆ خۆیان بەکار هێنا و بوونی نەتەوایەتی خۆیان پێ پاراست و ڕێیان نەدا ببنە پاشکۆ و موالی عارەبەکان... جێی سەرسوڕمانە: قەعقاع بووە یاوەری ئیمامی عەلی کەچی لای ئەوان ناوی نییە چونکە لە قادسییەدا کەرامەتی نەتەوەیی بریندار کردوون و ژنی لێ بە تالان بردوون. تەنانەت عەلی، بە ناوی بەکر و عوسمانیشەوە کوڕی هەبووە، بەڵام فارسەکان لە داخی بەکر و عوسمانەکەی تر ناویان ناهێنن و باسیان ناکەن. ئەبوو لوئلوئەی یەخسیری غەزاکان کە قەت نەبووە موسوڵمان، عومەری خەلیفەی لە عارەبستان کوشت کەچی ئەوان قەبرێکیان لە وڵاتی خۆیاندا بە ناویەوە سازدا و هەتا ڕۆژی ئەمڕۆ بە ڕدێن و عەمامەوە بەردەوام زیارەتی دەکەن و ڕەحمەتی بۆ دەنێرن. کەس نازانێ چۆن تەرمی ئەبوو لوئلوئە گەیشتە سەر خاکی فارس!. پێم وایە ئەبو لوئلوئە فارسیش نەبووە چونکە جگە لەوەی خەڵکی نەهاوەند بووە، چەکەکەشی خەنجەر بووە... خەنجەرێکی

دوودەم کە دەسکی لە ناوەڕاستەوە بووە. سەرم لەوە سوڕماوە چۆن فارسەکان، کە شانازی بە خۆیان و ئەبو لوئلوئە و مێژووی خۆیانەوە دەکەن، ئەو خەنجەرەیان نەکردۆتە ڕەمزی نەتەوایەتی خۆیان! تۆ بڵێی لەبەر ئەوە نەبێ کە خەنجەر هی کوردە و ئەگەر وا بکەن شانازییەکەیان کەلێنی تێدەکەوێ؟!

تورکەکانیش کە بوونە موسوڵمان، ئاینەکەیان بۆ بەرژەوەندی نەتەوایەتی خۆیان بەکار هێنا و نەک هەر قەبووڵیان نەبوو ببنە موالی و ژێردەستەی عارەب، بگرە بوون بە مەولاشیان و دوای ئەوەی بورج و مەنارەیان لە کەللەی سەریان دروست کرد، سەدان ساڵیش بە ناوی سەڵتەنەتی عوسمانییەوە حوکمیان کردن و تەربووشیان لە سەریان کرد و فێرە سەمایان کردن. حەسەن عەلەوی دەڵێ: تورک ڕازی نەبوون چوار خەلیفەکەی ئیسلام بکەنە مایەی شانازی خۆیان، بەڵکو تەیمور لەنگ و هۆلاکۆیان کرد بە جێی شانازی نەتەوایەتییان. کەچی کورد لە مەزهەبەکانی ئیسلامیشدا شافعییان هەڵبژارد کە وا باوە لە مەزهەبەکانی تر عارەبچێتی زیاتر تێدایە... ئیمامی شافعی مەرجی بانگدان و (تەکبیر)ی بە عارەبی داناوە بەڵام ئەبو حەنیفە گردەبڕ جائیزی کردووە عەجەم (ناعارەب) بە زمانی خۆیان بۆ خۆیان بانگ بدەن! کورد بۆچی نەبوون بە حەنەفی؟! ئەبو حەنیفە تەنانەت ئەوەشی جائیز کردووە خەلیفەی موسوڵمانان ناعارەب بێ بۆیە تورکەکان قۆستیانەوە و بوون بە خەلیفە بەڵام کورد بە لایدا نەچوون. بە پێی مەزهەب بێ، ئەگەر دەوڵەتی سەربەخۆشمان هەبێ، دەبێ لە بنی دنیا بە دوای کەسێکدا بگەڕێین کە ڕەگی بۆ عارەب بگەڕێتەوە تا بیکەینە سەرکردەی خۆمان!! وای لەو بچووکییەی چۆتە خوێنمانەوە!!

من پێم وایە کێ زیاتر سووکایەتی بە کورد کردووە، کورد زیاتر دووی ئەوە کەوتووە و بەعسیبوونی سەدان هەزار کورد بەڵگەیەکی زندوو و نێزیکەدەستە، جگە لە فایلدارەکان کە لە هەرەتی شۆڕشگێڕیتیدا،

جاسووسییان بۆ بەعس دەکرد. یەکێتی سۆڤیەت هەمیشە هاوکاری داگیرکەری نیشتمانی ئێمەی کردووە کەچی دەیان ساڵ، هەر لە دوورەوە و تەنانەت بێ ئەوەی ئاگاشیان لێ بێ سەلاواتمان لە دیداریان لێداوە. دەشێ بیانووی نان و ژیان بۆ کەسێکی خێزانداری دانیشتووی شار بدۆزینەوە کە بووبێتە بەعسی، بەلام پیاو لە لایەکەوە پێشمەرگە و سەرکردە بێ و لە لایەکی ترەوە فایلی هەبێ و ئێستاش بێمنەتانە ڕێنمایی خەڵک بکات بۆ کوردایەتی، ئەوە دیاردەیەکی ئاسایی نییە. ئەوە سووپەر خیانەتە... پۆست تەرەسییە. هەر کاتێکیش گیانی ئازادیخوازی لە کوردێکدا بزوابێ و خوێنی خۆی کردبێتە کاسەوە، یا زوو بە کوشت دراوە یا دەوریان بە تۆمەتی فاشیێتی و ڕەگەزپەرستێتی تەنیوە و ڕێیان نەداوە هەناسە بدا. ئەدی ئەوە نییە هەموو کەس ڕێی هەیە حیزب و ڕێکخراو و بنکە و بودجە و بارەگای هەبێ کوردە نەتەوەییەکان نەبێ؟! وەک ئەوەی کورد لایەکی دنیای داگیر کردبێ و چەند میللەتێکی تواندبێتەوە، لە ڕەشنووسی دەستوورەکەیشماندا باسی ئەوە هەیە ڕەگەزپەرستێتی و شۆڤینێتی و نازانم چی تر مەودایان نادرێ و قەدەغە دەکرێن! تۆ بڵێی کورد لە بارێکدا بێ بتوانێ ڕەگەزپەرست و شۆڤینی بێ! دەسەلاتی کورد هیچ نەماوە لێی بترسێ ڕەگەزپەرستی کورد نەبێ؟! ڕەگەزپەرستانی عارەب عاقڵ بوون و هاتنە سەر خەت، ماوەتەوە ئەوەی کوردیش وەک ئەوان خەت بگرێ!. ئەدی نازانم بۆچی بەعسێتی و تۆرانێتی لە کوردستاندا قەدەغە ناکرێن؟! هەستی نەتەوایەتی کاتێ دەبێتە ڕەگەزپەرستی نەهاتووی نەتەوەکەی خۆت لە لێهاتووی نەتەوەکانی تر بە باشتر بزانیت... باشتر، نەک ئازیزتر و خۆشەویستتر! تۆ بڵێی ئەحمەق هەبێ فایلدار و خائینی کورد بگەیەنێتە ئاستی ماندێلا و لە یەک پلەی مەزنایەتیدا دایانبنێ تا شایستەی ئەوە بێ پێی بگوترێ ڕەگەزپەرست؟!!

چۆن ئەمانە نەنووسم؟! چۆن خەڵکیان لێ ئاگادار نەکەمەوە؟! چۆن نەڵێم کورد خەسڵەتی کۆیلەی زەلیلی تێدا هەیە و پێویستە بەو نەخۆشییەی خۆی بزانێ تا چارەسەری بکا؟! پێم وایە هەر کوردێک نەزانێ کۆیلەیە، ئەگەر لێیگەڕێن، تاکە کوردی بەختەوەرە چونکە پەکی بەوە ناکەوێ ئاخۆ کورد دەوڵەتی سەربەخۆی هەیە یا نییەتی، دەچەوسێتەوە یا خۆی دەچەوسێنێتەوە! بە لاشیەوە گرنگ نییە دەرپێی ژنەکورد بە ئاریەلی تانکی دوژمنەوە بشەکێتەوە. من کە دەڵێم کورد هەستی دوونێتی تێدایە و خۆی بە بچووک دەزانێ، تەنها ئەوانە پێیان ناخۆشە کە تەنانەت وەک هەستکردنیش هەست ناکەن پاشکۆ و بچووکی میللەتانن، یا بچووکیی خۆیان بە لاوە سروشتییە. وەک کۆیلەکانی سەدەکانی ناوەڕاست کە وایان دەزانێ ژیان بۆ ئەوان هەر ئەوەیە کە هەیە: یەکتر بکوژن و قەیسەر قاقا بە فوارەی خوێنیان پێبکەنێ، یا بە دەستی خاڵییەوە لەگەڵ گورگ و سەگ و شێر و پڵنگدا بە شەڕیاندا بدەن! تۆ بڵێی ژیانی ئاسایی مرۆڤ لە جاشایەتی و پێشمەرگایەتی و خیانەتکاری و فایلدارێتی پێکهاتبێ؟! ئەگەر وابێ ئێمە وەک میللەت بەختەوەرین!

2. تۆ چیرۆک و رۆمان دەنووسی و بەردەوام بە وتاری سیاسی و رەخنەیی ئامادەگیت لە کایەی سیاسی و رۆشنبیری کوردیدا هەیە. بەم حەوسەڵە فرە رەنگ و رەهەندە دەتەوێت چ پەیامێک بە خوێنەری کورد ببەخشیت؟

حەکیم کاکەوەیس: من وەک کەسێکی لە سەرەمەرگدا بێ و بیەوێ دواتۆزقاڵە هەوا هەڵمژێ، ئاوها هەوڵ دەدەم... پێم وابێ کەسێ لە دیوی نائاگاییەوە لە مردن بترسێ دووچاری حاڵەتێکی وەها دەبێ. منیش کە نەخۆشی دڵم هەیە، دوور نییە بەو نەفەسەوە هەوڵ بدەم و کار بکەم.

هەوڵ دەدەم بە سەر نەخۆشی دڵمدا زاڵ بم یا پێش مردن هەندێ لە ئەرکە نەتەوایەتییەکانی خۆم کە ئەرکی مرۆڤانەمن، بەجێبێنم.. هەوڵ دەدەم تروسکاییەکی کەمیش بێ بخەمە سەر ئەو واقیعەی کورد کە لێمەوە دیارە. بوونی من لە بونیادی نەتەوایەتیدا تاکە خشتێکە، بەڵام هەوڵ دەدەم جێیەکەم جۆرێ بێ، ئەگەر لێی نەبم وەک کەلێنێک بمێنێتەوە و دیار بێ تا کەسێکی تر پڕی بکاتەوە. پێم خۆشە ئەرکی گرنگ بکەوێتە سەر ئەو تاکە خشتەی کە منم. نازانم ئاخۆ کەلێنم پڕ کردۆتەوە یا خەریکی دروستکردنی کەلێنی ترم لە بونیادی نەتەوەیەکدا. هیوادارم ئەنجامی کارەکانم لەگەڵ نیەت و مەبەستمدا هاوتەریب بن.

حەزی خۆم لە کاری ئەدەبیدا دەبینمەوە و خولیاشم هەر لەو بوارەدایە. دەشزانم بەرهەمی ئەدەبی من، وەک زۆربەی نووسینەکانی ترم زەرەر بە پەزی زۆر کەس و لایەن دەگەیەنێ و بە دەگمەن نەبێ ڕەخنەگرانی ناوەوەی کوردستان خۆیانی لە قەرە نادەن. ئاخر ڕەخنەگریش ژیانی خۆی هەیە و کەرەسەی ژیانی دەوێ و بژێو کاریگەری لە سەری هەیە. ڕەخنەگر هەیە، ڕاست و ڕەوان و ڕوو بە ڕوو پێی گوتووم: ناوێرم خۆ لە بواری تەونی جاڵجاڵۆکە بدەم!. ئەو دەزانێ بەر لە ئاشکرابوونی فایلەکان من باسی فایلم کردووە و ڕسوام کردووە. خۆ لە کارە ئەدەبییەکانیشمدا هەتا ئێستا نەمتوانیوە لایەنە ئایدۆلۆژییەکە، کە لە هزری مندا نەتەوایەتییە فەرامۆش بکەم و ئەوەش کەلێنێکی گەورەیە لە کاری ئەدەبی مندا. ئەو کەلێنە بە بەر چاومەوە دیارە بەڵام پێم چارەسەر ناکرێ، چونکە کێشە نەتەوایەتییەکە بە سەر هەموو کێشە کۆمەڵایەتی و ئابووری و دەروونییەکاندا زاڵە و هەموویانی خستوونەتە پەراوێزەوە. کاری من بۆ زاڵکردنی کورد نییە بە سەر میللەتاندا، بەڵکو بۆ پچڕاندنی کۆتی دیلێتی و کۆیلایەتی کوردە. کۆیلایەتی لە هەر کوێی دنیادا هەبێ من دژیم بەڵام هیچم بۆ نەتەوەکەی خۆم پێ نەکرێ و نەتوانم بارودۆخەکەی بگۆڕم، بۆ

سیریلانکا و تامیل یا کەمبۆدیا، وەک نموونە، چیم پێ دەکرێ؟ هەرچی بۆ ئەو خەڵکە دوورەدەستە بکەم دەبێتە هەوڵی بەفیڕۆدراو.

لە ڕاستیدا، لە بەر ناچاری نەبێ بە لای گوتاری سیاسیدا ناچم و ڕەخنەش لە سیاسەتمەداران ناگرم، بەڵام ئەوەی لە وڵاتی داگیرکراو و هەڕاجکراوی ئێمەدا ڕوودەدا هی بێدەنگبوون نییە. من سوور دەزانم گفتوگۆ لەگەڵ بەغدادا ئەنجامەکەی ماڵوێرانییە و دەشبینم کورد بە گەرموگوڕی ئایە و مایەی خۆی خستۆتە سەر مێزی قومارێکی دۆڕاوەوە، ناکرێ بێدەنگ بم. هەست دەکەم، بە هۆی بێدەنگنەبوونمەوە تەمێکی خەست دەخرێتە سەر بەرهەمی من چونکە لە گوێچکەیاندا دەنگێکی نەشازم و ئاوازی کۆرسی سیاسی تێکدەدەم. چۆن تێکی نەدەم؟ بە بەر چاومەوە عیراق لەتوپەت بوو و کورد بە هەوڵی خۆی دروستی کردەوە! لە ڕاستیدا ئەوانەی بۆ ماچکردنی سەددامی کوردکوژی خوێنڕێژ ڕیز بوون، لەوە زیاتریان لێ چاوەڕوان ناکرێ کە ئێستا دەیکەن!! ئەگەر سەرانی کورد هەڵوێستیان جۆرێکی تر بوایە، ئێستا کاروانمان لە جێیەکی تر دەبوو. جێی سەرنجە بە دەستی خۆت ئەو لەشکرە دروست بکەیتەوە کە میللەتەکەتی ئەنفال کردووە و کیژە کوردی بە پارە بە مەلهاکانی میسر فرۆشتووە! بۆ؟! ئاخر بۆ؟! نەدەکرا لە دروسکردنەوەی عیراق و لەشکرەکەیدا، هیچ نەبێ بێلایەن بین؟! ئەوەی سیاسەتمەدارانی کورد دەیکەن وردبوونەوە و لێکۆڵینەوە و تۆژینەوەی دەروونیی گەرەکە و دیاردەیەکی هەر وا ساکار نییە بە سەریدا باز بدرێ. ئەدی نابینی سوپای عیراق هەر لە بنەڕەتەوە لە سەر دەستی کورد دروست بوو و یەکەم شەڕیشی هەر لە دژی کورد بوو؟! لە کاتی دەسەڵاتی عوسمانیدا شیعەکانی عیراق، بە هۆی جیاوازی مەزهەبەوە ئەفسەریان یا نەبوو یا بە دەگمەن هەیانبوو بەڵام کورد و عارەبی سوننە کە لە خزمەتی تورکی عوسمانلیدا بوون و وەک تورکەکان سوننە بوون، ئەفسەریان زۆر بوو و هەر ئەوانە دوای شکستی عوسمانلی

بوونە بەهێزترین ستوون بۆ بەرژەوەندی و ئیرادەی بەریتانیای هەتا دوێنێ دوژمنیان و دروستبوونی ئەو کیانەی پێی دەڵێن عیراق... ئەو ئەفسەرانە، هەمان ئەو هەستەیان هەبوو کە زۆر کەسی کورد دوای شکستی شۆڕشی ئەیلوول خۆیان بە دەستەوە دا و بەرانبەر بەعس هەیانبوو: تەسلیمبوون و دڵسۆزییەکی بێسنوور تا ئاستی بە عارەببوون! بەڵام ئێستا بۆ؟ خۆ ئێستا شکستخواردوو نین و سەرشۆڕی بەرانبەر شیعە دەسەڵاتدارەکانی ئەمڕۆی عیراقیش نین! ئەم خۆبەدەستەوەدانە لە پای چی؟! لە ڕاستیدا کورد و عارەبی سوننە عیراقیان دروست کرد چونکە شیعەکان بە هۆی هەڵوێستی فلان پاشا و فیسار شێخ و شۆڕشی بیستەوە کە لە دژی ئینگلیز بەرپایان کرد، خرابوونە دەرەوەی گەمە سیاسییەکانی ئەو دەمەوە. ئەوە کورد خۆی بوو عیراق و سوپاکەی دروست کرد و دوایی، بە هۆی داخوازییە نەتەوەییەکانیەوە پەراوێز خرا... هەر خۆشی بوو دوای ڕووخانی بەعس، جارێکی تر بە هەڵەداوان دروستی کردنەوە و دیسان هەولێ پەراوێزخستنی دەدرێ. ئەوە ئەمین زەکی بەگ پاشا و جەعفەر پاشا عەسکەری و تۆفیق وەهبی بەگ و بەگەکانی تر بوون کە عیراقیان دروست کرد و بەگ و ئاغا و شێخ و پاشاکانی ئەمڕۆشمان دیارن و لە سەر ڕێبازی ئەوان بەردەوامن و عیراقی تەفروتونابوویان دروست کردەوە. مامۆستا مەسعوود محەمەد دەڵێ: "کە عیراق دروست بوو، حکوومەتەکەی ئەوەندەی توانا نەبوو دوو پۆلیس لە بەغداوە بۆ کەرکووک بە نووسراوێکی ڕەسمییەوە بنێرێ!" بەڵام خۆمان وەکو پیاوی ناو پیاوان دروستمان کرد و کە ئەمەریکاش لە سەرەتای ئەم سەدەیەدا ڕووخاندی، دیسان بە پەلەپڕوزێ دروستمان کردەوە! چ دەبوو ئەوە نەکەین کە لە دوای ڕووخانی عیراق و هەرەسی لەشکرەکەیدا کردمان؟ باشووری کوردستان داگیر دەکرا؟!! ئەی ئەوسا و ئێستا داگیرکراو نەبووە و نییە؟! تورکەکان ویلایەتی موسڵیان وەردەگرتەوە؟! بۆ ئێستا لە

دەستی خۆماندایە؟! هەرچی بوایە لە واقیعەکەی خۆی خراپتر نەدەشکایەوە. لە ڕووی دەروونییەوە تەنها ئەوە دەمێنێ بڵێین: لەگەڵ دەسەڵاتی عارەبی عیراقدا ڕاهاتووین و دەزانین چیمان پێ دەکا، بەڵام نازانین تورکیا چیمان لێ دەکا و ڕەنگە خراپتر یا باشتر بێ. سەیر لەوەدایە کە دروستمان کرد و دواتر دروستمان کردەوە، ئەوە نەبوو خۆمان بە خاوەنی بزانین و هەوڵ بدەین خۆمان بەڕێوی بەرین. چاویشمان بۆ بەڕێوەبردنی هەر لە خەڵک بووە. لە دروستبوون و بەڕێوەبردنی عیراقدا، عارەبی سوننە کورد و شیعەی بەکار هێناوە: بۆ بەرەنگاربوونەوەی شیعە کوردی وەک هاومەزەب خستۆتە پاڵ خۆی و بۆ بەرەنگاربوونەوەی کوردیش، لە ڕووی قەومایەتییەوە شیعەی خستۆتە پاڵ خۆی و ئێستاش لە سەر هەمان گەمە بەردەوامە و لەو باوەڕەدام لە ئەنجامدا دەکەوێتەوە دەستی خۆیان و ئێمەش دەبینەوە شۆڕشگێڕ و قارەمانەکانی جاران و کارگەی شەهیددان!

ئەو خۆبەکەمزانینەی لە دەروونی کورددا هەیە، تا درکی پێ نەکەین ناتوانین ڕووناکایی ببینین و تەنانەت ناتوانین وەک مرۆڤی ئازاد یا ئازادیخواز بیریش بکەینەوە! کە لە کورد دەڕوانم، حوکمدراوێکم دێتە بەر زەین دوای بیست ـ سیی ساڵ زیندانی، ئازاد کرابێ و لە بەر دەروازەی بەندیخانەکە وەستابێ و تەماشای شەقامی بێبڕانەوەی ڕاست و چەپی خۆی بکات و نەزانێ ڕوو لە کوێ بکا... ئارەزووی گەڕانەوە بۆ بەندیخانە لە دڵیدا چەکەرە بکات. کوردیش دوای بیست ـ سیی سەدەی دیلێتی و موالێتی نازانێ ئازادی چییە و ئەگەر ئازاد بێ چۆن ڕەفتار بکا یا چۆن سەری ناحەزی ناوخۆ پان بکاتەوە!. ئا ئەو دیاردانە ناچارم دەکەن بچمە ناو باسی سیاسەتەوە و ڕەخنەی سیاسی بگرم، دەنا نێوانم لەگەڵ سیاسەتدا ئەوەندە خۆش نییە! هەر ئەم قسانەم کە دڵڕاگرتنی هیچ کەس و لایەنێکیان تێدا نییە، بەڵگەن بۆ ئەوەی من و سیاسەت، یا حیزبایەتی،

پێکەوە هەڵناکەین. سیاسی ئەو کەسەیە بزە لە سەر لێویتی و ئاگر لە دڵیدایە. وەک قومارچی پۆکەر کە بە وەرەقەی چرووکیش براوەیە. دەبینم ئەوانەی سیاسەتی کوردی لرفی کردن خۆیان و ماڵ و منداڵیان بوون بە چی و چارەنووسی نیشتمانیان بە کوێ گەیاند. دەبینم مانگانەی جاشی دێرین چەند بە قەدەر مانگانەی پێشمەرگەی دێرینە و چۆن بەعسی و جاشی کوژراو دەکرێنە شەهیدی سەنگەری پێشەوەی پێشمەرگایەتی، لە کاتێکدا شەڕ لە سەر ناوی پێشمەرگەش بە گەرمی دەکرێ. ئەو جیاوازییەش، جیاوازییە لە نێوان ڕاستیی کاری یەکەم و دووەمدا و وام لێ دەکا بپرسم: ئایە جاش، بە ڕاستی جاشایەتی دەکرد یا پێشمەرگایەتی؟! ئەدی پێشمەرگە، بە ڕاستی پێشمەرگە بوو یا جاش؟! بە داخەوەم کە ئەو پرسیارانە دەکەم و کە دەشیانکەم ئەو گومانە هەموو شانازی و شەرمەزارییەکان لە مێژووی نێزیکی کورددا سەروبن دەکا... ئێمە لە چ گەمەیەکدا بەشدار بووینە و نەمانزانیوە؟! ئەو دەمەی لە سێبەری بەعسدا ملمان لە چەقۆ دەسوو، خەباتی ئازادیخوازانەمان دەکرد یا سەربازێک بووین لە سەر تەختەی شەترەنج و لە سەر خوێن و چارەنووسی نەتەوەیەک گەمەمان پێ دەکرا؟! بە ڕاست، لە سەر چارەنووسی کورد گەمەمان پێ دەکرا یا لە سەر کۆمپانیای پشکدار و بەشداربوون لە تاڵانکردنی نەوتی کوردستاندا؟! ئایە ئێمە خۆمان بڕیارماندا شۆڕش بەرپا بکەین یا ئەرکی زەلیلانەی سەر شانمان بوو بەرپای بکەین؟! هۆی چی بوو مەلا مستەفا دوای بۆردومانکردنی بارزان ئەوجا دەستی دایە چەک، لە کاتێکدا لە شوێنانی تر شەڕ گەرم بوو؟ ئایە ئەوە وا ناگەیەنێ مەلا مستەفا نەیویستووە شۆڕش بکرێ؟ ئەدی نهێنی لەوەدا چییە یانزەی ئەیلوول کرا بە ڕۆژی دەستپێکردنی شۆڕش کە ڕۆژی یەکەم بۆردومانکردنی کوردستان بوو لە لایەن قاسمەوە؟! عەبدولکەریم قاسم، لەگەڵ هەموو پۆخڵەواتەکانی و شێتوشوورییەکەیدا، باشترین سەرکردە بووە لە مێژووی

عیراقی نوێدا کەچی لە سەردەمی ئەودا دامانە شاخ. تەنانەت دروشمەکەشی، کە هی (شووش) بوو، فڕی بە عارەبەوە نەبوو. تۆ بڵێی لە پاشەڕۆژێکی نێزیکدا ئاشکرا نەبێ فلانە سیاسەتمەداری کورد ئەندامی قیادەی قوتری بووە و کورد هەرچییەکی کردووە، لە پێناوی ڕێبازی عرووبەدا کردوویەتی؟! تۆ بڵێی عیسا پەژمان لە باسکردنی ڕێکەوتننامەی جەزائیردا هەندێ ڕاستی نەگوتبێ؟! چ نهێنییەک لەوەدا هەیە کە پەژمان ئەم سەرکردەی خۆش ویستووە و ڕقی لەوی تر بووە؟! ئاشکرابوونی ئەو بابەتانە، بە ڕاستی جەرگبڕ دەبێ، بەڵام چاوەڕوانکراویشە! گەلێ جار بە بیری خۆمیدا دەهێنمەوە بەرپرسە سیاسییەکان هاواریان دەکرد: پێشمەرگە قارەمانەکان ئەوەندەیان لە جاشە ڕووڕوشەکان تۆپاند و ئەفسەری پلەبالای تکریتیش ڕێبازی شۆڕشی بۆ ڕوون دەکرایەوە و ئازاد دەکرا. ئێستا کە جاش و پێشمەرگە بەری ڕەنجی خۆیان دەڕنن، جێی خۆیەتی بپرسین ئاخۆ پێناسەی قارەمان چییە؟! تۆ بڵێی نائاگایی و کەمهۆشیی نەبێ؟! ئەدی ڕووڕەشی لە قاموسی کوردیدا سەروەریی نییە؟! ئەدی تۆپین چەند پلە لە شەهیدبوون باڵاترە یا چ جیاوازییەک لە ئەنجامەکانیاندا هەیە؟! ئەگەر ئەوانە پێچەوانە نین، بۆچی ئەنجامی ئەویان زەلالەت بێ و هی ئەمیان پلەوپایە بێ؟! ئەگەر پێچەوانە نییە بۆچی ئەوەی لە سەردەمی بەعسدا دڕکی هەبوو ئەمڕۆش دڕکی هەیە و ئەوسا خۆمان لێی لادەدا و ئەمڕۆش خۆمانی لێ لا دەدەین؟! ئەگەر ئەو دەمە ئەفسەری پلەباڵا ئازاد کرابێ بۆچی ئێستا فڕۆکەوانی کوردکوژ ئازاد نەکرێ؟! بە داخەوە هەرچی دەکرێ، گومانم هەیە پەیوەندی بە ئامانجە نەتەوەییەکانی کوردەوە هەبێ، بەڵام گەمەی نێودەوڵەتی دەخوازێ ئەوە لە کوردستاندا بکرێ کە دەکرێ!

ئەدەب گەمەیەکی شیرینی تەعبیرە بە زمانێک کە هەموو کەس، یا زۆرینەی خەڵک دەیزانن بەڵام کەم کەس دەتوانن دایڕێژن. ئەدەب ئەگەر دەرمان بێ، کاریگەریی پاش دەیان ساڵ دەردەکەوێ یا هەر دەرناکەوێ.

ئەدەبی کوردی زمانی گوڵ و پەپوولەیە لە جیهانێکدا دڕندە بەڕێوەی دەبا، بەڵام باسی بازرگانی و سیاسەت و ئاشکراکردنی بەهای نەوت و دۆلار، بە پێوانە لەگەڵ باسی ئەدەبیدا هەر بە کەرەسەی قەسابخانە دەچن و کاریگەرییان ڕاستەوخۆ و دەمودەست و خوێناوییە. ئێستا ئەگەر ناوی پەرلەمانتێرێکی پاشکۆی پۆخڵەوات بێنین، سبەینێ پۆلیسی گوێڕایەڵی حیزبەکان ـ نەک حکوومەت ـ ئاگادار دەبنەوە و بە پێی یاسای پارێزەری بەرژەوەندییان سزا دەدرێین بەڵام هەزار جار ڕۆحی هەرزەکارێکی ئەنفالکراوی عاشق بژێنینەوە و بیهێنینە زمان تا باسی ئەویندارى خۆی و شەهیدبوونی خۆی بۆ نەوەکانی داهاتوو بکا، کەس گوێی پێ نابزوێ. ئەوەیە وا دەکا هەست بکەم کاری ئەدەبی بەشی ئەم بازاڕە قوماراوییە ناکا. ئاخر منیش لە هەمان ئەو کەشتییەدام کە میللەتێکی تێدایە و بەرەو دوورگەی مەرگەساتمان دەبا و کاپتنەکانی کوێراییان داهاتووە! ئەگەر لە گۆشەنیگای بەرژەوەندی تایبەتییەوە لە مەسەلەکان بڕوانین، وای دەبینم من لە دۆمینەدا دووشەش لە دەستمدا تۆپیەوە، بەڵام لە گۆشەنیگای نەتەوەییانەوە خۆم بە هیچ کەس، لە لووتکەوە تا بنار، ناگۆڕمەوە و بەرانبەر هەڵوێستی کەسێکی وەک پەشێویش دەچمەوە قاوغەکەی خۆم.

تۆ تەماشای حیزبە پارەخۆرە پەراوێزەکانی دەسەڵات بکە! هەر یەکە و شتێکی هەیە بۆ جنێودان و سووکایەتی بە هەر کەسێکی پێیان بڵێ بەری چاوتان برۆیە. هێندەش بەخۆت دەزانی باروبنەی لە پەراوێزەوە گواستەوە بۆ ناوەندی دینەمۆی ئەو دەسەڵاتەی ساڵانێکی دوور و درێژ هەموو شتێ بوو بەشەر نەبێ. ئەوانە دەبنە هۆی لەدایکبوونی نووسینێکی وەکو تەونی جاڵجاڵۆکە... بەڵام تەونی جاڵجاڵۆکە چی پێ دەکرێ؟! دەبوو ئەمڕۆ حیزبێکی کۆمۆنستی کوردستانی ڕۆڵی کاریگەری هەبوایە، چونکە ڕۆژ ڕۆژی ئەوانەیە کە بەرگری لە مافی غەدرلێکراوانی کورد دەکەن. لەشفرۆشی ناچارکراو و تەعەددالێکراو و دەرۆزەکەر و بێکار و بێ

تەزکیەی حیزب و ناحیزبی و هەژار و قوڵبڕاو و پێشمەرگەی دێرین و باوککوژراو و براکوژراوی نەدار، هەموو جەماوەری ئەوانەن کە بە خێری بەرگری لە هەژاران دەکەن، کەچی ئەوان خەریکی خۆپڕکردنن لە پارە و پلە و پایەی بەرز و هەندێکیشیان دروستکردنی تاوەر! باسی یەکگرتنی کرێکارانی دنیا دەکەن و لە ڕۆژی کرێکاراندا ئۆتۆمبیلی سەرمایەداران و پیاوەکانی ئیستیعمار بە خەڵات وەردەگرن!!. دەبوو ئەمڕۆ پاسۆکیش، لەم بازاڕی کوردفرۆشییەدا پێشڕەوی کوردپەروەران بێ بەڵام جگە لەوەی مەودایان نادرێ، نازی پاکژیش بە سەر یەکدا دەکەن و خەریکی دەوەن بەئاشێکی بێئەنجامیشن. حیزبە ئیسلامییەکانیش لە بەر باسی قەیامەت، باسی دنیای کورد لە بیری کورد دەبەنەوە... کورد بەختەوەرە کە ئەنفال کراوە چونکە زۆرینەی دانیشتوانی بەهەشت کورد دەبن و ڕەحمەت لەوەی بە ئەنفالکردن هەندێکی ترمان دەنێرێتە بەهەشت! لە هەمان کاتدا، دەسەڵات و دەستەیەک لە ڕووناکبیران خەریکی خۆڵەچاوکردنی خەڵکن و بیر و هۆشی خەڵک بە لای فەلسەفەی یۆتۆپیایی و پارە و سێکس و سێکسی (ئازاد!!) و (دڵداری!!)دا دەبەن و خەڵکی سووک و خۆفرۆشیش ڕۆڵی قەوێدە دەبینن و قسەکانی عەبدوڵڵا کەمال بە ڕاست دەردەکەن کە لە کتێبی (القوادون والسیاسة ـ گەوادەکان و سیاسەت)دا کردوونی. تۆ دەبینی لە کەناڵە تەلەڤزیۆنییەکاندا خەریکی چین؟! ئەدی دەزانی هەڵەی چۆن لە زمان و تەعبیردا، لە کتێبی خوێندنی منداڵاندا هەن؟! من دیتوومە لە گۆڤارێکی منداڵاندا پرسیاریان کردووە: ئەو ئەستێرەیەی بە ئاڵای کوردستانەوەیە، چەند تیشکی هەیە؟! ئاخر ئەوە ئەستێرەیە یا خۆرە مام گۆڤار؟! یا لە کتێبی خوێندنی منداڵاندا تەناف بە گوریس بە منداڵان دەناسێنن! ئەو لایەنە شیرپەنجانەی جەستەی نەتەوایەتی کورد بەوەشەوە ناوەستن ئێستای کورد وێران بکەن، بەڵکو خەریکن داهاتووشی تەفروتونا دەکەن تا بەخۆیان، تا قەیامەت بخۆن و ببەن و بکەن، کاتێکیش لێیان

قـەوما، فەرشـی دۆلار لـە قـوژبنێکی ئـەو دنیایـەدا بـۆ خۆیـان ڕادەخـەن و میللەتەکـەش بـە گورگـانخوارد دەدەن! خـۆ ئەوانـە لـە هـیچ شکسـتێکی نەتەوایەتیـدا زەرەرمەنـد نـابن. ئـەوە هـەر ئـەو خەڵکەیـە دوای هـەموو شکسـتێک بـە نـەفیکردن و ئیعـدامکردن و نـانبڕین و برسـیکردن و سـووکایەتی پێکـردن سـزا دەدرێـن، نـەک سـەرانی بزووتنـەوە و ئەنـدام و بەرپرسانی گفتوگۆ!

دەکرێ بە دڵگەورەیی یا بێمنەتی دەسەڵاتی نیوەی باشووری کوردستان سەرسـام بـم کـە تـا ئێسـتا ئـازاری ڕاسـتەوخۆیان پـێ نەگەیانـدووم. چاوەڕوانی چاکەشیان لێ ناکەم. بەڵام وا پێ دەچێ کاتی ئەوەیان نەبێ بەرپەرچی ڕەخنەی کەسێکی وەک من بدەنەوە یا یاسایەکی لە دژ بخەنە کار بۆیە جاروبار و لە بەهای کورسییەکی کە بەم لایەن و ئەو لایەنیان بەخشیوە و پارەیەکی بە زوڕناژەنانی دەدەن، تایبەتکاری ئەو بوارەم لێ دەنگ دەدەن! ئـەوان جنێوفرۆش و خـەڵکی شـەڕانگێزیان بۆ ڕۆژێکی وا و کەسێکی وا ڕاگرتووە. خۆ ناشکرێ ئەو جنێوفرۆشانە بیر لەوە بکەنەوە چییان پێ گوتراوە. ئەوان تەنها بیر لەوە دەکەنەوە چی بە خـەڵک دەڵێن و هەرچییەکیشیان پێ بگوترێ، وەک ئیسفەنج هەڵیدەمژن! کەسێ ئەوەندە کۆڵەوار بێ نەزانێ من بۆچی ئاماژە بە هەستی دونێتی و خۆبەکەمزانی تاکەکانی میللەتەکەم دەکەم، لەگەڵ ڕێزمدا بۆ پاسەوانان، هی پاسەوانییە نەک نووسین. جاروباریش بیر لەوە دەکەمەوە ئەم بابەتە نووسینەی منیش، وەک باسی فەلسەفە و ژنسالاری و باوکسالاری و ئازادی سێکس و ڕزگارکردنی کرێکارانی جیهان لە چەوساندنەوە، بە سوودی بازرگانانی سیاسـەت بشـکێتەوە چونکـە خوێنـەر بـە بابـەتی تـرەوە سـەرقاڵ دەکـا و بازرگانـانیش لـە سـەر کـاری خۆیـان بـەردەوام دەبـن... بـە داخـەوە، قومارخانەیەکی چەپەڵە ئەم وڵاتە!!... بتەوێ یا نەتەوێ دەبێ بەشداری تێدا بکەیت... بەشداریش نەبیت بەشداریت!

بە شێوەیەکی ئەدەبی باسی زەلیلیی کوردم کردووە. ئیدی تەواو: من وەک ئەتاتورک بیر دەکەمەوە و ڕەگەزپەرست و هەزار شتی بەدی ترم. بەڵام ئەو کەسە خۆی بەرگری لە فەلەستین دەکا... لای ئەو جۆرە کەسە کۆیلایەتی کورد چارەنووسە و بە باڵای براوە! لای ئەو، سەربەخۆیی کورد خەونە... خەیاڵە... لەتکردنی جەستەی یەکگرتووی کرێکار و چەوساوەکانی جیهانە!. ئەوە کرۆکی کۆیلایەتییە و وەک شیرپەنجە گەیشتۆتە ئێسک... ئەوە موالیتییە و لە کرۆمۆسۆمەوە پێی گەیشتووە. من چاک دەزانم سەربەخۆیی کورد ئاسان نییە. باش لەوە دەگەم تێکدانی چوار دەوڵەت و دروستکردنی دەوڵەتێک بۆ کورد کارێکی لە زەحمەت زەحمەتترە. بەڵام کە دەرفەت هاتە پێشەوە بۆچی نەقۆزرێتەوە؟! کە سوپای کوردکوژ تەفروتونا بوو، لە بری ئەوەی داواکارییەکانی خۆمان بسەپێنین، یا ئەو واقیعە نەفرەتییە بگۆڕین، بۆچی بە دەستی خۆمان و بۆ گیانی خۆمان دروستی بکەینەوە؟! کە عیراق لەتوپەت بوو بۆچی وەک پینەچی پارچەکانی پێکەوە گرێ بدەینەوە؟! خوا لەو بان سەرەوە دەرفەت بۆ کورد دەهێنێتە پێش، کوردیش یەک شاپی تێ هەڵدەدا و بە سەر خاوەنیدا دەداتەوە. من دەمەوێ کورد وا نەبێ و هیچی ترا! سوپای عیراق یەک ڕۆژ درەنگتر بکەوێتەوە سەر پێی خۆی بۆ کورد باشترە، چونکە یەک ڕۆژ کەمتر شەڕی کورد دەکا و کورد دەکوژێ. لەو باوەڕەدام ئەگەر کورد (ناڵێم خیانەتکار) بەڵام ئەوەندە ساکار نەبوایە، هەرەسهێنانی عیراق و سوپاکەی، دەبووە هۆکار بۆ هەرەسهێنانی دەوڵەتانی دەوروبەریش، چونکە دەبووە ماڵی هەتیو و هەر کەسە و بەشی خۆی دەویست و ململانێیەکی نوێی عوسمانی و سەفەوی پەیدا دەبوو. کورد شەڕێکی عەجایەبی شێواند!

بەڵام لە قامووسی سیاسەتمەدارەکانماندا من و تۆ کێین تا بمانەوێ یا نەمانەوێ یا لە بوارێکدا بۆچوونمان هەبێ؟! ئێمە نە زەرەریان پێ دەگەیەنین تا بەرتیلمان بدەنێ و بارەگایەکمان بۆ بکەنەوە، نە قازانجمان

بۆیان هەیە تا حیسابێکمان لایان هەبێ. ئەوکەسە لە پێشە ئاوازی کوردی تەعریب بکا و هونەری کوردی و کەلەپووری کوردی و ئەخلاقی کوردی بشێوێنێ و سبەینێی کورد بکاتە تاریکستان و بەخۆشی لە تاریکاییدا ڕاوی خۆی بکا. ئاگات لێیە چی بە زمانی کوردی دەکرێ؟! بەرنامەی خوێندنیان وەها تێکداوە شەیتان زەفەری پێ نابا و ناویشیان ناوە بەرنامەی سویدی، نەک خوانەخواستە یەکێ نارەزایی دەربڕێ! لە سوید، منداڵ شەش تا حەوت سەعات لە قوتابخانە دەبن و خۆراکیان پێ دەدرێ و چاودێری دەکرێن و لە سەرما و گەرما و برسێتی و نەخۆشی دەپارێزرێن، کەچی خوێندنی منداڵی کورد، ئەوپەڕی چوار سەعاتە و نە خۆراکی هەیە نە چاودێری، لە سەر ئەوەشەوە لە پۆلەکەیدا یا لە سەرماندا دەلەرزێ یا لە گەرماندا عارەقە دەردەدا. بەڵام خوا هەقە منداڵی بەرپرسان وا نین. ئەوان، بۆ خۆجیاکردنەوە لە ڕەشوڕووتی کورد، بە تورکی و بە ئینگلیزی، لە قوتابخانەی زۆر تایبەتی خۆیاندا دەخوێنن... ئیدی وڵات وڵاتی خۆیانە! کە پلەی ئامادەییش دەبڕن، ڕاست دەچن سیاسەت و یاسا دەخوێنن تا نەوە دوای نەوە لە سەر خوێنی ڕەشوڕووتی کوردستان بژێن. کومێتی کوڕی زەیدی ئەسەدی، کە شاعیرێکی سەردەمی ئەمەوییەکانی سەر بە شیعەکان بوو، بە خەلیفەکانی ئەو دەمەی گوتووە: "یاخوا ئەوەی ئێوە برسی دەکەن خوا تێریکا و ئەوەی ئێوە تێری دەکەن خوا برسی بکا"! منیش بە مافی خۆمی دەزانم هەمان داوا لە خوا بکەم بۆ ئەوانەی دەسەڵاتدارانی ئەمڕۆی کورد برسی و تێریان دەکەن!

3. لە زمانی عەرەبی، فارسی، سویدی و ئینگلیزییەوە بەرهەمت بۆ سەر زمانی کوردی وەرگێڕاوە و بەردەوامیت. ئەم بەرهەمانە چۆن هەڵدەبژێریت و دەتەوێت ئەم ئەزموونەی لەگەڵ ئەم کارانەدا هەتە بۆ فەرهەنگی

نەتەوایەتیمان چ مانایەکی هەبێت و چی خستۆتە سەر خەرەمانی ڕۆشنبیریی کوردی.

حەکیم کاکەوەیس: لە زمانی فارسییەوە بەرهەمم وەرگێڕاوە و لەبەر دوو هۆ لێی پەشیمانم. یەکەمیان ئەوەیە بەرهەمی عەزیز نەسینم کردە کوردی کە هەموو کەس، یا زۆر کەس پێی دەوێرێ، دووەمیشیان ئەوەیە لە فارسییەوە کردوومەتە کوردی کە ئەوانەی پێی دەوێرن، خوا نەیبڕێت یەکجار زۆرن. کەریمی حیسامی. خوا لێی خۆش بێ، بە دەنگە سەرنجڕاکێشەکەی خۆی دەیگوت: "کوردی عیراق بە فڕۆکە بە سەر تاراندا بفڕن فێری فارسی دەبن!" و منیش (عیراق)ەکەی لێ دەرکەی، ئاوها فێری فارسی بووم!! لە ڕاستیدا منیش وەک زۆربەی خوێنەران دوای هەڵڵا کەوتم و لە نیوەی دووەمی حەفتاکانی سەدەی ڕابردووەوە حەزم بە بەرهەمی عەزیز نەسین بوو. گەلێ جار کتێبێک یا گوتارێک دەخوێنمەوە لە ناخەوە پێم خۆشە هەموو کورد بیخوێننەوە بۆیە حەز دەکەم بیکەمە کوردی. خۆزگە دەخوازم بمتوانیبا هێندەی کۆمپیوتەر لە وەرگێڕاندا خێرا بم تا ئەو بابەتانە بکەمە کوردی کە سەرنجم ڕادەکێشن. لە وەرگێڕانی بەرهەمی عەزیز نەسیندا ئەو پاڵنەرەم نەبوو بەڵکو ئارەزووی وەرگێڕان بوو. ئێستا دووکتێبم بە نیوە کردووە و جاروبار بە تەماحی وەرگێڕان تەماشای سێیەمیش دەکەم کە (کۆلارە)ی خالید حوسێنی ئەفغانستانییە. یەکێک لەو دوانە باسی ئەو کۆمۆنستانە دەکا کە لە سییەکانی سەدەی ڕابردوودا لە سویدەوە، بە تایبەتی لە باکووری سویدەوە، بۆ خزمەتکردنی دەوڵەتی کرێکاران چوونە سۆڤیەت و لەوێ لە بری پێشوازیکردنیان، بە تۆمەتی باوی ئەو سەردەمە یا گوللەباران کران یا ڕەوانەی سیبیریا کران. ئەوی تریان بیرەوەری نووسەرێکی جوولەکەیە. کە ئەمەیانم خوێندەوە، سەرسام بووم ئەوان بەر لەوەی دەوڵەتیان هەبێ چۆن بیریان دەکردەوە و ئێمەی

بێدەوڵەت چۆن بیر دەکەیەنەوە. ئەوان بۆ یەک چرکەش دەستبەرداری ئاواتی دروستبوونی دەوڵەتی خۆیان نەبوون و ئێمەش یەک چرکە دەستبەرداری پەراوێزی خەڵک نەبووینە. ئەگەر لێی ورد بینەوە دەبینین دروستبوونی ئیسرائیلی ناموسوڵمان لە ناوجەرگەی عارەبدا، زۆر لە دروستبوونی دەوڵەتی کوردی موسوڵمان زەحمەتتر بووە بەڵام ئەویان هاتە دی چونکە ویستیان بێتە دی و نرخەکەیان دا. شتێکم لە سەر پۆڵ پۆت دەزانی بەڵام کە بیرەوەری کچە کەمبۆدییەکم خوێندەوە، یەکسەر بڕیارم دا بیکەمە کوردی و کردم و بڵاو کرایەوە. ئەوە چ کارەساتێکە بە سەر ئەو میللەتەدا هاتووە و چۆن پۆڵ پۆت توانی ئەو دەردە بە سەر میللەتی خۆیدا بێنێ هەر بۆ ئەوەی بۆچوونی سیاسی و فکری خۆی بە ڕاست بگەڕێ کە بە ڕاستیش نەگەڕا؟! بەڵام لە هەموو بارێکدا بارودۆخی ئەوان لە هی کورد باشترە چەنکە دەوڵەتیان هەیە و بوونی نەتەوایەتییان پارێزراوە. پۆڵ پۆت، لەو حەوت ملیۆنە دانیشتوانەی کەمبۆدیای وڵاتی خۆی، یەک ملیۆنی کوشت و مراند.

من کەرکووکیم و لە منداڵییەوە نەختێ بە سەر زماندا زاڵ بوومە و پێی دەوێرم. ئەو دەمە سێ مەوج بووم و ئێستا سێی تریان هاتوونەتە سەر. بەڵام ئایە ڕاستە من جگە لە کوردی، زمانی تر دەزانم؟! پێم وانییە. من لەو زمانانە تێدەگەم، بەڵام نە دەزانم ئاخیان پێ هەڵکێشم نە دەزانم خەونیان پێ ببینم نە دەتوانم خۆزگە و ئاواتیان پێ بخوازم. خەونم هەر بە کوردییە و ئاخ و حەسرەت و ئۆفیشم هەر بە کوردییە و هەتا ئێستاش ناتوانم بە زمانێکی تر بیر بکەمەوە. لەبەر ئەوەیە دەڵێم من تەنها کوردی دەزانم، ئەویش نەک بە باشی. بە شێوەیەکی گشتی، ڕەنگە لە ڕیزی کوردیزانەکاندا زۆر لە کۆتایی ڕیزەکەدا نەبم.

لە وەرگێڕانێک بێزارم کرابێتە فارسی یا عارەبی ئەوجا بکرێتە کوردی چونکە وەرگێڕان کە گەیشتە ئەوەی ببێتە دەستی سێیەم و چوارەم،

بیکەیتەوە بە زمانەکەی خاوەنی، کەس نایناسێتەوە. ئەوەندەی من بزانم، لە زمانــە ئەورووپاییەکانــدا وا نییــە. ئــەوان مــافی وەرگێــڕان بــە ئەمانەتــەوە دەگەیەنن. هەقە عارەبیزانەکانمان بەرهەمی عارەبی، بە تایبەتی هی عیراقی بکەنە کوردی تا پەی بە بیرکردنەوەیان بەرین... من بە پێویستی دەزانم سـەرجەمی کتێبـەکانی خـەیروڵلا تولفاح بکرێنـە کوردی تـا تێبگـەین چۆن تەماشا دەکرێین. ئەگەر (عمر والتشیع)ی حەسـەن عەلـەوی نەخوێنینەوە، چـۆن بـزانین عـارەب دەیانـەوێ عومـەری خەلیفـە بکەنـە بەعسـی و چـۆن بزانین ئـەو غەدرانـەی لـە کورد کراون بە لای عارەبەکانـەوە غـەدر نین و ئەرکە لە سەرمان بە شـانازییەوە قووتیـان بدەینـەوە. حەسـەن عەلـەوی بـە لایـەوە سـەیرە ئـەبو لوئلوئـە ئـەو چاکەیـەی عـارەبی لـە بیـر کـردووە کـە دەیـانتوانی سـەری بپـەڕێنن و نەیانپەڕانـدووە و دوایـی چـووە عومـەری خەلیفـەی کوشـتووە. ئـەو هەڵوێسـتە بـە لای ئـەوەوە سـفڵەییە. حەسـەن عەلەوی قەت بۆ ئەوە ناچێ لەشکری عارەب شارەکەی و وڵاتەکەی وێران کـردووە و ژنـەکانیان تـاڵان کـردووە و خـەمی لـێ خـواردوون و تۆڵـەی کردوونەتەوە. عەلەوی دەیەوێ کـەس شـعووبی نـەبێ کـەچی دەڵـێ: ئەگـەر فارسێکی قەومی بوایەم ڕێم نەدەدا کوڕانی میللەتەکەم لە سەر ئەو توربەیە نوێژ بکەن کە هی خاکی عارەبە. ئەدی بۆچی لە خۆی ناپرسێ چۆن سەدان ملیۆن موسوڵمانی ناعارەب ڕێ بە خۆیان و کوڕانی میللـەتی خۆیـان دەدەن ڕوو لە مەککەی سەر خاکی عارەب بکەن و کڕنۆش ببەن؟! خۆ ئەو خۆی بوایە ئەوەشی نـەدەکرد. لـە ڕاستیدا پێویسـتە ئـەو جـۆرە کتێبانـە بـە وردی بخوێندرێنەوە و لە سەریان بنووسرێ و ڕوون بکرێنـەوە تـا هـەموو کـەس بزانێ ئێمەی کورد، بە خێرێ، لەگەڵ کێدا شەریکەبەشی نیشتمانین!!

پێم وایە بە وەرگێڕانی: کێڵگەی ئاژەڵ و 1984 ی جۆرج ئۆروێڵ و دۆن کیشـۆت و گەلـەلوورانی جـاک لەنـدەن و (بـەردیش بـە دەنـگ دێ)ی ژێموسـیاکی کـەمبۆدی و بازنـەی ترسـی حوسـێن سـومێدەی بەعسـی و

هاوسەنگکردنەوەی تەرازوویەکی سەنگەلا و زمانی کورد و کۆمەڵگەی ئادەمیزاد و لێکدانەوەی مێژوو لە ڕووی مرۆییەوەی مامۆستا مەسعوود محەمەد و هەندێ گوتار و چیرۆکی تری ئەملا و ئەولا، جگە لە تاوان و سزای دۆستیۆڤسکی کە بڵاو نەبۆتەوە، کەلێنێکم پڕ کردۆتەوە جا با ئەمڕۆ جێیان دیاریش نەبێ. من خۆم ماندوو کردووە و جاری وا بووە لە شەو و ڕۆژێکدا، پتر لە 17 سەعات کارم کردووە و مەگەر بە دەگمەن دەنا بۆ نانخواردنیش بە درەنگەوە چووم. جیهانی من ژوورێک و کتێبەکانم و لاپتۆپێکە و ئەگەر بانگ و سەڵای مزگەوتەکە نەبێ، هەندێ جار ئاگام لەوە نییە لەودیو پەنجەرەکەوە ئاوەدانی هەیە یا نییە یا چی ڕوو دەدا یا کێ مردووە یا سەعات بۆتە چەند یا کام مامۆستا لە ڕێی حیزبەکەیەوە بۆتە بەڕێوەبەری ئەم قوتابخانە یا ئەوی تریان. من کاری خۆمم کردووە و ئیتر ئەوە ئاستی بەتەنگەوەهاتنی ئەو میللەتەیە ئاخۆ بە هەندیان وەردەگرن یان نا...

با ئەوەش بڵێم بەردەوام ترسی ئەوەم هەیە لە وەرگێڕاندا، بە تایبەتی کتێبەکانی مامۆستا مەسعوود محەمەد دووچاری بەدحاڵیبوون و هەڵە هاتبم و ئەو ترسەش شانازیمی کردۆتە بارێکی گران بە سەر دەروونمەوە. ئەوە دەڵێم و زۆریشم دەستخۆشی لێ کراوە... هەندێ جار خاتری خۆم دەگرم و دەڵێم: چ قەیدی هەیە لە کتێبێکی دووسەد یا سێسەد لاپەڕەییدا هەندێ هەڵەیش هەبن! بەڵام یاخوا نەبن، ئەگەر هەشبن زۆر کەم بن!

4. لە یەکێ لە ڕۆژنامە ئەڵمانییەکاندا دەربارەی بەرهەمەکانی جۆرج ئۆرۆڵ خوێندمەوە کەوا وەزارەتی دەرەوە و دەزگای سیخوری بەریتانیا بڕیاری لە چاپدانەوە و پشتیوانی بڵاوکردنەوەی بەرهەمەکانی بوون لەسەردەمی شەڕی سارددا ، هاوزەمان لە شورەوی هەمان وەزارەتی دەرەوە و دەزگای سیخوڕی ک . گ .ب دژی بڵاوبوونەوەی بەرهەمەکانی

بوون . تۆش لەبەر ئەوەی ئەو بەرهەمە شاکارانە ئەنتی کۆمەنیستییە وەرتگێڕاون یاخود وەک ئەدەبێکی بەرزی جیهانی مامەڵەت لەگەڵدا کردووە؟.

حەکیم کاکەوەیس: کێڵگەی ئاژەڵ و 1984ی جۆرج ئۆروێڵم کردوونەتە کوردی چونکە یەکەم، وەک دوو بەرهەمی بەرزی جیهانی سەرنجیان ڕاکێشام و دووەمیش کە دەمخوێندنەوە بەعس لە بەر چاوم بە خۆی و دروشم و دڕندەییەوە بەرجەستە دەبوو. ئەوەندەی پێی دەچوو ئۆروێل باسی بەعس بکا، پێنەدەچوو، وەک باوە و باس دەکرێ، باسی سستەمی ستالین بکا. هەر دەتگوت جۆرج ئۆروێڵ لە بەندیخانەیەکی بەعس لە بەر خاتری سەرۆکجاشێکی کورد دەرباز بووە و باسی دەکا. داڕووخاندنی مرۆڤ و ئیرادەی مرۆڤ و بەتاڵکردنەوەی مرۆڤ لە مرۆڤایەتییەکەی ئەوەندە بە ڕوونی باس دەکا، من بەش بە حاڵی خۆم پێی سەرسامم. داڕووخاندنی ئیرادەی مرۆڤێک بەڵگەیە بۆ دڕندەیی بەرانبەرەکەی، ئیتر ئەو بەرانبەرە کێ دەبێ و کام سستەمی دڕندە دەبێ با ببێ. واتە مرۆڤ لە کاتێکدا ئەشکەنجە دەدرێ، خەیاڵت بە لای دڕندەیی مرۆڤێکی تردا دەبا کە لە سەنگەری بەرانبەریتی. لە جێیەکدا خوێندوومەتەوە کۆمۆنستێکی ئەوروپایی دەڵێ: برسیکردنی خەڵک خۆی لە خۆیدا جۆرێکە لە پیشەسازی سەرمایەداری. ئەم بۆچوونەم بە لاوە جوان بوو... بەو پێیەش بێدەسەڵاتکردن و بەستەزمانکردنی خەڵکانێک، بەڵگەی دڕندەیی و ساختەچێتی خەڵکانی ترن. وەک مامۆستا مەسعوود محەمەدیش دەڵێ: "لە هەر شوێنێک زۆردار هەبێ، هێزێکی وێرانکەریش خۆی لە بۆسە ناوە و چاوەڕوانی دەرفەتە." بەشەری ئەم سەردەمە بەرهەمی پیشەسازین بۆ پەرەپێدانی ریکلام و ڕیکلامیش بۆ بەرهەمێکە کە بۆ بەشەرە بەرهەمەکە خۆی دەگەڕێتەوە و سەرفی دەکا... ئەوە بازنەیەکی شەیتانکردی ترسناکە

و باوەڕ ناکەم مارکس بە لایدا چووبێ. دەیان ساڵ مارکسییەکان هەوڵیاندا مرۆڤ وەک بەرزترین سەرمایە بخەنە ڕوو، بەڵام ڕۆژاواییەکان بە بێ گاڵەگاڵ و هاتوهاوار و خەباتی ژێرزەمینی و سەرزەمینی و شۆڕش و فەلسەفەی ماتریالی، بەشەریان کردە بەرهەمی پیشەسازی و خەڵکەکە بە ئیرادەی خۆیان ئامێزیشی بۆ دەگرنەوە و قەبووڵیان کردووە. ئۆروێل، لەو گەمە تۆتالیتێرانەیە تێگەیشتبوو.

من ڕامنەگەیاندووە دژی کۆمۆنیزم بم و لە بەر ئەوەش بەرهەمەکانی ئۆروێلم نەکردوونەتە کوردی کە دژی سیستەمی کۆمۆنیزمین. نەک هەر ئەوە، بەڵکو نەبوونی کۆمۆنستی کوردستانی بێ داش و پەراوێزبوونی ئەم و ئەو، بۆ کورد بە کەمایەتی دەزانم. ئەوە هەستی خۆبەکەم زانینە وای کردووە کەس خۆی لە قەرەی دامەزراندنی حیزبێکی کۆمۆنستی کوردستانی نەدا. بڵێم چی کۆمۆنستەکانی ئێمە ئەوەندەیان ئازایەتی تێدا نەبێ بوونی خۆیان لە پەراوێزی میللەتە سەردەستەکان بهێننە دەرێ. باوەڕت هەبێ هەندێ جار بە خەیاڵمدا دێ لە دامەزراندنی حیزبێکی کۆمۆنستی ئاوهادا، بۆ گردکردنەوەی غەدرلێکراوانی کورد بەشداری بکەم یا کاری بۆ بکەم، وەک بە خەیاڵمدا دێ بۆ دامەزراندنی حیزبێکی ئیسلامی کوردستانی بۆ مەبەستی ئازادی کار بکەم. ئەو ئایدۆلۆژیانە کاری زۆریان پێ دەکرا و دەکرێ چونکە جەماوەری خۆیان هەیە و ئەو هەوڵە نەدرێ، بە خۆیان و جەماوەیانەوە بە تاشەبەردی ناحەزانی کورددا دەدرێن و ئەوەش زەرەرێکە لە نەتەوەکەمان دەکەوێ. هەزار جار ڕایدەگەیەنم دژی زوڵمم. بڵێم چی زوڵم لە ناو چەپەکاندا، بە پێچەوانەی پەیامی ڕێبازەکەیانەوە بەرەکەتی تێ کەوتبێ و کوردی کۆمۆنست فشەی تەواویشی بە نەتەوایەتی کورد نەیات؟ تەنانەت خۆزگە دەخوازم بەعسیش بەرانبەر کورد دڕندە نەبوایە تا ئەو دینەمۆی ڕقە لە ناخمدا بەرانبەر هەموو بەعسییەک بەهێز نەکا. من کەسێکم بەرگەی ڕق و ڕقبوونەوە ناگرم... ڕق لە ڕووی

مەعنەوییەوە دەمکوژێ و کۆتاییم پێ دێنێ. خۆزگە بمتوانیبا بیانوو بۆ بەعسیبوون و خیانەتکاری بدۆزمەوە و وەک نەخۆشی و کەمئەندامی سەیری دیاردەی خیانەت بکەم و بەزەییم بەو بابەتە کەسانەدا بێ، یا لە سنوورێکی بەرتەسکدا هەبوونایە. بەڵام ڕەفتاری ئەو جۆرە کەسانە سنووری مەعقوولی بەزاندووە!

کە لە وەرگێڕانی 1984ی جۆرج ئۆروێل بوومەوە، هەندێ کەسی ڕێڕەوی ناو دەسەڵات لە فیکەی خۆیان تێگەیشتن و ویستیان بەربەست لە بەردەم چاپکردنی دانێن. برو بیانووی سەیریان دەهێنایەوە. دوای هامووشۆ و پەتپەتێیەکی زۆر کە پێم کرا، لە وەزارەتی ڕۆشنبیری پارەی بۆ تەرخان کرا و گەیشتە چاپخانە، بەڵام بەڕێوەبەری چاپخانە بووە سانسۆر و بەربەست و دەیویست "مەرگ بۆ ڕێبەری گەورە" بکەمە "مەرگ بۆ قەیسەر"! منیش قەبوولم نەکرد و ئەویش بە سەریدا دامەوە. هەواڵی کتێبەکەیان وا گەیاندبوو کە لە بەرگەوە بۆ بەرگ دژی دەسەڵاتی کوردە... ئێستاش نەمزانی چۆن جۆرج ئۆروێل لە 1948دا دژی دەسەڵاتی کوردی نووسیوە! لە ئەنجامدا بە هەوڵی دۆستێکی دڵسۆزی نێزیکی خۆم بە بێ ئەوەی ڕێبەر بکەمە قەیسەر یا هیچ دەستکارییەکی بکەم، چاپ کرا. باجی ئەو چاپکردنەشم بەوە دا کە چوومە جێیەک نەدەبوو بچم!

مرۆ نازانێ هاوار بۆ کوێ بەرێ. خەریکە وام لێ بێ لە دەست سەنگەرفرۆشان و (تصدير) کراوان بۆ جێیە هەستیارەکانی ناو دەسەڵات، دەست لە نووسین هەڵگرم. نازانم چ قوتابخانەیەک ئەو هەموو جنێوفرۆش و شەڕانگێز و بەربەستانەی پەروەردە کردووە و چۆن ئەو شوێنە هەستیارانەیان دۆزیوەتەوە و لە چ خەتێکەوە خەڵکی وەکو من دەدۆزنەوە تا بەربەست لە بەردەمیدا دانێن و جنێوی پێ بدەن و هەوڵی شکاندنەوە و ملشکاندنی بدەن، لە کاتێکدا من ناوی کەسم نەهێناوە. ئەوانە، هەر دەڵێی تازە لە دینێک لایانداوە و چوونەتە سەر دینێکی تر بۆیە وا گەرم و توندن.

یەک جار لە دەستی بەعس وڵاتم جێهێشتووە و بە داخەوەم ئەگەر لە دەست سەگ و گورگی دەسەڵاتی خۆماڵیش جارێکی تر و بەم تەمەنەوە جێی بهێڵم! ئەگەر ئەوەش بکەم، ڕەنگە خۆم بۆ کاری وەرگێڕان تەرخان بکەم... ئەوەیان نەختێ بێگێچەڵترە! هیچ لایەک لە بازرگانان حەز بەو بابەتە ناکەن کە خولیای من و تۆیە. ئیتر جگە لەو خولیایانە باسی چی دەکەیت کێشە نییە! مایکرۆفۆن لە زاری پیرەمێردێکی هەژاری گوندنشین دەبەنە پێشێ تا وەڵامی پرسیاریان بداتەوە: ژنەکەت بە ئەوینداری خواستووە؟!... یا لە پیرەژنێکی داماوی پاشماوەی ئەنفال دەپرسن: دڵداریت کردووە؟ بابەتی ئاوها باشە! ئەو باسە باشە بیسەلمێنێ ڕۆستەم نێر بووە و خۆ ئەگەر پێچەوانەشی بکاتەوە و ڕۆستەم بکاتە مێ، زۆر باشترە و خەڵاتیش دەکرێ چونکە خەڵکی بە ناوگەڵی ڕۆستەمەوە سەرقاڵ دەکا نەک ناوگەڵی بەرپرسان.

دەزگا سیخوڕی و ناسیخوڕییەکانی دنیا ناهەقیان نییە حیساب بۆ بەرهەمەکانی ئۆروێل بکەن. ئەگەر لە وێرانەکەی ئێمەدا و لای ئەوانەی بە بێ تێگەیشتن دوای هەڵڵای کۆمۆنیزم کەوتوونە ئاوها بقە بێ و وا سەیر بکرێ، دەبێ لە مۆسکۆی ستالیندا چۆن سەیر کرابێ! وا باوە ئەو دوو ڕۆمانە باسی سستەمەکەی ستالین بکەن بۆیە هاوشێوەکانی ئەو سستەمە نایانەوێ بڵاو بکرێتەوە و پێچەوانەی ئەوانیش حەز بە بڵاوبوونەوەیان دەکەن. ئۆروێڵ گوتەیەکی هەیە و دەڵێ: "بۆچوونی ئەدەب بۆ ئەدەب و هونەر بۆ هونەر، خۆی لە خۆیدا بۆچوونێکی سیاسییانەیە". چۆن سیاسییانە نییە کە بتەوێ 1984 باسی سستەمێکی مرۆخەسێن نەکا یا کەسێک لە کورد باسی هەستی کەسێک بە شێوەی ئەدەبی نەکا کە فایلدارە؟! ماوەیەکی زۆر ڕۆژهەڵات و ڕۆژاوا، لە جەنگی سارددا، هەموو چەکێکی ساردیان لە دژی یەک بەکار دەهێنا بە بەرهەمەکانی ئۆروێڵیشەوە. ئەوانەش چەک بوون و ڕۆژاوا بەکاری دەهێنان و ڕۆژهەڵات

بەرانبەریان بەرگری دەکرد. بە تەبیعەتی حاڵ کۆمەڵگەی دیموکراتی لەو بوارەدا حەساوەتر و بێمنەتترە و پەکی بەوە ناکەوێ چی پێ دەگوترێ چونکە بە شێوەیەکی گشتی، لە هەموو ڕوویەکەوە چ بۆ ناوخۆ و چ بۆ دەرەوە کراوەیە و نایشارێتەوە کە مرۆڤ بەرهەمی ڕیکلام و پیشەسازییە، بەڵام سستەمی تۆتالیتێر، کۆمەڵگەی خۆی دەخاتە قەفەزێکەوە تا دەرەوە نەبینن و دەرەوە نەیانبینێ. لەو سستەمەدا کە ئۆروێل باسی دەکا، بێهیوایی گەیشتۆتە ئاستێکی هێند ترسناک، دیواریش چاو و گوێی هەیە. بلۆکی ئەوسای ڕۆژهەڵات نەما تا ئێستا حیسابی بۆ بکرێ، بەڵام ئەو زوڵمە بەردەوامە کە لە مرۆڤ دەکرێ و دوور نییە ئۆروێڵی تر بۆ نووسین لە سەر زوڵمی نوێ بەرپێوەبن. لە ڕاستیدا ڕۆژاواش بە بێ دوژمن هەڵناکات و هەر کە بلۆکی ڕۆژهەڵات ڕووخا بەرەیەکی تری شەڕی پەیدا کرد: ئیسلام. کێشەی موسوڵمانیش بۆ هەموو دنیا ئەوەیە بە مردووییش خۆیان بە سەرکەوتوو دەزانن و دۆڕان لە حیسابیاندا نییە. ئەوەش مەترسییەکی گەورەیە! ئەو چەکەی کۆد و کلیل و جڵەوی بە دەستی لیژنەی مەرکەزی کۆمۆنستی سۆڤیەتەوە بوو و لە سەد لاوە شیکردنەوەی بۆ دەکرا، ئێستا بە دەستی نەفەرێکەوەیە کە بە قیلێکی پێش هەزار ساڵ بە بێ شیکردنەوە و لێکدانەوەی ئەنجام دەیکاتەوە و دەیتەقێنێ چونکە بەهەشت بۆ ئەو، لە وێرانکردنی گۆی زەوی و سڕینەوەی شوێنەواری ژیان گرنگترە. بۆ دەرخستنی ئەو مەترسییە نوێیەش، خەڵکی تر جێی ئۆروێڵیان گرتۆتەوە. ئەوەی خالید حوسێنی لە ڕۆمانی (کۆلارە)دا بە دەسەڵاتی تالیبانی دەکا، جۆرج ئۆروێڵیش لە کێڵگەی ئاژەڵ و 1984دا هەر ئەوەندەی بە سستەمەکەی ستالین کردووە بەڵام دەبێ جیاوازی لە نێوان توانای دەربڕینی ئەو دوو نووسەرەدا بخەینە حیسابەوە.

نابێ بە نەمانی بلۆکی ڕۆژهەڵات زوڵم و زۆرداری ڕۆژاوامان لە بیر بچێ بەرانبەر خەڵکە دواکەوتووەکانی دنیا. هەر بۆ نموونە، زۆر بە ڕوونیی

دەبینین، ئەو کەرەسانەی بە باتری بەکار دەهێندرێن، لە وڵاتی ئێمەدا لە سنووری مەعقوول چوونەتە دەرێ و خۆمان هەستی پێ ناکەین. من وای دەبینم ئەوە بۆ ئەو مەبەستەیە کوردستان بکرێتە زبڵدانی پاشەڕۆی ڕۆژاوا و وڵاتانی باشووری ڕۆژهەڵاتی ئاسیا. خۆ خۆت دەزانیت لە ڕۆژاوا چی دەکەن تا باتری ژینگەیان پیس نەکات. ئەمە نموونەیەکە و لە دەرمانی بەسەرچوو و خۆراکی ژەهراویش بگەڕێ. وای بۆ دەچم ئەو ئامێر و کەرەسانەی بە باتری کار دەکەن و دێنە کوردستانەوە، هەر بۆ ئەوە دروست دەکرێن باترییەکان لە کوردستاندا سەرف بکرێن و لە خۆیان و ئاوهەوای خۆیانەوە دوور بکەونەوە، بۆیە هەرزانیشن.

زوڵم بەردەوامە و پێم وایە بەردەوامیش دەبێ. دەوڵەتان ئەوە بۆ خۆیان قەبووڵ ناکەن بەڵام بازرگانەکانی ئێمە، کە سەر بە دەسەڵاتن یا خۆیان دەسەڵاتدارن و هیچ چاوێک چاودێرییان ناکات و هیچ دەسەڵاتێک لێپێچینەوەیان لەگەڵدا ناکات، مادام سەروەت و سامانیان زیاد دەکا، گوێی نادەنێ و خوای دەکرد کوردستان دەبووە کانگەی تیزاب و قورقۆشم. بەرهەمەکانی جۆرج ئۆروێڵیش، جگە لە بەها ئەدەبییەکانیان، تا زوڵم هەبێ و بەردەوام بێ، بۆ چاوکردنەوەی خەڵک پێویستن... بەرانبەر سستەمێکی وەک ئەوەی سەددام و ئەربەکان و ئەسەد و مەلاکانی ئێران، کە کورد دەچەوسێننەوە، هەروەها زۆر شوێنی تر پێویستن و بەهای ئەدەبی و فکریی خۆیان لە دەست نادەن.

5. فەرهاد شاکەلی دەڵێ: کوردبوون ئاسان نییە . لەم هەلومەرجەدا بۆ تۆیەک هەردوو ئەزموونی ناوەوەی نیشتمان و هەندەرانت هەیە لەم ڕووەوە چیمان پێ دەڵێیت؟

حەکیم کاکەوەیس: کاک فەرهاد شاکەلی زۆر جوانی پێکاوە بەڵام نەختێ بە هێمنی... بۆچوونەکەشی وەک خۆی هێمن و لەسەرخۆیە. بە بۆچوونی من، کوردبوون نەک هەر ئاسان نییە، بەڵکو گرانترین بارە بە سەر شانی هەر مرۆڤێکەوە، کە کورد بێ، بە تایبەتی ئەگەر ئەو کوردە هەست بە بەرپرسیارەتی نەتەوەیی و نیشتمانی بکا. بە گوێرەی ڕادەی خەمخۆرییەکەشی ئەو بارە قورس دەبێ یا سووک دەبێ. کوردبوون بە تایبەتی لە چوارچێوەی ئەو دەوڵەتانەدا کە کوردستانیان داگیر کردووە، وەک جوولەکەبوونە لە ئەڵمانیای نازییەکاندا و دەبێ هەموو شەوێک چاوەڕوانی شەوی کریستاڵ بین... نا، هەموو شەوێکمان شەوی کریستاڵ بووە. کوردبوون لەو دەوڵەتانەدا، کەرکووکیبوونە لە کوردستانی بن دەسەلاتە نیوەچڵەکەی خۆماندا کە بەردەوام و لە هەموو لایەکەوە لێی دەکوژرێ و سووکایەتی پێ دەکرێ. کوردبوون گەلێ جار بە تەنها هۆکاری مەرگە و لە حاڵەتی وادا لەوە دەردەچێ ئاسان نەبێ یا بارێکی گران بێ، بەڵکو بەڵایەکیشە بە سەر شانی مرۆڤی کوردەوە. تاکە ڕێگایەکیش بۆ سووککردنی ئەو بارە، پەنابردنە بۆ ئایدۆلۆژیا شموولییەکان بە مەرجێک دوور و نزیک، پەیوەندییان بە کوردەوە نەبێ و باسی سەرهێشەی کوردیان تێدا نەبێ و ئەرکیان ئەوە بێ بمانخەوێنن. کۆمۆنیزم و هیومانیزم و فێمێنیزم و کرێکاریزم و دژوەستانەوەی باوکسالاری و کۆن و ئاینەکان و بەرگریکردن لە عەولەمە و پۆستنازانم چی و ئازادی سێکس، باشترین ئازارشکێنن بۆ دەردی کوردبوون، بەڵام ئەوانە بە هیچ جۆرێ چارەسەر نین. ئیدی ئەوە قەدەرمانە و کوردین. وەک چۆن داوامان نەکردووە کوڕی ئەو دایک و باوکە بین کە کوڕیانین و شانازیشیان پێوە دەکەین، ئاوهاش داوامان نەکردووە کورد بین و شانازیشی پێوە دەکەین. بەڵام کە کوردین، دەبێ کار بۆ کوردبوونی خۆمان بکەین، نەک پەنا بۆ ئایدۆلۆژیای خەولێخستن بەرین. مرۆ دەتوانێ دەستبەرداری ئاینی خۆی بێ

و شرۆشکڵی خۆی بگۆڕێ، بەڵام هیچ برینکارییەک کوردبوونی لە مل ناکاتەوە. دەبێ کارێک بکەین کوردبوون هۆکاری حەسانەوە و ئاسوودەیی بێ، ئەوەش بە ڕزگاربوون... ڕزگاری، کوردبوون لە تۆمەتەوە دەکاتە شانازی و لە بارگرانییەوە دەیکاتە حەسانەوە و بارسووکی. پێویستە بە بەردەوامی کار بۆ ئەوە بکەین.

بە زۆر شێوە هەوڵی سڕینەوەی کوردبوونمان دەدرێ بەڵام ئیرادەی ئینتیمای نەتەوەیی بایی ئەوە هێزی تێدا هەیە خۆی ڕاگرێ و هەڵنەتەکێ. تەنانەت ئەوانەش بە ڕێبازی ئاسانی ناکوردیدا دەڕۆن و دووی ئەو ئایدۆلۆژیا و میتۆدانە دەکەون کە بە کوردایەتی تۆمەتبار ناکرێن و مەترسی کوردبوونیان تێدا کەمترە، ناتوانن یا زەحمەتە بتوانن دەستبەرداری کوردبوونی خۆیان بن... لە ڕاستیدا، لە کۆڵیشیان نابێتەوە! تۆ هەرچییەک بیت هاودەنگێکت لە سەر ڕووی زەوی هەیە بەڵام کورد هاودەنگی نییە. کەس نییە بەرگریت لێ بکا و دەنگ بەرز بکاتەوە و بڵێ: بۆچی وا لەو میللەتە دەکەن، چونکە خۆی هاواری لێ هەڵناسێ و خۆی بە شایستەی بێئازاری و سەروەری نازانێ. تاها یاسین ڕەمەزان بە تەواوەتی وازی لە کوردبوون هێنابوو بەڵام کە ئیعدام کرا، عارەب گونی بۆی لە خەم نەگرت و لای ئێمە خائینێک بوو و لای عارەبیش وەک ئەوە بوو هەر نەبووبێ... قەوزەیەکی بێڕەگ بوو. ئەو کابرایە دەستبەرداری کوردبوون بوو، بەڵام ئەوەش فریای سەرە بێڕەگەکەی نەکەوت. یاساکانی نەتەوە یەکگرتووەکان لە بواری ژینگەپارێزیدا، بەرگری لە گورگ و نەهەنگ و درەخت و ورچی پاندا و بەشەری هۆمۆی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دەکەن، بەڵام یاسا نییە بەرگری لە کورد بکا... کێشەی کورد وەک کێشەی ناوخۆی ئەو دەوڵەتانە سەیر دەکرێ کە کوردستانیان بە سەردا بەش کراوە. چەند ساڵێک لەوەبەر سەربازێکی تورکیا کەللەسەری کوردێکی سەربڕاوی بە دەستەوە بوو و بە دەم بزەکردنەوە وێنەیەکی پێوە گرتبوو.

ئەگەر ئەو سەرە سەری مەیموونێک یا چەقەڵێک بوایە، تورکیایان ڕیسوا دەکرد، بەڵام چونکە سەری کوردێکی بە دەستەوە بوو، هەر قسەیەک بکرابا دەیانگوت ئەوە دەستوەردانە لە کاروباری ناوخۆی تورکیا. ئیتر کوردبوون چۆن ئاسان دەبێ؟. کوردبوون وەک کۆیلایەتی سەدەکانی ناوەڕاست بەڵایە. ئەوان شەڕی یەکتریان دەکرد تا قەیسەر بە فوارەی خوێنیان پێبکەنێ و دڵی خۆش بێ، ئێمەش شۆڕشمان بۆ حوکمی زاتی پێ دەکرێ و لە کاتی یەکترکوشتندا فیشەکمان بۆ دەنێرن تا ئەوەی ئەوان دەیانەوێ پێمانی بکەن، خۆمان بە خۆمانی بکەین. ئێمە بەئاگا نەهاتووینەتەوە کە دوژمنەکانیشمان لە مردن دەترسێن و خوێنیان لێ دێ بەڵام کۆیلەکانی ئیتاڵیا درکیان بەو نهێنییە کرد بۆیە سپارتاکۆس بە تێکشکاویش بووە سیمبۆلی ڕاپەڕین و ئازادی. ئێمە هەوڵ نادەین دوژمن بکەینە نیشانە بەڵکو بیر لەوە دەکەینەوە بۆ دوژمن، خۆمان بکەینە نیشانە یا نەکەین.

مرۆڤێک چاوێکی سەقەت بێ و هەمیشە بیر بکاتەوە "بۆچی من وام و خەڵک وا نین؟" ڕەنگە دووچاری جۆرە ئالۆزییەکی دەروونی قورس بێ بەڵام ئەگەر وەک هەیە بەو تاکە چاوەوە خۆی گەرەک بێ و خۆی قەبووڵ بێ، باری دەروونی سووکتر دەبێ. کەچی ئێمەی کورد بۆ دەربازبوون لە عیللەتی کوردبوون، پەنا بۆ هەموو شتێک دەبەین جوانکردنی کوردبوون نەبێ. کاتێکیش کوردبوون جوان دەبێ و دەبێتە مایەی شانازی، بزانین نەتەوەکەمان لە هیچ نەتەوەیەک کەمتر نییە و کاریش بۆ ڕزگاربوونی بکەین لەو قەدەرەی کە تێیکەوتووە. ئەو ڕیفراندۆمەی لە کاتی دروستبوونی عیراقدا لە کوردستان کرا، بە ڕاستی بەشی ئەوە ناکات شانازی پێوە بکەین چونکە چەند هەستی کوردستانی تێدا بوو، ئەوەندەش کاردانەوەی تێدا بوو بەرانبەر بە تورک... کاردانەوە وای لە زۆر کورد کرد دەنگ بدەن عیراقی بن... ئێمەی کورد شای کاردانەوەین و مسکێنی کارین!

کەچی کە وەک میللەتێک لە سەدا نەوەد زیاترمان لە ڕیفراندۆمدا دەنگمان بۆ سەربەخۆیی دا، بەر لە هەموو کەس سەرانی خۆمان حیسابیان بۆ نەکرد... کورد چییە تا ئازادی و سەربەخۆیی بویێ؟! ئیتر دەسەڵاتی عیراق لە چی بترسێ و بۆ حیساب بۆ ڕای جەماوەری کوردستان بکات؟ ئەوەتا سەرانی خۆی لە بری ئەوان دەمی دادەخەن و ئیرادەی زەوت دەکەن!

نەتەوە یەککگرتووەکان نەورۆزی کرد بە جیهانی بەڵام بە بێ ئەوەی ناوی کورد بهێندرێ. بە قەولی مامۆستایەکی زانکۆ کە لە کۆڕێکدا گوتی، ئەوە ئەنفالی کەلەپووری کوردە و نەتەوە یەککگرتووەکان ئەنجامی داوە. ئاخر نەورۆز لە سەر خواستی تورکیا بکرێتە جیهانی چۆن ناوی کورد دەبرێ. لە پەیماننامەی لۆزاندا خاکمان دابەش و داگیر کرا و ئێستاش لە سەردەمی عەولەمەدا کەلەپوورمان بە سەر هەموو دنیادا دابەش دەکرێ و بەشی خۆمانی تێدا نییە لە کاتێکدا هیچ میللەتێک ئەوەندەی کورد پەیوەندی توندوتۆڵی بە نەورۆزەوە نییە. هۆکاری ئەوە کوردبوونە بۆیە دەڵێم کوردبوون لەوە دەرچووە ئاسان نەبێ. کوردبوون هەموو شتێکمان دەکاتەماڵی هەتیو و بە بەر چاومانەوە بە سەر خەڵکدا دابەشی دەکەن.

6. ئامانجی سەربەخۆیی و دامەزراندنی دەوڵەتی نەتەوەیی پێویستە چی بۆ بکرێت؟

حەکیم کاکەوەیس: سەربەخۆیی بۆ کورد ئامانجێکە لە قورگی حەزیادایە، بەڵام حەزیایەکی دەبەنگ و نەفام و دڕ و دڕندە، کە بەردەوام فرسەتت دەداتێ سەربەخۆیی بە دەست بێنیت و بەردەوامیش وەک هەر کەتنکەرێک سڵە بەڵام ئێمە، وەک ئەوەی لە چاوەڕوانی گۆدۆدا بین، هەمیشە چاوەڕوانین دەسەڵاتدارێکیان تێدا هەڵکەوێ، زوڵممان لێ نەکا. ئێمە یا چوارمشقی دانیشتووین یا لە ڕێگای شۆڕشەوە بەردەوام چاوەڕوانین و

دەڵێین: عجل الله فرجه الشریف! لە باشترین حاڵەتدا ڕادەپەڕین و وەک نیشانێکی زەق و دیار بەرانبەری لێ دەگرین، لەو حاڵەتەشدا کە داواکاریمان لە دامێنی خواستی نەتەوەیەکدا نییە، پێکانمان و لەناوبردنمان ئاسانن. شۆڕشی ئەیلوول مەزن بوو بەڵام ئەوەندە باری گران بوو، پێی ڕاست نەدەکرایەوە. هەزاران ژن و منداڵ و پەککەوتە بە سەریەوە بار بوون و لای شای ئێران بوونە بارمتە. لە بری ئەو 110 هەزار چەکدارەی، کە دەگوترا هەیەتی، ئەگەر 110 چەکداری بزری لە ناو عیراقدا هەبوایە، قەت بەو دەردە نەدەچوو. چەندین جار دەرفەت هەبووە سەربەخۆیی لە قوڕگی حەزیا بۆ کورد بێتە دەرێ بەڵام خۆمان لە بارێکدا نەبووینە ئەو دەرفەتانە بقۆزینەوە... دانیشتووین و چاوەڕوانی گۆدۆ بووینە. نەک هەر ئەوە، بگرە دەرفەتیشمان بە ویستی خۆمان لەبار بردووە. وا بۆ حەفتا ساڵ دەچێ هەر لە ناو خۆی کوردەوە، هەوڵ دەدرێ بە پێی هەندێ لۆژیک وا لە کورد بکەن ملی بۆ ئەو واقیعە مات بکا کە بە سەریدا سەپاوە. بەڵام ئیرادەی ئازادی تاکی مرۆڤی کورد ئەگەرچی سست بووە، نەمردووە. تۆ وەرە دژی دەوڵەتێک شەڕ بکەیت و سەربازەکانیشی بە برای خۆت بزانیت! لە هیچ کوێی دنیادا شتی ئەوتۆ نییە و نەبووە. بەرانبەرەکەت، ئەگەر دوژمنە برا نییە و ئەگەر برایە بۆ شەڕ لە دژی دەکەیت؟ ئێمە کارێکمان کردووە جیاوازی لە نێوان دۆست و دوژمندا نەمێنێ! لە خەیاڵی ئێمەدا مەڕ و گورگ پێکەوە ئاو دەخۆنەوە. ئەوە داهێنانە، داهێنان!! نازانم بۆچی جوولەکە و عارەب چاو لە کورد ناکەن تا برا بن! بۆچی ئەڵمانیا و فەرەنسا، یا سوید و نەرویج باسی برایەتی نێوان خۆیان ناکەن! لە دەروازی شارێکی فەرەنسی نووسراوە: ئەڵمانی بۆی نییە بێتە ئەم شارەوە! کەچی ئێمە زات ناکەین بۆ هەڵەبجە شتێکی وا بکەین و بنووسین: عارەب بۆی نییە بێتە هەڵەبجەوە! من دەسەڵاتم هەبێ ئەوە دەکەم. ئەو کارەی کە من دەمەوێ بکرێ، هەر ئەوەندە ڕەگەزپەرستییە کە ئەوان

داوای لێبوردن لە کورد ناکەن و لەو تاوانانەی ئەنجامیان داوە پەشیمان نابنەوە. بە بۆچوونی من، پێویستە بەر لە هەموو شتێک ئێمە خۆمان بناسین و بزانین زۆر بە چڕیی خەسڵەتەکانی کۆیلەمان تێدان و ناوێرین ئازاد بین... ئەگەر باسی ئازادیش بە جۆرە شەرمێکەوە بکەین ئەوەندە سنووردار و مەرجداری دەکەین ناوەڕۆکەکەی دەبێتەوە بە کۆیلایەتی. سەدان ساڵە فێر دەکرێین کە کۆیلە بین و خۆمان لە سەر کۆیلایەتی ڕادێنین و حیزبەکانیشمان دەستی بالایان لەو بچووکییەماندا هەبووە و هەیە و بۆچوونی پێچەوانەی ئەو بیرە بە دوژمن و خیانەتکار دەزانن. هەموو شتێک لە ئاغاکانمان قەبووڵ دەکەین، بەڵام تەنانەت ئەم قسانەی منیش لای هەندێ لایەن بە جنێو و سووکایەتی لێکدەدرێنەوە چونکە سەر بە کۆیلستانەکەی خۆیانم... منیش وەک خۆیان یەکێکم لە ڕانەکە و پێم دەوێرن. دەیانەوێ منیش وەک ئەوان ئەو بەندیخانەیە بڕازێنمەوە کە تیایدا بەند کراوین. لە بنی زەوییەوە بەڵگە دەهێننەوە کە من سەر بە بەرەی فاشی و نازیم، کەچی لەولاوە بۆچوونەکانم لە بارەی کوردەوە بە سووکایەتییەک لێکدەدرێنەوە کە بە کوردی دەکەم! ئەم قسانە لە من قەبووڵ ناکرێن کە بۆ هۆشیاربوونەوە دەیانکەم، بەڵام کە نووسەرێکی عارەب لە دەوڵەتێکی خانەخوێی هەمیشەیی سەرانی کوردەوە دەڵێ خەڵکی شیمالی عیراق بەکرێگیراو و خائینن، کەس ورتەی لێوە نایێ، با خۆمان و باو و باپیریشمان بگرێتەوە. زەکەریا تامر لە سووریاوە ئەوەی گوت. ئەو عارەبە بەندیوانیانە و منیش وەک خۆیان بەندکراووم. بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆ دەبێ بەر لە ناسینی دوژمنەکانمان خۆمان وەک میللەت بناسین. ئایە ڕاستە ئازادیمان دەوێ یا ئەوەش گەمەیەکە و پێمان ئەنجام دەدرێ؟! لە سەدا پتر لە نەوەدی کورد لە ڕیفراندۆمێکدا دەنگی بۆ سەربەخۆیی دا، بەڵام دەرکەوت گەمە بوو... قەشمەریکردن بوو بە ئیرادەی کورد. ئێمە، دوای ڕووخانی میدییەکان کراینە حەرەس حدوود و

ئێستا خۆمان داوا دەکەین ببینەوە حەرەس حدوودی دەوڵەتی داگیرکەری وڵاتی خۆمان! ئەوە سووکایەتی نییە بە خۆمانی دەکەین؟! تەماشای هەر نیمچە سەرکردەیەک دەکەیت بەرانبەر کوردی کلۆڵ عیفریتێکە بۆ خۆی، کەچی بەرانبەر کەسێکی ئاسایی میللەتە سەردەستەکە، دەچێتە ناو قاوغە کۆیلایەتییەکەی خۆیەوە و هەموومان نموونەی ئەو بابەتە خەڵکانەمان دیتوە. کاتێ وا نابین کە تێبگەین ئێمە میللەتێکی کۆیلەسیفەتین و نامانەوێ ئازاد بین. کەسێکی وەک سپارتاکۆسیشمان تێدا هەڵنەکەوتووە، تا تێبگەین یا تێمانبگەیەنێ ئاغاکانیشمان خوێنیان لە بەر دەڕوا و لە مردن سڵ دەکەنەوە و تاکە ئەرکی ئێمە خزمەتکردنی ئەوان و کوشتنی خۆمان نییە. لەو ڕاستییە تێنەگەیشتووینە بۆیە بە ویستی خۆمان دەمانەوێ ببینە حەرەس حدوودی داگیرکەری وڵاتی خۆمان. کە عارەبەکانی عیراق بە ئیسرائیلی دووەم ناومان دەبەن، ئەژنۆمان دەشکێ و هەزار پاکانە دەکەین و سەد سوێند دەخۆین کە بۆ فەلەستین لە خۆیان دڵسۆزترین. سەرانسەری کوردستان بگەڕێ کەسێک نابینی یا بە دەگمەن دەبینی بەرپەرچیان بداتەوە و بڵێ: ئێوە خۆتان ئیسرائیلی دووەمن چونکە وەک ئەوان داگیرکەری خاک و کەرامەت و وڵاتی میللەتێکن! کەس ئەو ئازایەتییەی تێدا نییە بە دەنگی بەرز داوای ئازادی بکا. تەماشاکە: مەلا مستەفا پاتەوپات گوتی ئەگەر کەرکووک یەک کوردیشی تێدا نەهێڵن هەر کوردستانە، کەچی بەرپرسەکانی ئێستا، دوای پرۆسەیەکی دووروودرێژی تەعریبکردنی کەرکووک و زاوزێکردنی عارەبەکان و زیادبوونیان و قڕانی کورد لە ئەنفالدا دەڵێن: دەیخەینە دەنگدانەوە، زۆرینە گوتیان کوردستانە، ئەوا کوردستانە، دەنا عارەبستانە! ئەمە دۆڕاندنی کەرکووکە بە ئانقەست! ماددەی 140یش ڕێک پێچەوانەی ئەو قسەیەی مەلا مستەفایە و شانازیش بە هەردووکیانەوە دەکەن! ئای کە ڕێبوارانی ڕێبازەکەی(!!) ڕقیان لە خۆی و هەڵوێستەکانێتی، چونکە ئیحراجیان دەکا. بەڵام چی بکەن!! ئەوانەش کە

ئینقلابیان بە سەریدا کرد گوایە لەو کوردتر و دڵسۆزترن، قەت نەیانتوانی هەڵوێستیان نیوەی هەڵوێستەکانی ئەو کوردانە و مرۆڤانە بێ!

ئێمەی کورد دەبێ کار بۆ ئەوە بکەین کە تێبگەین حوکمی زاتی و فیدرالی مافی ئێمە نین. کەچی دانوساندن لە سەر خاکی خۆمان، لەگەڵ داگیرکەری وڵاتی خۆماندا دەکەین: ئەرێ کەرکووک کوردستانە یا کوردستان نییە؟! ئەوەتا ڕێژەی کورسییەکانی هەڵبژاردن سەلماندی عارەب لە کورد زۆرترن یا لە یەکەوە نێزیکن. تەواو؟! ئەرکی خیانەتکاری کۆتایی هات؟! ئەمە خەسڵەتی میللەتێک نییە ئازادی لە خوێنیدا بێ و کۆیلایەتی ڕەت بکاتەوە. من گومانم هەیە: کەرکووک، بە خاک و خەڵکەوە فرۆشراوە و بڕاوەتەوە بەڵام بۆ ئەوە ڕایناگەیەنن دەنگ بهێنن و لایەنگرییان بکرێ.

عیراقی پێش سەددام ناوی (الجمهورية العراقية) بوو و سەددام کردیە (جمهورية العراق). ئێستاش، بە حیساب عیراق بۆتە (عیراقی فیدرالی و دیموکراتی)، بەڵام ئەو ناوە لە بەردەم و لە پشت سەری سەرۆکە کوردەکەی عیراق دەنووسن کە سەددام دایناوە... (جمهورية العراق). نووسراوێکی ڕەسمی وەزیرێکی کوردم دیت، لە سەری سەرەوە نووسرابوو: جمهورية العراق و ڕۆژی دەیان و سەدان شتی وا بە دەستی موبارەکی خۆیان ئیمزا دەکەن و نقڤەیان لێوە نایێ! قەبووڵمانە! ئەدی ڕێکنەکەوتن عیراق دیموکراتی و فیدرالی بێ؟! بەڵێ ئەوەشمان قەبووڵە کە نابێ قەبووڵمان بێ. کە ئەوەشمان قەبووڵ بوو، دەسەڵاتدارانی عیراق چاک دەزانن جەوهەرمان چییە و چۆنە! هەر لەبەر ئەوەشە هەمیشە بە سەرماندا زاڵن. دوای ڕووخانی بەعس عارەبی تەعریب لە کەرکووکدا نەمان بەڵام دوایی کە گەڕانەوە، یەکێ لە شێخەکانیان گوتبووی: ئەگەر دەمانزانی کورد یەکەم ئاواتی تاڵانکردنە، لە کەرکووک دەرنەدەچووین و دوامان دەبڕینەوە! تەعریبچییەکان، سەددام دەوڵەمەندی کردن و دەسەڵاتی کوردیش دەوڵەمەندتری کردن. کورد ناوی ئەو عارەبانەیان نابوو دە هەزاری چونکە

بەعس دە هەزار دیناری پێ دابوون، بەڵام ئێستا کە بیست ملیۆنیان وەرگرتووە، ناویان لێ نانێین بیست ملیۆنی... بە باوەڕی من ئەو تەعریبچییانە، پێشتر دە هەزاری بەعس بوون و ئێستا بیست ملیۆنیەکانی کوردن و بەعس چی بۆ کردن سەرانی کوردیش هەمان کاری بۆ کردوون. سەرانی کورد هەرچییەکیان کردبێ داوە مووەکەی معاوییەیان لەگەڵ بەغدادا نەپساندووە، دەبێ ڕۆژێ لە ڕۆژان ئەو داوە مووە بپسێ و سەری کورد بکەویتە سەر دووڕییانێک: کوردستان و نەمان! نەپساندنی ئەو داوە مووە بۆتە هۆکاری ماڵوێرانییەکی زۆر و تەرەکیوە و فایل و فایلدار و دز و خیانەتکاری لێ کەوتوونەتەوە. ئەوانەی لێ کەوتوونەتەوە چونکە لە یەکەم هەڵگیرسانی شۆڕشەوە، هەموان زانیویانە ئەنجام هەر گەڕانەوەیە بۆ باوەشی بەغدا... ئیتر شۆڕش و خۆبەکوشتدان چ واتایەکیان دەمێنێ؟! دەبێ خەڵکێکی زۆر بکوژرێن و سەدان گوند وێران بکرێن و کورد ئەنفال بکرێ و هەڵەبجە بە کیمیاوی لێی بدرێ تا ڕێ بە سەری گەورە بدرێ بچێتە بەغدا و ئاواتەکەی، کە گفتوگۆکردنە لەگەڵ دەسەڵاتی بەغدادا، بێتە دی. نابێ تاها محێدین جێگری سەرۆک بێ و دەبێ منی سەرکردە جێگر بم! ئەمە گاڵتەجارییە!!

پێویستە خۆمان وەک نەتەوە بناسین و خۆمان بە شایستەی مافی نەتەوایەتی بزانین... هەبوونی دەوڵەتی کوردی نەکەینە خەونی شاعیر و خەیاڵ هەر لەبەر ئەوەی پیرەمێردێکی نەخۆش و لاکەوتەی وەک من کە ناتوانێ بەرگری فیزیکی لە خۆشی بکا فریای دیتنی ناکەوێ! وای بۆ دەچم ئەگەر هەڵەی زل بە خیانەت ناو بەرین، یەکەم و گەورەترین خائین لە ئێستا و مێژووی کورددا، هەندێ لە منەوەر و ڕۆشنبیرانن ئەوجا سیاسەتمەداران. ڕۆشنبیرانی سەردەمی دروستبوونەوەی عیراق هەمان گەمەی منەوەرانی سەردەمی دروستبوونی عیراق ئەنجام دەدەن. ئەو دەمە یەک دوویەک ناڕازی بوون و ئەمڕۆش یەک دوویەک ناڕازین. ڕۆشنبیری

میللەتان بەر چاوی خەڵک ڕووناک دەکەنەوە و هی ئێمە خەڵک دەخەنە سەر خەیاڵی ڕاوەڕێوی و ڕاوەژێژک و بۆ خۆڵلەچاوکردن، هەر ڕۆژە سەری ئەو میللەتە بە دیواری بیرێک و ئایدۆلۆژیایەکدا دەدەن. ئەوان نەبن، خەڵکی ساکاری گوند و شار، ئەگەر سەریان لێ نەشێوێندرێ، هەر بە غەریزەش بێ ئازادییان دەوێ. حاجی ئەحمەدی (مەحمەخان)ی لای چەمچەماڵ، کام ڕۆشنبیر یا سیاسەتمەدار فێری کرد دوای کشانەوەی چەکداری حیزبەکان لە ترسی هێرشی بەعس، بە ژن و منداڵی ئۆردوگای تەکیە بڵێ: ئێوە بڕۆن خۆتان دەرباز بکەن من پێش بە لەشکری عیراق دەگرم؟! کێ فێری کرد بۆ بەرگریکردن لە شەرەفی خۆی و ئەو خەڵکە بە تاقی تەنها لەشکری بەعس ڕاگرێ تا هەموو ژن و منداڵ دەرباز بوون ئەوجا شەهید بکرێ؟! ئەگەر بەرپرسێکی سیاسی یا ڕۆشنبیرێک هەبا ڕێی لێ هەڵە بکا قەت ئەوەی دەکرد؟! بەڵام مێژوویەکی دوور و درێژ و هەزاران سیاسی و خوێندەوار و خواپەرست ئەو لەشکرە دڕندەیان فێر کردووە ئەو مەردە و مەردی وەک ئەو بە کوژراوی سەر بڕی! واز لە سیاسەتمەداران بێنە، بەڵام ئایە جێی سەرسوڕمان نییە پەیکەرتاشێکی کورد نەبێ (کە ڕۆشنبیرە) پەیکەرێک بۆ حاجی ئەحمەد داتاشێ؟! جێی سەرسوڕمان نییە ئەدیبێکی کورد نییە بەسەرهاتەکەی، کە لە نێزیکی بەردە قارەمانی مەلیک مەحموودە، بکاتە ڕۆمان و ڕەگی بۆ شێخ بگەڕێنێتەوە؟! سەیر نییە شاعرێک نەبێ شیعرێکی بەرزی بۆ بنووسێ و بە دیواری پەرلەماندا هەڵیواسێ؟! هیچی بۆ ناکەن چونکە بە پیلانی خۆیان بەکوشت نەدرا تا لە کوشتنیش و لە ناشتنیشیدا بەشدار بن و فەرمان بدەن: پەیکەرێکی برۆنزی بۆ دروست بکەن! حاجی ئەحمەد، کە زیارەتی ماڵی خوای کردبوو، شەرەفی خۆی نەکردە قوربانی ئەو ماڵەی خوا و بە بێ لێکدانەوەی فەلسەفی و دینی دەیزانی چی دەکا! ئەو، تەفسیری تەعریبکردنی نەخوێندبوو تا خاکی خۆی بکاتە قوربانی لمی سعوودیە و

سەری لە چینایەتی دەرنەدەکرد تا لە بەر خاتری ئەوەی سەربازەکان کوڕی هەژاران بوون، لە بەریان ڕابکات و ژن و منداڵیان بە دەستەوە بدا. حاجی ئەحمەد هەتا کوژرا وەک بەرد چەقی و وەک مەرد شەڕی کرد. ئەو کەڵەپیاوە هی ئەوەیە بۆ کردنەوەی بەختی کورد زیارەتی گۆڕە پیرۆزەکەی بکەین و سەری ڕێزی بۆ دانەوێنین. دە توخوا با ڕۆشنبیران تەفسیرێک بۆ هەڵوێستی ئەو و ئەم قسانەی من بدۆزنەوە! خۆ هەگبەی بیانوویان لێی دەڕژێ و شیکردنەوەیان بۆ مێژوو سەد جۆگا، جگە لە جۆگای کوردی و نەتەوایەتی، سەرچاوەیەتی! لە بیری مارکس و فیختە و نیتشە و حەجاج و عەبدولمەلیکی کوڕی مەروان و سەرانی کورد و سەرجەمی ڕۆشنبیرانی کورد تەفسیر بۆ ئەو هەڵوێست و قوربانییەی حاجی ئەحمەدی مەحمەخان نادۆزرێتەوە، بەڵام لە قامووسی کوردی غەدرلێکراودا کە خاکی داگیر کراوە و هەڕەشە لە سەر کەرامەت و (عیزز)ی کوردبوونی هەیە، یەکسەر تەفسیرەکەی دیارە... حاجی ئەحمەدی تەمەن سەرەوەی حەفتا ساڵ، بە بێ تەفسیری دینایەتی و چینایەتی بەرانبەر ئابڕووبەرانی کورد و کوردکوژان هەڵوێستی خۆی دیاری کردووە و ژیانی خۆی لە پێناوی کەرامەتی خۆی و خەڵکدا بەخشی. ئایە کام سوودمەند لە سیاسەت ئامادەیە بەو شێوەیە بەرگری لە کەرامەتی کورد بکا؟ ئەو، ئاوها شەهید بوو و شانازیش بۆ فایلداران و ئەوانەیە کە بۆ فرۆشتنی هەژدە کچی کوردی گەرمیان بە مەلهاکانی میسر فززەیان لێوە نەهات! ئەو میللەتەی ئێمە، بە هونەرمەند و ڕۆشنبیر و فەیلەسووفەوە، وەها لە سێبەری سیاسییەکاندا لە خشتە براوە، حاجی ئەحمەدی ناوێ چونکە لە خۆیەتی و هی خۆیەتی، بەڵام مانیفێستی برایەتی لەگەڵ بکوژی حاجی ئەحمەددا ڕادەگەیەنێ و بەرگری لێ دەکا: ئەفسەرێکی عیراقی لێهاتووە!!

7. شەیدایی تۆ بۆ بەرهەمەکانی مامۆستا مەسعوود محەمەد بێسنوورە، نهێنی ئەم عەشقەت لە چییەوە هاتووە و لەو یەک دوو جارەی دیدارت لەگەڵ مامۆستادا چ یادگارێکت هەیە بۆمان بگێڕیتەوە؟

حەکیم کاکەوەیس: ئەو پیاوە گەورەیە قەت نەیگوتووە مارکس وا دەڵێ و ئیتر دەمت داخە. قەت نەیگوتووە قورئان وا دەڵێ و نابێ لە سەری بڕۆیت. نەک هەر ئەوە، بەڵکو لە دیمانەیەکدا کە ڕزگار سیان لەگەڵیدا کردوویەتی و لە (بەدرخان)دا بڵاو کراوەتەوە دەڵێ: "ئەوەی خۆ دەکاتە لەمپەر لە پێش هەنگاوی کوردایەتی، بە قەناعەتی من نوێژەکەشی دروست نییە، حەجەکەشی دروست نییە و هەرچی ناوی لێ دەنێی دروست نییە". ئەو سنووری دەوری بیری خۆی تێکشکاندووە و ئازادانە بە ناو هەموو بیر و هۆش و فەلسەفەیەکدا، بە ئاسمان و جیهانی ماددە و مرۆڤدا لە شەقەی باڵی داوە و تەنانەت لە تەفسیرە زانستییەکانیش درێغی نەکردووە. من کاتێ ئاشنای بەرهەمەکانی ئەو مرۆڤە گەورەیە بووم بیری نەتەوەیی لە قەیراندا بوو و جگە لە لۆژیکی دەمودەست و حازرەکی خەیاڵی خۆت، چ چەکێک نەبوو بەرانبەر لێشاوی چەپایەتی، ماویزم و ستالینیزم بە تایبەتی، بەرگری پێ بکەیت. خۆ بەعسایەتیش هەمیشە وەک دڕندەیەکی تێنووی خوێن لە سەر هەق بووو!! چەپەکان بە پشتبەستن بە قسەی ستالین دەیانگوت کورد ئوممە نییە و تۆش دەبوو بینەیتە نەڕ ملەوە: نەخێر کورد ئەممەیە و ستالین شەکری خوارد! بەعس و دەسەڵاتەکانی پێش بەعسیش لە ناو کورددا دەرفەتیان بەو بۆچوونانە دەدا برەویان هەبێ تا بیری نەتەوەیی و ویستی سەربەخۆیی لە ناو قالبی عیراقچێتیدا گیر بخوات و دەرنەچێت. کورد ئەوەندەی سەرقاڵی ململانێی فیکری بوون، ئاگایان لە

هۆکارەکانی تێکشکانی شۆڕشی ئەیلوول و زەلالەتی کورد نەبوو. تەفسیری هەرەسیان زۆر ئاسان کردبۆوە و چ سەرهێشە و لێکدانەوەی نەدەویست. هەر ئەوەندە بوو: "پیاوی ئەمەریکا بوون و هەر ئەوەیان لێ شین دەبێ!" و بڕایەوە. ئەوەش ناڕاستەوخۆ تەزکییەی پاکژی خۆیان و هەڵوێستە چەواشەکارییەکانیان و جاشایەتیشیان بوو. یەکێ لەو مارکسییانەی ئەو دەمە، گوتبووی: بە خوا سەخافەتە فکری خۆت لە بازنەی قەومایەتیدا قەتیس بکەیت! کەچی ئێستا لە بناری لووتکەی دەسەڵاتی کوردیدایە و کێشە نێونەتەوەییەکانی تەواو کرد و ئێستا بە خەریکە خێرێ، شتێ بۆ کورد دەکا. ئێستا کە ئەوە دەکا، باش دەزانێ ئەم کاروانەش وەک ئەوەکەی پێشتری خۆیان بەم کەرەسانەوە ناگاتە هەوار! کەچی چۆن دڵسۆزانە ئەویانی کرد و لەوەڕا، ئەمەش دەکا و دەلەوەڕێ. کەسێ ماوەی چل یا پەنجا ساڵ عەقڵی خۆی خستبێتە قوتووی ستالینەوە، چ کێشەیەکە ئێستا بیخاتە قوتوویەکی ترەوە؟! چی لەوەیان کرد، ئەمەشیان هەر وا لێدەکات و هەمیشەش هەر خۆی پێشکەوتنخواز و ڕاستە! هۆش و لێکدانەوەی ئاوها چ ئەنجامگیرییەک و چ بەرهەمێکیان دەبێ و چاوەڕوانی چییان لێ دەکرێ؟ کوردی نەتەوەییش لە هەموو بارەکاندا، ئەگەر ڕێزی خۆی بگرێ دەبێ پەراوێز بێ و بەردەوام بەرانبەر ناپاکی و گەندەڵی و خیانەتکاری لە سەنگەری بەرهەڵستکاریدا بێ. بۆ کوردی نەتەوەیی، بەرهەڵستکاری تا ئەو ڕۆژە قەدەرە کە ئالای سەرفرازی کورد دەشەکێتەوە و مەترسی لە سەر نامێنێ.

مامۆستا مەسعوود محەمەد قسەیەکی هەیە باشترین پێناسەیە بۆ لێکدانەوەی خۆی... شتێکی لەم بابەتە دەڵێ کە ئێستا ناتوانم بگەڕێمەوە سەر دەقەکەی: "ئەگەر بسەلمێ لە بۆچوونێکدا بە هەڵەدا چوومە، وەک ئەوەی لە کاتی تووینیەتیدا پەرداخێک ئاو بخۆمەوە ئاوها بە ئاسانی دەستبەرداری دەبم". کێ ئامادەیە ئاوها دەستبەرداری فکر یا بۆچوونی

هەڵە بێ؟! کامە ڕۆشنبیری چەپڕەوی کورد، دوای جاشایەتی و خراپەکاری و چەواشەبوون و چەواشەکاری دانی بە هەڵەی خۆیدا نا و بە ئاشکرا گوتی من هەڵە بووم؟! ئەوانە، تەنانەت بیانوو بۆ بەعسیبوونیش دەهێننەوە. ئەوانەی سەنگەریشیان گۆڕی، بە خشکەیی سەنگەری خۆیان چۆڵ کرد و ورتەیان نەکرد! من کە یەکێ لە چرا هەرە گەشەکانی فکرم مامۆستا مەسعوود محەمەدە، ئامادەم دەستبەرداری هەر زاراوە یا وشە یا هەڵوێستێک بم ئەگەر بسەلمێ لە زەرەری کوردە.

من دوو جاران بە خزمەتی ئەو پیاوە گەورە بیرمەندە گەیشتووم. جاری یەکەم لە ساڵی 1997 لە ماڵی ئامۆزایەکی لە هەولێر و جاری دووەم سەرەتای ساڵی 2002 لە ماڵەکەی خۆیدا، هەر لە هەولێر. بە داخەوە لە جاری دووەمدا نەیدەناسیمەوە و منیش نەمویست فشار بخەمە سەر بیرکردنەوەی. تەندروستی باش نەبوو... نا، تەندروستی زۆر خراپ بوو. ئەو دوادیدارە لە سەر دڵم بووە خەمێکی گەورە و کەسەرێکی گەورەتر چونکە بە هۆی دوورەوڵاتییەوە پێشتر لە خزمەتیدا نەبووم. بەڵام ئێستا، کە چوار کتێبیم کردنە کوردی وا هەست دەکەم هەمیشە لە خزمەتیدام و قسەم بۆ دەکا... گوێی لێ دەگرم... بەردەوام گوێی لێ دەگرم. باسی مەلای خەتێم بۆ دەکا کە وەک پەپوولە بێتاوانە و بۆ بەرژەوەندی کورد و قڕنەکردنی، فەرمانی میری بەجێ گەیاندووە و شەرعی بەکار هێناوە و سەد جار دەستی خۆش بێ. خۆزگە هەموو دیندارەکانمان وا دەبوون!

مامۆستا مەسعوود، جگە لە توانا فکرییەکەی و زمانە پاراوەکەی و عارەبییە لووتکەکەی، مرۆڤێکی قەدردار و قەدرزان و پەروەردەکراو و پەروەردەکارێکی وەهاش بوو، لە نموونەی کەم بوو. ئەو، پەروەردەکراوی دەستی مەلای گەورە بوو کە دەڵێ:

مەلایان بێ عیلم و ماڵ شێخیان بێ کەشف و کەماڵ

ئاغایان ڕووت و ڕەجاڵ قوتەی مل نێرکە کاردی

بە ڕاستی کورد هێشتا نەیزانیوە بە مردنی ئەو کەڵەپیاوە چی لە دەست داوە. گەورەترین خەسڵەتی مامۆستا مەسعوود ڕوونیی و ڕاستگۆییەتی کە پەروەردە و خۆپەروەردەکردنێکی مەزن لە پشتیانەوە هەن و بنەمای سەرمایە فکرییەکەیەین. ئەو پیاوە گەورەیە هەرچی گوتووە ڕاستی گوتووە بەڵام وەک مرۆڤێک مەرج نییە هەموو ڕاستییەکانی درکاندبێت. لەو باوەڕەدام گرێیەکی بەرانبەر کەسایەتی مەزنی باوکی لە دڵیدا هەبوو و هەرگیز بەری نەدا. کە دەڵێم هەرگیز بەری نەدا، پێم وایە دەربڕینێکی نوێیە لە بارەی کەسایەتی مامۆستاوە. ئەگەر پشتەوەی دێڕەکانی مامۆستا بخوێنینەوە، لەوەش دەگەین کە ڕەفیق حیلمی چەند بە لای مامۆستاوە گەورە بووە. ئەوەش ڕووناکییەکی ترە لە سەر بیرکردنەوەی مامۆستا مەسعوود محەمەد.

هەستم دەکرد مامۆستا لە باسەکانیدا تەعبیر لەو بیرکردنەوانەی من دەکا کە نەمتوانیوە دەریانبرم و لە بنەبانی هۆشمدا قەتیس ماون. ئەوەی من ویستوومە بیڵێم و نەمتوانیوە، مامۆستا گوتوویەتی. جیهانی من جیهانی هەقخوازییە و هەست دەکەم مامۆستا پاشای سەر عەرشی هەقخوازانە. کە دیویەتی کورد میللەتێکی غەدرلێکراوە، بەشی ئەوە زۆر زیاتر بەرگری لێ کردووە کە بە تاکە کەسێکی کورد بکرێ کە هەموو چەکەکەی، بە قەولی خۆی، ڕاستگۆیی بوو و من قەڵەمەکەشی بۆ زیاد دەکەم. باوەڕ ناکەم هەناوی کورد بەم زووانە جێی ئەو پیاوە بۆ کورد پڕ بکاتەوە، ئەگەر پڕیشی بکاتەوە ماوەیەکی زۆری دەوێ. ئێستا گرنگ ئەوەیە ڕێبازە هەقخوازی و ڕاستگۆییەکەی بێ ڕێبوار نەبێ و مایەی دڵخۆشییە کە زۆر لە ڕۆشنبیرانی ئەمڕۆ خەریکن ئاشنایەتی لەگەڵ خۆی و بیر و بیرکردنەوەکانیدا پەیدا دەکەن و ئەوەش ئاماژەیەکی گەشە بۆ پاشەڕۆژێکی

ڕوونتر. ئێستا، بە بێ خۆڕێکخستن و کۆبوونەوە و تەگبیرکردن، خەریکە ڕێکخراوێکی سەر بە ڕێبازە فکرییەکەی ئەو مامۆستا گەورەیە، بە هیممەتی ئاسۆس کەمال و کاروان عارف و وریا مامڵەسی دروست دەبێ و ئێمەومانانیش خۆبەخۆ پشتگیرییان لێ دەکەین و خەڵکی تریش خۆبەخشانە کاری بۆ دەکەن. زۆر جار گوتوومە: کوردی نەتەوەیی لە هەر شوێنێک دەستی هەبێ لە بەرژەوەندی کورددایە و دەتوانێ جێی دەستی دیار بێ. هەر بۆ نموونە، عومەر شەمەیی، خوا لێی خۆش بێ، مامۆستای فیزیا بوو. یەکێ لەوانەی سەردەمانێک قوتابی ئەو بووە گوتی: مامۆستا عومەر لە شەرحکردنی فیزیاشدا کوردایەتی دەکرد و لە باسی عەتەلەدا خورجین و گۆچانی شوانی کوردی بە نموونە دەهێنایەوە، ئیتر من چۆن نەتەوەیی نابم؟ هەواددارانی بیری مامۆستا مەسعوود محەمەدیش چەند زۆر بن ڕاستگۆیی و دڵسۆزی لە ناو کورددا زۆرتر دەبن و ئەوەش لە بەرژەوەندی کورددایە. ماوەتەوە ئەوەی کاری بۆ بکرێ: بەرهەمەکانی چاپ بکرێنەوە و عارەبییەکانی وەربگێڕدرێنە سەر زمانی کوردی.

8. خوێنەران و بەشێکی زۆری سیاسەتمەدارانی کورد لە عۆدەی تێگەیشتنی نووسینەکانی مامۆستا مەسعوود نایەن، کەچی تۆ قەڵەمبازێکی گەورەت داوە و زۆر دەسترەنگینانە و قەڵەم بویرانە چاکی وەرگێڕانی بەشێکی چاکی بەرهەمەکانی مامۆستات لە عەرەبییەوە بۆ کوردی لێ هەڵماڵیوە. سەرچاوەی ئەم ئازایەتی و چونە ژێر باری ئەم ئەرکە گرانە چییە؟

حەکیم کاکەوەیس: عارەبییەکەی مامۆستا لە ئاستێکی زۆر باڵادایە و تێگەیشتنی ئاسان نییە. کەسێ عارەبییەکی باش نەزانێ باوەڕ ناکەم تەنانەت لە خوێندنەوەشدا بتوانێ یەک تاکە ڕستەی بە ڕەوانی بخوێنێتەوە

و بزوێنی ڕاست بۆ حەرفی وشەکان دانێ چجای لێحاڵیبوون. پێشتر کە دەمخوێندەوە، هەمیشە خەیاڵم لە بابەتەکە لای دەدا و دەچووە سەر شێوەی دارشتنەکەی... چۆن و بۆچی وا دەگوترێ و ئەو وشەیە مەرفوع بێ چییە و نەسب کرابێ چی دەگەیەنێ و ڕستەکە دەبێتە چی؟!. ماوەیەکی زۆر بە عارەبییەکەی خۆمدا چوومەوە و یەک دوو گوتاری عارەبیشم بڵاو کردەوە کە بە لای خۆمەوە لە ئاستێکیی باشدا بوون و شایەدیشم بۆ درا کە لە ڕووی زمانەوە باش بوون. دیسان گەڕامەوە سەر کتێبە عارەبییەکانی مامۆستا و هەر وەک هەولێک، ویستم یەکەم لاپەڕەی زمانی کورد بکەمە کوردی. دوو سێ جار هەوڵم دا و بە دڵم نەبوو و بە دڵی شکاوەوە وەلام نا. چوومە سەر هەندێ لەو کورتەنووسینانەی کە لە (العراق)دا بڵاو کرابوونەوە و لەبەر دەستمدابوون و هەوڵم لەگەڵیاندا دا... توانیم بیانکەمە کوردی و گۆڤاری ڕامان بڵاوی کردنەوە... خوێنەر دەیتوانی لێیان حاڵی بێ. ئەوە هەنگاوێکی باش بوو بەرەو پێگرتن و وەستان لە سەر پێی خۆم لەو جیهانە ئالۆزەدا کە مامۆستا پاشای سەر تەختی بوو. ئەوانەم بڵاو کردەوە و چاوەڕوان بووم بروسکەی ڕەخنە بەر تەوقی سەرم بکەوێ و برمێم. بەڵام دەستخۆشانەم بۆ هاتن. گەڕامەوە سەر زمانی کورد و هەوڵێکی ترم دا... ئەوجا بەردەوام بووم... هەندێ جار، کەسم دەست نەدەکەوت پرسیاری لێ بکەم یا دڵم بە وەڵامەکانیان ئاوی نەدەخواردەوە، پەیوەندیم بە سایتە عارەبییەکانەوە دەکرد... هێندەم بە خۆم زانی تەواوم کرد. باوەڕم نەدەکرد. من خۆم بۆ مامۆستام نووسیبوو کە ئەو عارەبییە بە خۆشی ناکرێتە کوردی کەچی من کردم. هەندێ برادەر، کە خۆیان بۆ بڵاوکردنەوەی بەرهەمەکانی مامۆستا مەسعوود محەمەد تەرخان کردووە، پێیدا چوونەوە و هەڵەچنیان کرد... ئەوانیش، وەک نەختێ پێشتر ناوم هێنان، کاک ئاسۆس کەمال و کاک کاروان عارف و کاک وریا مامڵەسی بوون، جگە لە کاک ئەمجەد شاکەلی

کە بە (زمانی کورد)دا چووەوە. زۆر سوپاسی ماندوبوونیان دەکەم... هەر ئـەوان خۆیـان بـە هاوسـەنگکردنەوە و لێکدانـەوەی مێـژوو و کۆمەڵگـەی ئادەمیزاددا چوونەوە و لە سایتەکەی مامۆستادا بڵاو کرانەوە. بە ڕاستی ئەوانیش بەو بەرهەمانەوە زۆر ماندوو بوون. چارەنووس وا بوو لە نوێژی وەرگێڕانـی بەرهەمـەکانی مامۆسـتا مەسـعوود محەمـەددا، مـن پێشـنوێژی بکەم و ئەو برا خاسانەش بە دوامدا بێن.

من پێم وایە ئەگەر مامۆستا خۆی لێهاتوانە ئەو هەموو داوەی لە داڕشتنی عارەبیدا دانەنایە، ئاوها لە داوەکانی (نالی)ش حاڵی نەدەبوو و نەیدەتوانی ئـەو هـەموو داوە شـاراوانە ئاشـکرا بکـا، بۆیـە چەپکێ لـە گـوڵزاری نـالی و دەستوودامانی نالی، بە تایبەتی ئەوەی یەکەمیان ئەوەندە نایابە کەس کاری وەهای لە دنیـای نالیدا پێ نـەکراوە. ڕەنگـە مەتـەڵی داڕشـتنە عارەبییەکەی مامۆسـتام دۆزیبێتـەوە... یـا دەروازەی تێگەیشـتنیم کەشـف کردبـێ. ئـاخر زۆری لەگەڵـدا خـەریک بـووم. مـن (تـاوان و سـزا)ی دۆستیۆڤسـکیم لـە سویدییەوە کردە کوردی کە 600 لاپەڕە زیاترە بەڵام هێندەی زمانی کورد پێـوەی مانـدوو نـەبووم کـە سـەد لاپـەڕە نـابێ. ئـەوە دەڵـێم و دەزانـم عارەبییەکەم زۆر لە سویدییەکەم باشترە و ئاسانتریش بە دەستمەوە دێ. خوێنەر ئەگەر ورد بێ، شێوازی نووسینی نووسەران لێک جیا دەکاتـەوە و منـیش ئاشـنایەتیم لەگـەڵ نووسـینی مامۆسـتا مەسـعووددا پەیـدا کـرد چ کوردییەکەی و چ عارەبییەکەی. من دروشمێکم لە ژیانی خۆمدا هەیە: هـەر شتێ بیزانی ئاسانە و نەیزانی گرانە!

حەیفە ئەو کتێبانە بە کوردی نەبن... ئیتر لە خۆمم کردە ئەرک و چاک یا خـراپ ئـەنجامم دا... نـاڵێم کـارێکی نایـابم ئـەنجام داوە، بـەڵام هیـوادارم کارەکـەم زۆر خـراپ نـەبووبێ. ئەگـەر خـراپیش بـێ، داوای لێبـوردن لـە ڕەوانـی شـادی مامۆسـتا و خوێنـەرانی ئـەو کتێبانـە دەکـەم و هیـوادارم

خوێنەریان زۆر بێ تا هەوڵی ڕاستکردنەوەشیان بۆ چاپی دواتر، ئەگەر خوا کردی و کرا، زۆر بێ.

مام هێمن قسەیەکی هەیە دەڵێ: ئەوەی لە نالی نەگا، حەیفە تێبگا... لێگەڕێ با تێینەگا. بەڵام من بە پێچەوانەوە دەڵێم: حەیفە ڕۆشنبیرانی کورد لە مامۆستا مەسعوود محەمەد نەگەن، با عارەبییەکانیشی بکرێنە کوردی تا تێیانبگەن. ڕاستە مامۆستا مەسعوود بۆ نوخبەی نووسیوە و بەرهەمە عاربییەکانیشی، تەنها بە کەڵکی نوخبەی ناو نوخبەی کورد دێن، بەڵام با نیوەتیرەی بازنەی ئەو نوخبانەی کە لێی تێدەگەن فرەوانتر بێ و چەند فرەوانتر بێ باشترە.

9. دژی بێدەنگیت و داوای هەڵوێست دەکەیت. ئەو دیاردانەی ئەرکی ڕۆشنبیرانە دژی بوەستنەوە کامانەن و قسەی تۆ لەسەر ڕۆشنبیرانی کورد لەم قۆناغەی پرسی نەتەوەیی و فەرهەنگی وڵاتدا چییە؟ چی بە ڕۆشنبیرانی نەتەوە سەردەستەکانی کوردستانیان داگیرکردووە دەڵێیت؟

حەکیم کاکەوەیس: هەندێ جار بێدەنگبوونی ڕۆشنبیرانی کورد لە نووسین و بەدەنگهاتنیان خراپتر نییە چونکە لە بری ڕوونکردنەوەی بەرچاومان، لەوەی هەیە ئاڵۆزتری دەکەن. زۆر لە ڕۆشنبیران دەوڵەمەند بوونە و هەمووشمان دەزانین هەرچی لە وڵاتی ئێمەدا ببێتە هۆکاری دەوڵەمەندبوون، نووسین پێی ناکرێ ئەوە بۆ نووسەر بکات. باڵای سەرمایەکەیان لەگەڵ هەڵوێست و پلەی ڕاستگۆییاندا پێچەوانەی یەکترن. یەکێکیان باڵا بێ ئەوی تریان نزمە. پێم وایە لە کوردستاندا، هەڵوێست و سەرمایەی ڕۆشنبیران یەکتری ئاشکرا دەکەن... ئابڕووی یەکتر دەبەن یا دەکڕنەوە. کە تۆ باسی بابەتێکی دوورەدەستی کورد بکەیت و مەودات بدرێ و ڕیکلامت بۆ بکرێ و سەرمایەکەت بباتە کەشکەڵانی ئاسمان، بزانە

کارێکت کردووە زۆر بە دڵی دزەکانە بۆیە بەشت دەدەن و تۆش بە ئاگاییەوە قەبووڵی دەکەیت و بتەوێ یا نەتەوێ، دەبیتە پاشدز و ڕۆشنبیری پاشدز لە وڵاتی ئێمەدا لە ژماردن یاخین. خۆ ئەگەر لە هیچ کوێش جێت نەبووەوە، بزانە باسی بابەتی بڤە دەکەیت، عومەری کوڕی عەبدولعەزیز، کە ئەستێرەیەکی گەش و درەوشەدارە لە تاریکستانی ئەمەوییەکاندا، بە یەکێ لە میرەکانی خۆی لە ئەفریقیا دەڵێ: هیوادارم هەموو دنیا ببنە موسوڵمان تا منیش و تۆش، بە جووتیاری و ڕەنجی شان نانی خۆمان پەیدا بکەین! بەڵام ئەو جۆرە ڕۆشنبیرانەی ئێمە ناتوانن لەگەڵ ئەو هەڵوێستەدا بن چونکە دەست و پێ سپین و دەبێ بابێ هەبێ بیانژێنێ... ئەوان لە سای سستەمێکی دادپەروەری وەک ئەوەی کوڕی عەبدولعەزیزدا هەڵناکەن. خۆ ئەگەر ئەو بابەتە ڕۆشنبیرانە سوودیان بۆیان نەبێ، بۆچی دەیانژێنن؟! مەبەستیشم لە ڕۆشنبیران ئەوانەیە جێی دەستیان لە دنیای نووسیندا دیارە و ناسراون و ناویان بە من و تۆ ناسرێدرێتەوە.

ئەحنەفی کوڕی قیس و (حوتات)ی مەجاشعی چوونە لای معاویە، کە یەکەمیان سەر بە بنەماڵەی عەلی بوو بە عەلەوی ناو دەبرا و ئەوی تر سەر بە عوسمان بوو. معاویە چل هەزار درهەمی دایە ئەحنەف و دە هوزاری دایە حوتات. کە ڕۆیشتن، لەڕێ حوتات کە زانی ئەحنەف چل هەزاری وەرگرتووە، گەڕایەوە بۆ لای معاویە و گلەیی کرد. ئەویش پێی گوت:

- "من باوەڕی ئەحنەفم بە پارە کڕیوە".

حوتات گوتی: باوەڕی منیش بە پارە بکڕە!

معاویە سیی هەزاری تری دایێ و هی ئەویش بوو بە چل هەزار.

من هەست دەکەم زۆر لە ڕۆشنبیرانی ئێمە لەو بارە دەروونییەی حوتاتن چونکە سەنگەرگۆڕین و بازدان بەرەو سەرچاوەی دارایی کارێکی وایان کردووە باوەڕ بە پارە بفرۆشرێ... لە حیزبی (س)دایە و سیی هەزارەکەی

حوتاتی بۆ زیاد بکەن، بە بازێک دەچێتە لای (ص) و ئەگەر (ع)یش بۆی زیاد بکات، ئیدی بازدان ئاسانە و ڕۆژگار، خوانەخواستە بگۆڕێ، باوەشی لایەنێکی وەک بەعسیش گەرمە، ئەگەر هەر لە بنەڕەتەوە ئەوێ سەرچاوەی بەختەوەری نەبووبێ!

ڕووی دەمم لە ڕۆشنبیران دەکەم و دەڵێم: هیچ شتێک مەخەنە پێش بەرژەوەندی نەتەوەیی کوردەوە. ناندەرانیش لە بارێکدا نین بیر لە بەرژەوەندی نەتەوایەتی کورد بکەنەوە... زاراوەی (کۆمبرادۆر) و سەرمایەداریتان بۆ کەی هەڵگرتووە و بۆچی لە قاموسی ڕۆشنبیری کورد دەرتان کردوون، کە سەردەمانێک بژێوی قەڵەم و فکرتان بوون؟!! ئەی سەرمایەدارەکان کە لاپەڕەیان لەسەر پڕ دەکرانەوە چییان لێ هات؟! هەموو ئەو قسانە درۆ بوون یا مەبەستیان لە پشتەوە بوو یا پایەی پەیژەبوون بەرەو دەربار... هەر دەربارێک؟! ئەدی ئیستیعمار چی بە سەر هات؟! عەولەمە و مۆدێرنایەتی و بازاڕی جیهانی بەرەو چاڵی لەبیرچوونەوە پاڵی پێوەنان کەچی ئازاری نەتەوایەتیمان وەک خۆی ماوەتەوە و با خۆمانی لێ گێل نەکەین. هیوادارم هەموومان لە ئاستێکدا بین حوتاتەمان لە بیر بێ و کنوت هامسنی نەرویجیشمان لە بیر نەچێ کە بە هۆی لایەنگرییەوە لە نازییەکان، ئێستاش میللەتی خۆی نەفرەتی لێ دەکا، ئیتر هێمەنگوەی با هەر بە مامۆستای خۆی زانیبێ! با ئێمەش لە پاشەڕۆژدا نەفرەتمان لێ نەکرێ. حەیفە لە لایەکەوە بسووتێین و لە لایەکەوە بەر نەفرەتی میللەتی خۆمان بکەوین.

10. < حەسارچێتی> لای کاکەوەیس لە مەملەکەتی کوردایەتیدا کام جێگای پێ دەبڕێت؟

حەکیم کاکەوەیس: وەک چۆن خۆشویستنی منداڵی خۆت ڕقبوونەوە نییە لە منداڵی خەڵکی تر و خۆشویستنی نیشتمانی خۆت ڕقبوونەوە نییە لە نیشتمانی خەڵکی تر، خۆشەویستی منیش بۆ حەسار شتێکی لەو بابەتانەیە. پەلەوەر و گیانداارانی ناو ئەو سروشتەی ئێمەش لەگەڵیاندا شەریکەبەشین، خەسڵەتی لەو بابەتەیان هەیە و هەر جۆرێکیان بە شوێنێکەوە وابەستەیە. حەسار بۆ من هێلانەیە... وشەیەکی جادووییە. حەسار واتە پێکهێنەری جەستە و هەست و نەست و کوردبوون و مرۆڤبوونم. واتە هەناوی دایک. واتە ئەو خۆشاوەی ڕەگی درەختی تەمەنم هەڵیمژیوە و هەڵیدەمژێ. ئەگەر حەسار یەک بەشەریشی لێ نەبێ، دەتوانم لەگەڵ دار و بەرد و خۆڵ و پنچکەکانیدا گفتوگۆ بکەم و تێیانبگەم و هەست بە هیچ جۆرە غوربەتێکیش نەکەم. دەزانم فلانە بستە خاک ناوی چییە و چی لێ دەڕوێ و چۆن بە منداڵی بە سەریدا تێپەڕیوم و چۆن قورم بە ئاونگی سەر گەڵا و گوڵ و گیایەکانی گرتۆتەوە و کردوومە بە کەر و بەشەر. حەسار پڕە لە داستان... پڕە لە مرۆڤدۆستی و سەد ئەوەندەی (ڕشتەی مرواری)ی سەججادی قسە و باسی خۆشی هەیە. گەلێ جار گوتوومە حەسار لە ڕووی قسەخۆشییەوە (سلێمانی)یەکی بچووکە. دیارە خاڵیش نەبووە لە هەندێ خاڵی نەگەتیڤ. ئەو هەموو ساڵەی لە سوید بووم، یەک جاریش خەونم بە کەرکووکەوە نەدیت کە 16 کیلۆمەتر لێیەوە دوورە و هەندێ لە سەردەمی منداڵی و هەرزەکاریم تیایدا بەڕێکردووە، بەڵام دەیان جار حەسار هاتۆتە خەونم. ئێستاش کە لە حەسارم، هەر خەونی پێوە دەبینم... خەون بە حەسارەکەی پێش چۆڵکردن و تەعریبکردنیەوە دەبینم. ئەو حەسارەی شەقامی بە ناوی شەهیدەکانەوە نەبوو و ململانێی حیزبایەتی نەیشێواندبوو، وەک پەری دێتە خەونم. ئەو دەمە دەمانگوت: "کۆڵانە باریکەکەی میم ڕێحان و مام مەحەد" و ئێستا دەڵێین شەقامی شەهید فلانی سەر بە فلان حیزب. کوردستانی هەموومان، لە حەساری من و سلێمانی

تۆ و کۆیە و هەیبە سوڵتانی مامۆستا مەسعوود محەمەد و هەولێری ڕەمزی نافیع... پێکدێ. کە نەخۆشی دڵم تووش بوو، زۆر لەوە دەترسام تەرمم لە حەسار نەنێژرێ. ئاخر پێکهاتەکانی جەستەم هی حەسارن و لە سەرم قەرزە و فەرزە و هەر دەبێ بیدەمەوە.

بەعسییەکان، حەساریان ڕووخاند و چۆڵیان کرد و عارەبیان تێدا نیشتەجێ کرد و ناویان لێ نا (ثغور). ئەو وشەیە، ناوچەی بێخاوەنی نێوان دوو لەشکر دەگرێتەوە کە لە شەڕدا بن... وەختە بڵێم دەکاتە بەرزەخی نێوان بەهەشت و دۆزەخ. هەندێ جار، نەختێ منداڵانە و ساکارانە، پێم سەیر بوو ئەو خاکە ئەو ناوەی قەبووڵ کردووە و ئەو غەوارانەی لەخۆ گرتووە. دەبوو ئەو خاکەیان لێ ببێتە ئاگر. دەبوو هەست بکا ئەوانە زۆڵەکن نەک ڕۆڵەی ڕەسەنی خۆی. بەڵام عەلی کیمیاوی زەوت و بەرزەوت و ئەتکی کردبوو. ئەو دەیکێڵا و بە بەرهەمی دەهێنا. باوەڕم دەکرد خاکەکەش وەک خەڵکەکە، لە عەلی کیمیاوی دەترسا و هەر لە ترسان ئەو هەموو بەرهەمەی پێ دەبەخشی. هەستم دەکرد ئەو خاکە ڕۆحلەبەر و زندووە و وەک خەڵکەکە ئازاری هەیە و ژان دەیگرێت.

لە ڕۆژی ڕووخانی بەعسدا، لە هەولێرەوە بەرەو کەرکووک بەڕێ کەوتم، یەکەم جار لام دایە حەسار... سەگ و کەری بەرەڵا و خانووی عارەبی یەکژووریی و بێ ئاودەست، لە جێی عارەبەکان مابوونەوە و خۆیان ڕاپانکردبوو. پێدەکەنیم و دەگریام... هەردووکیان لە بنەبانی ناخەوە. ئەو عەهدەم بیر چووبۆوە کە کردبووم: پێڵاوەکانم دادەنێم و بە پێخاوسی، وەک سەردەمی منداڵی بە حەساردا دەسووڕێمەوە. کە بیرم کەوتەوە، پێڵاوەکانم گرتنە دەستمەوە و بە پێخواسی ئەوەندە سووڕامەوە تا بنی هەردوو پێم خەڵتانی خوێن بوون. نە خۆم منداڵەکەی جاران بووم و نە بنی پێم ئەو پێستە ئەستوورەی جارانی هەبوو. بەڵام حەسار دەستکاری کرابوو. بەرزایی و نزمایی و جۆگە و شیوی تەخت کرابوون و شێوابوون.

بە زەحمەت جێیەکان دەناسرانەوە. بەڵام خۆشبەختانە قەبرستانەکە، (خدر زندە)، وەک خۆی مابوو و چوومە سەر گۆڕەکەی "کاکەوەیس"ی باپیرم... دەتگوت خەوی لێ کەوتووە... هەر بە تەنیشت گۆڕەکەی نەنکم و مەلا عومەری ڕەش و حاجی کاکەڕەشی ئامۆزای باپیرمەوە بوو. لە سەر قەبرسانەکەوە، لەگەڵ مامەم جەلیلدا، مەزەندەم لە شوێنەکانی تری حەسار دەدا و یەک بە دوای یەکدا دەماننناسینەوە. شوێنی ماڵەکەی خۆمان... ماڵی باپیرم و و مام عەلی مەردانە تووڕە خۆشەکەی حەسار و کوێخا و مزگەوتەکە و مەلا و خەڵکانی تری حەسار. گۆلە دارەمانیشم دیتەوە. سوورکانەکەش. سوورکانەکە، کانێکی خۆڵی سوور بوو و خەڵکی حەسار خشتیان لێ دەبڕی و سواخیان پێی دەکرد. لە گرانی گەورەدا، ژنێکی تەنها، کە خەڵکی حەسار ئێستاش بە "لیلۆ" دەیناسن، ڕووی کردۆتە حەسار و کەس لە قسەی تێنەگەیشتووە، لە حەسار مردووە. لەبەر ئەوەی بە لای خەڵکەوە قسەکردنی جووکەجووک بووە، بە جوولەکەیان زانیوە و لەو سوورکانە بە تەنها ناشتوویانە، چونکە ناموسوڵمان نابێ لە "خدرزندە"ی حەساردا بنێژرێ. ئێسکی ئەو ژنە، لە سەردەمی منداڵی مندا بەو ناوەدا پەرشوبڵاو ببۆوە و لەگەڵ خۆڵەکە تێکەڵ ببوو. باوەڕ ناکەم خانووی ئەو سەردەمەی حەسار هەبووبێ پارچە ئێسکی ئەو ژنەی تێدا نەبووبێ. بە سەرهاتی ئەو ژنە ئەوەندە کاریگەری لە سەرم هەبوو، لیلۆ و حەساری لێم

تێکەڵ کردبوو..

حەسار، ئەگەر داگیرکەر لێی تێکنەدابا، دەکرا وەک حکوومەتێکی سەربەخۆ خۆی بەڕێوە بەرێ: کوێخا پاشا بێ و حاجی حەبیب وەزیری دارایی و مام عەلی مەردان وەزیری کشتوکاڵ و مام حەمەتەها چاودێری کرێکارەکان و شێخ ڕەووف وەزیری ئەوقاف و داد... منیش بە شانازییەوە دەبووم بە قەڵەمدار و بچووکی هەموویان!. حەسار پێویستی بە کەس نەدەبوو. بەڵام قەت لێنەگەڕان. لە سەردەمێکی زوودا کە باسی کۆمپانیای بە پشک (ئەکسی ـ سەهم) کەم کەس بیستبوویان، لە حەسار ئەو سستەمە ئابوورییە خرایە کار. مەکینەی ئاش و دوکان و گەرماو و تراکتۆر، بە پشکی حەسارییەکان کرِدران و دامەزران و ساڵانە، هەر کەسە و بایی پشکەکەی خۆی قازانجی پێ دەبڕا و وەریدەگرت. ئەو سستەمە، لە لایەن یەک دوو پیرەمێردی ڕێزدار و ڕێزگرەوە بەڕێوە دەبرا و هیچیشیان لە بارەی سەهم و سەهمی سنووردار و کۆپانیاوە نەدەزانی. هەموو شتێکی حەسار یا تالان کرا یا رووخێندرا، بەڵام فلاونی ئاشەکە لە بەر قورسییەکەی (دەڵێن 3 تۆن دەبێ) ئێستاش ماوە و وەک ڕەمزی یەکگرتوویی خەڵکی حەسار، فلکەیەکی بۆ دروست کراوە... فلکەی ئاشەکە! بەڵام هەتا ئەمڕۆ، لەبەر قورسییەکەی لە جێی دیاریکراوی خۆی دانەندراوە.

خەڵکی قسەخۆش و سوعبەتچی لە حەساردا زۆر هەبوون و کەس لە قسەیان زویر نەدەبوو. کاک ساڵحە، کە نەختێ بە پەلە قسەی دەکرد و هەندێ جار لێحاڵیبوونی ئاسان نەبوو، یەکێکی دیار بوو لەو مروارییانەی حەسار... لە سەرەتای نەوەتەکاندا ئەویش وەک هەموو خەڵکی ئاوایی، کە کەوتبوونە سلێمانی و هەولێرەرەوە، ئاوارەی هەولێر ببوو. ئەو دەمە سەردمی برسێتی خەڵکی کوردستان بوو و ئەویش، لەگەڵ کاک خالیددا، کە ئەویش حەساری بوو و بە تووڕە ناسرابوو، خوا لە هەردووکیان خۆش بێ، دەست دەکەن بە کۆنەفرۆشی. مانگی ڕەمەزانی هاوینێکی گەرم، بە

زەمانی بەرۆژووەوە دەکەونە گەڕان و کەس هیچیان لێ ناکڕێ... دیارە لە هاویندا جلی زستانیان فرۆشتتووە. ڕێکەوت ژنێکیان بۆ دەرەخسێنێ و دەیەوێ بلووزێک بکڕێ. هەڵیدەگرێ و ئەمدیوئەودیوی دەکا و دەیەوێ بیپێچێتەوە و پارەکەی بدا، کاک ساڵحە بە گورجی پەنجەی بەرەو لای بلۆزەکەی دەستی ژنەکە درێژ دەکات و دەڵێت: کونە... کونە... کونە...

ژنەکە ژیوان دەبێتەوە و بلووزەکە دادەنێتەوە. کاک خالیدیش لە داخاندا پیش دەخواتەوە. لە پەنا دیوارەکە دادەنیشێ و جگەرەیەک پێدەکات و ڕۆژووەکەی دەشکێنێ.

کاک ساڵحە لە دەست پارتی بێزار دەبێ و دەڵێ: مانگایەک دەکەمە خێر دەسەڵاتیان نەمێنێ. دوای شەڕێکی زۆر و قورسی پارتی و یاکێتی، یەکێتی دەچنە هەولێر. یەکێتی لە یەکێ لە کوڕەکانی کاک ساڵحە دەدەن. ئەویش دەڵێ: خوایە حوشترێک خێر بێ پارتی بگەڕێنەوە!

بە بێ پرسی کەسوکاری ئەو مرواریيانە ناتوانم لەوە زیاتر باسیان بکەم نەک پێیان خۆش نەبێ و منیش دڵی ئەوان، لە هەر بەرە و حیزب و لایەنێک بن، بە دنیا نادەم. ئەوانە مرواری حەسارن... ئەوانە حەسار خۆین. کاک ساڵحە بەو برسێتی و نەبوونی و ماندووبوونەوە، ڕازی نەبووە فێڵ لە ژنێکی نەناسراوی هەولێری بکات. ئەوەندە پاک و ساغ بوو، کەسی پێڕا نەدەگەیشت. قسەیەکی هەیە، بەو دواییە بیستم: ئەگەر ئەم کێرە حیزە نەبێ، چوونەبەهەشت زۆر ئاسانە!

بۆ من حەسار چەقی هەموو گەردوونە و خۆشم دەوێ... حەسار نەبێ منیش نیم و گەردوون بە من چی؟! خۆ وەنەبێ ژیانێکی تێروتەسەل و حەساوەم لە حەساردا بە سەر بردبێ. ئێمەش وەک زۆرینەی خەڵکەکە هەژار و نەدار بووین، بەڵام مرۆ هەستی دەکرد، لە ناو هاوشێوەی خۆیدایە و خاکەکەش دەیناسێ و ڕێزی دەگرێ و لە خۆی دەگرێ. هەرچی کاری فەلاحەت و مەڕدارییە، جووت و گێرە و دروێنە و کێشە و شوانی و

بەرخەوانی، کردوومە... هەرچیم کردووە بە دەم سوعبەت و پێکەنینەوە کردوومە و هەموو ئەوانەش بۆ من زەخیرەی کەلەپوور و زمانن. ئاشنایەتیم لەگەڵ ماندووبوونی پاڵە و جووتیاردا هەیە و دەزانم تامی نانی مادە و دۆی ناو مەشکە لە کاتی برسێتی و ماندووبووندا چۆنە و چای قورس و ڕەش و شیرینی سەر پەرێز، کە بە تەپاڵە لێنرابێ چۆنە... ئێستا، کە چایخۆریش نیم، کە باسی دەکەم هەست دەکەم بۆنیم بۆ دێ! وای کە بە بێ گوێدان بە دەوروبەر فڕڕڕڕەت لێ هەڵدەستاند چەند خۆش بوو! پەرێز، قاوەخانەی ئەورووپا نەبوو تەقەی کەوچکت بێ یا فڕەی دەمت بێ عەیب بێ! تۆ بڵێی ئێستاش چایە ئەو تامەی هەبێ!

هەزار ڕەحمەت لە گۆڕی ئەو گەوهەرانەی حەسار. کاک حەمەفاتیح، کە خاڵۆزای باوکم بوو، باوکی ناردی بەشی حەوت پاڵە خورماوڕۆن بۆ سەر پەرێز بەرێ. دایکی خورماوڕۆنەکەی لە تەشتێکدا بۆی کرد و کۆڵێ نانی لە پشتی قایم کرد. ئەویش سواری کەرەکە بوو و خورماوڕۆنەکەی نایە بەردەمی خۆیەوە و نانەکەشی لە کۆڵی کرد و بەڕێکەوت. بە دەم ڕێوە جاروبار پارچەیەک نانی دەردەکرد و بە خورماوڕۆنەکەیدا دەهێنا. تا نیوەی ڕێ، بنەکەشی بە نان لستەوە و ئیتر نەیوێرا بچێتە سەر پەرێز، ڕێوڕێ گەڕایەوە. باوکی، دوای چاوەڕوانییەکی زۆر دەگەڕێتەوە ئاوایی و بە تووڕەیی لە ژنەکەی، کە پووری باوکم بوو، دەپرسێ: کوا نان و خورماوڕۆنی پاڵەکان؟ ئەویش دەڵێ: بە حەمەفاتیحدا ناردم، ئەدی نەیهێنا؟. حەمەفاتیح ملی مات دەکا. باوکی دەڵێ: کوڕە کوا خورماوڕۆنەکە؟. ئەویش بە کزییەوە دەڵێ: خواردم!. باوکی دەڵێ: تەشتێ؟! ئەویش دەڵێ: بەڵێ!

کاک حەمەفاتیح قسە و بەسەرهاتی زۆر خۆشی هەیە. پیاوێکی پاک و بێغەلوغەش و مەرد بوو. لە کارکردن و توانای جەستەییشدا کەسی پێرانەدەگەیشت. هەزار ڕەحمەت لە گۆڕەکەی.

خۆزگە من یا کەسێکی تری خەڵکی حەسار یا بە هەموومان، بمانتوانیبا هەموو قسە خۆشەکانی ئەم گوندە ئازیزە کۆ بکەینەوە و بیکەینە ڕشتەیەکی تری مرواری. خۆ ئەوەکەی مامۆستا سەججادی باسێکی حەساریشی تێدا هەیە. بە دڵنیاییەوە باوکم و باپیریشم پشکی باشیان لەو لایەنانەوە هەیە، هیچ نەبێ باوکم، بۆ تاقیکاری، دەرزی نەوتی ڕەشی لە مریشک داوە و باپیرم کە پیاوێکی کورتەباڵا و لاواز بوو، بە مودیر مەحەتەی قەتارەکەی گوتبوو من لە تۆ قورسترم. مودیرەکە باڵابەرز بووە و گەدگ و گیپاڵێکی باشیشی هەبووە. دەچنە سەر قەپان و خۆیان دەکێشن، باپیرم قورستر دەبێ. تمەز بەردی کردبووە باخەڵی خۆیەوە.

شوێنێک لە حەساردا هەیە، شوێنەواری دێرینی کوردی تێدا هەیە. ئێسکی مردوو لە کوپە و گۆزەدا هەن. من خۆم یەکێ لەوانەم دۆزیوەتەوە. مێژووی ئەو کەرەسانە بۆ سەردەمی ئاینی میترایی دەگەڕێتەوە... پێش زەردەشت. کەچی شوێنەوارناسانی کەرکووک، هەوڵ دەدەن بۆ ئاشووریەکانی بگێڕنەوە. دەیانەوێ ڕابردووشمان ببەنەوە سەر یەکێ لە لقەکانی خۆیان. بەڵام بەڵگە هەیە کە پێش کورد کەس لەم حەسارەدا نەژیاوە. سێ لە شوێنەوارناسەکانی کەرکووک لە سەر داوای من هاتنە سەری. لێم پرسین جگە لە میتراییەکان کام میللەت ئێسکی مردوویان لە گۆزە و کوپە ناوە؟ دوانیان هەوڵیان دەدا بیکەنە موڵکی ئاشووریەکان بەڵام بۆیان پینە نەدەکرا. یەکێ لەو دوو شوێنەوارناسانە خەڵکی ناوچەکەی خۆمان بوو و زانیارییەکانی تۆمار دەکرد. دووەمیان عارەب بوو و ئەوی تریان بە بێ ئەملاوئەولا گوتی: "من کوردێکی موستەعرەب . بە عارەببووم". ئەگەر کوردی دڵسۆز لەو بوارەدا خەمسارد بن، نەک ئێستا و داهاتوومان، بگرە ڕابردووشمان تەعریب دەکرێ.

بە داخەوە گەنجانی ئەوسای حەسار... هاوتەمەنەکانی من و لە من کەمتەمەنتر، دوای خەیاڵێکی سەیر کەوتبوون. پێیان وابوو دەبێ ئەو

گۆزانە لیرەیان تێدا هەبێ. لیرە لە کوێ و نووکە ڕمی بەرد و ئێسکی ناو گۆزە لە کوێ! لیرە هی سەردەمی عوسمانیەکانە و نووکەڕمی بەرد هی هەزاران ساڵ پێش ئێستایە. بەداخەوە گەنجەکانمان زۆری ساغیان دۆزیوەتەوە و بە تەمای لیرەی عوسمانلی شکاندوویانن!! ئاخر لە قوتابخانەش فێر نەکراوین... فێر نەکراوین و تێنەگەیەندراوین ئەو گۆزە و کوپە و تەنوور و شوێنەوارانە، خۆیان وەک هەن لە زێڕ بەنرخترن... ئێستاش یەک مامۆستا باسی ئەو کەرەسە مێژووییانەی بۆ منداڵانی حەسار نەکردووە. بەڵام گەنجی ئێستا، پێم وا نییە ئەو کارە بکەن... ئێستا دەزانن ئەوە ڕەگی باوباپیرانی خۆیانە و نابێ هەڵیکێشن. ئەمڕۆ پزیشک و ئەندازیار و خاوەن شەهادەی بەرز و نووسەر و وەرگێڕ لە حەساردا هەن و نرخی ئەو گۆزە و دیزە و کوپە و بەردی تاشرا و ئێسکانە دەزانن. ئێستا، بە لای کەمەوە، زۆریان، دەزانن لە ڕێی ئەو کەرەسانەوە توێژینەوە لە سەر مێژوومان دەکرێ.

شتێکی تر کە لەو شوێنەوارانەی حەسار دۆزراوەتەوە خاچێکی هەڵکەندراوی سەر قوڕی سوورەوەکراوە کە نیشانەی ئاو و خاک و ئاگر و هەوایە و بۆ سەردەمی میترایییەکان دەگەڕێتەوە و نازییەکان لە ڕێی نیتشەوە پێی ئاشنا بوونە و کردوویانەتە دروشمی خۆیان و وەک مەدالیا بە بەرۆکی سەرباز و سەرکردەکانیانەوە هەڵواسیوە. ئەو خاچەی مەسیحیش پێ دەچێ لەوەوە هاتبێ نەک هەڵواسینەکەی مەسیح. ئەوەشیان، لەگەڵ نووکە ڕمی بەرد و گۆزەی دەمشکاو و قوڵفشکاو و لێوار و پارچەی گۆزە و کوپەی سوورەوەکراو لە لای من پارێزراون و دەپارێزرێن تا ڕۆژێکی دڵسۆزانی کورد دەبنە شوێنەوارناس و مۆزەخانەیەکی ژێر دەستی پاک لە خۆیان دەگرێ... جا لە کەرکووک بێ یا لە شوێنێکی تری کوردستان. بەڵام ئێستا دەستی چاوچنۆکانیان بگاتێ، ئاودیو دەکرێن و دەکرێنە بەشێک لە مێژووی خەڵکانی تر. ئەوەی جێی

سەرنجە شوێنەوارناسەکانی کەرکووک گێڕایانەوە: لە دەوروبەری کەرکووک گۆڕێکی بەکۆمەڵ دۆزراوەتەوە کە بۆ پێنجسەد ساڵ پێش ئێستا دەگەڕێتەوە. بە پێی لێکدانەوەی من ئەوە ئەنجامی شەڕی عوسمانی و سەفەوییە و هی ئەو دەمەیە شاعەباس هێرشی کردۆتە سەر بەغدا و دەبێ بەشێک لە لەشکرەکەی بە کەرکووکدا تێپەڕیبێ. خەڵکی کەرکووک و دەوروبەری هەم کورد بوون و هەم سوننەش بوون، شا عەبباسیش کە شیعە بوو، هەر بە دەم ڕێوە ئەو تاوانەی ئەنجام داوە. بڵێی وا نەبووبێ؟!

هەزاران چەپکە گوڵ بۆ سەر گۆڕی کاک سالح و مام عەلی مەردان و کاک خالید و هەموو ئەوانەش لەو دەمەدا کۆچی دواییان کردووە کە من لە هەندەران بووم.

11.دژی بێدەنگیت داوای هەڵوێست دەکەیت لە ڕۆشنبیران. ئەوەی تۆ لەم دەستەیەی چاوەڕوان دەکەیت گەرە چۆن و چی و بۆ کێ بێت؟

حەکیم کاکەوەیس: کاکە من و تۆ و هەموو کوردێکی ڕۆشنبیر و ناڕۆشنبیر لە گەمییەکداین و بەرەو چارەنووسی خۆمان دەڕۆین بێ ئەوەی خۆمان دەستمان لە دیاریکردنیدا هەبێ. سەفەرێکی ناچارییە و دەیکەین. ئەم نیشتمانە هەرچییەکی بە سەر بێ بە سەرماندا دێ و ببێ بە هەرچییەک بۆ ئێمە دەبێ. چۆن بێدەنگ بین؟! داواشم لە ڕۆشنبیران، وەک پێشتر گوتم، ئەوەیە هیچ شتێک نەخەنە پێش بەرژەوەندی نەتەوەیی کوردەوە. دەیڵێمەوە تەماشای کنوت هامسن بکەن نەوەی ئێستای نەرویج چی پێ دەکەن. هیچ شتێک ئەوەندە ناهێنێ چارەنووسی نەتەوەیەکی بۆ بە قوڕدا بەرین. ئەگەر ڕۆشنبیران بەهای ڕاستەقینەی خۆیان بزانن، دەبێ ئاگایان لەوە بێ ئەوان، ئەگەر چاوی میللەتێکیش نەبن چاوساغی میللەتێکن! چاوی ساغیش مرۆ بەرەو هەڵدێر و ملشکاندن نابات. ئەگەر ڕۆشنبیرانی

کورد ببیستن کچێکی سەر بێشکە لە پشت کێوی قاف مارە بڕدراوە، بە گژ ئاسماندا دەچن و دەستیان بڕوا جەنگێکی جیهانی بەرپا دەکەن، بەڵام سەرجەمی نەوەکانی داهاتووی کورد کە هێشتا نەهاتوونەتە دنیاوە چارەنووسیان بە قوڕدا دەبرێ و لە نەزاندراو و نەناسراو مارە دەکرێن و فرزەیان لێوە نایێ لە کاتێکدا پای نەوەکانی خۆشیان، بە کوڕ و کچ و کوڕەزا و کچەزایانەوە دەگرێتەوە. ئەگەر تۆ نەتوانی پاشەڕۆژی نەوەی خۆت دابین بکەیت، بۆ کیژۆڵەیەکی ئەوپەڕی نەزاندراوی دنیا چیت پێ دەکرێ؟! ئەمە گەمەیەکی ترسناکە ڕۆشنبیری کورد دەیکات. نەختێکیش لەو گەمەیە دوڕاوترە کە دەولەتە دەوڵەمەندەکان بە دڵناسکەکانی خۆیانی دەکەن: منداڵێک لە بەرازیل بەخێو بکە و بیکەرە کوڕ یا کچی خۆت! بەڵام بە ملیۆن منداڵی ئەو وڵاتە بێ پەنا و سەرپەرشتین و کەس خۆی بە خاوەنیان ناکات. یەک نەفەری دەوڵەتێکی پیشەسازی، یەک منداڵی وڵاتێکی دواکەوتوو و هەژار لە برسێتی دەرباز دەکا بۆ ئەوەی ببێتە پەردە و مردن یا تێکشکانی کەسایەتی یەک ملیۆن منداڵی تر لە پەنایدا بزر بێ کە دەوڵەتە پیشەسازییەکە هۆکاریێتی. ئەگەر ئەمڕۆ هەست بە بەرپرسیارەتی نەکەین و قسەمان لە سەر کێشەکان نەبێ، سبەینێ کاڵەک بە ئەژنۆ دەشکێنین و دادیشمان نادا. ئەوەی هەیە، ئەگەر لە دەستمان بترازێ، دەبێ وەک سەرکردە خڵتوخاشەکانی دوای شۆڕشی ئەیلوول کە لە چاخانەکانی شام دادەنیشتن و بیرەوەری خۆیان دەگێڕایەوە، ئەوانیش لە قاوەخانەکانی ئەورووپا دانیشن و بیرەوەری خۆیان بۆ یەکتر بگێڕنەوە و وەک ئەوانەی پێش خۆیان بڵێن: پیلانی نێودەوڵەتی بوو... پیلانی ئیستیعمار بوو... کارەسات بوو!

12. عەباس وەلی دەڵێ : ناسیۆنالیست لە کوردستاندا زۆرە و ناسۆنالیزم نییە. خوێندنەوەی تۆ لەم بارەیەوە چییە؟

حەکیم کاکەوەیس: کاک عەباسی وەلی بە پێوانەی خۆی، کە لە ئەورووپای خواستۆتەوە، دەڕوانێتە ناسیۆنالیزم و ناسیۆنالست. من پێم وایە هەردووکیان لە کوردستاندا لاوازن چونکە دەیان ساڵە ململانێیان دەکرێ و ناشرین و دزێو دەکرێن. ئەگەر مەبەستی ئەوە بێ کە ناسیۆنالستەکانی کوردستان لە ناسیۆنالیزم تێنەگەیشتوون، ئەوەیان تا ڕادەیەک ڕاستە بە مەرجێ حیزبەکانی کوردستان نەخاتە خانەی ناسیۆنالزمەوە، چونکە ئەوانە هەرچی بن ناسیۆنالست نین و دەمێکە ئەرکیان ئەوەیە ناسیۆنالیزم لە ڕیشەوە دەربێنن... ئەوانە پێشینەی چەپایەتییان هەیە نەک نەتەوایەتی ئەگەرچی هەست و سۆزی خەڵکیان بە باسی نەتەوایەتی بزواندووە و سودیان لێ وەرگرتووە. کام هەنگاوی ئەو حیزبانە نەتەوەییانەیە؟! ئەندام پەرلەمانێک قەبووڵی بێ بە دە - پانزە ملیۆن دینار ئەوجا نوێنەرایەتی میللەتە دەستبڕاوە برسییەکەی خۆی بکا و یەک وشەش بۆ بەرژەوەندی نەتەوەکەی بە زاریدا نەیێت، ناسیۆنالستە؟! ئیدی لەو پەرلەمانتێرەوە پێدا بڕۆ و هەموو سیاسەتمەداران بەسەر بکەوە بزانە یەک کەس دەدۆزیتەوە ناسیۆنالست بێ. دیارە دەبێ پێناسەی ناسیۆنالست بکەین ئەوجا لێپێچینەوەیان لەگەڵدا بکەین ئاخۆ هەون یا هەو نین. ئەگەر نەتەوایەتی و ناسیۆنالیزم یەک واتایان هەبێ، من بە کورتی وەها پێناسەی ناسیۆنالیست دەکەم کوردێک بێت هیچ بەرژەوەندییەک نەخاتە سەرووی بەرژەوەندی نەتەوایەتییەوە. کێشەکە لەوەدایە هەر دەستەیەکی کورد بگریت مادام چەپ نییە، هەر دەبێ ناسیۆنالستە نەفرەتییەکە بێ، بۆیە هەرچی دز و گەندەڵکار و فایلدار و مفاوەزاتچی کورد هەیە، بە ڕێگر و جەردە و پیاوکوژیشەوە، بە نەزەری چەپی کورد ناسیۆنالستن و ئەگەر نەختێ دەستی بە بەرەوە بچووبا ئیسلامیشیان دەکردە ناسیۆنالست. ئێ بەرەکەت دا!

هەر دەڵێی کورد ئەڵمانیایەکی بە خەڵک و پیشەسازی و ڕەگەز و فکری نازییەوە بە دەستەوەیە و ئەمڕۆ نا سبەی پەلاماری ئێران و تووران دەدا و وێرانیان دەکا. کاکە، کورد لە بارێکدا نییە ببێتە هەڕەشە لە سەر هیچ میللەت و وڵاتێک. ئیسلامی و مارکسی، جگە لە بەرژەوەندخوازان کە دەکەونە بەرەی هەردووکیانەوە، ململانێی ناسیۆنالیزم دەکەن و هەتا هەرەسی سۆڤیەت ناسیۆنالیزم لە ناو کورددا عەیبە بوو... دواکەوتن و نەخوێندەواری بوو. ئەوانەی دەیان ساڵ خەڵکی کوردستانیان لە باوەڕی ناسیۆنالیزم دەتەکاندەوە، کە باوەڕی جارانیشیان هەرەسی هێنا، دەرفەتێکی تریان بۆ ڕەخسا و بە ئاوازێکی تر کەوتنە ململانێکردنی ناسیۆنالیزم. دەستەیەک کوردی نەتەوەیی بە خۆیان و باوەڕیانەوە لە مەیدانی خەباتدا بوون بەڵام ببوونە مایەی پێکەنینی خەڵکی چەپی توندڕەو کە مەیدانی خەباتیان قۆرخ کردبوو. لە دوای ڕووخانی کۆماری کوردستان و دروستبوونی حیزبی دیموکرات و پارتییەوە بوار بۆ ناسیۆنالیزم لە کوردستاندا نەڕەخساوە و ئەوانی دوای ئەوانیش دروست بوون یا لێیان جیا بوونەوە، ئیتر نەتەوایەتییان خنکاند. ئێستا کە نەختێ بوار هەیە، بە هەموو لایەک سەرکوێری دەکەن تا سەر دەرنەهێنێ و زەرەر بە پەزیان نەگەیەنێ. بەڵام بە دڵنیاییەوە ناسیۆنالیزم وزەیەکی زەبەلاحی قەتیسکراوە (طاقة کامنة) لە هەناوی نەتەوەی کورددایە و ئەو ڕۆژە هەر دێ خۆی ڕاپسکێنێ و دنیایەک لەگەڵ خۆیدا ڕامالێ و وەرچەرخانێک لە ڕێڕەوی مێژوودا دروست بکات. ئەوەش پێویستی بە پشوودرێژی و ڕامان و بیرکردنەوە و کارکردن هەیە. ئەو لایەنە سیاسییانە توانیویانە بیری نەتەوایەتی، کە هەستی سروشتیی نەتەوەیەکە و لە هەناویەوە هەڵقوڵاوە، لە کورد بکەنە پەراوێزێکی ناحەز و بە ویستی خۆی بەربەرەکانەی بکا. ئێستا ئەو هەستە کپکراوە بە ئاسانی گەشە ناکاتەوە. هەر دەڵێی پەیامی پێغەمبەرێکە و تازە لە ناو قەومێکی کەڕوکاسی بتپەرستیدا جاڕی بۆ

دەدرێ... ئەگەر واش بێ سەیر نییە خاوەنی ئەو پەیامە بەردباران و جنێوباران و تۆمەتباران بکرێ... نەتەوەیەک، هەستی خۆی و نەتەوایەتی خۆی بەلاوە نائاشنان!!

کاک عەباسی وەلی، وەک زۆر لە ڕۆشنبیرە ئەوروپاییەکانی وەک مارتین فان برونەسن و ئەوروپاگەستەکانی وەک خۆی و زۆری تر، فەرەنسا بە بێشکەی ناسیۆنالیزم دەزانێ و ناتوانێ ئەحمەدی خانی ببینێ کە پێش فەرەنسەییەکان دەوڵەتی نەتەوەیی بۆ کورد ویستووە و جاڕی بۆ داوە. برۆنەسن، لە نووسینێکدا گوتوویەتی کە خانی مەبەستی دەوڵەتی قەومی نەبووە... ئەوە دەڵێ تا کورد لەو بوارەشدا پەراوێزی ئەوروپا بێ. ئەو بەڕێزانە نایانەوێ کوردێکی بێدەوڵەتی کلاشدڕاوی دواکەوتوو پێش فەرەنسا شتێکی زانیبێ یا هەستی پێ کردبێ. ئەوانە، هەر خۆیان بوون دەیانویست حاجی قادری کۆیی چەپڕەو بووبێ و مەحوی لە شیعرەکانیدا جاڕی خەباتی چینایەتی دابێ. چەپی کورد، دوای ئەوەی لە بەربەرانیکردنی ئیستیعمار و سەرمایەدار و زاراوە داهێندراوە ناحەزەکانی تر کۆڵیان دا و چوونە بەر سێبەری ئەمەریکا، هیچ ناحەزێکی تریان بۆ دژایەتیکردن نەما هەست و بیرکردنەوەی نەتەوەییانەی کورد نەبێ. وای لەو ماڵوێرانییەی کە کوردی تێدایە! با نەختێ لێی ڕامێنین: دەیانویست حاجی قادر پێش هەبوونی کۆمۆنیزم کۆمۆنست بووبێ. نایانەوێ ئەحمەدی خانی پێش هەبوونی ناسیۆنالیزم ناسیۆنالست بووبێ!

لە کوردستان، نە ناسیۆنالیزمی پێگەیشتوو ئەوەندە تینی تێدا هەیە جێیەک پڕ بکاتەوە یا کێشەیەک چارەسەر بکا، نە ناسیۆنالستی وا هەیە بچووکترین کاریگەری لە سەر گەمە سیاسییە دۆڕاوەکان هەبێ، هەیبوایە، کورد ئەوەندە بۆ دەسەلاتی بەغدا داینەدەهێنا و کەرکووک نەدەخرایە سەر مێزی قومارەوە و بە ملیارد دۆلاریش بزر نەدەبوو... نەک هەر ناسیۆنالیزم، ئایدۆلۆژیای خۆدۆڕاندن و خۆبچووککردنەوە نەبێ، هیچ

ئایدۆلۆژیایەکی تر لە کوردستاندا کامڵ نەبووە. چما کۆمۆنیزم کاملە؟! لە ناوەڕاستی سییەکانی سەدەی ڕابردووەوە کۆمۆنیزم لە کوردستاندا هەیە، کەچی ئێستاش گاگۆڵکێ دەکا و نەکەوتۆتە سەر پێی خۆی و باشیش دەزانین سەردەمی پێگرتنی تێپەڕیوە و پێنەگەرتن لێی پیر کردووە! ئیسلامەتییەکەش لە وڵاتی ئێمەدا بە شێوەیەک دەکرێ، کەس نایکا... وەرە منداڵی خەڵک بکەیتە پێشباری قەیامەتی خۆت و دژی هەموو شتێکی نەتەوەییانەی میللەتی خۆت بیت هەر بۆ ئەوەی بچیتە بەهەشتەوە، بەڵام دژایەتی تۆرانچێتی و عرووبە و پانئێرانیزم نەکەیت! ئەگەر بەهەشت نەختێ نێزیکەدەست بوایە و پێش مەرگ بەدی بهاتبایە، ئێستا ئەوەی هەشمانە نەدەما، بەڵام خوا بەوە ڕەحمی کردووە بەهەشتی خستۆتە دوای مردنەوە. من ئاواتەخوازم ڕۆژێ بێ چەپی کورد بەئاگا بێتەوە و چەپایەتی لە ناو دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستاندا بکاتە ئامانجی خۆی و کاری بۆ بکا، نەک لە بۆشاییەکی ڕەهادا گێژوویژ بخولێتەوە و نە جیاوازی لە نێوان خوار و ژووری جێی بوونی خۆی بکا نە چەپ و ڕاستەکەی. چەپی کورد پێویستە کار بکا بۆ ئەوەی خەبات بکا... کار بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی کوردستان تا خەباتی چینایەتی تێدا بەرپا بکا و ئەوەش بە دوو کار نەزانێ چونکە بوونی دەوڵەتی سەربەخۆ، دەبێتە مەیدان و بازاڕی خەباتی چینایەتی بۆی، نەبوونی ئەو مەیدان و بازاڕەش سەری خاوەنی بازاڕەکە و خەباتەکەش دەخوا. ئەوەی لە بارەی چەپی کوردەوە دەیڵێم شانی ئیسلامییەکانیش دەگرێتەوە و تا دەوڵەتی سەربەخۆیان لە کوردستاندا نەبێ، هیچ واتایەک بۆ کارە دنیاییەکانیان نامێنێ.

نەبوونی ئارەزووی دەوڵەتی سەربەخۆ لای چەپ و دینیی کورد، سەرچاوەکەی بۆ هەستی خۆبەکەمزانین دەگەڕێتەوە چونکە حەزیان لێ هەیە کار بۆ دامەزراندنی دەوڵەتی فەلەستین بکەن، ئەگەرچی بۆ ئەو کارە شاگردیشیان پێ ناکەن.

13. لە کتێبی نامەکانی مەسعوود محەمەددا رەخنەت لە نووسینی پێشەکی من بۆ کتێبی پەرژینی بێدەنگی دەگریت لە لایەک پێشەکییەکە بە پێویست نازانیت و لەلایەکی دیکەوە شێوەی دارشتنی پرسیارەکانت لا پەسەند نییە. دەکرێت روونکردنەوەیەکی زیاتر لەم رووەوە بۆ خوێنەران باس بکەیت؟

حەکیم کاکەوەیس: جارێ بەر لە هەموو شتێک وەرە پێناسەیەکی پەرژینی بێدەنگی بکەین! پەرژینی بێدەنگی یەعنی چی؟! ئەگەر پەرژینی قسەکردن بوایە واتایەکی دەبوو بەڵام پەرژینی بێدەنگی چییە؟!. ڕەنگە ئەوە ناوێکی شاعیرانەی گونجاو بێ بۆ دیوانێکی شیعری ڕەمزی، بەڵام قەت نابێتە ناوێکی فیکری کە مامۆستا مەسعوود محەمەد پێیەوە سەرقاڵ بوو و جێی بیری ئەو پیاوەی تێدا نابێتەوە. ئەوجا مامۆستا مەسعوود محەمەد کەی بێدەنگ بووە تا پەرژین بە دەوریدا هەبێ یا نەبێ؟ من نامەوێ بۆ وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە بگەڕێمەوە بۆ کتێبەکان. لە بیرمە بەدحاڵیبوونێک لە نێوان تۆ و مامۆستادا ڕوویداوە، ئەوەش بە هۆی داڕشتنی پرسیارێکەوەیە کە ئاڕاستەی کراوە... ئێستا لە بیرم نییە کامە پرسیارە. کارەکە زۆر مەزن بوو بەڵام دەکرا بە ڕوونبوونی مەبەست مەزنتریش بێ. لە داڕشتنی ئەم پرسیارانەش کە ئێستا خەریکی وەڵامدانەوەیانم، بە گوێرەی سەلیقە کوردییەکەی خۆم زۆر ڕازی نیم چونکە دەکرا باشتر داڕێژرێن... نەک هەر جەنابت، من و هەر کەسێکی تریش ئەگەر داڕشتنمان پاراو نەبێ، داوای لێ دەکەم (تاریک و ڕوون)ی مامە هێمن بخوێنێتەوە... یا هەندێ لە (چەپکێک لە گوڵزاری نالی) وەک شیرینایەتی بەربانگی ڕۆژوو بخوێنێتەوە ئەوجا دەست بە نووسین، هەر

نووسینێک بکا. کاکە تۆ دەزانی پرسیارت ئاراستەی کێ کردبوو؟!. مەسعوود محەمەدێک کە هەر وشەیەکی کەنزێکە. توانیوتە بیدوێنی بەڵام نەتتوانیوە ئیحراجی بکەیت وەک توانیوتە من ئیحراج بکەیت. جگە لەوەش، کوردی من یا تۆ بە تەنیشت کوردییەکەی ئەو پیاوە گەورەیەوە بێ خۆی لە خۆیدا بچووک دەبێتەوە. ئەدی نابینی من لە نووسینی نامەکاندا چ هەوڵێکم داوە و چ چنگەکرێیەکم کردووە تا شایستەی مەقامی ئەو پیاوە گەورەیە بێ؟! ئەوجاش وەها بووە سێ جار و چوار جار نامەکانم دارِشتوونەتەوە چونکە بە شایانی ئەو مەقامە بەرزەم نەزانیوە. جارێک لە جارەکان، هەر لەبەر ئەوە نامەم برِا و بۆ مامۆستام نەنارد، تاقەتم بە سەر نووسیندا نەدەشکا... سامم لێی دەکرد... دەترسام... نەمدەزانی چۆن بدوێم و چی بڵێم تا وای لێ بکەم شتێ، هەر شتێ بێ، بیڵێ. هەرگیز، بەرانبەر هیچ بەشەرێک ئەو هەستەم نەبووە کە بەرانبەر ئەو پیاوە مەزنە هەمبوو.

پێشەکییەکەش، جا هی من بێ یا هی جەنابت، بە لای مەنارەی بەرزی مەسعوود محەمەدەوە بێ کورت دێنێ. لە پاشکۆی نامەکانیشدا داوای لێبوردنم لە جەنابت و خەڵکی تریش کردبوو و دووبارەشی دەکەمەوە ئەگەر دڵی کەسێکم هێشاندبێ، وەک پێ دەچێ نەختێ دڵی تۆم هێشاندبێ. ئێمە رِەخنەگرتن نامانرِووخێنێ بەڵکو رِەخنەنەگرتن دەمانرِووخێنێ.

ئەو بەراوردکارییەی کە لە نێوان کوردییەکەی خۆم و مامۆستا، یا کوردییەکەی تۆ و مامۆستادا دەیکەم، وای لە من کردووە نەوێرم شیعر بنووسم ئەگەرچی نەختێ سەلیقەی شیعریشم هەیە. من کە نەتوانم بگەمە بناری چیای پەشێو، بۆچی شیعر بنووسم؟! با ئەو لە بری منیش شیعر بووسێ. زۆرینەی خوێنەران بە شیعر دەستیان بە نووسین کردووە و رِەنگە من بە شیعر کۆتایی بە نووسین بێنم. ئیقباڵم وایە وەک زۆرینە نەبم!

14. چۆن لەو گلەیی و گازندەیەی ئاڕاستەی سەلاحەدینی ئەییوبی دەکرێت دەگەیت، لە کاتێکدا سەلاحەدین هەم کوردبوونی خۆی نەشاردۆتەوە و هەمیش لەشکرەکەی هەموو کوردبوون؟ بە رای ئێوە بۆ سەلاحەدین بیری لە دامەزراندنی دەسەڵاتێکی کوردی، دەوڵەتێک یان هەر چوارچیوەیەکی دیکەی سەربەخۆی کوردی نەکردەوە؟ نەیتوانی؟ باوەڕی پێ نەبوو؟ یان ...؟

حەکیم کاکەوەیس: سەلاحەددین کورد بوو و لەو باوەڕەدام مەودای موالیّتی بڕیبێ و ئازایەتی و دڵسۆزی بۆ ئیسلام یا بۆ عارەب لەو ئازاری گچکەییە دەربازی کردبێ. سەلاحەددین، لە نێوان موالیّتی و سەرکردەییدا دووەمیانی هەڵبژاردووە. عارەبەکان گوتوویانە "خوایە سوپاس کە عارەبت بە شمشێری کورد کردە سەروەر" و نەیانگوت ئیسلامت کردە سەروەر. عارەب بووە سەرەوری کوردیش کە سەلاحەددین خۆی یەکێکیان بوو. ئەوە بەڵگەیە بۆ ئەوەی ئەو دەمە هەستی قەومی هەبووە. تەنانەت لە سەردەمی عومەری کوڕی خەتتابیشدا ئەو هەستە قەومییە لە ناو عارەبەکاندا هەبووە... لای عارەب و فارس و ڕۆم هەبووە بەڵام لای کورد نەبووە یا سەرکوێر کراوە و تا ئاستی مردن ڕۆیشتووە. بۆ هەستی قەومی عارەب ئەوەندە بەسە عومەری کوڕی خەتتاب بە نموونە بهێنینەوە کە لە یەکەم حەفتەی خەلافەتیدا بە دیلهێشتنەوەی ژنە عارەبی ناموسوڵمانی هەڵوەشاندەوە، بەڵام بۆ ناعارەبی تەنانەت موسوڵمانیش ئەوەی نەکرد. سەلاحەددینی موالی، وەک هەر کەسایەتییەکی مێژوویی‌مان، هەستی خۆبەکەمزانینی بەرانبەر بە عارەب هەبووە و بەوەی کردی خۆی لەو

هەستە داماڵیوە... وەک خالید بەگداش کە بوو بە گەورەی کۆمۆنستەکانی سووریا هەستی بچووکی خۆی پێ شاردەوە و هەتا پێی کرا خۆی لە کوردبوون دابڕی، هەر وەها ئەوانەی عیراقیش. بە لای کەسانی وەک بەگداشەوە چ سەروەرییەکە لەگەڵ عارەبی مەزنیدا دانیشێ و کۆبوونەوە بکا و بە یەکتریش بڵێن هاوڕێ!! چ خەونێکە بۆی دێتە دی هاوڕێ و هاوسەنگی ئاغای خۆی بێ! سەلاحەددین بەوەی کردی، لە موالییەکی زەلیلەوە بووە بە بەشەرێکی تەواوی دەسەڵاتدار و لە هاوڕێیەتیشی تێپەڕاند! من وای بۆ دەچم نزیکەی هەزار ساڵ دوای ئەو، تۆفیق وەهبی و ئەمین زەکی بەگ و ئەفسەرە کوردە عوسمانییەکانی تریش هەمان هەستیان هەبووبێ و هەمان کاریشیان کردبێ و خۆیان لە هەمان ئەو ئەرکە لادابێ کە من و تۆ باسی دەکەین بۆیە دڵسۆزانە بەشدارییان لە دانانی بەردی بناغەی ئەم عیراقەی ئێستادا کرد کە بۆتە دەستاڕ و ئێسکی کورد دەهاڕێ. ئەو ئەفسەرانە لە بەر دوو هۆ هەستی خۆبەبچووکزانینیان تێدا هەبووە: یەکەمیان ئەوە بوو وەک ئەفسەر لەگەڵ سوپای عوسمانییەکاندا تێکشکابوون و بە تێکشکاوی کەوتنە لای ئینگلیزەکان کە سەرکەوتووی شەڕی یەکەمی دنیا بوون. دووەمیشیان ئەوە بوو کە کورد بوون. بۆ پڕکردنەوەی ئەو هەستە، لەگەڵ زۆر ئەفسەری تری کورددا بە دڵسۆزی عیراقیان دروست کرد... یا بەشدارییان لە دروستکردنی عیراقدا کرد تا بەو کارە ئینگلیز ڕازی بکەن، ئەوجا کەسایەتییەکی وەک ئەمین زەکی بەگ قنج دانیشت و بیری لە کورد کردەوە و کەوتە نووسینی مێژووەکەی. ماڵی ئاوا بێ! خۆ ئەوانی تر ئەوەشیان نەکرد. لەو ئەفسەر و منەوەر و کەسایەتییە لێهاتووانە پێم وابێ تەنها ڕەفیق حیلمی بە ڕێزی خۆیەوە دانیشت. کە هیچی بۆ کورد پێ نەکرا، دەستیشی لە نەخشەکێشانی چارەنووسی نەحسیدا نەبوو. لە نموونەی ڕەفیق حیلمی لە ناو کورددا،

هەر لە کۆنەوە (مەنجەڵێک یاپراغ) بەشیانی کردووە و ئەرکی ئێمە ئەوەیە کارێک بکەین مەنجەڵێک یاپراغ بەشیان نەکات!

ئەو گلەیی و گازندەیەی شانی سەلاحەددینی ئەیوبی دەگرێتەوە، شانی سەرانی ئەمڕۆی کوردیش بە زیادەوە دەگرێتەوە و وان لە بەر دەست و هەست و چاومانن و دەبینین خەریکی چین. یا دەبێ بەرانبەر بە هەموویان نەرم بین یا لە هیچیان قەبووڵ نەکەین! تۆش نابینی خەریکی هەمان ئەو کارەن کە سەلاحەددین ئەنجامی دا؟ ئەو قودس و ئەمان بەغدایان ڕزگار کرد و شاپێکیان لە نەتەوەی خۆیان هەڵدا! جا هەرچییەکی بەو دەڵێی بە ئەمانیشی بڵێ تەواوە، بەڵام سەردەمیان جیاوازە و ئەگەر بیانووی نەبوونی هەستی نەتەوایەتی بۆ سەردەمی سەلاحەددین جێی باس بێ، بۆ ئەوانەی ئەمڕۆ ئەو بیانووەش نییە. خۆ ناکرێ چاوەڕوان بین تا ئەمانیش دەبنە هەیکەلێک لە مێژوودا ئەوجا وەک سەلاحەددین تێکیان بشکێنین!

بەڵێ من پێم وایە سەلاحەددینی ئەییووبی بەرانبەر میللەتی خۆی کەمتەرخەمی کردووە، بەڵام کەمتەرخەمییەکەی لەو کەمتەرخەمییە زیاتر نییە کە سەرکردە ناودارە کوردەکانی دوای ئەو کردوویانە یا هەیانبووە. ئەگەر سەلاحەددین لە ڕێبازی نەتەوەکەی خۆی لایدابێ، ئەمانەی ئەمڕۆ لادەرترن.

15. تۆ سەرودەرێکی قوڵ و فراوانت لەگەڵ ئیسلامدا هەیە، کەچی زۆر بوێرانە هەمووی دەکەیتە قوربانی کوردایەتی. ئەم قەناعەتەت لە چییەوە سەرچاوەی گرتووە و ئەو کۆڵەکانەی ئەم ساباتەی لەسەر وەستاوە کامانەن؟

حەکیم کاکەوەیس: سەرودەری من لەگەڵ ئیسلامدا لە ئاستی شارەزاییدا نییە. کەی پێویست بێ تەفسیری قورئان دەخوێنمەوە. حەزم لە خوێندنەوەی مێژووی ئیسلامە بە تایبەتی سەردەمی ئەمەوییەکان. قورئان ئەو تەوەرەیە عارەبی وەک یەک نەتەوە هێشتەوە و جۆگەلەی توانەوەی زۆر لە میللەتانی لە ناو عارەبدا هەڵچنی، بە تایبەتی ئەو میللەتانەی زمانیان لەگەڵ زمانی عارەبیدا خزمایەتییان هەیە. با بە شێوەیەکی تر بیڵێم: عارەب قورئانیان کردە تەوەری مانەوەی خۆیان و کارگەی توانەوەی میللەتان لە ناو خۆیاندا، ئەگەرچی ئەوە پێچەوانەی ئەو (شعوب و قەبائیل)ەیە کە قورئان باسی دەکا. ئەگەر قورئان نەبوایە، عارەب وەک میللەتێکی بیابانشین هی ئەوە نەبوو لە دوورگەی عارەبی بچنە دەرێ یا ململانێی ئیمپراتۆریەتەکانی ئەو سەردەمە بکەن. ئەگەر نەختێ خزمایەتی لە نێوان زمانی کوردی و عارەبیدا هەبوایە، باوەڕ ناکەم ئێستا میللەتێک بە ناوی کوردەوە هەبوایە، یا ئەگەر قورئان بە زمانی فارسی بوایە بەم ڕەچەڵەکە زمانەوە کە هەمانە، دەتواینەوە و نەدەماین. ڕێکەوت و هەڵکەوت ڕۆڵی خۆیان لە مانەوەماندا دیوە. من بە عارەبییەکەی قورئان سەرسامم و زۆر سەرنجی ڕاکێشاوم. کە دڵم تەنگ دەبێ سوورەتی یوسف دەخوێنمەوە یا گوێی لێ دەگرم و هەست بە ئاسوودەیی و ئارامی دەکەم. مێژووی ئیسلامیش، وەک هەر بابەتێکی تر بە چاوی ڕەخنەوە دەخوێنمەوە و هیچ فەرمانڕەوایەکی زاڵمم بە لاوە پیرۆز نییە هەر لە بەر ئەوەی موسوڵمانە... ئەگەر وا بکەم، دەبێ سەلام عارف و ناسر و سەددامیش بە پیرۆز بزانم چونکە ئەوانیش وەک معاویە و حەججاج و عەبدولمەلیک سەرکردەی عارەب بوون. لە سەرجەمی مێژووی ئیسلامدا بە دوو کەس سەرسامم و بە مەزنیان دەزانم: ئیمامی عەلی و عومەری کوڕی عەبدولعەزیز. ئەو دووە مرۆڤدۆست و ڕاستگۆ و چاکگۆ و دادپەروەر بوون و جیاوازییان لە نێوان موسوڵمانەکاندا نەکردووە و دەستپیس و دز نەبوونە و سەروەت و

سامانیشیان نەبووە. ڕەنگە ئەمەش بۆ من، جۆرە سواڵکردنێکی بەزەیی بێ تا لە سەرانسەری مێژووی هەزار و چوارسەد ساڵدا دوو کەسی دڵنەرم بەرانبەر بە کورد بدۆزمەوە و بیانکەمە بەڵگەی سەلامەتی جەوهەری باوەڕی خۆم، چونکە دەروونی منیش بەشێکە لە دەروونی کورد و تەنانەت لە ئاڤێستاشدا ئەوە بە ڕوونیی دیارە کە تووڕانییەک بە ناوی (فریانە)وە بۆتە زەردەشتی، نەسکی لە سەر هاتووە و باس کراوە، ئەگەرچی دواتر زەردەشت هەر بە دەستی ئەوانیش کوژرا. بەڵام قورئان لە هیچ ئایەتێکدا بە ناو باسی گاوانی کوردی و سەلمانی فارسی و بیلالی حەبەشی و نازانم کێی ڕوومی ناکات. من حەیفم دێت تەنانەت لە ئاڤێستاشدا درک بە هەستی بچووکی بکەم... لە نەسکێکی نەمر و پیرۆزدا خۆشحاڵی دەربڕێ کە تورکێک هاتۆتە سەر ڕێ... هەمان ئەو خۆشحاڵییەیە کە ئێستا بە بوونی ئیسماعیل بێشکچی دەریدەبڕین... یەک ئیسماعیل بێشکچی لە شەست حەفتا... یا سەد ملیۆن تورک، ڕای بەرانبەر بە کورد باشە! خەنیی خۆمان!

ئەو باوەڕشم نییە ئیسلام دژی کوردایەتی بووەستێتەوە، بە تایبەتی هەتا کورد ژێردەستە بێ. لە خۆم دڵنیام و دەڵێم: ئەگەر کورد لە بارێکدا بێ میللەتان بچەوسێنێتەوە، دژی دەسەڵاتەکەی دەوەستمەوە. بەڵام ئێستا نەتەوەکەمان وەک کەسێکی پەککەوتەیە و پێویستی بە دەستگرتن و ڕاستکردنەوە هەیە و بە قەولی مامۆستا مەسعوود، کە شتێکی لەم بابەتە دەڵێ: کوتەکی کورد ئەوەندە لە خۆی دوور ناکەوێتەوە بەر خەڵکی تر بکەوێ ئەگەر خەڵک خۆیان نەیەنە بەر کوتەکی.

بۆچی عارەبایەتی و تورکایەتی و فارسایەتی لە ئیسلامدا ڕەوابێ و کوردایەتی حەرام یا دزێو بێ؟ ئەو ماستە موویەکی تێدایە... من باوەڕ بە قسەی وا ناکەم و نەمزانیوە قورئان شتی وای تێدا هەبێ. شتی وا لە داهێنانی قەومییە عارەبەکانە کە ئیسلام بۆ مەرامی خۆیان بەکار دێنن، وەک تورکەکان و فارسەکان بەکاریان هێنا و گەشەیان پێی کرد.

سەرچاوەی قەناعەتی من، باوەڕی تەواومە بە حەق. ئەگەر ببینم کورد دەبێتە میللەتێکی چەوسێنەری زۆردار، وەک گوتم، دژی سستەمەکەی دەوەستمەوە، بەڵام کورد تا ئێستا نەیتوانیوە بەرەی خۆی لە ئاو دەرکات. هەتا بلێی ڕقم لە معاویە و یەزید و حەججاجە بەڵام تا بلێی عومەری کوڕی عەبدولعەزیزم لە لا گەورە و پیرۆزە، خۆ هەمووشیان دەسەڵاتدار و دەستڕۆیشتووی ئەمەوی بوون. عومەری کوڕی عەبدولعەزیز باجی لە سەر موالی هەڵگرت و بە سەبیەکردنی ژنەکانیانی هەڵوەشاندەوە کە عومەری کوڕی خەتاب ڕەوای کردبوو و دوای ئەویش پەیڕەو دەکرا. ئەو پیاوە تەما و حەزی دنیای لە پێ کردبوو و بە دوای حەقدا وێڵ بوو و تەنانەت بە ژنەکەی خۆی گوت: من و تۆ نابێ ئەو گەوهەرەی گەردنت لە نێوانماندا هەبێ... یا من و تۆ، یا ئەو گەوهەرە و تۆ، ئیتر بۆ خۆت هەڵبژێرە. کەچی خەلیفەکانی پێش ئەو و پاش ئەویش، بە فەردە زێڕیان کۆ دەکردەوە. ئەوەی سەددام بۆ خۆی و کوڕ و خزمەکانی دەیکرد، خەلیفە ئەمەوی و عەباسییەکانیش هەمان کاریان دەکرد... سەددام نەوەی ڕەسەنی حەججاج بوو. ئەوە نەریتیانە و بە ئاسانی دەستبەرداری نابن. ئێمە سەرچاوەمان شاخەکانە بۆیە ناتوانین لێی دابڕێین و ئەوان زادەی بیابانن و بە تاڵان و ڕاوڕووت چاویان کراوەتەوە و گۆش کراون. خەنجەر و شمشێر کە یەکەمیان هی کوردە و دووەمیان هی عارەبە، بەڵگەن بۆ ئەوەی کورد بەرگریکەر بووە و عارەبیش هێرشهێنەر، چونکە بە ڕوونیی دیارە شمشێر هی هێرشە و خەنجەر بۆ کەمیندانان و پەلاماری کتوپڕ دەست دەدا. شیعری عارەبی پڕە لە شانازیکردن بە تاڵان و ئەنفال و کوشتنەوە، هەمووشیان، ئێستا و لەم ڕۆژەشدا مایەی شانازییانن. خۆ بەڵگە هەیە ئەنفال پێش ئیسلامیش، بە خۆ و ناو و ناوەڕۆکەوە هەبووە و لە ناو خۆیاندا ئەنجامیان داوە. عەنتەری کوڕی شەدداد کە لە پێش ئیسلامدا ژیاوە، لە شیعرێکی خۆهەڵناندا دەڵێ: ئێمە لە شەڕدا لە پێشەوە

هێرش دەکەین و لە کاتی دابەشکردنی ئەنفالدا خۆمان پەراوێز و تەریک دەگرین. ئەوەی باسی دەکەم هی پێش ئیسلامە و ئیسلامیش لە کاتی غەزاکاندا لێی قەدەغە نەکردن... بەردەوام بوون و ئێستاش بەردەوامن.

ئێمە خەڵکێکی غەدرلێکراوین. ئاڤێستامان هەبوو و ئەسکەندەر لە نیوە زیاتری لێ تاڵان کرد و بردی. ئەوەی مایەوە و دەست عارەب کەوت، لە سەردەمی عومەردا فەوتا چونکو عومەر فەرمانی فەوتاندنی دا. کەمێکی کەمی مایەوە و هەندێ موغە زەردەشتییەکان، لەگەڵ خۆیاندا بردیان بۆ هندستان و پاراستیان. تەنانەت دوای ئەوەی بووینە موسوڵمانیش هەر غەدرلێکراو بووین و باجی کوردبوونیان لێ سەندوین و کەمترین سەرپێچیمان کردبێ کەللەی سەرمان خوێن بردوویەتی. ئایە قورئان ئەوە لە بارەمانەوە دەڵێ؟! ئایە ئیسلام ئاوهایە؟! ئەدی ئیسلام بۆچی بەرانبەر تورک و فارس وانەبوو؟! لە یەکێ لە ژمارەکانی ڕۆژنامەی هەواڵدا باسی ژنە مەلایەکی تورکمانی کەرکووک کراوە کە بە فەتوایەک جلی ژنانەی کوردی حەرام کردووە. ئەدی بۆ پیاوە مەلایەکی کوردیش بەرانبەر ئەو فەتوا تورکمانییە فەتوایەکی کوردی دەرناکا و نالێ بۆ ژنانی کورد لەبەرکردنی جلی کوردی واجیبە؟! لەبەرچی ئەو ژنە ئیسلام لە دژی کورد بەکار دێنێ بەڵام لە کورردا پیاو نەبێ بۆ بەرژەوەندی کورد بە کاری بێنێ؟! خۆ ئەگەر ڕەوایەتی لە ئارادا هەبێ، ئەمەیان لەوی تریان لە ڕەوایەتییەوە نێزیکترە. نەخێر ئەوە خۆمانین، چۆن بەرژەوەندی نەتەوەییمان کردە قوربانی سعوودییە، ئاوهاش کردمانە قوربانی مۆسکۆ و ئامادەین بیکەینە قوربانی هەموو شوێن و شتێکی تر... عەولەمە... ڕۆژاوا و فەلسەفە ڕۆژاواییەکان و بازاڕی هاوبەش و... خۆمانین لە هەموو سەردەمێکدا سەلاحەددین و ئیبن السعوود العمادیمان لێ هەڵدەکەون بەڵام بۆ خەڵک دەبنە خێروبێر و لە خۆمان دەبنە بەڵا و بارگرانی. کاوە ئەمین، لە نووسینێکیدا کە لە ڕووداودا بڵاو کراوەتەوە، باسی کوردێک دەکا، کە لە

سوید ئەندامی حیزبی مۆدێراتە و گوتوویەتی: "من لە بەر خاتری پارتەکەم، دژی جینۆساید ناساندنی کیمیابارانی هەڵەبجە و ئەنفال دەنگم داوە". ئەو کوردە، دەتوانێ لە سوید بە بێ حیزبایەتی بژێ، کەچی بۆتە ئەندامی حیزبێکی سویدی و لە پێناوی ئەو حیزبەدا، دژی نەتەوەکەی خۆی دەنگی داوە، ئەگەرچی حیزبەکەشی زۆر خۆشی بە پەنابەرانیشدا نایە. حەسەن خەیری[2] ئیمامی خیانەتکارانە و هەر دەبێ بڵێین: حەسەن خەیری بۆ پێشەوە! خۆ حەسەن خەیریش هەر ئەوەندەی کردووە. ئەوە، لە سەدا سەد باری دەروونی تاکی کوردە و بەرژەوەندی نەتەوەکەی خۆی دەکاتە قوربانی هەر شتێکی باوەڕی پێیەتی و سەرگەرمی دەکا. ئەگەر هیچمان دەست نەکەوێ بەرژەوەندییە نەتەوەییەکانمان لە بەر پێیدا سەربڕین، دەستبەرداری هەموو داواکانمان دەبین بە مەرجێ کورسییەک لە بەغدا بە کەسایەتییەکمان (نەک بە خۆمان) بدرێ: بۆزە نەبێ بازە بێ، مێردێ تەڕ و تازە بێ! تاها محێدین نا، شەخسە پەڕۆینەیەکی نەجیبزادەتری تر! گرنگ نییە!

16. هادی عەلەوی لە کتێبی چەند نموونەیەک لە مێژووی ئەشکەنجەدان لە ئیسلامدا دەڵێ: جا لەژێر ئەم جۆرە یاسایانەدا < مەبەست یاساکانی ئیسلامە ـ هەڵۆ> خەڵکی هەردەم لەناو ترسێکی بەردەوامدا دەژین، ترس لەوەی بکەونە ژێر چەردەیەک لێپرسینەوەی شەرعییەوە، کە رەنگە ببێتە مایەی مرۆڤێکی قێزەون یان لەدەستدانی ئەندامێکی لەشیان کاتێک هەڵەیەکیان لەدەست قەوما و یەکێک لە سزاکانیان بەسەردا سەپاند. بەڵام جەماوەر بەم شتە رازییە چونکە باوەڕبوون بە ئایینەکەی وایلێکردووە مۆرکێکی پیرۆز بداتە پاڵی ئەم سزادانە، هەر بۆیە رازیشە لەسەر ئەوەی هەمان شت دەرهەق بە خەڵکانی تر پیادە بکات. ئەمەش بەو مانایە دێت کە

ئەم جەماوەرە لە یەک کاتدا دوو خاسییەتی لێکدژی لە خۆیدا هەلگرتووە بە جۆرێک لە یەک کات دا قوربانیشە و جەللادیش.
لێرەدا عەلەوی جگە لە ئاماژەدان بە دزێوی ئەشکەنجەدانی ئیسلامی، باس لە رەزامەندی و دووفاقێتی جەماوەریش بەرانبەر بە کردەوەی نامرۆڤانەی دەسەڵات دەکات. لام وایە لە مێژووی مرۆڤایەتیدا ئەمە شتێکی نامۆ نییە. لەگەڵ ئەوەشدا لە تۆ دەپرسم ئەم نموونەیە چی بە ئێوە دەڵێت و ئایا سەرچاوەی ئەم هەڵوێستەی جەماوەر هەلپەرستی و بێبارییە یان ترس لە دەسەڵات و پارێزگاری لە بەرژەوەندی خۆ؟

حەکیم کاکەوەیس: لە سەردەمی غەزاکانی دەرەوەی دوورگەی عارەبیدا، کە دەکاتە سەردەمی عومەری کوڕی خەتتاب، ئەگەر دەستی دوو کەسی عارەب لە سەر دزیکردن بڕدرابێ، سەری دەیان هەزار کەسی ناعارەب پەڕێندراوە. باسی دەستبڕینەکە، ئێستاش لای ئێمەی کورد لە سەرپەڕاندنەکە گەرمترە!! ئەوە ئیسلام نەبوو ئەوەی دەکرد بەڵکو موسوڵمانانی ئەو دەمە بوون. لەو سەردەمەوە هەتا ئێستا قەومایەتی عارەب بە سەر ئیسلامەتییەکەیدا زاڵە. من لە بارێکدا نیم بەرگری لە ئیسلام بکەم یا هێرش بکەمە سەری. ئیسلام نە پێویستی بە بەرگریکردنی من هەیە نە من پێویستم بەوەیە هێرش بکەمە سەر ئیسلام. ئەرکی من و تۆ شتێکی ترە: نەتەوەیەک هەیە خاکی داگیر کراوە و دەچەوسێتەوە و زمانی لێ قەدەغە دەکرێ و رێی پێشکەوتنی لێ دەگیرێ. پرسیاری من ئەوەیە ئاخۆ ئیسلام رێی بەو چەوساندنەوەیە داوە یا نەیداوە؟! ئەگەر داویەتی بە بێ دوودڵی رەتی دەکەمەوە چونکە باوەڕ ناکەم خوا ئەوەندە بچووک بێ خۆی تەنها بۆ خوایەتی عارەب تەرخان بکا و کورد بە بێ خوا بهێڵێتەوە. خۆ ئەگەر نەشیداوە ئەم درۆودەلەسەیە چییە بە هۆشی ئەو خەڵکەدا پەرتی دەکەن!. دەزانی ئەگەر ئیسلام رێی بە چەوساندنەوەی

کورد دابێ چ دەگەیەنێ؟! ئەوە دەگەیەنێ عارەب دین و خوای تایبەت بەخۆیان هەیە، کە دەبێتەوە بەردەوامیێتی بتەکانیان: هوبەل و لات و عوززە، کە خواوەندی پێش ئیسلامی عارەبەکانن. هەر قەبوولکردنی شتێکی ئەوتۆ، ئیسلام لە ڕەگەوە هەڵدەتەکێنێ و ئایەت بە سەر ئایەتدا هەرەس دێنێ. خۆ ئەگەر ڕێشی نەداوە، کە نەیداوە، بۆچی بە هۆی تەفسیری ئەوانەوە کە سوود لە ئیسلام وەردەگرن، کۆیلایەتی قەبوول بکەین و بۆچی ئێمەش بە پێی بەرژەوەندی خۆمان تەفسیری نەکەین و سوودی لێ نەبینین یا تەفسیرمان بگاتە ئەوەی مەزەبێکی کوردی تایبەت بە خۆمانیش هەبێ؟!... بۆ دەبێ هەمیشە لە خزمەتی ئەواندا بین و واش بزانین خزمەتی ئیسلام دەکەین. لەم باسەدا ئیسلام بڵێ چی؟!: لە کتێبی (کوردستان في عهد المغول)دا کە د. عەبدوڵڵا عەلیاوی نوسیویەتی، شتێکی لەم شێوەیە هاتووە (دەرفەت نەبوو دەقەکەی بگوازمەوە): حاکمی دەرتەنگی نێزیک زەهاو کە ناوی حیسامەددین عەکە بوو و نێوانی لەگەڵ موستەعسەمی خەلیفەدا خۆش نەبوو، لە سەر ئەوەشەوە خەبەری هێرشی مەغۆلی بۆ موستەعسەم نارد و پێی ڕاگەیاند کە حیساب بۆ هۆلاکۆ ناکات و ئەگەر دڵنیای بکاتەوە و هەندێ سەربازی سوارەی بۆ بنێرێ، ئەویش ئامادەیە بە سەد هەزار سەربازەوە بەرگری لە بەغدا بکات. بەڵام خەلیفە هەر وەڵامیشی نەدایەوە. عەلیاوی ئەوەش دەڵێ کە هۆکاری وەڵامنەدانەوەی خەلیفە بە نەزاندراوی ماوەتەوە و خەڵکی سەرسام کردووە. ئەنجامیش ئەوە بوو کاتێ هۆلاکۆ بەو نامەیەی زانی، ئەو حیسامەددینەی بە خۆ و کوڕ و خزمەکانیەوە کوشت، جگە لە یەک کوڕی کە هەستی بە پیلانەکە کردبوو و خۆی دەرباز کردبوو. دوایش نۆرە هاتە سەر موستەعسەمی خەلیفە و دیارە چی بە سەردا هات.

لەو سەردەمانەدا کورد بە چاوی ڕێزەوە لە بەغدایان دەڕوانی و بە چەقی دەسەڵاتی ئیسلامیان دەناسی بۆیە بەرگرییان لێی کردووە، بەڵام ئێستا

هۆکاری بەرگریکردنمان لە بەغدا دیار نییە، کلکایەتی نەبێ کە هێشتا لای هەندێکمان ماوە. کە ئەمەریکا هێرشی کردە سەر بەغدا، بە بێ ئەوەی هەواڵی حیسامەددین عەکەی دەرتەنگ بزانین، وەک وانەیەکی مێژوو لە زەینماندا مابۆوە بۆیە نەک هەر بەرگریمان لە بەغدا نەکرد، بەڵکو سەربازی ئەمەریکامان لێ بووە مەلایەکەتی ڕزگارکەر. خۆ دەبێ ئەوەش لە یاد نەکەین ئەگەر بمانویستبا پشتی بەغدا بگرین، هەڵوێستی سەددام لە هەڵوێستی موستەعسەم باشتر نەدەبوو.

بە دڵنیاییەوە دەڵێم هەموو میللەتە موسوڵمانەکان، هەر یەکە و بایی خۆی سوودی لە ئیسلام بینیوە ئێمەی کورد نەبێ. ڕەوانشاد، ئازاد مستەفا دەیگوت: پێم خۆشە ببمە مەلا و لە مینبەری مزگەوتەکانەوە کوردایەتی بکەم. زۆر جوانی بۆ چووە و شێخ مەعشووقی خەزنەویش هەر شتێکی وای کرد بۆیە بەعسییەکان کوشتیان. ئەو سەنگەرە، بۆ داگیرکەر زۆر جێی مەترسییە بۆیە تا پێی بکرێ دڵی مەلاکان نارەنجێنێ و هەمیشە ـ ئەگەر لە خەت لانەدەن ـ قسەڕۆیشتوو و ڕێزلێگیراون. مەلاکانمان، ئەگەر دڵسۆزی نیشتمان و نەتەوەکەی خۆیان بن، دەتوانن لە مینبەری مزگەوتەکانەوە کورد بخەنە سەر ڕێبازی ڕزگاربوون لە چەوساندنەوە وەک مەلای قەومەکانی تر دەیکەن و کردوویانە. هەقە مەلاکانمان بەردەوام ئەو قسەیە بڵێنەوە: ئەوەی نیشتمانی خۆی خۆش نەوێ ئیمانی نییە. کەچی بە داخەوە مەلای کورد خەریکن بیری موسوڵمانانی کورد وا لێ دەکەن تەنها سەر لە قەیامەت دەربکا و بۆ دنیا هیچی پێ نەکرێ.

ئەگەر ئیسلام ئاینێک بێ و تایبەتمەند بێ بە ڕۆژی پەسڵانەوە قسەم نییە و با هەر مەلایەک و بۆ خۆی خەریکی باسی دۆزەخ و بەهەشت بێ و واز لە کاروباری دنیا بێنێ. ئەگەر بۆ دنیاش بێ، خۆ ئێمەش هەین و بە زندوویی لە دنیادا دەژێین و بۆشاییەکمان پڕ کردۆتەوە و بە گوێرەی ئاینە ئاسمانییەکان پاشماوە و نەوەی ئادەم و حەواین. باوەڕی من وایە کە هیچ

دیـن ومــەزەب و ئایدۆلۆژیایــەک بـۆی نییــە یــا ڕێ بــە خــۆی نــادا چەوسـاندنەوەی نەتەوایـەتی حـەلاڵ بکـا و ئـاین بـەرگری لـە حـەیوان دەکا چجای کورد. یەکێ لەوانەی قەول بوو ببێتە میری ناوچەیەک و دوایی لە بەر ئەوە نـەیانکرد، کـە بـۆ گرتنـەوەی ئەسـپێک خـۆراکی پیشـان دابـوو و دوایی، کە گرتبوویـەوە نەیدابوویێ. گوتیـان: تۆ بتوانیت غـەدر لـەو ئەسپە بکەیت دەتوانی غـەدر لـە بنیادەمیش بکـەیت. خۆ بەشـەری کـورد بایی ئـەو ئەسپە لای خوا بەهای هەیە کە بەردەوام دەیخەڵەتێنن! نیەتی؟!

ئەشکەنجەدان لە نـاو قـەومی دواکـەوتوو و دڕندەدا برەوی هەیـە. خـەڵک هەیە ژنـی خـۆی هەڵواسـیوە و لـە ئاسـت سـەری ئـاگری لـە کا بـەرداوە و دووکەڵەکـەی خنکاندوویـەتی. تاوانەکەشـی هـەر ئـەوە بـووە بـە بێ پرسـی مێرد ویستوویەتی بچێتـەوە ماڵە بـاوانی خـۆی. نووسـەرێکی سیاسـەتمەدار کە دەسـتێکی باشـی لـە نووسـیندا هەیـە، لـە سـەر شـێوەی ڕۆمـان - بـەڵام گێڕانەوەی ڕووداوە - باسی ئـەوە دەکا چەکدارەکان هاوڕێیەکی خۆیان لـە سـەر ئــاگری پریمــز دانــاوە و بــە دیاریــەوە قــەزوان و گوڵەبــەڕۆژەیان قرتانـدووە تـا بـە بـەر چاویانـەوە گیـانی دەرچـووە. هـەموو میللـەتێکی دواکەوتوو ئەو خەسڵەتانەی تێدا هەیـە و عـارەبیش یـەکێک بـووە و یەکێکـە لەو دواکەوتووانە و ئێستاش نەیانتوانیوە وەک میللەت شارستانی بن.

قـەبوولکردنی ئەشـکەنجە و بـەردباران و دەسـتبڕین، لـە ترسـی خـوا، مرۆڤایەتی مرۆڤ لاواز دەکا. مەسەلە لای موسـوڵمانان و بۆ بـەرژەوەندی دەسەڵاتداران بۆتە (سمعا و طاعة)، دەنا لە کاتی چوار خەلیفەکەدا خـەڵکی ڕەشـۆکی بـازاڕیش لــە هەنـدێ بـواردا پرسـوڕایان پـێ دەکـرا و ڕایـان وەردەگیرا. ئەوە حەججاج بوو کە بڕیاری قەدەغـەکردنی هاموشـۆی دا و لادێیەک هاتە ناو شارەوە و گرتیان، گوتی: پێم نـەزانیوە. حـەججاج گـوتی: باوەڕ دەکەم پێت نەزانیوە بەڵام کوشتنت سوودی سەرجەمی موسوڵمانانی

تێدایە. کوشتی. ئەوە حەججاج بوو ئەو کارەی کرد و بەو شێوەیە خەڵکی گوێڕایەڵ کردبوو.

17. عەلی وەردی دەڵێ: عەلی کوڕی ئەبو تالیبش پێی وایە کەوا قورئان هەڵگری چەند دیوێکە هەر گروپێک دەتوانێت بە گوێرەی مەرامی خۆی پشتگیری لە قورئان دا بۆ خۆی بدۆزێتەوە. بەم جۆرە لای عەلی تەنها قورئان بەس نییە بۆ ڕێنموویی خەڵک بەڵکو پێویستە بە راڤەیەکی گونجاو هەیە تاکو ئەو پەیامە کۆمەڵایەتییە بگەیێنێت کە لە پێناویدا دابەزیوە . ئایا ئەم راگەیاندنە بە رانبەر بە دەقێکی وەک قورئان و دینێکی وەک ئیسلام پارادۆکس نییە؟ ئەی لە دیدی تۆوە چی دەگەیێنێ؟

حەکیم کاکەوەیس: قورئان و سوننەت و ڕەفتاری خەلیفەکان ڕێنیشاندەرن. بەڵام کە یەکێکیان عارەبایەتی کرد، ئیتر سنووری میللەتە ناعارەبەکان دەست پێ دەکات. ئیمامی عەلی موالی و ناعارەبی گرتە خۆی، بەڵام عومەر جیاوازی لە نێوان عارەب و موالیدا دەکرد و هەر ئەو بوو جوولەکە و مەسیحییەکانی لە دوورگەی عارەبی دەرکرد، خۆ قورئانیش بۆ هەردووکیان هەمان قورئان بوو. ڕەنگە عارەب کاری عومەریان پێ باش بێ و هەوڵ بدەن وەک ئەو بکەن. ئەدی ئێمە کە عارەب نیین چۆن بیری لێ بکەینەوە و ڕەفتار بکەین؟. پشتیان بگرین یا خەتەکەی عەلی لە ئیسلامدا هەڵبژێرین؟! لە ڕاستیدا، خەتەکەی عەلی بە کەڵکی عارەب نایەت و تەنانەت عەلەوییەکانیشیان لە سیاسەت و بەڕێوەبردندا عومەرین نەک عەلەوی. ئەوەی ئێستا لە عیراقدا دەیبینین، پەیڕەوکردنی سیاسەتی معاوییەیە نەک عەلی. خۆ دەسەڵات لە دەستی شیعەشدایە و عەلی بە ئیمامی خۆیان دەزانن! بەڵام شیعە دەسەڵاتدارەکانی ئەمڕۆی عیراق لە تکریتییەکان عومەریترن.

لێکدانەوەی قورئان و حەدیس بۆ مەرامی تاکەکەس بە شتێکی زۆر خراپ دەزانم و وەک ئەوەیە مرۆ لە پێناوی بەرژەوەندی خۆیدا مکیاڤێللیست بێ نەک لە پێناوی ئامانجێکی نیشتمانی و نەتەوەییدا، بەڵام بۆ بەرژەوەندی نەتەوەیەک بێ و بۆ نەهێشتنی زوڵم بێ لە سەری، نەک هەر ڕەوایە، بگرە بە واجبیشی دەزانم و دەبێ بە دوای قیلێکدا بگەڕێم کە لە بەرژەوەندی نەتەوەییماندا بێ لە سنووری مافە نەتەوایەتییەکانی خۆی نەک زیاتر. ئەگەر لە خۆمانی نەشێوێنین هەموو ڕەوا و ناڕەوایەک وەک ڕۆژی ڕووناک دیارن. لە مەلای گەورەیان پرسیبوو چۆن گوتووتە فێربوونی زمانی ئینگلیزی کە زمانی کافرانە، جائیزە؟ ئەویش فەرمووبووی: "من نەمگوتووە جائیزە، گوتوومە واجیبە!" لێکدانەوە ئاوها دەبێ!

لە سەر شێوەی دەستنوێژ و نوێژ و ڕۆژوو و زەکات چ کێشەمان نییە، بەڵام کە باس هاتە سەر ئەوەی دینی ئیسلام هی عارەبە، کێشەکان دەست پێ دەکەن و بەرەی ناتەبایی دەکرێنەوە. ئەگەر هی عارەب بێ ئێمە چ کارەین؟! یا دەبێ کۆیلەیان بین یا ڕێبازێکمان هەبێ کەرامەتمان بپارێزێ. بەڵام خۆ دەبینین کەرامەتی میللەتە موسوڵمانە ناعارەبەکانی تر پارێزراوە و کەس ناتوانێ لە گوڵ کاڵتریان پێ بڵێ. کەواتە کێشەکە خۆمانین و هەر خۆمان بەرماتمان بۆ ئەو سووکایەتییە خۆش کردووە کە پێمان دەکرێ یا پێمان کراوە. ئۆباڵی هەرە گەورە لە ئەستۆی ڕۆشنبیرانمانە بە تایبەتی مەلاکانمان. بزانە بە دەگمەن نەبێ مەلامان لێ دەکوژرێ؟! ناکوژرێن چونکە زۆربەیان کار بۆ ئەوە دەکەن کورد لە ڕێی دینەوە موالی و بچووکی عارەب بێ و بیانووشی بۆ دەهێننەوە. بە دەگمەن قارەمانێکی وەک مەلا مەعشووق هەڵدەکەوێ کە کۆیلایەتی کورد ڕەت دەکاتەوە و زوو لەناوی دەبەن. عارەبەکان مەلای کورد ناکوژن چونکە هەوڵ دەدەن میللەتی خۆیان وەک موالی و کۆیلەی عارەب بهێڵنەوە بەڵام فارسەکان زۆر مەلامان لێ دەکوژن چونکە ململانێ و کێشمەکێشی ئەوێ جیاوازە...

قورئـان هـەزار و چوارسـەد سـاڵە بـە دەسـتی موسـوڵمانەوەیە و بـە بـەردەوامی دەخوێندرێتـەوە و لێکدەدرێتـەوە و شـەرح دەکرێ، کـەچی کـە داهێنانێکی زانستی دەکرێ، گورج یەکێ پەیدا دەبێت و دەڵێ: ئەها ئەوەتا لە قورئانیشـدا باسـی ئـەوە هەیـە! ئیتـر دەبێتـە ماشـەڵڵا و سـەلاواتلێدان و دەیخەنە تەفسیرەوە! ڕەنگە ڕاست بکەن بەڵام بۆچی ئەو ماوە دوور و درێژە خۆیان باسیان نەکرد و ئێستا بە هۆی توانای عەقڵی بێدینێکەوە تێیگەیشتن؟! واتە ئێستاش لە سەر تەفسیرکردنی قورئان بەردەوامن. ئەی نابێ ئێمەش بە پێی بەرژەوەندی شەرعی و ئینسانی خۆمان بەردەوام بین و تەفسیری بکەین؟! مادام داوەکانمان ڕەوان، هەر دەبێ قورئان باسی کردبێ. میللەتانی تر وەک کوردیان نەکردووە. کە عارەب دەڵێن کورد موالییە، ئیتر مل مات دەکەین و بە ڕەزامەندی خۆمان، بۆ ئەوەی زەرەر بە دینمان نەکەوێ بە موالیێتی ڕازی دەبین و بە قەدەر و چارەنووسی خۆمانی دەزانین. من بیستوومە بۆ ڕازیکردنی خوا گوتوویانە: ئەوەڵ عارەب، ئاخر عارەب!... واتە خۆی هیچ بایەخێکی نییە! ئایە ڕاستە خوا بەوە لێمان ڕازی دەبێ یا ئەوە لە داهێنانەکانی مزگەوتەکانی کوردستانە؟! کورد و غەیری کورد کۆیلەی خوان بەڵام کە کورد بوو بە کۆیلەی عارەبیش، واتا دوو ئاغای هەیە و بەوەش شەریک بۆ خوا پەیدا دەکا.

18. ئیبن خەلدون دەڵێ: عەرەب وەک دڕندە وان و تالانچین و رزقیان لەسایەی شمشێرەکانیانەوەیە. تا دەگاتە ئەوەی دەڵێ: عەرەب دەست بەسەر هەر شوێنێکدا بگرێت وێرانی دەکات. عەلی وەردیش دەڵێ: عەرەب دەشتەکییە لە ئاوەزی ناوەوەیدا و موسڵمانە لە ئاوەزی دەرەوەیدا. وەک

زانراویشە قورەیش ئیسلامی کردە دەوڵەتێکی فەتحکەر، هەر بۆیە مامۆستا مەسعوود دەڵێ : 80% عەرەب لەسەر زەوی ناعەرەب دەژین. ئەم پێناسە ناشیرینەی عەرەب و دوو ڕوویییەی تاکی عەرەب لەلایەن ئەو دوو زانایەی عەرەب خۆیەوە چۆن دەبینن و گرفتی ئەقڵێتی کوردی پاشکۆی ئەم دیاردەیە ماڵوێرانە چەند ئاستەنگە لەبەردەم تێگەشتنێکی ئەقلانی پرسی کورد و ڕێگای چارەسەرکردنی؟ هەر نەبێت لەدەرەوەی دەسەڵاتی ئیسلامیش دوو پارچەی کوردستان کەوتۆتە بندەستی دوو دەوڵەتی داگیرکەری عەرەبییەوە؟ ئایا پێتوانییە کە ئەم داگیرکارییە قورسترین وێنەی کۆلۆنیالیزمە لە جیهاندا؟

حەکیم کاکەوەیس: ئیبن خەلدوون، گەلێ جار لە ناڵیشی داوە و لە بزماریشی داوە. هەر ئەویشە کە دەڵێ مادام زمانی قورئان عارەبییە، زمانی تر پێویست نین. کە باسی داهاتی عەبباسییەکان دەکا، ڕوون و ئاشکرایە کە زۆربەی هەرە زۆری لەو باجەوە بووە کە لە موالییەکان سەندراون، ناوچەکانی کوردستان زۆرترین باجیان داوە. سەدان کوندە هەنگوین و هەزاران کوندە ڕۆن و هەزاران سەر مەڕ و مانگا و کۆیلە... بەڵێ کۆیلەشی بە سەر ژماردووە و کورد بەشی خۆی داوە و ئەگەر کۆیلەی نەبوایە نەیدەدا. لەو باوەڕەدام ئەگەر باج و خەراجی کورد نەبوونایە، دەسەڵاتی عەبباسییەکان زۆر زووتر لەناودەچوو و ڕێڕەوی مێژوو بە جۆرێکی تر دەبوو. بە هەموو وڵاتانی ئەفریقیا و هەموو ناوچە عارەبییەکان نیوەی کوردستان باجیان نەداوە. ئەدی بۆچی ئەبوو موسلیمی خوراسانی شۆڕشی لە دژیان بەرپا کرد؟! ئەو زوڵمەی لە دانیشتوانی کوردستان دەکرا هی قووتدانەوە نەبوو، بەڵام ئیبن خەلدوون وای نابینێ چونکە سوودەکە بۆ دەسەڵاتی عارەبی بووە. ڕەوا نییە ئێمەش وەک ئەو

تەماشای مەسەلەکە بکەین چونکە باجدەر و باجوەرگر هەمیشە دوو بەرەی دژ بە یەکن.

ئیبن خەلدوون، ئەگەرچی دڵی عارەبی زۆر هێشاندووە، بەڵام ئەوەندە ڕەگەزپەرستیش بوو، دەڵێ: چۆن نەجیبزادەیەکی وەکوو هاروونی ڕەشید خوێنی خۆی بەوە پیس دەکا موالییەک بکاتە زاوای خۆی؟!

عارەب میللەتێکی سەر بە بیابانن و بیابانیش خەسڵەت و پێکهاتەی جەستەیی و عەقڵی تایبەت بە خۆی دەوێ تا مرۆڤ تیایدا هەڵبکا. ڕزقی بیابانشنین لە سەر کۆچکردن و شەڕ و هێرشبردن بووە تا ئیسلام هاتووە و تا ڕادەیەک نیشتەجێی کردوون. ئێستاش ئەوەی ڕەگ و ڕیشەی بۆ بیابان بگەڕێتەوە ناتوانێ وەک بەعارەببووەکان نیشتەجێ بێ و پیشەی کشتوکاڵی بکا، بۆیە کاتێ نیشتەجێ بوون، وەک سەردەمی بەدوویەتییان هەمیشە هەوڵیان داوە بەری ڕەنجی خەڵکی تر بخۆن و خۆیان ئەمنێتی و ئەفسەرێتی و تالانچێتییان کردووە. لە زۆربەی هەردوو بەری دیجلە و فوراتدا، لە باشووری عیراق شیعە نیشتەجێن و لە شوێنە وشکەکاندا سوننە هەن. هەمووشمان دەزانین ماوەیەکی دوور و درێژ بەوانەی هەردوو بەری ئەو دوو ڕووبارە دەگوترا موالی، یا خەڵکی ڕەشەخاک. خالیدی کوڕی وەلید سوێندی خوارد: دەبێ لە بری ئاو خوێن بە ڕووبارەکەی خۆیاندا بڕوا... خۆیان واتە ناعارەب. عیراق خەسڵەتی بیابانشینی تالانچی و نیشتەجێبووی وەرزێر و پیشەوەری نیشتەجێبووی چیانشینی تێدا تێکەڵ بوونە و هەر یەکە لەوانەش خەسڵەت و ڕەوشت و دیاردەی بەهاداری تایبەت بە خۆیان هەیە و لە ئاساییترین بارودۆخیاندا سەنگەریان لە یەکتر گرتووە. هەر ئەوەیە وا دەکا خەڵکی ناو سنوورەکانی ئەوەی پێی دەگوترێ عیراق، هەمیشە لە ترس و دڵەڕاوکێ و ورياییدا بژێ. تاکی خەڵکی ناو ئەو سنوورانە، بەردەوام کەسایەتی ناسەقامگیری نێچیری هەڕەشەلێکراوی هەیە. تەماشای مێژووی هەر وڵاتێکی ئەورووپا دەکەیت،

هێڵێکی بەردەوامە و لە تاریکایی مێژووەوە پەیدا بووە و بە بێ پسانەوە هاتووە، کەچی لە عیراقدا، هەر مەودایەکی مێژوویی دەگری، لایەنێک دەسەڵاتی تێدا هەبووە، جیاوازی بنەڕەتی لەگەڵ ئەوەی پێش خۆیدا بووە. ئەم هاتووە ئەوی دەرپەڕاندووە و یەکێکی تر هاتووە و ئەوی دەرپەڕاندووە. مێژوویەکی پچڕپچڕی بە زۆر گرێدراو و سەپاو... ئێستاش بە هەمان شێوە بەردەوامە. وەنەبێ هەر لە ڕووی جوگرافیاییەوە جیاوازی لە نێوان ناوچەکانیدا هەبێ و ناوچەکان خەسڵەتی جیاوازیان خستبێتەوە، تەنانەت لە ڕووی ڕەگەزیشەوە چەندین ڕەگەزی تێ خزاون. چونکە خاکەکەی، لە لایەکەوە دەرگای بەرەو بیابانی کراوەیە و بە بێدەنگی تێی خزاون، لە لایەکی ترەوە دەرگای لە ڕووی ئارییەکان کراوە بووە و تێی خزاون، ئەوجا تورکیش لە بیابانەوە بۆی هاتن و دەستیان بە سەردا گرت. ئەوانە هەموویان هۆکارن بۆ نەبوونی کۆمەڵگەیەکی هاوچەشن یا نەریتێکی هاوبەش یا تەنانەت دینێک یا مەزەبێکی هاوبەش لە عیراقدا.

ئیبن خەلدوون وای بۆ دەچێ عارەب کە وڵاتێک داگیر دەکەن، هەرچی بێتە بەر دەستیان تاڵانی دەکەن یا بە زۆر داگیری دەکەن و قەدری پیشە و کار و بەرهەم نازانن. جا وڵاتێک ئاوها بڕووتێتەوە چۆن کاول نابێ؟ هەر ئیبن خەلدوون لە باسی عارەبدا دەڵێ: عارەب هێرش نابەنە سەر لایەنێکی بەهێز. ئەمەشیان، ئەگەر هێرشکردنیان بۆ سەر ئیمپراتۆریەتی ساسانییەکان ڕیزپەڕ بکەین، بە ڕاست دەگەڕێ چونکە لە کەڕ و فەڕی ناوخۆیاندا، هەمیشە چاویان بە دوای کەسێک یاعەشرەتێکی لاوازدا گێڕاوە تا بە ئاسانی و بە بێ زیان تاڵانی بکەن. وڵاتی تاڵانکراویش بە دەیانساڵیش زەحمەتە خۆی بگرێتەوە. هێرشی بەردەوامی عارەبی عیراق بۆ سەر کوردی تاپڕبەدەستی بێتوانا ئەو ڕاستییە دەسەلمێنێ. هەرچی هێز و توانای سوپای دەوڵەت هەبوو، بە تانک و تۆپ و فڕۆکە و کیمیایی و هێشوویی و چەکی سووکەوە، کە سامانی نەوت پشتگیریان بوو، لە دژی

چەند کلاشینکۆف بەدەستێکی کورد دەیانخستە کار و دەزگای ڕاگەیاندنیش وەک سەردەمە کۆنەکان شانازی بە سەرکەوتنەوە دەکرد. هەروەها هێرشیان بۆ سەر ئێران لە لاوازترین کاتی ئێراندا بوو، خۆ کوێتیش بە پارووی ئاسانی عیراق ناو دەبرا. بەڵام بزانە بەرانبەر ئیسرائیل موو دەپسێنن! ئەوەندەیان شکات لە ئیسرائیل کرد نەتەوە یەکگرتووەکانیان وەڕس کرد.

لە ڕاستیدا، وەک حەسەن عەلەوی دەیگێڕێتەوە، بەر لە ئیسلام یەک عارەب لە هیچ کوێی عیراقدا نەبووە و تەنانەت بەسراش عارەبی لێ نەبووە. سەرەتای بەعارەبکردنی عیراق لە لەشکرکێشی عومەری کوڕی خەتتابەوە دەستی پێ کردووە و ئێستا خەریکە شوێنێکی عیراق، بە کوردستانیشەوە، نەمێنێ عارەبی لێ نەچێندرابێ. ئەگەر وا بڕوا و کورد لە سەر ئەم سیاسەتە بەردەوام بێ، بە ڕاستی کورد دەکەوێتە بەردەم هەڕەشەی نەمانەوە.

بیابانشین ناتوانن بە ئارامی نیشتەجێ بن، یا بە لایانەوە زەحمەتە. بەڵام کورد یەکێ لە ئەرکە دینییەکانی لە سەردەمی زەردەشتدا نیشتەجێبوون بووە. خزمەتی درەخت و جووتکردن و ئاودێری ئەرکی پیرۆز بوونە. پەیامی زەردەشت ئەوە بووە و تا ڕادەیەکی زۆر تیایدا سەرکەوتوو بوو دەنا کورد تا ماوەیەکی زۆرتر بە کۆچەری دەمانەوە. وای بۆ دەچم بەر یەککەوتنی ئەو دوو نەریتە کە تا ئاستی پێچەوانە لە یەکتر جیاوازن، مەحاڵە ئەنجامەکەی ئارامی بێ.

بێگومان ئەگەر ئەو دوو نەریتە جیاوازە بەر یەک بکەون ئاگریان لێ دەکەوێتەوە و مەگەر بە زۆرەملێ دەنا پێکەوە هەڵناکەن. عارەبی بیابان حەز لە ئاوەدانی و شینایی ناکەن بەڵام هەرچییەکیان نیە بەڵێنیان پێ دراوە لە بەهەشت بە ئاسانی بە دەستی بێنن. عەزرەتیان کچی جوان و هەنگوین و میوە و لووسکەیە و بەڵێنیان پێ دراوە لە بەهەشتدا هەموو ئەوانەیان

هەبێ. ئیتر بۆچی خۆیان ماندوو بکەن؟! لە ڕاستیدا، نانی بیابانشین لە سەر نیشتەجێبووەکان بووە. نیشتەجێبوو کاری کردووە و ئەوان چ لە ڕێی باجەوە و چ بە زۆرداری بردوویانە. وەنەبێ ئەوە تەنها خەسڵەتی عارەبی بیابان بێ، ڤایکینگەکانی باکووری زەویش هەر شتێکی وایان کردووە. لەبەر ئەوەی خۆیان هیچی ئەوتۆیان نەبووە پێی بژێن، بە ڕاوڕووت ژیاون و بە سەر هەر وڵاتێکیاندا دابێ وێرانیان کردووە و تاڵانیان کردووە و تەنانەت بۆ ڕاوڕووت گەیشتوونەتە بەغداش. دوایی ئەو خەڵکە ڕاوڕووتکەرە کە بوونە خاوەنی پیشەسازی و شارستانەتی، بوونە سەلامەتترین و ئاشتیخوازترین خەڵکی گۆی زەوی. بەڵام عارەبەکان نەیانتوانی ئەو بازە بەرەوپێش بدەن بۆیە لە جیهانێکی پێشکەوتوودا بە دەردی خۆیانەوە مانەوە و چۆن ژیاون ئێستاش هەر وا، جگە لە نەوتەکەیان کە سامانێکی سروشتییە، لە سەر باج و خەراج و فەرهوودکرنی میللەتان دەژێن... دوا میللەت کە بۆ ڕووتاندنەوە بە دەستیانەوە ماوەتەوە کوردە ئەوجا بەربەرەکانی باکووری ئەفریقیا... پێ ناچێ ئەوەشیان تا سەر بۆ بمێنێتەوە.

ئەگەر عارەب باج و خەراجیان بە دەستەوە نەمێنێ و نەوتەکەیان وشک بکات، ڕەنگە بیرێک لە خۆیان بکەنەوە و بچنە ڕیزی میللەتە پێشکەوتووەکانەوە، بەڵام تا بژێویان بە ئاسانی دەست بکەوێ، هەر وا دەمێننەوە. زەقترین بەڵگەش ئاستی پێشکەوتنی سووریا و عیراقە کە لە سەر ڕەنج و چارەڕەشی کوردی ژێردەستەیان دەژین.

19.پێدەچێت بە کەسایەتی ئیمامی عەلی زۆر سەرسام بیت. کەسایەتی سەرەکی رۆمانی تەونی جاڵجاڵۆکەت ناوی عەلییە . لە دوا کتێبەکەشدا دەیان نموونە لەسەر کەسایەتی و گووتەکانی عەلی بەرچاو دەکەون. ئەم کەسایەتیە دیارەی مێژووی ئیسلام کە بەرای گەلێک بە رابەری شۆڕشێکی کۆمەڵایەتی چاکەخوازی دادپەروەری دنیانەویست دادەنێن . هەمان کات بۆتە سیمبۆڵی ناکۆکی و ناتەبایی ریزەکانی ئیسلام. ئەم ئامادەگییەی عەلی لە رۆشنبیریی تۆدا بۆ چ ئامانجێک تەرخان کراوە؟

حەکیم کاکەوەیس: من خۆم بە ناچار دەزانم بە کردەوە و گوتەکانی ئیمامی عەلی سەرسام بم و رێزی لێ بگرم. ئەو، بە بۆچوونی من، سەرەتای دروستبوونی چەپایەتییە لە سیاسەت و لە ئایندا. دەیان هەزار ژنی ناموسوڵمانی کورد و فارس پێش سەردەمی ئەو، تاڵان کران و بە بێ هیچ بەربەستێک حەڵاڵی سەربازە عارەبەکانیان بوون. هەر لە سەردەمی عومەردا و تەنها لە گەرمیانی ئێمەدا، پتر لە بیست هەزار ژن تاڵان کران. ئەوجا ئەو ژنانە منداڵیان بوو... منداڵی بێ سەرپەرشتی و پشتوپەنا، خەڵکی مەککەیان تا ئەو ئاستە بێزار کردبوو کە عومەر بڵێ: خوایە لە شەڕی منداڵی ژنە جەلەولایی بمانپارێزە. کەچی عەلی پەنای ئەوانەی داو و سوور بوو لە سەر ئەوەی لە ئیسلامدا جیاوازی لە نێوان عارەب و ناعارەبدا نییە، وەک جیاوازی لە نێوان عارەبی ئاسایی و عارەبی پایەداری وەک قورەیشدا نییە. ئەو لەو ئاستەدا بوو کە جارێ خۆراکی نەورۆزیان بۆ برد و کە لێی خوارد، لە خوا پاڕایەوە هەموو رۆژێکیان نەورۆز بێت. عەلی، لە مەیدانی سیاسەتدا دۆڕا، چونکە عارەبێکی قەومیی نەبوو و ئەوەش لە کاتی سەرکەوتنی عارەبدا دنیادیتنێکی سەیری ئەو سەردەمەیە. سەرکەوتنی عارەب جێی سەرنج بوو کەچی ئەو، باوەڕی بە دادپەروەری

لەق نەبوو. زۆر لە عارەبەکان لێی تەکینەوە چونکە پێیان سووکایەتی بوو وەک موالی و عەجەم و خەڵکی خاکی ڕەش و منداڵی ژنە جەلەولایی سەیر بکرێن و شان بە شانی یەکەوە شەڕ بکەن و دوایی بچنە بەهەشتەوە. بەر لەوەش زۆر لە پایەدارە عارەبەکان لێی تەکینەوە چونکە جیاوازی لە نێوان ئەوان و عارەبی ڕەشۆکیدا نەدەکرد. لە شەڕی نێوان لەشکرەکەی عەلی و معاوییەدا، منداڵی ژنە جەلەولاییەکان دوایان بڕایەوە.

کورد، ئەگەر ساسانییەکان بە کورد نەزانین و ئەردەشێر کە بۆ سووکایەتیکردن پێی گوتراوە "کوردی لە ڕەشماڵدا گەورەبوو"، کورد نەبووبێ، چونکە لە سەردەمی غەزاکاندا چەقی دەسەڵاتی خۆی بە دەستەوە نەبووە بەرگری لێ بکا و تاکە بەرگریکەر لەشکری فارسەکان بوو و ئەویش تێکشکا بوو، عارەبەکان بە بێ بەرگریکردنێکی ئەوتۆ هێرشیان دەکردە سەر گوندنشینەکانی کوردستان و سەربازەکانیان، بە کەیفی خۆیان ڕەفتاریان لەگەڵدا دەکردن... مەڕ و ماڵات و ژنیان تاڵان دەکرد و دیانبردن. ئەگەر ساسانییەکان کوردیش بووبن، ئەوا ئەو خەڵکەیان بە بێ بەرگری جێهێشتووە. خۆ لە بیرمانە ئەنفالچییەکان چۆن هێرشیان دەکرد و چەکداری حیزبەکانی خۆمان ئەو خەڵکەیان بە بێ پشتوپەنا دەهێشتەوە و خۆیان دەرباز دەکرد!. لەشکری عیراق لە ئەنفالدا چییان نەبرد؟! چییان نەکرد؟! ئەو لەشکرەی سەردەمی غەزاکانیش، بە پێی توانای ئەو سەردەمە، هەر شتێکی لەو بابەتەیان بەرانبەر دانیشتوانی کوردستان کردووە، جا کورد بووبن یا فارس. ئەدی سەربڕینی دووسەدهەزار (کەس) ـ نەک سەرباز ـ بە دەستی خالید چ دەگەیەنێ؟!

جگە لەوانە، ئیمامی عەلی کاتێ کە مرد. تەنها سێسەد دەرهەمی لە پاش بەجێ ما، کەچی عوسمان کە کوژرا، سێسەد هەزار درهەم و یەک ملیۆن دیناری لە پاش بەجێ ما، جگە لەو موڵکانەی کە دەستی بە سەریاندا گرتبوو یا هی خۆیی بوون. حەسەن عەلەوی دەڵێ عوسمان بە جۆرێ

ڕەفتاری بە پارەی بەیتولمال کردووە وەک ئەوەی هی خۆی بووبێ. جیاوازییەکان زۆر زەق و ئاشکرن. عەلی، وەک کە لە شەڕدا ئازا بوو، بە پێی ئەو سەردەمە یەکێ بوو لە ڕۆشنبیرە دیارەکانی عارەبیش. جگە لەو زمانە عارەبییەی کە دەیزانی و بە ڕاستی جێی سەرنجە و وەختە بڵێم لە ئاستی ئیعجازدایە، زمانی فارسیشی زانیوە و تێکەڵی لەگەڵیاندا هەبووە. ئاخر ئەو دەمە فارسەکان تا ئاستێکی زۆر پێشکەوتوو بوون و زۆربەی ئەو شوێنەوارانەی ئێستا لە سعوودییە ماون، هی ئەوانن.

کێشەی نێوان عەلی و معاویە هەر خەلافەت نەبوو، بەڵکو جگە لە جیاوزی باوەڕیان، کە مێژونووسە سوننەکان بە هەڵەی ئیجتیهاد لێکی دەدەنەوە، ئەمەوییەکان، بە تایبەتی کوڕەکانی ئەبو سوفیان، ئەو ڕقەیان هەر لە دڵدا مابوو کە خاڵیان بە دەستی عەلی کوژرا. ئەدی (هند)ی دایکی معاویە لە داخی کوشتنی براکەی جگەری هەمزەی مامی پێغەمبەری بە کاڵی نەخوارد؟ دایکی معاویە هەتا مردیش ڕەشپۆش و پرسەدار بوو. معاویە کوڕی ئەو ژنە بوو، ئیتر چۆن لەگەڵ عەلیدا ناکۆک نابێ؟! لە لایەکی تریشەوە باوەڕ کێشەیەکی گەورە بوو لە نێوانیاندا و مەگەر هەر لە شایەدیماندا بە تەواوەتی یەک ڕا بووبن! عەلی دنیاویست نەبوو بەڵکو حەقویست بوو، بەڵام معاویە دنیا و دەسەڵاتی دنیای هەبا هیچی تری پێ گرنگ نەبوو.

لە سەردەمی ئەمەوییەکاندا ئەو میللەتانەی بشبوونە موسوڵمان باجی موالیبوونیان دەدا، کەچی لە قورئاندا مەجووس (ماگوش) وەک خاوەن کتێب و ئاین باس کراوە. لە سوورەتی (حەج) ئایەتی 17دا دەفەرموێ: "ئەوانەی بڕوایان هێناوە و ئەوانەی بوونە جوو و سوببی و مەسیحی و ماگووش ئەوانەش شەریک بۆ خوا دەناسن، ڕۆژی پەسڵانێ خوا پێیانڕا دەگا و خوا ئاگای لە هەموو شتە". کە خوا لە ڕۆژی پەسڵان ـ حەشر،

حیسابیان لەگەڵدا بکا، ئیتر بۆچی دوای موسوڵمانبوونیش عارەب لەو دنیایە باجیان لێ وەرگرێ؟

دەڵێن باج هی ئەوە بووە دەستدرێژی نەکرێتە سەریان، بەڵام ئەوە بۆچوونێکی ورد نییە چونکە جگە لە دەسەڵاتی خۆیان دەسەڵاتی کەسی تر لە ناوچەکەدا نەمابوو و باجیش هەر وەردەگیرا.

20. معاوییە وەک عەلی وەردی دەڵێ بە کراسەکەی عوسمان دەوڵەتی ئەمەوی دروست کرد، کە یەکەمین دەوڵەتی ناسیونالیستی عەرەبی بوو. سەلاحەدین قودسی رزگار کرد و ئەبو موسلمی خۆراسانی پێشەوای روخاندنی دەوڵەتی ئەمەوی کرد و کەریم خانی زەند وای کرد و شای ئێرانمان بەجۆرێکی دیکە روخان و گەورەترین هێزبوون بەشداری رووخانی سەددامان کرد و چەندان نموونەی دیکە. ئەی بۆ هەموو ئەمانە یان یەکێکیان بیریان لە چارەنووسی نەتەوەکەیان نەکردەوە؟ گلەیی لە مێژووی دوێنێ ئیمڕۆش بەرۆکمان دەگرێت. کەی بڕیار و ئیرادەی سەربەخۆیی کوردی بەرجەستە دەبێت؟ ئەم گرێ مێژووییە چۆن بکەینەوە و پێویستە نەوەی نوێ و داهاتوو چییان لێوە فێر بێت؟

حەکیم کاکەوەیس: ڕاستە معاویە لە سیاسەتدا زۆر لێهاتوو و بلیمەت بوو، بەڵام پێم وایە بناغەی دەوڵەتی قەومی عارەب هەر لە سەردەمی عومەری خەلیفەوە داندرا. ئەو، بە ئاشکرا جیاوازی لە نێوان عارەب و ناعارەبدا دەکرد و خێروبیری وڵاتە داگیرکراوەکانی خستە خزمەتی عارەبەوە. ڕاستە عومەر یەکێکە لە دادپەروەرانی مێژووی ئیسلام، بەڵام بۆ ناو عارەب دادپەروەر بوو. تەنانەت خەڵک بۆ لێپێچینەوە بانگیان کردە مزگەوت: "بۆچی کراسی تۆ لە کراسی هەموو موسوڵمانان قوماشی زیاتری تێ چووە؟. ئەویش لە بەرگریکردندا گوتی: من لە هەمووتان

کەڵەگـەتترم و بەشـە قوماشـەکەی عەبـدوڵای کوڕیشـم بـۆ خـۆم کردۆتـە کراس، ئەوجا ئەمەی لێ دەرچووە کە لەبەرمدایە". بەڵام لە نێوان عارەب و موسوڵمانی ناعارەبدا وا نەبوو. ئەو قەدەغەی کرد ژنە دیلی عارەب بکرێتـە سـەبیە و سـەراری و جاریـە بـا موسـوڵمانیش نـەبـوون و هـەرچی لـە سەرەتای دەسەڵاتی ئەودا جاریە و سەبیەی عـارەب بـوو، بۆ کەسـوکاریان ڕەوانـە کرانـەوە. دەیگـوت ئەوانـە ئەگـەر موسـوڵمانیش نـەبن، عیـزی عارەبیـان تێدایـە. بـەڵام بـۆ ناعـارەب قەیدی نـەبوو و دیـارە پێـی وا بـووە ناعـارەب عیززەتـی نەفسیان نییـە و بەلایانـەوە گرنـگ نییـە ژنیـان بـە تـاڵان بچـێ. ئەمەوییـەکان لـە سـەر هـەمان ڕێبـاز بـەردەوام بـوون و کراسـی عوسمانیان قۆستەوە. ئەو تاریقی کوڕی زیادەی ئەندەلوسی بۆ داگیرکردن، کابرایەکی بەربـەر ـ ئـەمازیغ ـ بـوو بۆیـە لـە دەرەوەی باسـی ئەندەلوسـدا باسـی نییـە و لـە دوای گرتنـی ئەندەلوسـیش باسـی نـەما. ئـەو ئەندەلوسـی گرت و مووسای کوڕی نەسیر خواردی. ئەمەوییەکان لە بارەی بەربەرەوە دەیانگوت: بەربـەر نێزیکترین عەجەمـە لـە خەسـڵەتی عارەبەوە. بەربـەر لـە دەسـت زوڵمـی ئیسـپانیا و یۆنـان زوو بوونـە موسـوڵمان و پشـتگیری عارەبیان کرد. هەمان بەزمی کوردی جزیرە و بۆتـان... یا نێوان هـەردوو ڕووبارەکـە، کـە لـە دەسـت زوڵمـی یۆنـان ئامێزیـان بـۆ لەشـکری عـارەب گرتـەوە. نێزیکایـەتی زمـانی بەربـەر و عـارەبی بـووە هـۆی ئاسـانکاری لـە تـەعریبکردنی بـاکووری ئـەفریقیادا، بـەڵام ئـەوە لەگـەڵ کوردی و فارسـیدا نـەکرا و هـەر دەبـێ شـوکرانەبژێر بـین کـە زمانەکـەمان خزمایـەتی لەگـەڵ عارەبیدا نییـە دەنـا ئێسـتا شـتێ نـەدەما نـاوی کـوردی بـێ... بـە خـۆمـان و زمانەوە لە ناویاندا دەتواینەوە و دەبڕاینەوە!

ئەوەندەی من بزانم ئیسلام ئاینێکی نێونەتەوەییە بەڵام هـەر لـە سـەردەمی عومـەرەوە خرایـە سـەر خـەتی عارەبایـەتی کـەچی عـەلی وای نەدەویست. عەلی سەرکەوتنی بەدەست نەهێنا چونکە بە هـۆی نزیکبوونـەوەی موالی و

منداڵی ژنە تاڵانکراوەکان لێیەوە، عارەبی لێ تەکینەوە ئەگەرچی دەشیانزانی هەقخوازە بۆیە گوتوویانە دڵمان لەگەڵ عەلیدایە و شمشێریشمان لە سەریەتی. ئەو، وەک کوڕ و نەوەکانی ئەبو سوفیان تالبی دنیا نەبوو. عەلی ئەوەندە سۆفیانە بیری دەکردەوە و ئەوەندە دنیانەویست بوو، لە بیری چووەوە عارەب نەریتی بیابانیان هەیە و حەزیان لە داگیرکردن و تاڵان کردن و هێرشبردنە. بەڵام معاویە، دوای ئەویش یەزید، ختووکەی هەستی عارەبایەتییان دەدا و کامیان نەختێ توانای هەبا، دەیانکردە کەڵەگا بە سەر هەر ناوچەیەکەوە کە دەستیانی لێ گیر دەبوو.

سەلاحەددین زۆر گلەیی لێ ناکرێ چونکە هەستی نەتەوایەتی کورد کەوتبووە ژێر دوو کاریگەرییەوە: یەکەمیان ئاینی ئیسلام و دوومیان گەورەیی عارەب بە هۆی قورئان و ئیسلامەوە و ئەو خۆشی یەکێ بووە لەوانەی لە ژێر ئەو کاریگەرییانەدا بووە. ئەو تەنانەت بەرانبەر خاچهەڵگرەکانیش مرۆڤانە ڕەفتاری کردووە. بەڵام نابێ لە بیرمان بچێ کاتێ سەلاحەددین هەڵکەوت و بووە سەرکردەیەکی شەڕکەری ئیسلامی، دەمێ بوو هەستی کەمایەتی و موالیێتی کوردی وێران کردبوو و خەڵک خواخوایان بوو بەڵای کوردبوونیان لە کۆڵ بێتەوە. کورد موسوڵمان بوو بەڵام بە موالی ناو دەبرا و دەبوو باجی ساڵانە و سەرانە بدا. دەسەڵاتی عارەب لەگەڵ هەموو ناعارەبەکاندا وا بوو. لە باکووری ئەفریقیا، لە سەردەمی ئەمەوییەکاندا، ئەوەندە باجیان قورس کردبوو، خەڵک گوندەکانیان چۆڵ دەکرد. لەو دەمەدا، دەوڵەتی ئەمەوی دەوڵەمەندترین و بەهێزترین دەوڵەتی هەموو دنیا بووە و هەڕەشەیەکی گەورە و ڕاستەوخۆش بووە بەرانبەر هەموو ئەورووپا. ئەمەوییەکان، دینەمۆی ڕقی بەربەریان خستە کار و بە سەربازە موالییەکانی باکووری ئەفریقیا ئەندەلوسیان گرت ورەی فەرەنسییەکان نەبوایە کە پێشیان بە لەشکری ئەمەوی گرت، هەموو ئەورووپا دەکەوتە بن دەستیانەوە.

لەو باوەڕەدام هەر کوردێکی تر بوایە لە بری سەلاحەددین، یا هەرگیز ناوی نەدەبوو یا هەمان کاری دەکرد و ئەوەی نەکردبا لەناودەبرا و ئێستا گلەییەکی ئەوتۆی نەدەهاتە سەر. ئەو، لەبەر ئەوەی نەکوژرا گلەیی هاتۆتە سەر. کورد لە بری هەستی نەتەوایەتی هەستی کۆیلایەتی و بچووکی تێدا هەبوو... هەستی کۆیلایەتی و مواليتی کورد زۆر لە هەستی ئیسلامەتییەکەی بەهێزتر بوو بۆیە لە ڕووی دەروونییەوە ئامادە نەبوو هیچ شتێک بۆ خۆی بکا. چما ئێستا کوردی هەڵکەوتوو هەمان ئەو کارە ناکەن کە ئەو کردی؟ ئیتر بۆچی گلەیی لەو بکەین و باسی ئەمانەی ئێستا نەکەین؟ سەلاحەددین، بە هیچ جۆرێ لە خەتی گشتی کوردی زەلیل لاینەداوە و باوەڕ ناکەم لە ڕەسەنایەتیدا هیچ کوردێکی پێ بگا!!

ئەبوو موسلیمی خوراسانیش کە زوڵمی ئەمەوییەکان بێزاری کردبوو، لە ڕووی ئازایەتییەوە بووە ڕێبەری بزووتنەوەیەکی زۆر مەزن و زۆر لە زەردەشتییەکان کە تا ئەو دەمە نەبووبوونە موسوڵمان، بە هۆی ئەوەوە بوونە موسوڵمان. عارەبەکان وەک خوێنڕێژ باسی دەکەن و پێ دەچێ هەر وەکە ئەمەوییەکان ڕەفتاری کردبێ... واتە لە شەڕدا لاسایی دڕندەیی عارەبی کردۆتەوە. بەڵام کە عەبباسییەکانی هێنایە سەر دەسەڵات چۆن پاداشتی درایەوە؟! مـن وای دەبینم گفتوگۆی کورد لەگەڵ داگیرکەردا لەوپەڕی هێزیەوە، لەوەوە دەستی پێ کردبێ و هەتا ئێستاش بەردەوام بێ. ئێمە ئاوهاین... ئێمە دەوڵەتی عەبباسیمان بۆ عارەب دروست کرد و تورک لە پێناوی دەسەڵاتی خۆیاندا ڕووخاندیان! تەماشای ئەو جیاوازییە! چەند ئاشکرایە ئێمە بەو نەفەسەوە دەرەقەتی تورک نایەین! هۆکاریش ئەو بچووکییەمانە نەک شتی تر! ئەبوو موسلیم و شۆڕشەکەی، بوونە هۆی دامەزراندنی دەوڵەتی عەبباسی و شۆڕشی ئەیلوولی ئەم سەردەمەی بووە هۆی لەدایکبوونی ڕێکەوتننامەی جەزائیر و زاڵبوونی ئێران.. تا دەگاتە ئەوەی شۆڕشی کورد بووە هۆی ڕووخانی بەعس و پەیدابوونی دەسەڵاتی

شیعە لە عیراقدا، هەمان ئەو کارەمان کردووە کە ئەبوو موسلیم کردوویەتی... دەوێرم بڵێم جۆرە جاشایەتییەک کە شانازی پێوە دەکەین و بە پێی هەزار تەفسیر، بە جاشایەتی نازانین! وەک ئەوەی هەمیشە کورد و کورد یا عارەب و عارەب برا بووبن، بیانووی برایەتی کورد و عارەب کە قەت هیچی لێ شین نەبوو، بۆتە بیانووی خۆدۆڕاندن چجای دۆڕاندنی مافەکانمان.

کەریم خانی زەندیش، کوردبوون وای لێ کرد لە بری ئەوەی بە خۆی بڵێ شا، خۆی بە خزمەتکاری ڕەعیەت ناوزەد کرد و دوای ئەوەی ئێرانی لە تەفروتونابوون دەرباز کرد، لە بەر دەرگای شا نێژرا تا لە هەموو هاتوچوونێکدا پێ بخاتە سەری. ئەگەر کەریم خان کوردیش نەبووبێ - چونکە زۆر لە لوڕەکان خۆ بە کورد نازانن و ناتوانین بە زۆرداری بیانکەینە کورد، بە دڵنیاییەوە کەریم خان هەمان خەسڵەتی کوردی هەبووە و خۆی پێ لەوە بچووکتر بووە ببێ بە شا.

کاکە سەروبنی مێژووی کورد بگەڕێی تاکە یەک خەسڵەتی هاوبەشی هەموو سەردەمەکان بەدی دەکەیت: بچووکی و خۆبەکەمزانین! ئێمە بە قەدەر ئەرکەکانی ئاین، بگرە زیاتریش، ئەرکە بە سەرمانەوە ئەو هەستە لە ناخی خۆمان و کورد دەربێنین... بەردەوام، لە هەموو بەرەیەکەوە کاری بۆ بکەین. ئەگەر ئەوە نەکەین، شۆڕشمان دنیاش داگیر بکا، ئەنجامەکەی دەبێتە ڕێکەوتنی نێوان دوو لایەن یا ڕووخاندنی دەسەڵاتێک و پەیدابوونی دەسەڵاتێکی تر و بەخۆشمان وەک خۆمان دەمێنینەوە: ئازا و شۆڕشگێڕ و قارەمان و کۆڵنەدەر و... ئەوەندە هەزار شەهید و ئەوەندە هەزار خێزانی شەهید... و ئەوجا هەموو بیانوومان دەبێتە ئەوەی بڵێین: دوژمن وەعدە بەخیلاف دەرچوو و بەڵێنی خۆی نەگەیاندە سەر!! قەت بە دووری نازانم ئەنجامی ئەم هەرێم و هەرێمایەتییەش ئەوە بێ کێشەی ویلایەتی موسڵ کە ئێستا گەرم نییە، لە نێوان عیراق و تورکیادا بە لایەکی تردا بخرێ، یا ببێتە

هۆکار بۆ چارەسەری کێشەی قوژبنێکی دنیا کە بیرمان بۆی ناچێ. ئەوجا تا دەتوانی گلەیی لە ویژدانی دەوڵەتان و بەختی نەحسی کورد بکە! با تا هێزِ دەبین بڵێین ئەمەریکا خیانەتی لە کورد کرد!

21. تۆ دەڵێی کورد دیلێکە بەندیخانەکەی دەگۆڕێ نەک خۆی. وەلێ کەسێکی وەک حەسەن بەننا دەڵێ: داگیرکەر لەناو دڵتاندا دەربکەن، هەر خۆی دەچێتە دەرەوە لە نیشتیمانتان. جا داخۆ کەی کورد دەتوانێت ئەم بڕیارە بدات و کەنگێ شۆڕش بەرپا دەکات؟

حەکیم کاکەوەیس: هەست دەکەم بۆچوونەکەی من لەگەڵ ئەو بۆچوونەدا جیاوازییان نییە. من دەڵێم کورد بەندیخانەکەی دەگۆڕێ و دەمەوێ خۆی بگۆڕێ. واتە لە بەندیخانەکە بچێتە دەرێ، ئەوەش دەرکردنی داگیرکەرە لە ناخ... ڕازینەبوونە بە بەندیخانە و خاوەنی بەندیخانە. ئەو قسەیەی بەننا قسەیەکی ڕاستە و پرسیارەکەش پرسیارێکی هەستیارە. ئێمە، ئەگەر ڕێبازە فکرییەکانی ئیسلامییەکان و کۆمۆنیستەکان و هەرچییەکی لێیان دەکەوێتەوە لێمان بگەڕێن، دەتوانین فێر بین داگیرکەر لە ناخمان دەربکەین. بەڵام چەند هەوڵ دەدەین، بە سیاسەت و ئایدۆلۆژیای هاودینی و هاوچینی دەمانهێننەوە سەر سفر، بۆیە زۆر گرنگە ئەو دوو بوارە فکرییەش بۆ هەمان مەبەست، واتە کێشەی نەتەوایەتی کوردی غەدرلێکراو بەخۆ بکەون. بزانە خەباتی چینایەتی چی بە کورد دەکا: پێش ڕووخانی بەعس، لە دارەتووی هەولێر، لە دوکانێک ویستم پەنیرێک بکڕم، تەماشام

کرد لە تکریت بەرهەم هێندرابوو. منیش تەماشایەکی کڕیارێکی ترم کرد و گوتم: ئەم پەنیرە پێ دەچێ باش بێ بەڵام لە بەر ئەوەی لە تکریت بەرهەمهێندراوە من نایکرم. کابرا لێم زیت بووەوە: کاکە تۆ باسی چی دەکەیت؟! ئەوە بەرهەمی کرێکار و جووتیاری هەژاری تکریتە! بەرهەمی زەحمەتکێشانە! هەژارانی تکریت چییان لێمان کردووە؟! جا ئەوە بیرکردنەوەی چەپڕەوی کورد بێ، تکریت بە بەرگی کرێکارییەوە چۆن لە ناخی ئەو خەباتگێڕە شۆڕشگێڕە توندڕەوانە دەردەچێ؟! تۆ هەوڵی دەربازبوون بدە لە دەستی تکریتییەکان بەڵام ئەو بە یەک چاوترووکان پشتەوشارت دەکاتەوە. لەبەر ئەوەیە ئایدۆلۆژیای گشتگر بە ماری ژەهراوی ناو دەبەم. ناهەقمە؟! حیزبی شیوعی لە ڕێی جاڕی خەباتی چینایەتییەوە لە سەردەمی قاسمدا یەک ملیۆن جەماوەی هەبوو، کەچی ئێستا، بە هۆی کورتهێنانی نەزەرییەکانیەوە یەک کورسی لە بەغدا نییە... بە هەرحاڵ خەتە کوردستانییەکەی نیەتی.

خۆ کاکی ئیسلامیش هەمان خەیاڵی لە کەللەدایە. لە بیرم ناچێتەوە کە ئەربەکان دەسەڵاتی لە تورکیا بە دەست هێنا چۆن شاگەشکە بوون و هەر لە سەردەمی ئەویشدا شەڕی کورد گەیشتبووە چڵەپۆپە و هەر ئەویش بوو گوتی ئەگەر ئەتاتورک زندوو بێتەوە دەبێتە ئەندامی حیزبەکەی ئێمە... هەر ئەو بۆچوونانەن کورد دەکەنە سوارەی حەمیدی و جاشی بیروباوەڕ و جاشی نان و پارە. هەر ئەو جۆرە لێکدانەوانە وا دەکەن سەد سەلاحەددینیش هەڵکەون، لەو ئەیووبییە باشتر نەکەن و باشتر نەبن. هەر سەرکردەیەکی کورد بە دڵسۆزی بۆ مەسەلە نەتەوایەتیەکان بگاتە لووتکەش، لاقی دەگرین و ڕایدەکێشینە خوارەوە: وەرە! تۆ بۆت نییە بچووکی داگیرکەران نەبیت! بۆت نییە لە ئێمە مەردتر بیت!

ڕاستە ئێمە داگیرکەر لە ناخماندایە و دەرماننەکردووە. کەس دەتوانێ وەک عەبدوڵڵا پەشێو تەعبیر لەو زەلالەتەی کورد بکا؟! کاری کوردی

نەتەوەیی و لە پێشەوەشدا ڕووناکبیرانی، ئەوەیە ئەو پەیامە بگەیەنێ جا حەسەن بەننا خاوەنی بێ یا هەر کەسێکی تر. داگیرکەر سواری ئاوەزمان بووە و نەمانتوانیوە خۆمان ڕاپسکێنین. لە بیرتە لە گەرمەی ئاگربارانی کوردستان و ئەنفالدا باسی برایەتیمان لەگەڵیاندا دەکرد؟! ئێدی چۆن بەرەو ئازادی بچین؟ هەستی کۆیلایەتی بۆ بازرگانانی سیاسەت لە کوردستاندا، سەروەت و سامانە و بە سەریاندا دەبارێ. کەی بیانەوێ شۆڕشی پێ دەکەن و کەی بیانەوێ گێرەی گفتوگۆی پێ دەکەن و هەر کاتێکیش بیانەوێ لە پێناوی دابەزین بەرەو بنی بنەوەی کۆیلایەتی شەڕی یەکتری پێ دەکەن و یەکتر دەکەنە دوژمنی سەرەکی کورد. ئەوە، بە قەولی کورد، کیمیایە کیمیا! ئەوە خێروبەرەکەتە و بە سەریاندا دەبارێ. ئیتر چۆن ڕێ دەدەن داگیرکەر لە ناخمان دەربکەین، کاکە!

تاکە تاکەی سەرکردە هەبوون نەختێ هیوامان پێیان هەبوو، بەڵام ئەوانەش ئەوەندە بەڵێنیان دا و نەیانگەیاندە سەر و ئەوەندە بۆ بەغدا دایانشکاند، دەستمان لێیان شوشت. هەرچی نێرەجاشە دەیکاتە بڕبڕەی پشت، کەچی لەولاوە لە سەر ناوی پێشمەرگە شەڕ دەکا، گوایە وشەیەکی پیرۆزە و کەرامەتی کوردی پاراستووە. تۆ بڵێی ئەو جاش و بەعسییانەی ئێستا برەویان هەیە و پێشتر ڕاوی ژنە کوردیان بۆ بەعسییەکان دەکرد، پارێزەری شەرەف و کەرامەتی کورد بووبن!! بە قەولی پەشێو، میللەتێ وڵاتی نەبێ کەرامەتی لە کوێ بوو؟!

22. هەندێک هەیە پێیان وایە کاتێ ئیسلام وەک هێزێکی بێگانە لە دەرگای ماڵی کوردی داوە فارس دەرگاکەی کردۆتەوە. ئەمە بۆ تۆ چ مانایەک دەگەیێنێ و چەند لە ڕاستییەوە نزیکە؟

حەکیم کاکەوەیس: پێشتر باسی هەڵوێستی فارسەکانم کرد. ئەگەر کوردیش وای کردبا، جێی شانازی دەبوو و چارەنووسیشمان جۆرێکی تر دەبوو. نا، من لەو باوەڕەدا نیم فارسەکان دەرگایان کردبێتەوە چونکە خاوەنی شانازی مێژوویی بوون و شانیان لە شانی یۆنان دەدا و یەکێ بوون لە زلهێزەکانی ئەو دەمەی دنیا. ئەدی لە قورئاندا باسی ئەوە ناکا کە ڕۆمەکان تێکدەشکێن و دوایی سەردەکەونەوە؟! ئەو شکستەی قورئان باسی کردووە بەرانبەر فارسەکان بووە. فارسەکان تا سنووری پایتەختی یۆنانیان داگیرکرد. لە شەڕێکدا یۆنان کە سەرکەوتنی بە دەست هێنا، سەبازێک ـ وەک لە بیرم بێ ناوی فیدیپیدیس ـ بوو، بە ڕاکردن تا ئەتینا نەوێستایەوە و هەر ئەوەندە فریا کەوت بڵێ: "سەرکەوتین!" و دوای ئەو قسەیە هەناوی پسا و گیانی لە دەست دا. ڕاکردنی ماراتۆن یادی ئەو سەربازەیە کە ئێستاش لە هەموو جیهاندا دەکرێتەوە. فارس هێزێکی حیساببۆکراو بوو و دەسەڵاتی هەبا خۆی بە دەست لەشکری عارەبەوە نەدەدا. بەڵام ئاشکراشە سەربازانی فارس وەک عارەبەکان بە دڵسۆزی شەڕیان نەدەکرد چونکە عارەب ئامانجیان ئەوە بوو شەهید بن... واتە لە هەموو حاڵەتەکاندا خۆیان بە براوە و سەرکەوتوو دەزانی بۆیە فارسەکان لە قادسیەدا، لە ماوەی سیی ـ سیوپێنج ڕۆژێکدا شکستیان هێنا. سەربازی لەشکری ئیسلامی، بکوژرابان دەبوونە خاوەنی حووری نازدار و غیلمانی جوان و ئاوی خاوێن و هەنگوین و میوەی بەهەشت، کە لە نیوەدوورگەی عارەبستانی ئەو دەمە هەموو ئەوانە لە قەیراندا بوون. نەشکوژرابان، دەبوونە خاوەنی ژنی جوانی مەجووس (ماگۆش) و سەروەت و سامانێکی زۆریان دەست دەکەوت. ئاخر دەستکەوتی جەنگیش پێنجیەکی بۆ دەوڵەت بوو و ئەوی تر بۆ سەربازانی لەشکرد بوو و لە ناو خۆیاندا بەشیان دەکرد و گەلێ جاریش لە سەر دەستکەوت بەشەڕ دەهاتن. نەخێر، هەر ئەوە بوو فارسەکان بەرگەیان نەگرت و چاریان نەبوو. تەنانەت هەتا

سێسەد ساڵیش دوای دەسەڵاتی ئیسلامی، زۆر لە فارسەکان - تەنانەت کوردیش - دەستبەرداری دینی خۆیان نەبوون و هەر ئەوەشە وای کرد هەتا ئێستاش ئاینی زەردەشتی لە ناویاندا بمێنێ. کورد بەرگرییەکی زۆری لە خۆی و ئاینەکەی کرد بەلاّم کە تێکشکا و چارەی نەما، زۆر بە دڵسۆزییەوە بووە موسوڵمان. هەتا ئێستاش بەو دڵسۆزییە ماوەتەوە و تا ئاستی کۆیلایەتی دەڕوا و قەبووڵێتی. ئەگەر کورد وەک بۆ ئیسلامەتی و کۆمۆنستی و ڕێبازە فکرییەکانی تر دڵسۆزە بۆ نەتەوەکەی خۆی دڵسۆز بوایە، ئێستا لە هەوارێکی تردا دەبووین. هەر پەیدابوونی مەزەبێکی جیاوازی ئیسلام لای فارسەکان بەڵگەیە بۆ خۆجیاکردنەوەیان لە عارەب. لە ناو عارەبەکاندا، تەنها ئەوانە بوون بە شیعە کە لە تالاّن و دەستکەوتی شەڕ بەشیان نەدرا، ئەوانی تر سەرچاوەیان ناعارەبە. نەخێر فارسەکان دەرگایان نەکردەوە، بەڵکو دەرگایان بە سەردا شکا و بەرگەی هێرش و پەلاماری عارەبیان نەگرت و کوردیش وەک پەراوێزی دەسەڵاتی ئەو دەمە، تێوە گلا.

ئەوەی جێی سەرنجە، فارسەکان هەتا ئێستا و ڕۆژ بەڕۆژ زیاتر لە عارەب دوور دەکەونەوە و هەوڵ دەدەن بە سەریاندا زاڵ بن. عارەبیش کاردانەوەی توندی بەرانبەریان هەیە بۆیە قادسییەکەی سەددام لە ڕووی کاتەوە، نزیکەی سەد قادسییەی لەوەکەی سەعدی خایاند بۆ ئەوەی دڕکی فارس نەهێڵێ. ئەوەی سەعد 30 تا 35 ڕۆژ و ئەوەکەی سەددام هەشت ساڵ، لە ڕووی زەرەری وێرانکاری و بەشەریشەوە، ئەوە هەر مەپرسە چەند بە قەدەر قادسییە کۆنەکە بوو. هەردوو جارەکەش عارەب ئامادەی شەڕ بوون و هێرشیان کرد و فارسەکان ئامادە نەبوون یا لاواز بوون و بەرگرییان کرد.

23. موسڵمانەکان بە تایبەت حەجاج و هارونە ڕەشید داهێنەری جۆرە شێوازی ئەشکەنجەدان بوون وەک لە مێخدان، کوتکوتکردنی لاشە، سەر

پەڕاندن. ئەم کولتووره هەنووکەش لای ئیسلامییە توند ڕەوەکان رەواجی هەیە و لەم چەند ساڵەی دواییدا دژی چەند کوردێکی بێتاوان ئەنجام دران. ئایا گێتی شارستانێتی و ئەم گەشە گەورەیەی بەسەر پێشکەوتنی مرۆڤدا هاتووە چەند لەگەڵ ئەم شێواز و دیاردە بەربەرییەدا تێکدێتەوە؟

حەکیم کاکەوەیس: لەو باوەڕەدا نیم ئەشکەنجەدان سەرچاوەکەی لە ئیسلامەوە بێ یا عارەب پسپۆڕ و تایبەتمەندی ئەو بوارە بن. مرۆڤ بە شێوەیەکی گشتی خەسڵەتی دڕندایەتی تێدا هەیە و ڕەنگە لای خێڵە دواکەوتووەکانی بیابان، عارەب و تورک، چڕ بووبێتەوە. خۆ کوردیش لە ئەشکەنجەدان قسووری نەکردووە. مێژووی عارەب، کە ئێستا بە زەحمەت لەگەڵ مێژووی ئیسلامدا لێک جیا دەکرێنەوە، پڕە لە ئەشکەنجەدانی مرۆڤ. کاک نالەی حەفید باسی ئەشکەنجادانی سەگ دەکا لە لایەن منداڵانەوە و وای پیشان دەدا کە ئەوە سەرەتایە بۆ جۆرە دڕندایەتییەک بەرانبەر بە مرۆڤ. پێم وایە هیواقادریش شتێکی وای باس کردووە. ڕێزگرتنی ئاژەڵ یا ئەشکەنجەنەدانی، پێشەکییە بۆ ڕێزگرتنی مرۆڤ و مافی مرۆڤیش. عارەب لە کاتی توینێتیدا ڕەگی خوێنی حوشتریان دەبڕی و خوێنەکەیان دەخواردەوە. سروشت فێری ئەوەی کردبوون. من نەمدیوە ئایەتێک باسی ئەشکەنجەدانی مرۆڤ بکا، جگە لە سزای دەستبڕین و بەردبارانکردن... یا لە دۆزەخدا. ئەوانەش لە سەرەتای ئیسلامدا دەگمەن بوون، بەڵام لە ئێرانی ئەمڕۆ و ئەفغانستانی تالیباندا، کە ڕەگەزیشیان ناچێتەوە سەر عارەب زۆر بووە. ژنێک چووە لای عومەر و گوتی: من کۆیلەکەی خۆم وەک مێرد بەکار دێنم چونکە ماڵی خۆمە و ئەوە لە قورئاندا هاتووە. ئەویش بە بێ ئەوەی سزای بدا ئاگاداری کردەوە کە ژن بۆی نییە ئەوە بکا چونکە (أو ما ملكت أيمانكم) تەنها بۆ پیاوە و ژن ناگرێتەوە... زۆر نموونە هەن لە سەرەتای ئیسلامدا سزا نەدراون چونکە سزاکان گردەبڕ نەبوونە. پێغەمبەر

خۆی هەوڵی داوە سزای زینا وا لێ بکا مەیلەو مەحاڵ بێ... شایەد و ئیسپات و دانپێدانان.. ئەوجا مەگەر سزا درابێ. دەسەڵاتدارانی ئەمڕۆ ئاسانکاری لەو بوارەدا دەکەن و بیانوو بۆ بەردبارانکردن و دەستبڕین دەدۆزنەوە بۆیە من ئەوانە بە دەست دەزانم. دەسەڵاتداران کارێکیان کردووە ئەم ئیسلامەی کە ئێستا هەیە لەگەڵ ئەو ئیسلامەدا جیابێ کە پەیدابووە.

چۆن دەسەڵاتدارەکان هەوڵیان داوە چی لە بەهەشت هەیە لە دنیادا هەیانبێ، ئاوهاش ویستوویانە چی لە دۆزەخدا هەیە، هەر لە دنیادا بۆ دوژمن و ناحەزەکانیان دابینی بکەن، بۆیە کۆشکی خۆیان پڕ دەکرد لە کەرەسە هاوشێوەکانی کەرەسەی بەهەشت: لووسکە و کیژی ناسکۆڵە و خۆراکی نایاب و ئاوریشم و هەنگوین و میوە. کەرەسەکانی دۆزەخیشیان هەر لە ژیانی دنیاییدا بۆ دوژمنی خۆیان دەستەبەر دەکرد: ئاگر و قۆرقوشمی تواوە و سەهۆڵی زەمهەریر و چاودەرهێنان و داغکردن و فرن و تەنوور، بۆ سووتاندن و زۆر شتی تر. ئەوە دەسەڵاتدارەکان بوون قەیامەتیان لە سەر زەوی ئامادە دەکرد. بەڵام نەمزانیوە ئیسلام ئەوە ڕەوای بەشەر ببینێ، بە تایبەتی لە کاتێکدا کە جەنگ لە ئارادا نەبێ. خۆ دەکرا کوردیش بە هەمان ئەندازەی تورکەکان دۆزەخ بۆ دوژمنی خۆی هەڵخات. بۆ نەیکرد؟!

باقر یاسین لە کتێبی (تاریخ العنف الدموي فی العراق) باسی ئەشکەنجەدان دەکا... برا برای خۆی ئەشکەنجە داوە و کوڕ بابی خۆی ئەشکەنجە داوە. ڕق... تۆڵەسەندنەوە... دەسەڵات... ئەوانە هۆکارن بۆ دڕبوونی بەشەر و بوونی بە دڕندە.

ڕاستە ترس کۆمەڵگە سڕ دەکا، وەک لە سەردەمی بەعسدا سڕی کردبوو و لە سەردەمی حەججاجیشدا سڕ کرابوو. ئاینیش بە زۆرداری و حوکمی شمشێر فەرز بکرێ، لە بری پەرەسەندنی ئاین ترس و تۆقین پەرە دەسێنن

و ئیسلام ئاوها هاتە ناو کوردەوە. کێشەکە لەوەدایە کە ئێستاش ئەو ترسە بەری نەداوە. مرۆڤ لە کۆمەڵگەی پێشکەوتوودا لەوە ناترسێ ئەشکەنجە بدرێ بۆیە کەمتر پێویستی بە درۆکردن هەیە. لە لایەکەوە درۆزن دوژمنی خوایە و لە لایەکەوە درۆ نەکەیت دەکوژرێیت! ئەوە کارەساتەکەیە و مرۆڤ دەکاتە دوالست! سستەمی وەک ئەوەی ستالینیش هەر بەو شێوەیە خۆی ڕادەگرێ و خەڵکیش گیانی لە سەر درۆ بەند دەبێ. ئەوە باوەڕەکە نییە وا دەکا بەڵکو ئەوانەن کە باوەڕەکە بەکار دێنن و لەگەڵ ویستی خۆیاندا دەیگونجێنن دەیکەنە کەرەسەی تۆقاندن... مێژووی ئەمەوییەکان حەججاجی هەبوو و خەڵکی دەتۆقاند، بەڵام عومەری کوڕی عەبدولعەزیزیشی هەبوو ترسی هەموو خەڵکی خستە پریاسکەیەکەوە و خستیە دڵی خۆیەوە بەرانبەر بە خوا... خۆ ئاینیش هەمان ئاین بوو و قورئانیش هەمان قورئان بوو و شەریعەتیش یەک شەریعەت بوو و ئەویش وەک ئەوان ئەمەوی بوو. من ئەمانە دەڵێم تا بەهەڵەدا نەچین و بیری خۆمان بۆ دژایەتیکردنی ئایدۆلۆژیایەکی دیاریکراو تەرخان نەکەین، بەڵکو بە پێچەوانەوە هەموو ئایدۆلۆژیاکان، کە خەڵکیان بە دواوە هەیە بۆ سەرفرازی نەتەوەیی بخەینە کار. ئەگەر ململانێی، بۆ نموونە، ئیسلام بکەین، ناپەرژێینە سەر هیچ شتێکی تر و بۆ کۆمۆنیزمیش، کێشە هەمان کێشە دەبێ یا نەختێ ئەهوەنتر دەبێ. بە هۆی ڕەگداکوتانی ئیسلامەوە لە ناخی مرۆڤی کورددا، ئەو وزەیەی بۆ لە ناوبردن یا نەهێشتنی ئیسلام یا فکری ئیسلامی پێویستە، بەشی دروستکردنی سەد دەوڵەتی کوردی دەکات و لێشی زیاد دەبێ و هەر دەشمێنێ. ئەگەر دروستکرنی دەوڵەتی کوردی مەحاڵ بێ، لەناوبردنی ئیسلام لە ناو کورددا مەحاڵترە و کارکردن بەو ئاڕاستەیەدا بەفیڕۆدانی هەموو هەوڵەکانە. کاری ئێمە هەوڵی ڕزگاربوونە و ئەگەر بە ڕاستی نەتەوەیی بین و هیچ شتێک نەخەینە سەرووی بەرژەوەندی نەتەوەییەوە، نابێ دژایەتکرنی ئیسلام یا کۆمۆنیزمیش وەک

ئامانج بخەینە سەرووی ئەو بەرژەوەندییە نەتەوەییەوە. لە ڕوانگەی بەرژەوەندی نەتەوایەتییەوە، چ جیاوازییەک لە نێوان وابەستەبوون بە ئیسلام و وابەستەبوون بە ئەنتی ئیسلامەوە هەیە؟ کە ئێمە بەرژەوەندی نەتەوایەتیمان پشتگوێ خست، ئیتر جیاوازی چییە کورد بکەینە قوربانی ئیسلام یا ئەنتیئیسلام؟ هەر بەفیڕۆدانی خوێن نییە؟! لە فەرزی مەحاڵدا وا دانێ کۆمۆنیزم یا ئیسلام لە ناو کورددا نەما. کوردستان ئازاد دەبێ؟! ئیتر دووبەرەکی و خیانەت و جاشایەیی و فایلداری بەرۆکی کورد بەردەدەن؟! کە هێشتا ئیسلام پەیدا نەبووبوو، کورد دەوڵەتی هەبوو و جاشایەتی و دووبەرەکایەتی تێدا نەبوو؟! ئەدی لایەنە ڕۆحییەکەی تاکی ئاسایی کورد بە چی پڕ دەبێتەوە؟ ئەوەی پێویستە کاری بۆ بکەین ئەوەیە چارەنووسی کورد نەکەینە قوربانی هیچ باوەڕ و فەلسەفە و ئایدیا و ئایدۆلۆژیایەک، بە کۆمۆنیزم و ئیسلامیشەوە... بە ئەنتی کۆمۆنیزم و ئەنتیئیسلامیشەوە. ئەگەر نەهێشتنی ئیسلام پێش ئامانجی ئازادی نەتەوەیی بخەینەوە، هەمان کاری حیزبە دینییەکان دەکەین کە بەرژەوەندی دینییان خستۆتە پێش بەرژەوەندی نەتەوەییەوە و کوردایەتییان لە پێناوی دیندا پەراوێز خستووە. چەپڕەو بە، بەڵام کار بۆ سەرفرازی نەتەوەیی بکە. موسوڵمان بە بەڵام کار بۆ سەرفرازی نەتەوەیی بکە و بە ژێردەستەیی داگیرکەر و بێگانە ڕازی مەبە. بە سەر شانمانەوە ئەرکە هەوڵ بدەین موسوڵمان و لادین و چەپڕە و نێرسالار و مێسالار و پێشکەوتوو و پاشکەوتوو چاک و خراپمان کار بۆ سەرفرازی نەتەوەیی بکەن، نەک بیانسڕینەوە، چونکە سڕینەوەی باوەڕ ئەگەر مەحاڵیش نەبێ سەربارێکە ڕێ نادا هیچ کارێکی تر لە پێناوی سەرفرازیدا بکەین... پێویستە ئیرادەی ئەو کەسانە کۆ بکرێتەوە کە ئامانجیان سەربەخۆیی کوردستانە جا هەر ئایدۆلۆژیایەکیان دەبێ با ببێ. تۆ بڵێی دەوڵەتێکی وەک سوید ئەگەر کەوتە ژێر هەڕەشەوە هۆمۆسێکسوێلەکان و دیندارە مەسیحییەکان و دەستە ئاژەڵدۆستەکان،

وەک نموونـە، بـە بیـانووی ئـەوەی بیـر و بۆچـوونی جیاوازیـان هەیـە، لـە بـەرگریکردنی نیشـتمانیدا ڕیزپـەڕ بکـرێن یـا خۆیـان ڕیزپـەڕ بکـەن؟! وا بـە چـاوی خۆمـان دەبینـین بـە هـۆی پەراوێزخسـتنی فەیلییەکانـەوە، خەریکـە مەزەب بە سـەر لایەنە نەتەوەییەکانیاندا زاڵ دەبێ و دەنگ و هەڵوێسـتیان بـە لای کەربـەلا و نەجەفـدا دەشـکێتەوە، نـەک کوردسـتان. مـن، ئەگـەر گلەییشم لێیان هەبێ، بە شەرمەوە گلەییم هەیە چونکە بە جۆرێ لـە لایـەن سـەرانی کـوردەوە پـەراوێز خـراون، وەک ئـەوەی کـورد نـەبن. بـۆ ڕاستکردنەوەی ئەو هەڵوێستەیان کە بە لای منەوە جەرگبڕە، هـەوڵ بدەین ئاینزایان پێ بگۆڕین یا بیسەلمێنین ئێمە و ئەوان یەک چارەنووسمان هەیـە: سەرفرازی، دەنا نامێنین!

کوڕەکانی ئـەبوو سـوفیان بـە نێرەکـەریی دەبوونـە خەلیفـە، یـا بـە زۆر و هەڕەشە بەیعەتیان لە خەڵک وەردەگرت نـەک بـە ئارەزووی خۆیـان، بـەڵام عومـەری کـوڕی عەبدولعـەزیز وا نـەبوو. بەیعـەتی ئـەو دەمـە، لـە بـری هەڵبژاردنەکەی ئێستا بوو و ئێستا و ئەوسا، ئەوەی لەو پرۆسەیەدا زۆردار بێ یا فێڵباز بێ یا دە جاران دەنگ بدا، چۆن لـە بـەڕێوەبردنی دەوڵەتـدا زۆردار و فێڵباز و گەندەڵکار نابێ و چۆن دە مەعاش وەرناگرێت؟! ئـەوەی بە ترساندن و تۆقاندن، یا بە پارە دەنگی خـەڵک کـە دەکاتـەوە بەیعـەت، بـۆ خۆی بەرێ چۆن زۆردار و مرۆکوژ نابێ و چۆن چارەنووسـی نەتەوەیـەک ناکاتـە قوربـانی بەرژەوەنـدی خـۆی و شـەوانی سـوور؟! عومـەری کـوڕی عەبدولعەزیز بە دوودڵییەوە بوو بە خەلیفە و خۆی پرسـی بـە خـەڵک کـرد ئـاخۆ قەبووڵیانـە و هاوکـاری دەکـەن یـان نـا. دادپـەروەری ئـەو خەلیفـە ئەمەوییـە و ڕەزامەنـدی خـەڵک لێـی، لـەو ڕۆژەوە دەسـتی پێکـرد. دوای وەرگرتنـی بـەیعـەت گـوتی: جیـاوازی مـن و ئێـوە لەوەدایـە کـە ئـەرک و بەرپرسیارەتیم لـە هـی ئێـوە زیـاترە. بـەڵام حـەججاج هـەر لـە سـەرەتاوە بەیعـەتی بـە زۆرداری وەرگـرت و بـە زۆرداریـش حـوکمی کـرد. ئەگـەر

تەماشـــای هــەڵبژاردنی ئــەم ســـەردەمە بکــەین، هــەموو هەڵبژاردنــەکانی ڕۆژهــەڵاتی ناوەڕاست لـە سـەر ڕێبـازی حـەججاج ئـەنجام دەدرێن کـەچی ئەوروپاییـەکان، سـەد لـە سـەد بە ڕێبازی عومـەری کـوڕی عەبدولعـەزیزدا دەڕۆن. ئەدی عارەبەکان بۆچی ئەو ڕێبازەیان نەگرتە بەر؟!

ئیراهبییەکان کە دژی کورد ئاوها دڕندەن، هەر لـە شـیرییەوە فێر کراون کە کورد موالی و کەمبەهایە و خوێنی نرخی خوێنی مەڕێکی نییە... ئەوان کوردێکی وەک خۆیان ئیراهبییان کوشت هەر لە بەر کوردبوونەکەی! ئەوان وەک هەر ئایدۆلۆژیایەکی توند، خەتێک لە نێوان خۆیان و دوژمنی خۆیاندا دادەنێن و چ موجامەلە و لێکحاڵیبوون نازانن... هەر دەڵێی کورد خـاکی لـێ داگیر کردوون و ئابڕووی بردوون!

نا، جیهانی ئەمڕۆ یا نابێ بە شێوەی ئاسایی خـۆی بەردەوام بێ یا جێی ئەو بۆچوونانە نابێتەوە چونکە سەردەمیان بە سـەر چووە. بەڵام بوونیان چ زەرەرێـک بـە ڕۆژاواییـەکان دەگەیـەنێ؟! بـا جیهـانی سـێیەمی ئیسـلامی ئەوەنـدە دواکـەوتوو بێ تـا دڵیـان دەخـوازێ و بـا بـەردەوام لـە بـەرزەخی نێـوان دواکـەوتوویی خۆیـان و پێشـکەوتنی ڕۆژاوادا خـەون بـە حـوور و غیلمانەوە ببینن و با ئەوەندە لـە یەکتر بکوژن تـا دادەکەون یا داناکەون. ئـەوجا چییە؟! کێ زەرەر دەکا؟! لـەو بـاوەڕەدام ڕۆژاوا لـە خوایـان دەوێ دەسەڵاتی وا کۆمەڵگا ئیسلامییەکان بەڕێوەبەرێ بە مەرجێ بە چەکی ئەتۆم غـەزای کافران نەکەن! خۆ ئەگەر ئـەوەش لـە سنوورەکانی خۆیاندا بکـەن، هەر خەم ناکات! بە لای ڕۆژاواوە گرنگ نییە ئێران چ چەکێکی کۆمـەڵکوژی هەیـە یـا دەیبـێ یـا سـەددام هـەیبووە، بـەڵکو ئـەوە گرنگـە نەگاتـە ئامانجـە هەستیارەکانی خۆیان: ئیسرائیل و ئەوروپا... ئیتر ئێران، عیراق تـەفروتونا بکـا یـا بـە پێچەوانـەوە، ئـەوان، وەک دەبنـە خـاوەن پـرۆژەی وێرانکردنـی ســـەردەمی شــەڕەکانیان و نـــەوت و ملیـــاردە دۆلار لـــە بـــری چـــەکی کەڵەکەبووی خۆیان وەردەگرن، دوای ڕاوەستانی شـەڕیش دەبنـە خـاوەنی

پــرۆژەی دروســـتکردنەوە و ئاوەدانکردنـــەوەی وڵاتـــەکانیان، جگــە لــە پڕچەککردنەوەی هەردوو لایان بە نرخی خەیاڵی.
بە گوناحی دەزانم ئیسلامێکی سۆفیانەی وەک باوەڕەکەی حەللاج و ئیبن عـەرەبی و جەلالـەددینی ڕوومـی بخرێتـە سـەر مێـزی پیسـی سیاسـەتەوە. حەیفـە بـاوەڕی خـاوێنی مەلایەکەتانـە لـە شـێر و خـەتی سـاختەکارانەدا بەشداری بکا. باوەڕی پاک و خاوێن هی ناخە و سیاسـەتیش، بـە تایبـەتی لەم سەروبەندەدا و بە تایبەتیتر لە ناو کورددا، هی تەنافبازانە.

24. کاک حەکیم... بڵاوبوونەوەی دوا بەرهەمت لە وەڵامی کاک عەلی باپیردا بە نـاوی <نەتەوایـەتی کـورد و ئیسـلامەتییەکەی> هـەم دەنگ و زایەڵەیەکی باشی دایەوە و هـەمیش هـەرچی قەناعـەت و بـاوەڕی خۆتـە گووشیوتە و لەوێدا بەدیارت خستووە. بە دەق خۆشت ئەمەت نووسیوە : با بۆچوونەکانی ئەو مامۆستایە بیانوو بن بۆ دەربڕینی ئازاری نەتەوایەتی. ئەم ددان پێدانانە دەقۆزمەوە و منیش کتێبی ناوبراو و بیروڕاکانی ناوی دەکەمە بەردەبازی ئەم کۆمەڵە پرسیارەم .

لای تۆ قورئان دەبێت رزگارکەری کورد بێت. واش هەست دەکەیت خودا داوات لێدەکات بەر لە هەموو شتێک بیر لە چارەنووسی نەتەوەکەت بکەیتەوە، بۆیە کوردایەتی وەها چۆتە خوێنتەوە کە بە بەشێکی دینداری دەزانیت. روو لە یەزدان دەکەیت و دەڵێت: خودایە من حەج ناکەم تا میللەتەکەم ئازاد نەبێت... تا دەگاتە ئەوەی دەڵێی من جوانی خودا لە نیشتیمانەکەمدا دەبینمەوە..

ئەم رستانە بەشێکی هەرە گرنگ و جەوهەری نووسینەکەت پێک دەهێنن و لاشم وایە کڵوکۆی هەست و دەروونی خۆت پێ ئارام کردۆتەوە. ئایا کوردی موسڵمانی سیاسی ئیمڕۆ چەند دەگەڵ ئەم چەمک و تێگەیشتنانەدا هاوباوەڕن؟ ئەی چاوەڕوانی چ کاردانەوەیەکییان لێ دەکەیت؟

حەکیم کاکەوەیس: ئیسلام تەنها ئاینی رێخۆشکردن نییە بۆ رۆژی قەیامەت و تاپۆکردنی بەهەشت و کوژاندنەوەی ئاگری دۆزەخ لە ئیمانداران. ئیسلام ئاینی بەڕێوەبردنی کۆمەڵگەی ئادەمیزادیش بووە تا سەردەمێک کە ئیتر بەڕێوەبردنی دەوڵەت بە پێی شەرع دەبێتە هۆی گوناحباری، ئەگەرچی رێکخراوە ئیسلامییەکانیش وا ناڵێن. لە هەندێ بارودۆخدا ئیسلام خزمەتی گەورەی بە مرۆڤ کردووە چونکە یاسای تێدا هەیە و هەرچۆنێ بێ لە بێیاسایی باشترە. کە نازییەکان لەندەنیان بۆردومان کرد چەرچل گوتی: مادام بنکە یاساییەکان سەلامەت دەرچوون، بەریتانیاش سەلامەتە! دەسەڵاتی ئیسلام سەردەمی زێڕینی خۆی بڕیوە، بە تایبەتی لە سەردەمی عەباسییەکاندا. بەڵام ئێستا لە ناو کورددا، بە مەبەست یا بێمەبەست لەو خەڵکە کراوەتە ئاوێنەیەک و تەنها دۆزەخ و شەڕەشەقی ناو دۆزەخ و دەستبڕین و سەرپەڕاندن پیشان دەدا. ئیسلام باسی دادپەروەری و مافی کۆیلەشی تێدایە و من بەش بە حاڵ، ناتوانم ڕەتی بکەمەوە. سوورەتی ئەنفال توندترین سوورەتە و هەر دەڵێی بەلاغی

جەنگـە و دەخوێندرێتـەوە، بـەڵام مەبەسـت لـە شـەڕی نـاوخۆی نێـوان موسوڵمانان و بتپەرستانی عارەبی سعوودییە بووە و هێشتا بۆ دەرەوەی خۆیان پەلیان نەهاویشتبوو. سووڕەتی ئەنفال، لە شەڕی بەدردا دابەزی نەک شەڕی دەرەوەی جەزیرەی عارەبی. کەسی ئەو سەردەمە باوەڕی نەدەکرد ئیمپراتۆریەتی ئێران داگیر بکەن. لە سەردەمی عومەری کوڕی خەتتابدا شەڕی قادسیە بەرپا بوو. عومەر دوو جار فەرمانی ڕاوەستانی هێرشی بە لەشکری ئیسلام دا. ئەو بوو لەو سەردەمەدا گوتی: خوایە چیای ئاگر لە نێوانماندا هەڵکەیت تا ئێمە بەوان و ئەوان بە ئێمە نەگەن. کەچی فەرماندە مەیدانییەکان ڕانەوەستان. من پێم وایە موسوڵمانان ئێستاش باجی ئەو سەرپێچییە دەدەن و تۆوی ئەو ناتەباییەی ئەمڕۆ لە ناو موسوڵمانەکاندا هەیە، لەو ڕۆژانەدا چێندراوە. ئەگەر ئەو شەڕە ڕاگیرایە و بەردەوام نەبوایە، بۆچی مەزەبی تا ڕادەی دژ بە یەک لە ئیسلامدا دروست دەبوون تا پاشقول لە یەکتر بدەن و تێکشکانی ئەم بۆ ئەوی تر سەرکەوتن بێ؟! عارەبەکان کە (عیزز)ی خۆیان بە لاوە گرنگ بوو، ئەگەر حیسابی حەیوانیان بۆ ناعارەبەکان نەکردایە و عیززەتی نەفسیانیان نەشکاندایە، ئیسلام کەرتوپەرت نەدەبوو و موسوڵمانان ئاوها دواکەوتوو نەدەبوون.

ئیسلام وا نابینم ماف لە سەرجەمی میللەتێک زەوت بکا و دوای ئیسلامبوونیشی بیرووتێنێتەوە و بیچەوسێنێتەوە. ئەدی ئەوە نییە دەڵێن ئیسلام دینی لێبوردەییە؟. ئەدی خودا (رب العالمين) نییە؟ لە کوێی ئیسلامدا باسی ئەوە هەیە عارەب ئاغای ناعارەبەکانی ناو ئاینی ئیسلام بێ؟ ئەگەر واش بێ، بۆچی خۆیان لەو دەقە (کە نییە) لایاندا و سەدان ساڵ بوونە پەراوێز و کۆیلەی تورک؟! کورد کە بوو بە موسوڵمان دەبوو سیفەتی موالیتی لە سەر لاچێ کەچی ئێستاش بە موالی لە قەڵەم دەدرێ. موالی، لە ڕاستیدا ئەوانە بوون کە نەدەبوونە موسوڵمان بەڵام پشتگیرییان

لە ئیسلام و دەسەڵاتی ئیسلام دەکرد و لە سایەی دەسەڵاتیدا دەژیان، کەچی وایان لێی کرد ببێتە ئەو ناعارەبەی بووبێتە موسوڵمان.

بەڵێ کوردایەتی، بە تایبەتی لە کاتێکی وەک ئێستادا کە کورد دەچەوسێتەوە و تەنانەت زمانەکەشی لێ یاساغە، بەشێکە لە دینداری، چونکە بەرگریکردنە لە غەدرلێکراوان و هەوڵی وەرگرتنەوەی ماڵی داگیرکراوە و کڕینەوەی شەرەفی پێشێلکراوە. خاکێک داگیر کرابێ نوێژیش لە سەری جائیز نییە. ئیتر هەوڵی ئازادکردنی ئەو خاکە بۆچی دینداری نەبێ؟ هەوڵی نەهێشتنی زوڵم لە سەر تاک بە تاکی میللەتێکی چل ـ پەنجا ملیۆنی، بۆچی هەقخوازی و دینداری نییە؟. ئیسلام یەک ئیسلامە بەڵام بەرژەوەندی قەومی کەرتکەرتی کردووە و هەر ئێمەی کورد ماوین کە ئیسلامەتی لە پێناوی ئیسلامدا دەکەین. هەر ئێمەین ئیسلاممان بۆ بەرژەوەندی نەتەوایەتی خۆمان بەکار نەهێناوە، ئێمە هەتا وا بین، هەر دەبێ قوربانیی بین و سەرببڕدرێین و وەک ئەوەی موسوڵمان نەبین دەبێ باج و خەراج بدەین. ئەگەر ئیسلام ئاینێکی بەڕێوەبردنی کۆمەڵگەیە، با کارێک بۆ کۆمەڵگەی ئێمەش بکات. نەخێر باوەڕ ناکەم حیزبە ئیسلامییەکانی ئێمە ئاوها لە مەسەلەکان بڕوانن، چونکە وا بوایە، ڕێزی سروودی نەتەوەیی کوردیان دەگرت و هەستی خەڵکیان بەوە بریندار نەدەکرد بە باسکردنی شەهیدانی کوردستان هەڵنەستنە سەر پێ. ئەوان ئەو بۆچوونانەیان پەسەند بوایە، دیارە جارێ لە جاران باسیان دەکرد یا پێڕەویان دەکرد. دیارە ئەوانە، چۆن ئەو ئەسپانە بە شەهید نازانن کە لە جەنگ و غەزادا دەپێکرێن، ئاوهاش کورد، کە میللەتی خۆیانە، بە شەهید نازانن ئەگەر لە غەزاشدا بکوژرێ. ڕەنگە گلەیی زۆرم لە عارەب نەبێ بۆچوونیان بەرانبەر بە کورد وا بێ، بەڵام کورد خۆی، خۆی بە ئەسپی لەشکری غەزاکەر بزانێ و شەهادەتی ڕەوا نەبینێ و ڕێزی نەگرێ چی پێ بڵێین؟!

حەج مەرجی خۆی هەیە و کێ، ئەگەر خەمی نەتەوەکەی خۆی هەبێ، بە ڕەوای دەزانێ خەڵکانێک خاکیان داگیر کرابێ و حەج بکەن؟! تۆ منداڵێک بە بێ سەرپەرشتیار لە پێناوی حەجدا جێبهێڵی حەج ناکەوێتە سەرت جا وەرە میللەتێک جێبهێڵە. دراوسێکەت برسی بێ ناچیتە حەج وەرە میللەتەکەت بە ملیۆنەها خەڵکەوە برسی بن! کە سەفەری حەج دەکەیت، دڵنیا نیت تا دەگەڕێیتەوە ئەو میللەتە کۆڕەو ناکا یا ئەنفال ناکرێت. من دەزانم مەلا بێمبالاتەکانمان بەرپەرچی ئەم قسەیە دەدەنەوە چونکە لە باسی وادا وەستان و مام وەستان.

بەرگریکردن لە غەدرلێکراوان دیندارییە... بێدەنگبوون لە حەقی ئاوها ڕەوا ئەتواری شەیتانە. چۆن هەوڵی ڕزگاری نەتەوەیەکی موسوڵمانی غەدرلێکراوی هەموو مێژووی ئیسلام دینداری نییە؟! ئاخر ئێمەش بەخێری بەشەرین و لە حەزرەتی ئادەم کەوتووینەتەوە. ئەگەر هاوکاری یەک غەدرلێکراو بکەیت و لەو غەدرە دەربازی بکەیت کە لێی دەکرێ، خوا پێی خۆشە، بەڵام هاوکاریکردنی سەرلەبەری میللەتێک گوناحبارییە!! ئەوە کەی ڕەوایە، خوایە؟!

25. لە شوێنێکی دیکەدا دەنووسن: تا کورد کۆیلە و ژێردەستە بێت و خاکی داگیرکرا بێت، ڕەوا نییە یەک دڵۆپە خوێنمان لە پێناوی هیچ ئاین و فەلسەفە و باوەڕێکی دیکەدا لەبەربڕوا. ئینجا بانگاشە دەکەیت و دەڵێیت:

ئامادە نیم بەرەنگاری لە ڕێبازێک بکەم بەرەو کۆیلایەتی عەرەبم ببا با قورئانیش بە عەرەبی بێت .
دەکرێت ئەمە بە جوانترین و واقعیترین و بەهێزترین داوای ئێوە بۆ هەموو موسڵمانی کورد دابنرێت. موسڵمانی سیاسی کورد تا کوێ دەتوانێت لە ئاستی ئەم داخوازییەدا بێت و ڕۆح و پەیامی خانی و حاجی قادر و مەلای گەورە و شەهید شێخ مەعشوق ڕۆحیان شاد کات و پەیامەکەیان بهێنیتە دی؟

حەکیم کاکەوەیس: هیوادارم لەو باسەدا واتام نەشێواندبێ. ڕێبازێک بەرەو کۆیلایەتیم ببا، بە هیچ جۆرێ بەرگری لێ ناکەم و ئەگەر بۆمی بسەلمێنیت ئیسلام کورد بە سووک دەزانێ و دەیەوێ کۆیلەی عارەب بێ، من هەر لە ئێستاوە هەڵگەڕانەوەی خۆم ڕادەگەیەنم چونکە بە ڕەوای نابینم مرۆڤ کۆیلە بێ و کوردیش مرۆڤە. کە هەموومان بەندە و کۆیلەی خوا بین، بەندایەتی کورد بۆ عارەب دەبێتە شیرک. باوەڕ ناکەم ئیسلام بەرەو کۆیلایەتیم ببا بەڵام دڵنیام ئەو عارەبانەی بە ناوی ئیسلامەوە حوکم دەکەن و حوکم دەدەن، دەیانەوێ کورد کۆیلەیان بێ و تەنانەت مەلاکانی خۆشمان ئیسلام دەکەنە کەرەسەی کۆیلەکردنمان. من ئامادە نیم بەرگری لە ساختەکاری وا بکەم و بە ئەرکی دینیشی لەقەڵەم بدەم. ئەوانە هەوڵ دەدەن ئیسلام بکەنە سستەمێک من کۆیلەیان بم و منیش ڕەتی دەکەمەوە. بەڵام کە خۆمان بەرگی کۆیلایەتی بە باڵای خۆمان ببڕین، من بڵێم چی و یەخەی کێ بگرم و ئیسلام بڵێ چی؟! نەک هەر ئیسلام، هەموو بۆچوون و ڕێباز و ئایدۆلۆژیایەک ڕەت دەکەمەوە کە کۆیلایەتی کورد بۆ میللەتانی تر بە ڕەوا ببینێ. ئایە بەعس کۆیلایەتی ڕەوای کورد نەدەدی؟ ئەمەوییەکان کە ژنە کوردیان تاڵان دەکرد، نەیانخستبووینە خانەی کۆیلەوە؟! هەزار جار ڕەتیان دەکەمەوە؟! تۆ بزانە دووەم ئایەتی سوورەتی یووسف چەند

پێچەوانەی ئەو بۆچوونەیە: "إنا أنزلناه قرآنا عربیا لعلکم تعقلون - ئەو قورئانەمان بە عارەبی دابەزاند تا ئێهـ بەڵکو عاقڵ بن". بەڵام کە عارەبەکان تەفسیری دەکەن، بە لای بەرژەوەندی خۆیانیدا دەشکێننەوە تا ئەوەی یەکێکیان زمانی عارەبی لەو ئایەتەوە بە پیرۆز دەداتە قەڵەم. ئایەتەکەش چەند ئاماژەیە بۆ تێگەیشتن و عاقڵبوون بە هۆی ئەو (لعل)ەیەوە ئەوەندەش ئاماژەیە بۆ تێنەگەیشتن و عاقڵنەبوون. کە عارەبەکان قورئان دەکەنە چەکی هێرشهێنانە سەر کورد، ئێمە هەقمان نییە ئەو ئایەتە پیرۆزە بکەینە قەڵغانی خۆپارێزی و بەرگریکردن لە خۆمان؟!

ئێستا خۆمان، لە کوردستاندا یاسایەکی باسنەکراومان هەیە ئەگەر کوردێک لە کوردستاندا زللەیەک لە عارەبێک بدا، با خەتای عارەبەکەش بێ و هەزار شاپیشی تێهەڵدابێ و سووکایەتیشی پێ کردبێ، دەبێ ئەو کوردە سزا بدرێ و بەند بکرێ. ئەوەش هەر خەتای ئیسلامە؟! ئایە ئەوە کۆیلایەتی نییە بە یاسا ڕەوای خۆمانی دەبینین؟! ڕەتی نەکەمەوە؟! عارەب لە کوردستان وێنەی سەددام بەرز دەکەنەوە و کورد بۆی نییە و ڕێی نییە بەرپەرچی ئەو سووکایەتییە بداتەوە. خۆ ئەوە خۆمانین ئەو سووکایەتییە بە خۆمان دەکەین و ڕەوای خۆمانی دەبینین، نەک داگیرکەر! خۆ ئیسلام نەیگوتووە کەی ئەوان تێیانهەڵدان ئێوەش لە خۆتان هەڵبدەن!

مەلای گەورە بەر چاوی ڕوون بوو و چۆن لە ئیسلام تێگەیشتبوو، ئاوهاش لە کێشەی کورد گەیشتبوو و بۆ کوردایەتی ڕێنمایی خەڵکی دەکرد. ئەگەر هەموو مەلاکانمان بە ڕێڕەوی ئەودا بڕۆیشتنایە، ئێستا هەم ئیسلام لە ناو کورددا لە ئێستای جوانتر و پێشکەوتووتر دەبوو هەم کوردیش دەیزانی چی دەکا. کاکم مەلایەکی پڕ عیلمە و لە پەرلەمانی کوردستان نوێنەری موسوڵمانانە، بەڵام تا بەرهەڵستکاران ئاشکرایان نەکرد ملیاردەها دۆلار بزرە، ئەو فزەی لێوە نەهات. ئەو زاتە کە لە دزیکردندا بێدەنگ بێ، لە سەر چی بەدەنگ دێ و ئەو چەکەی بۆ کەی

هەڵگرتووە؟! ئەو ڕەنگە هەر لەوەدا پسپۆڕ بێ کە کچەکان قژیان بە دەرەوە نەبێ و گۆرانی ناشەرعی نەڵێن. ئەدی دزیکردن و خیانەتکاری ناشەرعی نین؟! هەموو چین و توێژ و بابەتێکی کورد ئیعدام کران و بەند کران و ماڵیان وێران کرا، کەچی مەلاکانی کورد، بە دەگمەن نەبێ، زەرەریان پێ نەکەوت. هەر ئەوە بەس نییە بۆ ئەوەی بزانین، بە لای کەمەوە، لە بەرژەوەندی کورددا کاریان نەکردووە؟! شێخ مەعشوق خەزنەوی تاجی سەرە... تا بەخشینی خوێنی خۆی، وەک حەللاج هاواری حەقی کرد. بەڵام دەبینی یەک مەلای کورد یا یەک سیاسەتمەدارمان ناوی بێنێ یا بەرگری لێ بکا؟! ئەوەتا هەر من و تۆین باسی دەکەین و... دیارە ئێمەش لە غەزەبلێگیراوانین و خوا پەنامان بدات!

26. ئەو هاوکێشەیەی پێناسەی سایکۆلۆژێتی تاکی کورد بە درێژایی مێژوویەکی دوورودرێژ لە خۆدەگرێت، وەک کەسایەتییەکی تێکشکاوی زەلیل و خۆ بەکەمزان پێناسەی دەکات و تۆش لەم رووەوە دەڵێی بۆ برایەتیش خۆمان هەر بە بچوک زانیوە. ماکی ئەم دەردە کوێیە و چارەسەری چۆن دەکرێت؟

حەکیم کاکەوەیس: پێم وایە لە وەڵامی پرسیارەکانی پێشتردا لە سەر ئەو بابەتە دواین. پێویستە ئەنجامگیریشمان ئەوە بێ کە هەموومان ئەرکە بە سەرمانەوە کار بۆ دارشتنەوەی کەسایەتی تاکی کورد بکەین، بەر لەوەش، دەبێ دانی پێدا بنێین کە خەسڵەتی کۆیلەمان تێدا هەیە و خۆمان بەرانبەر هەموو قەوم و خێڵێک بە بچووک زانیوە. دەبێ بە ئەنجامێک بگەین کە ئێمەی کورد لە هیچ میللەت و نەتەوەیەک کەمتر نین. قایلبوون بە بچووکی نەتەوەیی، خۆی لە خۆیدا جۆرە ڕەگەزپەرستییەکە بە ئاراستەی پێچەوانەوە. ئەحمەد بن بیللا لە دیدارێکی تەلەفزیۆنیدا گوتی: شۆڕشی

فەرەنسا هیچی نەکردبێ کارێکی کرد ئەو منداڵە جەزائیرییانەی سەریان بە دیار پێڵاوی خەڵکەوە شۆڕ دەکردەوە و قۆندەرەیان بۆیاغ دەکرد، واز لەو کارە بێنن، چونکە ئەو کارە نەفسی منداڵی جەزائیری تێکدەشکاند.

ئەگەر ئێمە شتێکی وا بڵێین فەتوای کوشتنمان دەردەچێ. ئەوانەشی سەرقاڵی خەباتی چینایەتین، دەڵێن ئەوە پیشەیە و چینە چەوساوەکان پەنای بۆ دەبەن و دەبێ ڕێزی لێ بگیرێ... یا دەیکەنە بەڵگە بۆ ڕەوابوونی خەباتی چینایەتی. خۆ کەس فەتوای کوشتنی بن بیللای دەرنەکرد و باوەڕیش ناکەم بە بۆرژوا تۆمەتبار کرابێ، چونکە هەوڵی داوە (عیززەتی) نەفسی منداڵی جەزائیری پارێزراو بێ. ئێمە کە عیززەتی نەفسمان بە درێژایی مێژوو تێکشکێندراوە و پێشێل کراوە، ئەو هەستەمان تێدا مردووە و هەر بیریش لە شتی وا ناکەینەوە... زۆر پێویستە بیری لێ بکەینەوە. هەر ئەو نەفسشکاندنەیە وای کردووە ئەوەندە بەرانبەر بە یەکتر توند بین و داخی دڵی خۆمان بە یەکتر بڕێژین... بەرانبەر بە یەک تا ئاستی دەوەن بە ئاش، واتە شەڕی ختوخۆڕایی، هەر لە پێناوی شەڕدا دەڕۆین، کەچی بەرانبەر غەیری خۆمان مات و زەلیل دەبین!

من کە بە بێ پەردە و بێ پێچوپەنا دەڵێم کورد خەسڵەتی کۆیلەی هەیە، ئاگام لەوە هەیە ئەو خەسڵەتەی لە چییەوە و لە کوێوە بۆ هاتووە و چۆن وەریگرتووە. چۆن منداڵ هەوڵ دەدا لاسایی باوکە زاڵ و بەهێزەکەی خۆی بکاتەوە و ناشیگاتێ، میللەتی ژێردەستەش ئاوها هەوڵ دەدا لە ڕەفتار و قسەکردن و شێوازی ڕاپەڕاندنی کاروباری خۆیدا لاسایی میللەتی سەردەستە بکاتەوە و کەس نادۆزێتەوە سەردەستەیی بکا و ببێتە کەڵەگای، کەسوکار و دۆست و یاری خۆی نەبێ. شەڕ لەگەڵ خۆیدا دەکا و بە گژ خۆیدا دەچێتەوە و ئەو تۆمەتانە بەرانبەر نەیاری هاوڕەگی خۆی دادەهێنێ کە سەردەستەکە بەرانبەری بەکاری دێنێ. چی بە خۆی گوتراوە بەوانەی دەڵێتەوە کە لە شێوەی خۆین و لەگەڵیدا تەبا نین. بەعس چی بە کورد

دەگوت، بە زیادەوە بە یەکترمان گوتووە و چی پێ کردووین، بەو توانا سنووردارەی هەمانبووە بە یەکترمان کردووە. داگیرکەر پێی دەگوتین پیاوی ئێران و بەکرێگیراوی ئیستیعمار و ئیسرائیل، زۆر لەوە زیاتر و کوشندەترمان بە یەکتر گوتووە. بەعس تاکەتاکە دیلی لێ دەکوشتبین، خۆمان بە دەستە دیلمان لە یەکتر کوشتووە. ئەوانە خەسڵەتی کۆیلەن کە بە ئاغاکانیان ناوێرن بە یەکتری دەکەن. کابرا لە چاوترووکانێکدا، داخی زەلالەتی سیی چل ساڵی دڵی خۆی بە من یا تۆ دەردەکا چونکە ناگاتە دەروازەی ئەو ئاغایەی زەلالەتی پێ کردووە.

ئەوەی پاشای گەورە بەرانبەر ئێزیدییەکان کردی، هەمان ئەو کارە بوو کە دەیان جار بەرانبەر سەرجەمی کورد کراوە و دوور نییە دەیان جاری تریش پێمان بکرێ و بە خۆمانی بکەینەوە. بە کافرکردن و بە عەمیلکردن و بە خائینکردنی سەرجەمی دەستەیەک لە خۆمان ڕێک ئەوەیە کە باسی دەکەم. بەڵام ئەگەر زانیمان ئەو هەستی بچووکی و کۆیلایەتییەمان تێدا هەیە، دەشێ کار بۆ نەهێشتن یا چارەسەرکردنی بکەین.

هیچ سەرکردەیەکی دنیا ڕێ بە خۆی نادا وەڵامی ڕۆژنامەنووسانی دنیا بداتەوە بەڵام بە هی وڵاتەکەی خۆی بڵێ: جاری تۆ وس بە، یا کاتی ئەو قسانە نییە. سەرانی ئێمە بە تەواوەتی ئەو خەسڵەتانە لە خۆیاندا بەرجەستە دەکەن و هەوڵیش نادەن لێی ڕەها بن. تۆ منەتی یەک میللەت نەزانی و فڕۆکەوانێکی بکوژی شارێک (یا تۆمەتبارکراوێک بە کوشتنی شارێک)ی خۆت بە ڕێز و حورمەتەوە ئازاد بکەیت! کێ شتی وا دەکا؟! ئەوە هیچ کە کەس لەم دنیایەدا شتی وا ناکا، بەڵام کام میللەت هەیە ئەوە لە سەرکردەی خۆی قەبووڵ بکا و گەردیش نەخاتە سەر دڵسۆزییەکەی؟! ئەگەر خوێنی کورد لای سەران و لای میللەتیش نرخی هەبوایە، مەحاڵ بوو ئەو کارە بکرێ یا قەبووڵ بکرێ!

27.لە لایەکەوە پێمان دەڵێی: کەوا لە رۆژئاواییەکان دەترسی و خۆشیت پێیان نایەت، چونکە وڵاتەکەتیان دابەشکردووە و لەلایەکی دیکەوە دەڵێی: گەر ریچاردی شێردڵ بێت لەچنگ عەرەب| داگیرکەر رزگارمان کات رازیت. ئەم دوو تێڕوانین و بیرکردنەوەیە لە کوێدا لەنگەری دروستی خۆیان دەگرن؟

حەکیم کاکەوەیس: ناوی ڕیچاردی شێردڵم وەک کەسێک هێناوە کە لە پێناوی داگیرکردنی قودسدا لە هەموو کەس زیاتر دژایەتی ڕەوت و دەسەڵاتی ئیسلامەتی کردووە. دەبوو لەو خراپتر بڵێم... دەبوو بڵێم شەیتان. پیاو ناچار بێ پەنا بۆ شەیتانیش دەبا و کەسیش نییە هێندەی کورد لە ناچاریدا بێ. من دەزانم ڕۆژاواییەکان چییان بە کورد کردووە بەڵام ئەوە کەموکورتییەکانی خۆمانم لە بیر ناباتەوە. ڕۆژاواییەکان بێویژدانانە وڵاتیان دابەش کردین بەڵام ئەو نیشتمانە هی میللەتێک بوو شایستەی دابەشکردن بێ، دەنا بۆچی وڵاتی میللەتێکی تریان دابەش نەکرد؟! بۆچی کوردستانیان دانەمەزراند و تورکیایان پێوە نەلکاند تا ئێستا تورک شانازی بە ژمارەی شەهیدانەوە بکەن و کوردستان و یۆنان بۆ شۆڕشکردن، ئەم دژی ئەو و ئەو لە دژی ئەم هانی تورک بدەن؟! زوڵمی ڕۆژاوا وام لێ ناکا نەپرسم بۆچی تەنها کورد بەو دەردە برا؟ بۆچی لە بری دروستبوونی تورکیای نوێ کوردستانی نوێ دروست نەبوو؟! بۆچی لە بری ئەوەی ئەتاتورک حەسەن خەیری بنێرێتە عوسبەی نەتەوەکان تا بڵێ کورد دەوڵەتی ناوێ، ئەو ئەتاتورکی نەنارد تا بڵێ تورک دەوڵەتی ناوێ و کوردستان وڵاتی هەموومانە؟! تاکە وەڵام بۆ ئەو پرسیارانە ئەوەیە کە کورد خۆی بە بچووکتر زانیوە و تورکیش بەو تێکشکانە گەورەیەوە کە لە شەڕی یەکەمدا بە سەریدا هات و لێی دەرچوو، هەر خۆی پێ گەورە و

مەزن بووە. ڕۆژاواکانیش، لە هاوکێشەکاندا حیسابیان بۆ ئەو هەڵوێستە جیاوازانە کردووە و گوزەکەیان لە سەری کوردی دەستەمۆیاندا شکاند! تۆش پێت وا نییە بۆ ڕژاواییەکان ئاوها ئاسانتر بووبێ بۆیە ئەوەیان کرد کە کردیان؟! هەرچۆنێکی بیر لێ دەکەیتەوە بەر لە هەموو تاوانکاران، تاوان تاوانی خۆمانە.

تورکیش وەک عارەب بە هەموو لایەکدا پەلامار دەدەن و پەلاماریان داوە و وێران دەکەن وداگیر دەکەن. بەڵام کورد لە پەناشاخی خۆی هەڵتروشکاوە و چاوەڕوانی مەرحەمەتی خوایە و خوداش (هیچ لە قەومێک ناگۆڕێ ئەگەر خۆیان نەگۆڕێن). هیچ بستە خاکێک کە ئێستا پێی دەڵێن تورکیا خاکی تورک نییە... ئەگەر ئەو خاکەی کە عارەب لە سەری دەژێن لە سەدا بیستی هی خۆیان بێ و لە سەدا هەشتای هی خەڵکی تر بێ، خاکی تورکیا لە سەدا سفری هی خۆیانە و لە سەدا سەدی هی خەڵکی ترە و داگیریان کردووە. ئەگەر عارەبی عیراق پەلاماری ئێران و کوێت و کوردی داوە، ئەوانیش پەلاماری بولغارستان و کوردستان و یۆنان و قوبرسیان داوە. هەردوولایان هەمیشە سڵ و لە سەر پێن چونکە دەزانن کەتنی چۆنیان کردووە.

ئێستاش دووچاری هەمان دەردین و ئەو پەتایەی تووشمان بووە بەرینەداوین. دەبێ بێ بێزاربوون و ماندووبوون هەوڵ بدەین تا لەو دەردی بچووکییە دەرباز بین، دەنا هەر نەوەیەک کۆت و تەوقی دیلێتی بە نەوەی دوای خۆی دەسپێرێت.

ڕۆژاواییەکان خۆیان سەددام حوسێنیان تیژ و بەهێز کرد، بەڵام کە بۆ ڕووخاندنی هاتن نەدەبوو دەست بە ڕوویانەوە بنێین و بڵێین: سوپاس، بۆمانی مەڕووخێنن. جگە لەوەش، مانگی حکوومەتێک لە عیراقدا بڕووخێ لە بەرژەوەندی کورددایە و چەند دەسەڵات لە بەغدا سەقامگیر بێ بە زیانی

کورد دەشکێتەوە... ئاخر لایەنێک شک نابەم لە عیراقدا بەرانبەر بە کورد دادپەروەرانە ڕەفتار بکات... هەرگیزیش شتی وا نابینین.

28. پەشێو لە شاکارە شیعرێکیدا دەڵێ :

تاچرای ئێمە نەسووتێ ئێوە هەرگیز رووناکایی
نابینن بە چاوی خۆتان تا ئێمە دیل و کۆیلە بین ،
هـــــــەر کۆت و نیر تۆق و زنجیر دەکەین بۆتان!

ئەم پەیامە رەسەنە بێ پێچوپەنایە بۆ سەرجەم داگیرکەران و دەست و پێوەندەکانیان چەند لەگەڵ کولتوور و ئەقڵێتی کۆلۆنیالیستانەی ئەواندا وێک دێتەوە و بۆ دیسان ئەوان گوێ لە مەینەتییەکانی ئێمە ناگرن و بیرێک لە ئاسوودەیی خۆیان ناکەنەوە؟

حەکیم کاکەوەیس: پەشێو چەند جوانی گوتووە! ئاخر وەنەبێ کوردستان موستەعمەرەیەکی ئاسایی خەڵکێکی پێشکەوتووی شارستانی بێ و ئەوەندەی دەیرووتێنێتەوە، نیو ئەوەندەش برەوی پێ بدا و پرۆژەی تێدا بکاتەوە تا زیاتر بیڕووتێنێتەوە، وەک ئینگلیز لە هەندێ لە کۆلۆنیاکانی خۆیدا دەیکرد یا فەرەنسا، بە تایبەتی لە ڕووی ڕۆشنبیرییەوە ئەنجامی دەدا. داگیرکەری وڵاتی ئێمە بوونمان دەسڕێتەوە! بە نرخێک لە سنووری بەشەر دەرمان دەکاتە دەرەوە تەنانەت لە سەر خۆشی زۆر دەکەوێ و باجەکەی دەدا. کە بەرگریش بکەین، دیارە زەرەر بە داگیرکەر دەگا. بەڵام ئەو داگیرکەرانە لەوەدا بەختەوەرن، ئێمە وڵاتەکەیان بە هی خۆمان دەزانین و بۆ پێشخستنی هاوکارییان دەکەین دەنا نەیاندەتوانی دە ساڵ وڵاتمان

داگیر بکەن، ئەگەر ڕەتکردنەوەی گردەبڕمان بەرانبەریان هەبا، ئەوەی پێی دەڵێن خێروبێری خاکی داگیرکراو بۆیان دەبووە ژەهری هەلاهیل و لە بنی دەهێنان. بەڵام ئێمە، ئێستاش لە کاولەکەی خۆمانەوە کار بۆ سەقامگیری شەقامی ئەوان دەکەین بۆیە بە نرخێکی زۆر هەرزان لە ڕووتاندنەوە و کاولکاری وڵاتەکەمان دەردەچن.

ئێستاش کە ڕێژەیەکی کەممان بەرهەڵستکاری دەکەن، ئەو داگیرکەرانە ناچارن پەنا بۆ لەخۆیان باڵاتر و دەسەڵاتدارتر بەرن و لە بری پێشخستنی خۆیان و وڵاتیان چەک بکڕن و وەک دوژمندار خۆیان قایم بکەن. زەقترین بەڵگە ڕێکەوتننامەی جەزائیر بوو کە کەرامەتی عارەبی تێدا هەڕاج کرا هەر بۆ ئەوەی کورد کەرامەتی بڕووشێ و لە سەر خاکی خۆی ئازاد نەبێ... ئەوان ویستیان پێمان بڵێن: "ئێمە بردمانەوە و ئێوە دۆڕانتان!" تەواو، هەر ئەوەیان بەسە! هەر بۆ ئەوەی کورد بە کۆیلەیی بمێنێتەوە دەستیان لە کەرامەتی نەتەوەیی خۆیان بەردا و دواتر بۆ کڕینەوەی ئەو کەرامەتە ملیۆنێک خەڵکیان کوشت و بەکوشتدا و قەتیش کەرامەتیان بۆ نەگەڕایەوە. هەر ئەو ڕێکەوتنە شەرمهێنەرەشیان بوو لەگەڵ ئێراندا، عیراقی بەم ڕۆژە گەیاند کە تێیکەوتووە و ئەگەر ماوەیەک کورد دەست بە بارەکەیانەوە نەگرێ، ئێستاش داریان بە سەر بەردیانەوە نامێنێ و هۆکاریش هەر ئەو سەرشۆڕکردنەیە کە ساڵی 1975 بەرانبەر ئێران کردیان... ئێستا لە پێناوی چەوساندنەوەی کورددا عاڵقەلەگوێی ئەمەریکایەکن کە هەمیشە نەفرەتیان لێی کردووە، گوایە پاڵپشتی ئیسرائیلی دوژمنی ئابڕووبەریانە.

لە ڕاستیدا هەق نییە هیچ وشەیەک بخەینە سەر وشەکانی پەشێو... ئەو هەموو شتێکی بە چڕیی گوتووە.

29.مامۆستا مەسعوود دەڵێ: کورد لەدەرەوەی مێژوودا دەژی. بە رای تۆ چ کات و لەکوێوە و چۆن دەتوانین بڕیار لەسەر چرکەسات و هەڵبژاردنی دەروازە بۆ چوونەژوورەوەی ناو مێژوو بدەین؟.

حەکیم کاکەوەیس: هەتا بڕیارمان بۆ بدرێ چی بکەین یا چی نەکەین، لە ناو ڕێڕەوی مێژووشدا بین هەر ئەوەندەین کەرەسە بین بۆ مێژووی خەڵکی تر... کەرەسەی بونیادی مێژووی ئەو خەڵکانەین کە چارەنووسمان دیاری دەکەن. هەر ئەوەندە هەین لە لەشکری ئەم و ئەودا سەرباز بین و ئەم و ئەو و یەکتریان بۆ بکوژین. بێ ئەوەی ئاگامان لێ بێ یا بڕیارمان دابێ کاریگەریمان وەک کاریگەری سامانی خاکەکەمانە بۆ دەوڵەمەندبوونی خەڵک وماڵویرانی خۆمان. هەین و بە پارە و بیرەنەوت و بستەخاک خوێنمان دەقەرسێنن. هەین و شۆڕش دەکەین و بە هۆی یارمەتییەکەوە کە وەرمانگرتووە، شەڕ دەقەومێ و شەڕ ڕادەگیرێ و ڕێکەوتننامە مۆر دەکرێ و بەخۆشمان چۆن دەستمان پێ کردووە هەر ئاوها، بەڵام بە ژمارەیەکی زۆری شەهیدەوە لێی دەردەچین. بۆ ئەوەی لە ساتەوەختێکی مێژووییدا دەسەڵاتی وڵاتێک لاواز بێ، یارمەتی دەدرێین تا شۆڕش بکەین و دوایی کە بە ئامانجی خۆیان دەگەن، ئێمەش ئەرکمان، لەگەڵ یارمەتییەکانیاندا کۆتایی دێ. هەموو شتێ دەگۆڕین خۆمان نەبێ. بە هۆی ئێمەوە دنیا گۆڕا و هەر نەگۆڕاین. سویچی ڕەفتارمان لە دەستی خۆماندا نییە تا بڕیار بدەین پێچێک بە ڕێڕەوی مێژوو، بە ئاڕاستەیەکدا بدەینەوە خۆمان مەبەستمان بێ و بەرژەوەندیمان بخوازێ. چۆن دوو ئاغای مەڕدار لە سەر ڕانەمەڕێک یا لەوەڕگەیەکی بەیار شەڕ هەڵدەگیرسێنن و مسکێنی خۆیان بە یەکتر بەکوشت دەدەن، ئاوهاش داگیرکەرانمان لە سەر خۆمان و خاکەکەمان شەڕ هەڵدەگیرسێنن و بە یەکتر بە کوشتمان دەدەن، کەچی هەر لە گەمەکەیان تێناگەین. تەنانەت لە ناو خۆماندا شەڕیش لە سەر ئەوە

دەکەین ئاخۆ خەتای کامیانە و کامیان بێتاوانە و لایەنگری کامەیان بین. ئەوە کارەساتێکە!

خۆزگە کورد هەر لە دەرەوەی مێژوو بوایە و هیچ کاریگەرییەکی لە سەر ڕەوتی مێژوو نەبوایە تا نەبوایەتە یارمەتیدەری ڕووداوەکان لە دژی خۆی. هەر ئەوەندە لە ناو مێژووداین باسی تاکەتاکەمان بکەن کە بەشداریمان لە دروستکرنی عیراق و لەشکری عیراقدا کردووە و دیواری بەندیخانەی خۆمان بە دەستی خۆمان دروست کراوە. هەر ئەوەندە لە ناو مێژووداین عیراقی ڕووخاو دروست بکەینەوە و سوپا تێکشکاوەکەی دامەزرێنینەوە تا بەرانبەریان بچووک بین... ئەوجا شۆڕش هەڵگیرسێنین تا سووریا سەر بە عیراق شۆڕ بکا یا عیراق بۆرییە نەوت بە تورکیادا ڕەت بکا یا نەکا. کورد لەوەدا لەدەرەوەی مێژوودایە کار بۆ خۆی بکا یا کاریگەری لە سەر چارەنووسی خۆی هەبێ، بەڵام بۆ ڕزگارکردنی قودس و ڕووخاندنی ئەمەوی و دروستبوونەوەی عیراق و ئارامکردنەوەی ئێران لە چەقی مێژوودایە! داوای لێبوردن دەکەم کە لەگەڵ نیوەی بۆچوونەکەی مامۆستا مەسعوود محەمەددام چونکە بۆ خۆکوژی و سەرخستنی بکوژی خۆمان، نەک هەر لە ناو مێژووداین، بگرە لە چەقیداین و پێم سەیرە هەتا ئێستا نەکراوینەتە وانەیەک بۆ گەلانی جیهان!

ئیبن خەلدوون لە سەر دڕندەیی عارەب دەڵێ: "وەک دڕندەی گۆشتخۆر چۆن پەلاماری گیانداران دەدەن، ئاوها پەلاماری خەڵکی بێدەسەڵات دەدەن. کورد و تورکمان و سەنهاجە دەمهەڵپێچراوەکانیش نموونەیانن". ئێمە بەو شێوەیە لە ناو مێژووداین، وەک گیانداری بەستەزمان نەک بزوێنەر.

30.گەر کورد لەسەر ئایینی زەردەشتی بمایایەتەوە و دەستی بە توندی پێوە بگرتایە، ئەم جیاوازییە ئایینییەی وەک قەڵغانێ بۆ خۆ جیاکردنەوە و

خۆپارێزی لە نەتەوەکانی ناوچەکە بەکار بهێنانەی، پێتوانییە لەم بوارەوە بیری لە دامەزراندنی قەوارەکی کوردی نەدەکردەوە؟

حەکیم کاکەوەیس: ئەوە سەنجێکی زۆر هەستیارە و سەرنجدانی ئەو بۆچوونەش زۆر گرنگە. بەوپەڕی ساکاری، ئەگەر کورد نەبوایەتە موسوڵمان و لە سەر ئاینی خۆی بمابا چی لێ دەهات یا بە کوێ دەگەیشت؟! نابێ لە بیرمان بچێ ئیمپراتۆریای فارس و ڕۆم بە دەسەڵات و دینی خۆیانەوە بەرگەی شەپۆلی ئیسلامیان نەگرت و لە بەردەمیدا هەرەسیان هێنا و هەر لە سەردەمی ئەمەوییەکانەوە هێرشیان گەیشتە قوستەنتین، کە دوایی عوسمانییەکان داگیریان کرد. ڕۆم بە هۆی دوورییانەوە لە خاکی عارەبستان و زەریاش پاڵپشتیان بوو، وەک میللەت خۆیان و دینی خۆیان پاراست بەڵام نە کورد توانی ئەوە بکا نە فارسەکان.
جگە لەوە، ئەوانەی دەستی عارەبیان بە ئاسانی پێ گەیشت و نەبوونە موسوڵمان چییان بە سەر هات؟ کوا ئاشوورییەکان کە مێژوویەکی دوور درێژیان لە سەر ئەو خاکەدا هەیە کە پێی دەڵێن عیراق؟! کورد ئاین و پێغەمبەری خۆی هەبوو کەچی فارسەکان بە ئاسانی لە دەستیان دەرهێنان و بۆ بەرژەوەندی خۆیان لە دژی کوردیش بەکاریان هێنان. خۆ ئەو دەمەی میدیەکان ڕووخان ئاینی خۆمان هەبوو و لە نێوان یۆنان و فارسدا بووین بە حەرەس حدوودیش... ئاینی زەردەشت فریامان نەکەوت، چونکە فرەوەرتیش و هیزداتە کە هەردووکیان شۆڕشگێڕی ماد بوون و دژی کۆرش دەجەنگان، دووبەرەکییان تێکەوت و هەر یەکەیان بە لایەکدا ڕایدەکێشا تا تێکشکان و چاویان شکا. کۆرش گوتوویەتی: "فرەوەرتیشیان دەستگیر کرد و هێنایان. لووت و گوێ و زمانیم بری و هەردوو چاویم دەرهێنا و لە دەربار بە زنجیر بەسترایەوە تا شۆڕشگێڕەکانی خۆی ببینن. ئەوجا کرایە نیشانەی تیر و ڕم."

کۆرش یەکێ لە سەرکردە مادەکانی دەعوەت کرد و دوای ئەوەی تێری خوارد، پێی گوت دەزانی لەم دەعوەتەدا گۆشتی کوڕەکەی خۆت خوارد؟! بەڵێ لە کاتی (مفاوەزات)دا گۆشتی کوڕی خۆیان دەرخوارد دا، ئەگەرچی لە سەر دینی خۆشیان بوو و لە ڕووی ڕەگەزەوە هاوڕەگەزیش بوون. ئەدی ئەوانەی نە دینیان دینمان بووە و نە ڕەگەزیان لێمانەوە نێزیک بووە چییان پێ کردبین.

ئەگەر کورد نەبوایەتە موسوڵمان باوەڕ ناکەم ئەوەندەی بمابا کە ئێستا ماوە. بە هۆی موسوڵمانێتییەوە، وەک ئەوەی مەڕدارێک دەست لە مەڕەکانی خۆی بپارێزێ، هەر بایی پێویستی یا نەختێ زیاتریان لێی کوشتووە و لێیان تالان کردووە. یەکێ لە خەلیفە ئەمەوییەکان باجی لە سەر کورد کەم کردەوە چونکە پێی وا بوو دەبێ بایی ئەوەیان هەبێ پێی بژێن و بمێنن تا بەرهەمیان بۆ دەوڵەت هەبێ. لەو باوەڕەدام سەرجەمی کورد ئێزیدی بوایە، نەدەما. چما ئێزیدییەکان کەمیان پێ کرا؟ ئیبن سعوودی عیمادی، کە کورد بوو و موفتی عوسمانیەکان بوو، خوێن و ژن و ماڵی ئێزیدییەکانی لە موسوڵمانان حەلاڵ کرد. چۆن دەبوو خوێن و ژن و ماڵی هەموو کورد، بە گەرمیان و کوێستانەوە حەلاڵ بکرابا؟

زانینی مێژووی خۆمان زۆر پێویستە و دەبێ شتێ لە ئاینی زەردەشت بزانین تا هیچ نەبێ ڕەگی خۆمان بناسین بەڵام ئەو دینە نەیدەتوانی بەرگەی لۆژیکی ئیسلام و هێزی ئیسلام و چەکی ئیسلام بگرێت. کورد موسوڵمان نەبوایە، ئێستا وەک ئاشوورییەکانی لێ دەهات کە بوونەتە ئاردی ناو دڕک و بە دنیادا پەرت بوونە. ئاخر ئێمە لە دوورگەیەکداین دەورمان بە خوێنڕێژ و توندڕەو گیراوە و بە موالیتی و جاشیتی و لاینگریکردنیانەوە ئەو هەموو دەردەیان پێ داوین. ئاینمان جیاواز بوایە چییان لێ دەکردین؟!. خەیاڵی گەڕانەوە بۆ ئاینی زەردەشتی سوودمان پێ ناگەیەنێ ئەوەندەی هانابردن بۆ ئیسلام بۆ سەرفرازیمان بە کەڵکمان دێت.

ئەگەر کورد لەم زەریا موسوڵمانەی دەوروبەری، ئیسلام چەکی دەستی بێ دەمی زۆر لە بکوژەکانی دادەخا و ناچاریان دەکا بە دوای بیانووی پێشکەوتنخوازیانەدا بۆ کوشتنمان بگەڕێن... دەبا نەختێ بە هۆی ئێمەوە پێشکەوتنخواز بن، چ دەبێ؟!

شوێندەستی ئاینی زەردەشت، جا موسوڵمان بین یا نەبین، بە سەرمانەوە ماوە. پێمان دەڵێن ئاگرپەرست یا مەجووس، بەڵام بە سەر خۆمانی ناهێنین و وای دادەنێین لەگەڵ ئێمەیان نییە، بەڵکو لەگەڵ فارسەکانیانە. ئاگر کاریگەری لە سەر کورد هەیە و ئێستاش بە لایەوە پیرۆزە و سوێندی پێ دەخوا، بەڵام ئاگری نەپەرستووە. نەمبیستووە کورد بە ناوێڵی باسی ئاگری کردبێ، وەک بە لای عارەبەوە ئاسایییە باسی بکەن. فەرەزدەق لە هەجوی جەریردا دەڵێ:

قوم اذا استنح الاضياف كلبهم قالوا لامهم بولي على النار(3)

واتە ئەگەر سەگ بە میوانیان بوەڕێ بە دایکیان دەڵێن میز بە ئاگرەکەدا بکا تا بکوژێتەوە و میوان ڕوویان تێ نەکا، مەبەستم ئەو میزپێداکردنەیە کە کورد هەرگیز شتی ئاوهای بە ئاگر نەگوتووە، چونکە بە لایەوە پیرۆز بووە.

31.لە تەونی جاڵجاڵۆکەدا... تۆ ئەو هاوکێشە سیاسییەی پاش هەرەسی شۆڕشی ئەیلوول کە ئەو حیزبانە پێکیان هێنا بە < هاوکێشەی ملشکاندن> وێنا دەکەیت. هەمان کات ئاماژە بە تەوەرێکی نێوەندی ئەقڵێتی دواکەوتوو و داڕزاوی سیاسی و دروشمی حیزبایەتی هەندێ لەو حیزبانە لەو سەردەمەدا دەکەیت،کە تا ئێستاش بەجۆرێک لە جۆرەکان بەردەوامێتی هەیە و دەڵێی: وێنەپەرستن و وێنەکوشتن وەک یەکن. دواتر لەهەواری قەناعەتێک دا ئیستێک دەکەیت و دەنووسی: شۆڕشێ ئامانجی نابەکامی

هەبێ، تا زوو هەرەس بێنێ درەنگە، چونکە ئەوە شۆڕش نییە و جێی شۆڕشی پڕ کردۆتەوە.

پاسۆک.. دروشمی : ئێمە نەمردووپەرستین و نە گۆڕهەڵکەنە. لەو میانەدا بەئاگایی و هۆشیارییەکی سیاسییانەوە دەووتەوە.

ئاماژە کردن بە سروشتی ئەو ململانێیە لەسەر ئەو زەمینە سەقەتە کە سیاسییە دەمامک لەرووەکان پیادەی دەکەن و بەرانبەر بەوە ئەو هۆشیارییە نەتەوەیی و سیاسییەی پاسۆک لەو سەردەمەدا هەیبووە و کاری پێکردووە و دەکات چۆن هەڵدەسەنگێنیت؟

حەکیم کاکەوەیس: تەونی جاڵجاڵۆکە باسێکی ئاسایی یا گوتارێکی سیاسی نییە و نەختێ بە غەدری دەزانم خۆم کە نووسیومە، لێی بدوێم یا هەندێ لایەنی لێ ڕوون بکەمەوە، چونکە ئەوە کاری ڕەخنەگران و خوێنەرانە، بە ڕاست یا بە هەڵە لێکدانەوەی بۆ بکەن. ئەوە ڕۆمانە و هەڵسەنگاندن و لێکدانەوەی ئەدەبی و فکری و لایەنی هونەری و زمانەوانی هەڵدەگرێ. بەڵام بە شێوەیەکی گشتی خەتە فکرییەکان و هەڵوێستەکان تا ڕادەیەک دیارن و دڵی هیچ کەس و لایەنێکی تێدا ڕانەگیراوە و ئەوەی ڕۆژێ لە کوردستاندا، لە نێوان دوو هەرەسەکەدا سیاسەتی کردبێ و بەرپرسیارەتی هەبووبێ خۆی بە مەغدووریی تێدا دەدۆزێتەوە، بە تایبەتی سەرکردە و فایلدارەکان. سیاسەتمەدارێک بە دۆستێکی منی گوتبوو: ڕۆمانێکی جوانە بەڵام هیچ لایەنێکی بە پاکی نەهێشتۆتەوە! ئەوەی دەمەوێ لەو ڕۆمانەدا بیڵێم بە کورتییەکەی ئەوەیە کە کورد ڕێگای خۆی نەدۆزیوەتوە و ئێستاش خەڵکە دڵسۆزەکانی بە دوایدا دەگەڕێن و ئەوانی تر، ئەو ئەرک و ماندووبوونە ناخەنە ئەستۆی خۆیان بۆیە لە شۆڕشدا گەمە دەکەن و لە ئاشتیدا قارەمانن و هەرچی قوربانییەکی کورد دەیدا لە سەر مێزی گفتوگۆ دەدۆڕێنن و باکیان نییە. لە هەموو ئەو ڕۆمانەدا یەک

تاکە تروسکاییم پیشان داوە کە ڕێی تێدەچێ ئەنجامێکی هەبێ، ئەوەش لە دواڵاپەڕەدایە کە یەکێ لەو منداڵە پەروەردەکراوانەی قوتابخانەکە، لەبری ئەوەی بڵێ دەچین بۆ ئێران، بە بێ هیچ بیرکردنەوە و خاترانە و ڕامان و مەبەستێک، دەڵێ دەچین بۆ سەردەشت. واتە لە ناخی ئەو منداڵەدا کوردستان نیشتمانێکی سەربەخۆیە و جیاوازی لەگەڵ دەوڵەتی ئێران و عیراقدا هەیە. خۆ منداڵیش واتە پاشەڕۆژ. ئەوەی من لەو ڕۆمانەدا دەیڵێم پەروەردەکردنی نەوەیەکە بەو ڕۆحەوە تا ئەوان بتوانن خۆ لە دەوڵەتە داگیرکەرەکان بە خاوەن نەکەن.

لە ڕاستیدا، هەقەلی، کە مرۆڤێکی دڵسۆز و خەمخۆر و پاکە، هەتا بڵێی گوماناوی و ڕاڕا و بێدەسەلاتیشە. ئەو، لە ڕۆمانەکەدا نوێنەرایەتی خەتی نەتەوایەتی کورد دەکا لە ناو شۆڕشدا، مامۆستای قوتابخانەکەش، مێروولەئاسا، بێ ئەوەی گوێ بە ڕووداوەکانی دەوروبەر بدا و بە بێ کۆڵدان کاری خۆی ئەنجام دەدا... بەرد ببارێ و کیمیاوی ببارێ، ئەو خەریکی دروستکردنی پاشەڕۆژە لە ناخی نەوەیەکی لە خۆی نوێتردا.

لە ئەوروپا زۆر لە سەر ئەو ڕۆمانە نووسرا بەڵام ئەوەی ئاگام لێی بێ، لە کوردستان یەک بابەتی لە سەر نووسراوە. بە لای منەوە باشترین هەڵسەنگاندن کە پێ نەدەچوو هیچ خاترانەیەکی تێدا هەبێ، بابەتێکی کاک ئەمجەد شاکەلی بوو کە تەنانەت لە سەر زمان و هەڵەی چاپیش قسەی خۆی کردبوو. هیوادارم توانیبێتم لە ڕێی ئەو ڕۆمانەوە نەختێ کاریگەریم لە سەر ڕێبازی نەتەوەیی کورد هەبووبێ. ئەو کارەم جێی شانازیمە چونکە هیچ نەبێ توانیومە فایلی فایلداران، بەر لە ئاشکرابوونیان، لەو ڕۆمانەدا ئاشکرا بکەم. واتە گومانەکانم لە جێی خۆیاندا بوونە و وەک خاتری کەسم نەگرتووە غەدرم لە کەسیش نەکردووە.

ئەوەی پێی دەڵێی عەقڵییەتی دواکەوتوو، من ناوی دەنێم ڕق و کینەی ڕەگداکوتاو و بەرانبەرەکەشی ئەوینێکی کوێرانە، چونکە ئەو کەسەی لە

ڕۆمانەکەدا وێنە دەکوژێ هەرچییەک بێ گێل و دەبەنگ نییە و لە هەزار ئاوی دا و قولەپێی تەڕ نەبوو. ڕەنگە لە هەندێ حاڵەتدا ئەو ڕقە کوێرانەیە بۆ خەڵکێکی وەکو کورد پێویست بێ بەڵام نەک ئاراستەی ناوخۆی بکا... پێویستە ئەو ڕقە ئاراستەی شوێنی تر بکرێ کەچی ئێمە ئاراستەی خۆمانی دەکەین و خۆمانی پێ دەسووتێنین. لە هاوکێشەی خەبات و تێکۆشانی کورددا، خراپکاری من چاکەکاری تۆ دەخواتەوە و ئەنجامیان دەبێتە سفر... لەو حاڵەتەشدا نەبوونی شۆڕش لە بوونی باشترەر.

32.بۆچی لە هەنووکەدا نە لە باکوور، رۆژهەڵات و رۆژئاوادا بەرەیەک لە نێو هێزە سیاسییەکاندا بەرچاو ناکەوێ؟. لە باشووردا پرۆژەیەک، گوتارێ و ستراتیژێکی نەتەوەیی دەسەڵاتی حیزبە سیاسییەکان نییە!. کۆنگرەیەکی نەتەوەیی یاخود هەر دەستگایەکی مەرجەعی دۆزی کورد لە ئارادا نییە؟.

حەکیم کاکەوەیس: کاکە با درۆیەکیش بۆ دز بکەیەن. هەموو شۆڕشێک کە دەست پێ دەکا، ڕەنگە بە خاوێنی دەست پێ بکا و تا ماوەیەک چەکدارەکانی بە نانەڕەق ئیدارە بکەن و بە تاپڕ و تاوێرەبەرد شەڕ بکەن. بەڵام کە شۆڕش ژمارەی چەکداری زۆر بوو و ئەرکی سەر شانی گران بوو، ناچار دەبێ بۆ پارە و فیشەک و دەرمان و حەبی مەنع و پاراستنی بنکە و بارەگای سەرکردایەتی و ئامێری بێتەل و مینی پلاستیک و مەززە و ویسکی، هانا بۆ لایەنێک یا دەوڵەتێک بەرێت. کە هاناشی برد، لە یەکەم پێکهاتندا لەگەڵ دەزگایەکی موخابەراتیدا دەدوێ و ئیدی تەواو، پێوەبوو! شۆڕشی ئەو دواییەی کورد، کە خۆی لە چەندین ئاراستە و بۆچوون پێکهاتبوو، لەگەڵ چەندین لایەنی وا ڕێکەوتننامەی نهێنی و نیوەئاشکرایان هەبوو و مانەوە و بەردەوامییان مسۆگەر بوو. کە دەستیشیان لە بنچکی ڕووخانی بەعس و بەرەکەتی ئەمەریکا گیر بوو، پێشینەیان لەگەڵ ئەو

دەزگایانــەدا هــەر مـابۆوە و وەک دەڵـێن لـە تـوێی نـانێکی گەرمـدا بۆیـان هەڵگیرابوو و ئێستاش ئەو رێکەوتنانە، ماونەتەوە و بوونەتە شمشێرەکەی دیمـۆکلیس و بـە دیـار سـەریانەوە هەڵواسـراوە... ئێسـتا نـا نـەختێکی دی داوەکەی دەپسـێ و بە نـاو مۆخەسـەریاندا دەچـێ. لـە بـەر ئـەوە، ناچارن ناکوردانە بن و ئەوەندەی دڵسـۆزی ئـەم دەوڵـەت و ئـەو دەوڵـەتن، نـاتوانن دڵسۆزی کورد بن. ناچارن لە بری ئەوەی هەوڵی یەکرێزی خۆیان بدەن لە بەغدا تەبایی بسەپێنن، دەنا هـەرچی کاکە و برالـەیاکیان لەگەڵ ئـەو دەزگا سیخورییانەدا هەیە دەخرێنە روو.

ئەوانە دەستیان لە بن باری دەزگا موخابەراتییەکاندایە و لـەل بکـەن، خـوا دەزانـێ چییـان لـێ ئاشـکرا دەکـرێ. ئاخر گاڵتـە نییـە بـەرگری لـە ئـەنفالچی بکەن و تاوانباری گەورە ئازاد بکەن یا بیکەنـە ئەندامی خۆیـان. هـەر وا لـە خـۆرا نییـە شـین و شـەپۆر بـۆ داڕووخـانی دەوڵـەتی عیـراق دەکـەن و بـۆ دروستبوونەوەی لە عارەبی سوننەی سوودمەند سوورتر بن.

یەکێ لە سەرکردەکانی سـەرەتای هەشـتاکانی سـەدەی ڕابـردوو، لـە شـام کە دیتی من خۆمی لێ لادەدەم، بە مەیلەو تووڕەییەوە گوتی: "بە من دەڵێن گوایـە سـەر بـە موخابـەراتی سـووریام، بـەڵام بـە شـەرەفم بەرپرسـی هـەر هەموویان لە موخابەراتدا یا عەریفە یا نایبعەریفە، تـەنها بەرپرسـەکەی من رائیدە!" جا کاکی خۆم سەرکردەیەک عەریفێکی موخابەرات ڕێنمایی کردبێ و دانی بۆ ڕۆ کردبێ و فـەرمانی بـۆ دەرکردبێ، دەتـەوێ بـە گـەرمی داوای کەرکووک بکاتەوە و دەست بە ڕووی کۆمپانیا جاسووسییەکانی دەوڵەتە ئیقلیمییەکانەوە بنێ یا هـەق و حیسـابی لەگەڵدا بکا یا کار بۆ یەکپارچـەیی خـاکی عیـراق نـەکا؟! نـەخێر، بـۆ ئـەوەی ئـەوراقی خـۆی ئاشـکرا نـەکرێ کەللەسـەری هـەمووومان بـۆ ئـەو عەریفـەی بەرپرسـی دەکاتـە بـەردەباز بـۆ پەڕینـەوەی بـەرەو سـەروەت و سـامان و دەوڵەمەندبوون ... ئـەدی نـابینی ئـەمرۆ هەرەشـە دەکـەین و سـبەینێ، دوای ئـەوەی چاومـان لـێ سـوور

دەکەنەوە، فس دەبینەوە و ئەوجا، هەم هەرەشەکە پینەوپەرۆ دەکەین هەم ژیوانبوونەکە دەکەینە فەلسەفەی سەردەم و شانازی پێوە دەکەین؟! ئەدی ئەوە نییە هەرکەسێکی پاشەڵپیس و ڕابردووپیس هەیە، جا جاسووس بووبێ یا جاش یا ئەنفالچی یا فایلدار، بە فەرمانی ئەو عەریفانە دەوری سەرانی کوردیان تەنیوە و ڕێنادەن دەنگی کەسی تریان پێ بگا؟! ئەی نابینی لە هەر کوێیەکی ئەم جیهانە پان و بەرینە خۆفرۆشێک هەبێ دەیدۆزنەوە و لە جێیەکی هەستیاری دەسەڵاتدا جێی بۆ دەکەنەوە؟ خۆ ئەوانە گاڵتە نین!

هەر یەکێ لە حیزبەکانی کوردستان بە چەندین داوەوە بووە و ناتوانێ کوردانە و بە دڵی من و تۆ ڕەفتار بکا. ئێ دەسەڵاتیشیان ئەوەندە بە لاوە خۆشە دەستبەرداری نابن. دەستبەردان لە دەسەڵات هەڵوێستی سەرەکوەزیرانی ئێرانی دەوێ کە دوای سەرکەوتنی دەوڵەتی ئێران بە سەر کۆماری کوردستاندا دەستی لە کار کێشایەوە تا سۆڤیەت داوای جێبەجێکردنی ڕێکەوتننامە نەوتییەکەی نێوان سۆڤیەت و ئێرانی ئەو دەمەی لێ نەکا. ئێمە کەسمان هەیە هەڵوێستی وای هەبێ؟

دوو حیزبی دەسەڵاتدار لە باشووردا کاریگەرییان هەر لە ناو کوردی باشووردا نییە و بەشەکانی تری کوردستانیشیان بە ڕەنگی خۆیان ڕەنگرێژ کردووە. وەک لە وەڵامی پرسیارێکی تردا گوتم، جێی هەموو شتێک لە باشووری کوردستان دەبێتەوە لایەنی نەتەوەیی نەبێ، جا حیزب بێ یا ڕێکخراوی مەدەنی یا پرۆژەی ستراتیژی یا کۆنگرەی نەتەوەیی. هەرچی هەبێ دەبێ دەستی خۆیانی تێدابێ و هەرچی بکرێ دەبێ بە ئاگاداری خۆیان بێ تا عەریفەکان لە هەموو شتێک ئاگادار بکرێنەوە. گوناحن بەرپرسەکانمان!

33. چۆن یەکێتی نەتەوەیی تۆکمە و زمانی یەکگرتوویی پێک بهێنین؟ وەک دەزانن لە هەنووکەدا کورد لە چ قەیرانێکی ماڵوێرانی نەتەوەیی و زمانەکەشی چۆن هەڕەشەی بێبڕانەوەی لەسەرە؟

حەکیم کاکەوەیس: کورد نەتەوەیەکی سەربەخۆیە، بەڵام بە هۆی بەردەوامی داگیرکردنەوە کە سەدان ساڵە درێژەی هەیە و بەردەوامە و لەم سەردەمەدا بە دەم پەرەسەندنی تەکنیکەوە چڕتر بۆتەوە، مەرجەکانی نەتەوەبوونی، لەگەڵ لاوازبوونی باری دەروونیدا لاواز بوونە و پێشتر عەشرەتگەرایی جێی نەتەوایەتی گرتبۆوە و دواتر ئایدۆلۆژیا و ئێستا حیزبگەرایی سێبەری لێ دەکا و ڕێ نادا گەشە بکا. حیزبگەرایی سەد بەرەی شەڕی بەرانبەر نەتەوایەتی کورد کردۆتەوە و بە گەرمی و بە توندی بەرەنگاری دەبێتەوە، بۆیە مەرجەکانی نەتەوەبوون بەرەو لاوازبوونی زیاتریش دەچن. ئەگەر سەرنج بدەین دەبینین لە سەردەمی بەعسدا هەستی کوردبوون وەها بەرز ببۆوە هەموو قوربانییەکی بۆ دەدرا بەڵام ئێستا، کە سەرانی کورد ناوەڕۆکی کوردبوونیان بەتاڵ کردەوە، دەکرێتە قوربانی هەموو شتێک: یەک دەفتەر دۆلار یا پارچەیەک زەوی یا کورسییەک. لە ڕووی زمانەوە وێرانە و زاراوە جیاوازەکانی کەرەسەی باشن بۆ ئەوەی درزە بکرێتە ڕیزەکانمانەوە و ناتەبا و ناتەباتر بین. شانازی هاوبەش و هەستی هاوبەشمان لە حیزبایەتیدا تا ئاستی براکوشتن هەیە، بەڵام نە بۆ نەتەوەکەمان هەستی هاوبەشمان ئەوەندە هەیە یەکمان بخات نە بو نیشتمانەکەمان. ئەوەی هەمانە ئاڵای کوردستانە ئەوەشیان وا لێ کردووە بەهای کەم بێتەوە. کێ باوەڕ دەکات کورد هەبێ بڵێ: ئاڵایەک زوڵم لە سێبەریدا بکرێ و منداڵە عارەب خەوی لە سێبەریدا بزرێ، پەڕۆیەکی ئاساییە؟! بە لای منەوە ئاڵای کوردستان ڕەمزی نەتەوایەتییە و گەلێ جار خیانەتکار بۆ قۆڵبڕین و خیانەتکاری خۆی، پەنای بۆ دەبا.

ئەوانەی لە جاشایەتیدا ئاڵای بەعسیان ڕادەوەشاند، ئەگەر ئێستا ئاڵای کوردستان ڕاوەشێنن، ئاڵاکەی پێ سووک نابێ. لەو حاڵەتەدا ئەو ڕەمزە چی کردووە بە هۆی سووکێکەوە سووک بکرێ؟!. ئەوە زەبەلاحی خیانەتەکەیە سوود لە ئاڵاکەش وەردەگرێ، وەک لە هەڕاجکردنی دەرپێی کچە کورددا سوودمەند دەبێ... لە کۆڕەودا، دەرپێی ژنەکورد بە ئاریەڵی تانکەکانی بەعسەوە دەکران، ئەو کاتە ئەو دەرپێیانە کەرامەتی کورد بوون نەک پەڕۆشڕ. ئای چ بارسووکییەکە وەک پەڕۆشڕ تەماشای ئەو دەرپێیانە بکرێ! کەسێ لە هەڕاجکردنی کچەکورددا شەرەفی نەبزوێ، لە هەڕاجکردنی ئاڵای وڵاتەکەشیدا نابزوێ. ئەو ئاڵایە، ئاڵای حیزبێکی دیاریکراو نییە تا یەکێ بە لایەوە بەرز بێ و ئەوی تر بە لایەوە نەوی بێ. ئەوە ئاڵای نەتەوەیەکە و بە زۆر دەخرێتە پەراوێزی پەڕۆی حیزبایەتییەوە. تەنانەت هیچ لەشفرۆشێکیش لە دنیادا نییە بەو چاوەوە بڕوانێتە ئاڵای وڵاتی خۆی. کام پێشکەوتوو یا پاشکەوتوو یا شێت، بەو چاوەوە دەڕوانێتە دەرپێی خوشک و دایکی خۆی؟!

بەڵێ لە کاتی شکست و دۆڕاندندا، وەک کاردانەوەیەکی سروشتی بێ تەئویل، دەبینە یەک یەکەی دانەبڕاوی ناو یەک گۆڕی بەکۆمەڵ یا ژوورێکی بەندیخانە. سەدان ساڵە لێکمان دادەبڕن و بە گژ یەکماندا دەکەن. ئەوەی لە کورددا بەهاوبەشی و بەهێزی ماوەتەوە، هەستی ئینتمای دینییە و ئەوەش لەگەڵ هاودین و هاومەزەبدا نەک لە ناو خۆماندا. ڕۆشنبیرانمان لە بری ئەوەی ئەو ئینتیما ڕۆحییە بخەنە خزمەتی کێشە نەتەوایەتییەکەمانەوە، هەوڵ دەدەن ئەوەش نەمێنێ. کوردی موسوڵمانی سوننە، لە هەر حیزبێکدا بن لە یەک مزگەوتدا نوێژ دەکەن بەڵام خۆ لە ئەهلی هەق و ئێزیدی و تەنانەت کوردی شیعەش دەبوێرن. کاکی کۆمۆنستی کورد لە سەر نەزاندراوێکی ناو هاوکێشەیەکی هەرە ئاڵۆزی دنیا، کە مەسەلەی چینایەتی جیهانییە و پەیوەندی بە ئابووری و پیشەسازی و بەرهەمەوە هەیە و قەت

مومکین نییە، بە نەخوێندواری نەبێ، سەری لێ دەربکا، بە گڕی هەرە ڕوون و ئاشکرای بەر چاوی خۆیدا دەچێتەوە کە لە هەموو لێقەومانێکدا لە شانیەوە سەنگەر لێدەدا و بەرگری لێ دەکا. هەزاران جار ڕووی داوە دوو بەندکراوی سەر بە دوو حیزبی جیا لە یەک بەندیخانەدا و لە بەر بەزەیی یەک جەللاددا بە گژ یەکدا چوونە و سەروگوێلاکی یەکتریان کوتاوە! ئەگەر هەموو لایەک یەک ئامانجی ڕوونیان هەبێ، قەت شتی وا ڕوو دەدا؟! ئەگەر هەمووومان یەک ئامانجمان هەبێ، ئیسلامییەک و کۆمۆنستێکیش کە لە ڕووی فکرییەوە پێچەوانەی یەکن، بە تەنگی یەکەوە دەبن و لە بری ئەوەی سەنگەر لە یەکتر بگرن، بەرگری لە یەکتر دەکەن چونکە لە ئەنجامدا بۆ یەکتر دەبنە سەرباز و شەڕی داگیرکەر دەکەن. بەڵام ئایدۆلۆژیا کە زاڵ بوو، لۆژیکی واقیع پەکی دەکەوێ.

زمانی یەکگرتوو بارودۆخی ئاسایی و ئارام و دەزگای ڕاگەیاندنی ئازاد پێکی دەهێنن و دەسەڵات دەستی باڵای تێدا دەبێ. هەر میللەتێکی ئەو جیهانە بگریت چەندین شێوەزاری هەیە بەڵام زمانێکی یەکگرتووشیان هەیە. کەچی ئێمە بریارمان نەداوە چ زاراوەیەکمان هەبێ... یا بڕیاری ڕانەگەیەندراومان داوە هەر زاراوەیەک و لە ناوچەی خۆیدا زمانی ڕەسمی بێ. هۆیەکەش بەوپەڕی ساکارییەوە، نەبوونی دەسەڵاتی خۆماڵییە.

بە داخەوە لە هەوڵی پێکهاتنی زمانی یەکگرتووشدا هەوڵی دابڕان بە دیار دەکەون چونکە شانازیکردنی ناوچەیی جێ بۆ ناوچەکانی تر ناهێڵێتەوە و بریندارکردنی ناوچە و لەهجەکان زەق دەکرێنەوە. دوو بیانووی بەهێز و بەجێ هەن بۆ ئەوەی بڵێین ئێستا ئەوەی پێی دەنووسین وەک زمانی یەکگرتوو جێی خۆی کردۆتەوە، یەکەمی بیانووەکانیش ئەوەیە کە سەدان و هەزاران کتێب بەم کوردییەی ئێستا نووسراوە و مێژوویەکی دوور و درێژیشی لە نووسیندا هەیە کە سەرەتاکەی بۆ باباتاهیری سەرەتای سەدەی پێجەمی کۆچی دەگەڕێتەوە. بیانووی دووەمیش ئەوەیە ماوەیەکی

زۆرە، لە سەردەمی پاشایەتی عیراقەوە، بە چڕیی بەو زاراوەیە دەخوێندرێت. لە ئەلفوبێی لاتینی گەڕێ کە ئەتاتورک بۆ تورکی دانا و بە سەر بەشێکی کوردستانیشدا، لەگەڵ زمانی تورکیدا فەرز کرا. ئەم ئەلفوبێیەی کە ئێستا بەکار دەهێندرێ پێداویستییەکانی نووسین پڕ دەکاتەوە. بەڵام لەبەر ئەوەی کورد لە ئاستێکی ڕۆشنبیری پێشکەوتوودا نییە، سەپاندنی ئەم لەهجە و ئەلفوبێیە نابێ بە زۆرداری بێ چونکە کاری وا کاردانەوەی خراپی دەبێ. کارکردنی بەردەوام و ئاشناکردنی لەهجەکان بە یەکتر و بوونی چەقی ڕاگەیاندن لە ئەنجامدا کاری خۆیان دەکەن ئەگەر دەسەڵات ئەرکی خۆی لەو بوارەشدا نەکاتە گەندەڵکاری. من پێم باشە منداڵانی قوتابخانە، هەر لە سەرەتاوە بە لەهجە جیاوازەکان ئاشنا بکرێن تا ئەوان لە پاشەڕۆژدا، دوای شارەزاییان لە لەهجە کوردییەکان بڕیاری لە سەر بدەن نەک ئێستا بۆ قووڵکردنەوەی ناتەبایی بیکەینە دەوەن بە ئاش!

34. کاتێ نووسینەکانی تۆ دەخوێنمەوە بە نموونە < نەتەوایەتی کورد و ئیسلامەتییەکەی > کە دێیتە سەر باسی ژن وا هەست دەکەم رایەکی نەرێتیت بەرانبەر بە ژن هەبێت بۆیە لەگەڵ دیاردەی فرە ژنیدایت. ئەم تێبینییەی من چەند لە جێی خۆیدایە؟

حەکیم کاکەوەیس: ئەم پرسیارە هەستیارە و بە ئاسانی مرۆ دەخاتە دادگای مافی ئافرەت و چاڵی کۆنپەرستییەوە و ئافرەت، چۆن خوشک و دایک و کیژی هەموو کەسن، ئاوهاش هی منن، بۆیە هیوادارم بە وردیی سەرنجی گوتەکانم بدرێ و ڕووکەشانە نەخوێندرێنەوە و لەگەڵ واقیعی کورد و سروشتی مرۆڤدا پێوانەکاری بۆ بکرێ نەک لەگەڵ بارودۆخی کۆمەڵگەیەکدا بەراورد بکرێ کە پتر لە دووسەد ساڵ، لە بواری ڕۆشنبیری و پیشەسازییەوە پێشمان کەوتوونەتەوە. جگە لەوەش بناغەی بۆچوونم لە

سەر ئافرەت، وەک هەر بۆچوونێکی تری فکری یا ئایدۆلۆژی، بەرژەوەندی نەتەوایەتییە.

ژن، واتە ئەو ئافرەتەی مێردی کردبێ و کچ ئەو ئافرەتەیە کە هێشتا مێردی نەکردووە. ئافرەتیش هەردوکیانە و پیرەژن و بێوەژنیش دەگرێتە خۆی. وا باوە وشەی ئافرەت لە عەورەتی عارەبییەوە هاتبێ، بەڵام ئەوە دروست نییە و ئەو وشەیە بۆ (ئەفرۆدیتا) دەگەڕێتەوە کە لای یۆنانییەکان دەکاتە خواوەندی زاوزێ، کەچی ئێستا ئەو وشانەش بوونەتە وشەی مەبدەئی و سیاسی و پسوولەی ئینتیمای حیزبین. وای دەبینم خزمایەتی لە نێوان (ئافەریدە) و (ئافەریدەن)ی فارسی و (ئافرەت)ی کوردیدا هەبێ و هەردووکیشیان بۆ ئەفرۆدیتە بگەڕێنەوە یا ئەفرۆدیتاش لەگەڵ ئافەریدن و ئافرەتدا یەک سەرچاوەیان هەبێ. دیارە یۆنانییەکانیش کە ڕیشەی زمانیان دەچێتەوە سەر هندوئەورووپی، چییان هەیە لە سەر پێشینەی خۆیان هەڵیانچنیوە و بەو پێیە بەشی ئێمەشی تێدا هەیە. ئەوان کە ڕەویان کرد، هەم زمانیان لەگەڵ خۆیاندا برد هەم بیروباوەڕ و ئاین. چۆن لیکچوون لە نێوان خواوەندەکانی ئەوان و خواوەندی دینە کۆنەکانی ئەم ناوچەیەدا هەیە، لە وشە و زاراوە و بیرکردنەوەشدا لێکچوون هەیە. ئاگری ئۆلۆمپیا و ئاگری ئاتەشکەدەی زەردەشتییەکانیش، کە هەردووکیان نابێ بکوژێنەوە، خزمایەتییان لە نێواندا هەیە و دەبێ هەردووکیان یەک سەرەتا و سەرچاوەیان هەبێ. لە بەر ئەوە بە لامەوە گونجاوترە ئافرەت و ئافرۆدیتە یەک سەرچاوەیان هەبێ و وشەی (ئافرەت) چ پەیوەندی بە (عەورەت)ی عارەبییەوە نەبێ.

من هەرگیز ڕای نەرێتیم بەرانبەر بە ئافرەت نییە، مەگەر بە قەدەر ئەوەی بەرانبەر مرۆڤ، بە نێر و مێوە، هەمە کە بۆ سروشت بوونەوەرێکی زیانبەخشە و لە هەموو پێشکەوتنێکی تەکنەلۆژیادا - هەتا ئێستا - زەرەری بە سروشت گەیاندووە و پێ دەچێ لە ئەنجامدا، هەر خۆشی کۆتایی بە

بوونی ژیان بهێنێ. لێرەشدا نامەوێ بگەڕێمەوە سەر کتێبەکە تا بزانم چیم گوتووە، چونکە دەزانم ڕام چییە و چۆنە یا چۆن بیر لە مەسەلەی ئافرەت دەکەمەوە. ڕای من لەو ڕووەوە جیاوازە، کە لەگەڵ هەڵلادا نیم و نە فێمێنیستم بۆ زاڵکردنی مێ هەوڵ بدەم، نە پیاوسالاریشم بۆ زاڵکردنی نێر کار بکەم نە لەگەڵ بۆچوونی باودا دەگونجێم. ڕەنگە ڕاستترین زاراوە لەو لایەنەوە بۆ بیرکردنەوەی من (هیومانیزم) بێ و لە نێوان زاڵم و زوڵملێکراودا لایەنی زوڵملێکراو دەگرم و بە پێی ئەوەش ژنیکی غەدرلێکراوی دیاریکراو و پیاوێکی غەدرلێکراو، هەردووکیان پشتگیری منیان، بە قەدەر توانا مسۆگەرە یا بە وشە و ڕستەش بێ. نێر و مێ، هەر یەکەیان سروشتی خۆی هەیە و زەروورەت یا سروشت بە بێ دەستتێوەردانی عەقڵ یا ویستی زۆردار یا پەڕەمووچەی هونەرمەند، ئەو خەسڵەتانەی بە سەردا داون کە هەیانە و پێویستە هەیانبن. پێویستی بەردەوامبوون، ژنی کردووە بە ژن و پیاو بە پیاو، بە خۆیان و خەسڵەتەکانیانەوە کە تەواوکەری یەکترن... یەکێکیان هێزێک نییە چووبێتە سەر هێزی ئەوی تریان، وەک هێزی گاجووت بۆ زەویکێڵان دەچێتە سەر هێز و هۆشی جووتیار، بەڵکو تەواوکەری یەکترن و نەبوونی یەکێکیان نەمانی ئەوی تریشیانە. بۆ یەکتر، وەک (مانع الجمع)ی شەو و ڕۆژیش پێویست نین، بەڵکو وەک سپێنە و زەردێنە، کە پێکهاتەیان جیایە و بۆ تەواوکردنی بوونی هێلکە پێویستن، ئەوانیش ئاوها بۆ بوونی مرۆڤ پێویستن... باوەڕم وایە سروشت، ئەگەر لێی نەگۆڕین و سەری لێ نەشێوێنین هەڵە ناکات. ئەگەر کۆڵەواریی ژن لە ڕووی هۆشیەوە بۆ سروشت و بەردەوامی ژیانی مرۆڤ پێویست بوایە، ژن وەک کانییەکی بێئیرادەی بەخشندە و جوان دەبوو و یەک ژن نەدەبوو لە فیزیا و ئاسمانگەڕی و دەرمانسازی و هاوکێشە ئاڵۆز و ئاڵۆسکاوەکانی بیرکاری تێبگا و یەکێکیان لەو بوارانەدا نەدەبووە مامۆستای هەزاران نێرینەی وەکو

من و تۆ. سروشتی پیاو گەڕان و بزاوتنە و ئەگەر سروشتی ئافرەت و منداڵ جۆرێکی تر بوایە یا پێویستی ئافرەت جێگیربوون نەبوایە لە جێیەکی دیاریکراو بۆ حەوانەوە، لەو باوەڕەدا نیم ئێستا شتێک هەبوایە ناوی شار یا تەنانەت گوندیش بوایە. بەڵام ئافرەت پێویستی بە جێگیربوون بووە تا منداڵی خۆی بەخێو بکا و هێلانە ڕێکبخا بۆیە مرۆڤ نیشتەجێ بوو. واتە مرۆڤایەتی لە نیشتەجێبووندا قەرزاری ئەو سروشتەیە کە ئافرەت هەیەتی.

لەگەڵ دیاردەی فرەژنیداشدا نیم، بەڵام ڕام وایە لە کاتی قەیرانی پیاودا بە هۆی شەڕەوە، کە پیاو خۆی بەرپای دەکات و دەستارەکەی دەگێڕێ و هەندێ جاریش ئافرەت هۆکارە، بە ناچاری بۆ بەردەوامبوونی ژیان و ئەهوەنکردنەوەی بارودۆخی کۆمەڵایەتی، فرەژنی باشترە لە بێهاوسەری دەیان هەزار ژن. ئەگەر بمانەوێ دیاردەی فرەژنی نەهێڵێن، دەبێ هۆکاری فرەژنی نەهێڵین. مەسیح شەڕی نەکرد تا فرەژنی حەڵاڵ بکا، بەڵام پێغەمبەری ئیسلام کردی و ئەنجامەکەی دیت و فرەژنی ڕەوا کرد. خۆ ئەگەر جێگۆرکێ بە سەردەم و ئەرک و کاری ئەو دوو پەیامبەرە بکەین، بڕیاریشیان لەو بوارەدا پێچەوانە دەبێ. لە کاتێکدا لە سەدا 60ی کۆمەڵگە ژن بێ، تۆ چارەسەری ئەو کێشەیە چۆن دەکەیت؟! ئێستا لە کوردستاندا، بە هۆی کوژران و ڕەوکردنی نێرەوە، کێشەی قەیرەیی و بێوەژنی لە ئارادا هەیە چونکە نێرینە کەمن... ئافرەت دەسووتێن و دەکوژرێن و خۆیان دەکوژن و جیاوازی ڕێژەی نێر و مێ یەکێکە لە هۆکارەکانی ئەو کارەساتانە. جگە لەوانەش، ئافرەت هەیە لە سەردەمی بەعسدا دەستدرێژی کراوەتە سەری و مێردکردنی لە خۆی حەرام کردووە، چونکە پێی وایە ئابڕووچوونی لێ ئاشکرا دەبێ، لە کاتێکدا ئەوە ئابڕووچوونی نەتەوەیەکە بە سەرکردەکانیشیەوە، نەک ئەوان. ئەوانە کێشەگەلێکی زۆر گەورەن لە ژیانی میللەتانی دواکەوتووی وەک عارەب و کورددا کە بەردەوام لە شەڕدان، چونکە بە زۆری نێرینەیان لێ دەکوژرێن و یەخسیر دەکرێن و

نێرینەیان ڕەو دەکەن و سەری خۆیان هەڵدەگرن و لە زەریای ئیجەدا دەخنکێندرێن. باشە! با فرەژنی لەو بارودۆخەشدا خراپ بێ، بەڵام چار چییە؟! ئەو کێشەیە چی لێ دەکەیت؟! من ئەو پرسیارە ئاراستەی فێمینستە کوردەکان دەکەم کە ئەوەندە بە توندی بەو کێشەیەدا ڕۆچوون، ڕقیان لە نێرینەی بەشەرە. ناکرێ لە پێناوی مەبدەئی یەکسانی یا هاوسانیدا کۆمەڵگەیەک تەفروتونا بکەیت. زۆر جار دەگوترێ بۆچی پیاو مافی هەبێ دوو ژنی هەبێ بەڵام ژن مافی دوو پیاوی نەبێ. وەڵامی ئەم (تەعن)ە لە ڕووی پراکتیکییەوە ڕوونە: لەبەر ئەوەی ژمارەی ژن زۆر لە ژمارەی پیاو زیاترە و ئاوهای لێ بێ، نەک کێشەکە چارەسەر ناکرێ، بەڵکو فرەوانتر و ئاڵۆزتر دەکرێ و قووڵتر دەبێتەوە... واتە ڕێژەی ژن زۆر لەوەی هەیە زیاتر دەکاتەوە. هەر بۆ جەدەل وا دانێ لە گوندێکی دابڕاودا پەنجا کچ و سیی کوڕی بێهاوسەر هەن. ئەگەر هەموو کوڕەکان هاوسەرگیری بکەن، بیست کچ بە بێ هاوسەر دەمێننەوە. تۆ دەسەڵاتت هەبێ چی لەو بیست کچە دەکەیت؟. من هەمبێ ڕێ بە بیست لەو کوڕانە دەدەم هەر یەکە و دوو ژنی هەبێ بە مەرجێ بە ڕەزامەندی کچەکان بێ و زۆرداری لە ئارادا نەبێ. وا نەکەیت کێشەی لە دووژنیی گەورەتر دەقەومێ، وەک بەردەوام لەم بارودۆخەدا قەوماوە و دەقەومێ. تۆ چارەسەرێکی لەوە باشترت هەبێ، یەکسەر و بێ دەمەتەقێ لە بۆچوونی خۆم پاشگەز دەبمەوە، بە مەرجێ چارەسەر بێ نەک خۆراکی ئایدۆلۆژیا و فەلسەفە و پێشکەوتنخوازی و نازانم چ مۆدە و مۆدێلێکی تر... چارەسەری کێشەکە بێ! ڕەنگە چارەسەری ئەو کێشەیە لای کەسێک مەسەلە نەتەوایەتییەکەی بە لاوە باس نەبێ، هاوسەرگیری نێودەوڵەتی بێ، وەک ئەو ژنە ڕووسییانە دەیکەن و لە ڕۆژاوا بازرگانییان پێوە دەکرێ و چ بە لاشیانەوە باس نییە.

عارەبەکانی دەوروبەری کەرکووک، کێشەی خۆیان ئاوها چارەسەر کردووە و خەریکە لە ڕێی فرەژنی لەو بابەتەوە، لە کەرکووک دەبنە

زۆرینە. کابرا لە شەڕی قادسییەدا کوژراوە و ژنەکەی بە یەک دوو منداڵەوە ماوەتەوە، بەڵام ئەو ژنە مێردی بە شووبراکەی خۆی یا خزمێکی مێردەکەی خۆی کردۆتەوە و چوار پێنج منداڵی تری بووە و ئێستا، هیچیان بە هیچ نەکردبێ، بەرانبەر من و تۆ چەکدارن. بەڵام کورد، مەگەر بە دەگمەن کاری وای کردبێ بۆیە لە کاتی وەرگرتنی شەهیدانەدا، لەشکری بێوەژنی کورد وەک لافاو هەڵدەستێ. من دەزانم لە باری دەروونییەوە ئەوە چارەسەرێکی زەحمەتە بەڵام لە چارەسەرنەکردن ئەهوەنترە، وەک لە دیندا دەگوترێ دواچارەسەر داغکردنە!

لە بارودۆخی ئاساییدا، فرەژنی، کارەساتە... تا ڕاددەیەک پەروەردە و تەنانەت ئەخلاقیش دەشێوێنێ و گەلێ جار مرۆڤی ناساغ بەرهەم دێنێ. بەڵام خۆ بە مانەوەی قەیرەکچ و بێوەژن، ئەخلاق پارێزراو نابێ. لە ململانێی ژمارەدا دەروونناساغیش هێز و دەنگە و تای تەرازوو دەگۆڕێ و بۆشاییەکی ماددی پڕ دەکاتەوە یا لە بەرەی بەرنابەردا دروستی دەکات.

ژن و پیاو مرۆڤن و سووککردنی لایەکیان سووککردنی سەرجەمی مرۆڤایەتییە و باوەڕم وایە تا ژن لە هەموو کاروبارەکاندا ئەکتیڤ نەبێ (کە دەبێ خۆی ئەکتیڤ بکا و یاسا پارێزگاری لێ بکا) کۆمەڵگەش بە گشتی ئەکتیڤ نابێ و دەبێتە بوونەوەرێک نیوەی جەستەی مردبێ و بار بێ بە سەر نیوەکەی تریەوە. لە بری ئەوەی ژنان، وەک منداڵی نەفام، بۆ خۆڕووتکردنەوە هان بدەین -کە ئەوەش بۆ زەوقی نێرینەی خاوەن دەسەڵات و بڕیاربەدەستی فێمێنستی تیۆرست لەبارە و لە پێناوی زەوقی ئەواندایە- با بە یاسا خوێندن بە سەر ئافرەتدا بسەپێ تا هیچ نەبێ لەم جیهانە ئاڵۆزەدا لە خۆی و ڕۆڵی خۆی تێبگا. ئێستا، بە ناوی پێشکەوتنەوە ژن کراونەتە ئەو پەیکەرۆکانەی لە بازاڕەکاندا دوامۆدەی جلی ژێرەوەیان لەبەر دەکەن. بوونەتە کەرەسەی ڕیکلام بۆ قوماش و پێڵاو و بە خۆیان و کەرەسەی ڕیکلامبۆکراوەوە، چەپکەگوڵی سەر مێزی نێرینەن... نێرینەی

دەسەڵاتدار و نێرینەی پێشکەوتنخواز(!!) و خۆیان، وەک تەنانەت لە ناولێنانیشدا (ئافرەت و ژن) قسەیان نییە، هیچ پەرچەکردارێکیان لە بواری کەرەسەبوونی خۆیاندا نییە! ئەو سووکایەتییەی لە وڵاتی ئێمەدا بە ئافرەت دەکرێ، لە فرەژنییەوە نییە بەڵکو لەوەوەیە وەک کوێر دەستی دەگیرێ و بە جێیەکدا دەیپەڕێننەوە کە خۆیان دەیانەوێ یا خۆی نایەوێ. بۆچی پیاو بە چل هەزار دەنگ بگاتە پەرلەمان بەڵام ژن بە بیست هەزار بگات، یا بە چوار هەزار دەنگ بگات؟! لەبەر ئەوەی زەعیفەیە؟! ئەو ژنەی ئەوەی قەبووڵ بێ، بە ڕاستی زەعیفەیە و پێویستی بە دەستگرتن و یارماتیدانی (بەهێزە) هەیە!. خۆ ژن عارەبانە نییە بە پاڵ ئیش بکات و پەککەوتە نییە بە کۆڵ گرپیدەیت. ئەوە ئەرز و ئەوە گەز! چۆن هەزاران ئافرەت توانییان ببنە ئەندازیار و پزیشک و فڕۆکەوان و پێشمەرگە و گەریللا، با هەندێکیشیان لە کوردستانی ئێمەدام، بە هاوسانی دەنگ لەگەڵ پیاودا ببنە ئەندام پەرلەمان و وەزیر و لەگەڵ وەرگرتنی پۆستی وادا، مێرد بە نەیارە سیاسییەکانی میللەتی خۆیان نەکەن وەک ژنێکی وەزیر لە بەغدا کردی! بەڵام خۆ هەموو ئەوانەی پۆستیان لە بەغدا وەرگرت مێردیان بە دەسەڵاتدارانی بەغدا نەکرد تا ئەو کارە ناشرینەیان بە سەردا تەعمیم بکەین!

کچی لێهاتووی نێزیکی خۆم هەن - برازا و خوشکەزا و ئامۆزا - هەمیشە پێیان دەڵێم: کوڕان ئەگەر واز لە خوێندنیش بێنن، ناوشانیان بۆ حەمباڵی دەشێ، بەڵام ناوشانی ئێوە بۆ حەمباڵی نابێ... بخوێنن تا ببنە قوتابخانەی نەوەکانی داهاتوو. باوەڕ ناکەم کەس هێندەی من پشتی کچان بۆ خوێندن و پێشکەوتن و ئازادی بگرێ چونکە دەزانم بناغەی ئازادی لەو پەروەردەیەوە دەبێ کە ئەوان بە نەوەکانی خۆیانی دەدەن. بەڵام لەگەڵ ئەوەدا نیم بە یاسایەک ژنان بۆ کارکردن ببەنە پێش... با مەودا بدرێ خۆی پێشبکەوێ و جێی خۆی بکاتەوە. من دەڵێم: نابێ قوتابخانەی کچان و کوڕان هەبێ، بەڵکو دەبێ تێکەڵ بن و لە یەکتر نەبنە دێو و درنج یا لوغز

و مەتەڵی ئاڵۆز. بەڵام لاساییکردنەوەی ئەوروپاش بۆ ئاستی هۆشیاری کورد و پیشەسازییە سفرەکەی، لە بری ئەوەی سوودی هەبێ زەرەری هەیە چونکە ئەوەی ئەوروپای گەیاندە ئەو ئاستەی ژن بکاتە بەشێکی هێزی کار و بازاڕ، پیشەسازییە نەک پێچەوانەکەی. واتە: ئازادی ئافرەت نەبووە هۆکار بۆ پەرەسەندنی پیشەسازی، بەڵکو پەرەسەندنی پیشەسازی بووە هۆکار بۆ ئازادی ئافرەت. بەڵام (پێشکەوتنخوازان)ی کورد مەسەلەکە لە کلکەوە لغاو دەکەن بۆیە بە لایانەوە ئاساییە ژنێکی کورد بە بڕێ منداڵەوە، لە ڕێی ئینتەرنێت یا مۆبایلەوە دڵداری لەگەڵ قۆڵبڕێکی نەناسراوی دیجیتاڵدا بکات... ئەوە چاکە؟! ئەوەی هەیەتی لە دەستی دەدا بێ ئەوەی هیچیشی دەست بکەوێ و سەرگەردانیی منداڵەکانیشی دەبنە سەربار، کە مرۆڤی پاشەڕۆژن... لە ڕاستیدا دەبنە مرۆڤی ئاڵۆز و سەقەتی پاشەڕۆژ و بارگرانی بە سەر کۆمەڵگەوە. لە ناخەوە باوەڕم وایە تا ئافرەت ئازاد نەبێ کۆمەڵگەش ئازاد نابێ بەڵام ئەو پێناسەیەشم بۆ ئازادی نییە کە نێرینەی چاوبرسی بۆ ئافرەتی دەکات. چ پیاوەتییەک دەتوانێ بەرانبەر لەیلا زانای ئالابەسەر سەر بەرز بکاتەوە و شەرم نەیگرێت؟! چ نێرایەتییەکی خۆ بە یەکەمزان دانارزێ کاتێ کچە گەریللا بە چەکەوە دەبینێ بەرانبەر دڕندەترین سوپای دنیا وەستاوەتەوە و دەجەنگێت؟! بە کەسە نێزیکەکانی خۆم گوتووە و بە هەموو کچە کوردێکیش دەڵێم: ئافرەت، لە هەموو جیهاندا لە نێرینە ناسکترن. ئەگەر پەی بەوە بەریت، چی دەکەی بیکە و بۆ کوێ دەچیت بچۆ، چونکە دەزانیت چی دەکەیت و بۆ کوێ دەچیت، بێ ئەوەی ببیتە پارووی ئاسانی چاوبرسی و دڕندە. لەو باوەڕەدام بانگاشەی ئازادی بۆ ئافرەتان لە بارودۆخی کوردستاندا، بە گشتی بانگاشەیەکی هەڵەیە ئەگەر بانگاشەی خوێندن و خۆپێگەیاندن لە پێشیەوە نەهاتبێ وەک چۆن کۆمەڵگەی دواکەوتوو بە نێر و مێوە ئازادی و دیموکراتی ئەتک دەکات، ئەوانیش ئازادی ئەتک دەکەن. ئەگەر نێرینەی کورد، کە دەرگاشی

لێ دانەخراوە لە ڕەهەندی ئازادی نەگات، ئافرەتی کورد چۆن و لە کام بواردا بیخاتە بواری پراکتیکەوە؟ چۆن سنووری ئازادی منداڵ لەگەڵ هەڵکشانی تەمەنیدا فرەوان دەبێ، پێویستە لەگەڵ هەڵکشانی هۆشیشدا فراون بێ. ئازادی دیارییەک نییە بەرپرسان وەک پارچە زەوی و دەفتەرە دۆلار بیبەخشن بەڵکو تێگەیشتن و هەڵسوکەوتە و لە خانەوادەوە سەرچاوە دەگرێت. کچە نەخوێندەوارێکی بیست ساڵان کە دەرەوەی ماڵەکەی خۆی لێ کرابێتە (مەحەڕەمە)، کتوپڕ بە یاسایەک یا بڕیارێک ئازاد نابێ. ئەو کیژە، ناچارە ئازادی خۆی سنووردار بکا و مەگەر ئەوپەڕی ئازادی لەوەدا بخاتە بواری پراکتیکەوە، بە زۆر بە مێرد نەدرێ یا قەبووڵ نەکات ژنبەژنی پێ بکرێ.

کاکە، کێشەی من ئەوەیە بیرکردنەوەم تەقلیدی نییە... واتە هیچ فەیلەسووفێکی ئەم بوارە لە بری من بیر ناکاتەوە و ئەگەر فەلسەفەکەی لەگەڵ بارودۆخی کۆمەڵگەی کورددا نەگونجێ یا لە بەرژەوەندی مەسەلە نەتەوایەتییەکەی کورد نەبێ، بە لامەوە ئاساییە ڕەتی بکەمەوە. بۆ ئەوەی پێم بگوترێ پێشکەوتنخواز، ناڵێم ژن و پیاو هاوسانن. من دەڵێم هاوسانی لە کۆمەڵگەی ئێمەدا، لە نێوان نێرینەکاندا نەبێ، چۆن لە نێوان ژن و پیاودا دەبێ؟. باوەڕت بێ ئۆتۆمبیلێکی پۆلیسی دەستی شێتۆکەیەک لە پشتەوە لە ئۆتۆمبیلی خزمێکی منی دا، کەچی یاسا کەوتە خزمەتی پۆلیسەکەوە... دادوەر و نەخشەکێش و دادگا و یاسا، ئەو خزمەی منیان خەتابار دەرکرد کە لە پشتەوە لێی درابوو. بابەتێکم لە سەری نووسی بەلام یەک دادپەروەر بەدواداچوونی بۆی نەکرد. ڕۆژێکیان لە (مروور) لە ڕیزێکی دوور و درێژدا وەستابووم تا (سەنەوی) دەربکەم، ئەوەندە ماندوو بووم جاروبار دادەنیشتم. ژنێکی شیک و چەکدار بە جوانی و وزەی لاوێتی، هاوتەریب لەگەڵ ڕیزەکەدا بە هەنگاوی مەحکەم ڕۆیشت و بەر لەوەی بگاتە پەنجەرەکە دەستێکی بۆ هاتە دەرەوە و فایلەکەی لێ وەرگرت. یەک

دەقیقەی نەبرد فایلەکەیان دایەوە دەستی و بە ناز و عیشەوەوە، لووت لە ئاسمان، گەڕایەوە. بەر لەوەی بگاتە ئاستی من، بە دەنگی بەرز و بێزارییەوە گوتم: ئەمە یەکسانی نێوان ژن و پیاوە یا گۆڕینەوەی ڕۆڵیانە؟ بزەیەکی قەشمەریئامێزی کرد و بێ ئەوەی هیچ بڵێ ڕۆیشت. لەم کۆمەڵگایەدا ژنە بەرپرسیش بە سەر نێر و مێوە کەڵەگایە. ئەوە کەڵەگایی نییە؟! ئەوە، هەمان ئەو کارەیە کە نێرینەی دەسەڵاتدار ئەنجامی دەدا و بە سەر مافی من و تۆدا هەنگاو دەنێ. ئەمە بۆ کەسێک لە سوید ژیابێ زۆر زەحمەتە بەڵام لە کوردستان دەڵێن: زەعیفەیە با زوو بەڕێی بکەن!! یان دەڵێن: ئافرەتە و جائیز نییە لە ناو پیاواندا بوەستێ! من پێی ناڵێم زەعیفە و بە جائیزیشی دەزانم شان لە شانم بدا و مافی خۆی بەدەست بێنێ. من بەو ئافرەتە دەڵێم یەکێ لە کەڵەگاکانی دەسەڵات و چەکێکی زیادەشی خستۆتە سەر چەکەکانی تری.

لە کۆمەڵگەی ئێمەدا جیاوازی هەر لە نێوان نێر و مێدا نییە، بەڵکو لە نێوان دڕکدار و بێدڕکدا هەیە و ڕێکەوت وای کردووە، زۆرینەی بێدڕکەکان ئافرەت بن... ئای لەو ژنە ناهۆشیارەی بەخۆی دەبێتە دڕکدار و بێدڕک دەچەوسێنێتەوە!! وەک شیعەکانی عیراق تۆڵەی زوڵمی ئەزەلی لە نزیکترین کەسی خۆشی دەکاتەوە. سەد بە قەدەر نێر زاڵم دەبێ چونکە لەو بوارەدا تازەکوورەیە. هەندێ لە بەرپرسە ژنەکان نابینن چی دەکەن؟! بۆ چاوڕشتنیش سەفەری ئەورووپا دەکەن! خۆ کۆمەڵگەکەی ئێمە هەر لەو ڕووەوە وێران نەبووە، لە ڕووی چینایەتیشەوە بۆتە کاریکاتێر و ئەگەر مارکس زندوو بێتەوە سەر لە چین و توێژەکانی کوردی باشوور دەرناکات. کوا چینی کرێکار و کوا بۆرژوا و سەرمایەدار کێیە؟! ئێستا دوو چین لە باشووری کوردستاندا هەن، ماڵدز و ماڵدزراو... با مارکس گۆڕ هەڵتەکێنێ!

کێشەکە ئەوەیە دەسەڵاتداران و ڕووناکبیران ئازادیی ژنانیان لە پێناوی خۆیاندا دەوێ و من لە پێناوی هەموو کۆمەڵگەدا دەمەوێ... لە پێناوی نەوەی داهاتوودا دەمەوێ کە مەرجی تەندروستییان بە هۆشیاری ئافرەت و تەندروستی هاوسەرگیری و بەختەوەری خێزانەوە وابەستەیە. کە ئەمە دەڵێم دەزانم لە ئەورووپا ئەو حیسابە نییە یا نەماوە. کاتێ لەو نهێنییە دەگەین کە ژن و پیاو وەک بەرپرسی منداڵبوون و پەروەردەکردنی منداڵ ببینین. بەچکەی بەشەر، ئەگەر لە ئەشکەوتیشدا بژێ، پێویستی بە چواردە پانزە ساڵ دەبێ تا دەتوانێ خۆی بەڕێوەبەرێ. واتە ئەو ماوەیە پێویستی بە دایکیش و بە باوکیش هەیە. خۆ هەتا ئەوەیان پێدەگا، بە لای کەمەوە چواری تریش بە دوایدا دێن و ئەوەش دەکاتە ئەوەی کە هاوسەرێتی دەبێ سەرجەمی ژیانیان لە پێناوی پێگەیاندنی ئەو منداڵانەدا بگرێتەوە. کە تەمەنیشیان لە پەنجای ڕەتدا، تازە بە بێ یەک ناژێن. کەچی بەچکەی بزن (کار) هەر لە دایکی دەکەوێتەوە، دەکەوێتە سەر پێی خۆی و نزیکەی مانگێک پێویستی بە شیری دایکی دەبێ و باوکیش هیچ. لەبەر ئەوە، بزن پێویستی بە هاوسەرگیری نییە. بەڵام کۆتر، تا بەچکەکانیان گەورە دەکەن، دەبێ بە هەردووکیان دەوان بدەن و خۆراکیان بۆ بکێشنەوە و پێشتریش لە سەر هێلکە بە نۆرە کڕ بکەون. دەبینی کەڵەشێر و مریشک هاوسەرگیری ناکەن بەڵام چۆلەکە و کووکوختییەکان دەیکەن. جووجکەی مریشک هەر کە لە هێلکە دەردەچێ دەکەوێتە سەر پێی خۆی بەڵام جووچکەی کۆتر و چۆلەکە و کوکوختی، تا کاتی باڵگرتن لە هێلانە دوور ناکەونەوە. لە نهێنی هاوسەرگیری ناگەین ئەگەر تەماشای سروشتی بەچکەی زندەوەران نەکەین و شێوەی بەخێوکردنی بەچکەکانیان نەبینین. ئەوە بەچکەی ئەو گیاندارانەیە بڕیار دەدا نێر و مێ بە هاوسەریی بژێن یان بە جیا. بەچکەی کام گیانەوەر پێویستی بە بوونی دایک و باوکە، بەڵام دایک و باوکی بە هاوسەریی نەژێن؟ خۆ ئەگەر بشڵێین دنیا پێشکەوتووە و وەکو جاران

نەماوە، مرۆڤ لە سەر سکەی سروشتیی خۆی لادەدەین و ملی بە ڕێگایەکی نائاشناوە دەنێین، با سەد هەڵدێری ملشکێنیش بێنە پێشی و بە پەندی بکەن وەک کە کردوویانە!

نەخێر سروشت، ئەگەر تێکی نەدەین یا لێی تێکنەدەین هەڵە ناکات. لەو ڕۆژانەدا بۆ دومەڵان، چوومە دەشتە بەرین و سەوز و جوانەکانی حەسار. ماوەیەک بوو باران کەم بوو. سەرنجم چووە سەر بنە کەنگری زەوییەکی چەگلان. گەڵاکانیان بە دەوری خۆیاندا پەرت کردبوو و پشتیانیان بە زەوییەکەوە نووساندبوو. ئەو ڕووەکە بێدەماغ و بێ جیهازی عەسەبییە، خاکەکەی بە گەڵای خۆی داپۆشیبوو تا ئەو تەڕاییەی تیایدا مابوو نەبێتە هەڵم و وشک نەبێ. هەر ئەو ڕەفتارەی کەنگر یا شتێکی لەو بابەتەیە خەڵکی فێر کردووە زەوی پاراو داپۆشێ و بە کەمترین ئاو شووتی ئاودار پێبگەیەنێ. فێمێنست و پیاوسالار قسە لە دیاردەی وا ناکەن چونکە بە زادی تیۆری و چەکی کۆمەڵگەی ڕۆژاوا بەڕێوە دەچن نەک فەلسەفەی کەنگری حەسار بۆ مانەوە و بەردەوامبوونی جۆر. کێ ئەو کەنگرەی فێرکردووە گەڵای خۆی ڕاخات و زەوییەکە داپۆشێ بۆ ئەوەی وشک نەبێ و لە هەمان کاتیشدا ڕووی گەڵاکانی لە تیشکی خۆر بکا؟! ئەدی کێ قەرسیلی قەفکردووی گەرمیانی فێر کرد لە کاتی بێبارانیدا لە قەفەوە ئاونگ بمژێ نەک لە ڕەگەوە؟! زەروورەت نەبێ، کێ کۆتری فێری هاوسەرگیری کردووە؟! ڕەشەوڵاغ هاوسەرگیری ناکەن چونکە گوێرەکەکانیان پێویستیان بە هاوسەرگیری داک و بابیان نییە. ڕووەکی سوید زەوی بە گەڵا ڕاناخەن چونکە زەوییان هەمیشە تەڕە، بەڵام بالایان بەرز دەکەن و گەڵاکانیان بەرەو خۆر هەڵدەبڕن چونکە خۆریان کەمە و لە ململانێی بەدەستهێنانی تیشکی خۆردا، زۆریان دەبنە قوربانی. ئەگەر بە وردی تەماشای دار و درەختی سوید بکەیت، بە بێ کۆمپاس ئاڕاستە جوگرافییەکان دەزانی چونکە لای سێبەری دارەکان، کە بەرەو باکوورە، گەڵایان کەمترە.

من وا دەڕوانمە یاساکانی ژیان و سروشت و ناتوانم خاتری خۆم یا کەسی تر بگرم. خۆ ئەگەر بە بەڵگە بیسەلمێنیت کەنگر بۆ دڵداری و فرەمێردی، یا بۆ مەبەستێکی تر گەڵاکانی خۆی ڕادەخا نەک بۆ وشکنەبوونی خاک و نەمردنی خۆی، هەزار جار دەڵێم دەست خۆش! من لە لێکدانەوەکەمدا هەڵەم!

ژنە فەرمانبەرێکی دەزگایەکی ڕەسمی سویدی گوتی: کێشەی ئێوەی پەنابەران لەم وڵاتەدا ئەوەیە دەڕواننە شەقامەکانی سوید و چی دەبینن لاسایی دەکەنەوە. لە سەر شەقامەکان چی دەبینن؟! ئامێز بەیەکدا کردن و مەستبوون و ماچکردن و دڵداری. بەڵام ئاگاتان لەوە نییە خەڵکانی تر لە هەمان ئەو کاتەدا کە ئێوە ئەو دیمەنانە دەبینن، لەماڵەوە خەریکی خۆپێگەیاندن و خوێندن و خوێندنەوەن، یا لە کارگە و شوێنە هەستیارەکاندا خەریکی پەرەپێدانی بەرهەمن. ئەوانەی پاشەڕۆژی ئەم وڵاتەیان بە دەستەوە دەبێ، ئەوانەی ماڵەوە و ئەو شوێنانەن نەک ئەو مەستانەی سەر شەقامەکان. ئێوە لە کوێ ئەوانە ببینن؟! خۆ سەردانی ئەو ماڵانە ناکەن و ڕەنگە هەر نەشیانناسن! دوایی بە دەم پێکەنینەوە گوتی: ئەوانەی سەر شەقامەکانیش بۆ کرێکاری و گسکدان و خزمەتگوزاری تر پێویست دەبن!

ئەو قسەیەی ئەو ژنە سوودی بۆ من زۆر بوو. ئەی بۆ تۆ؟! ئەی بۆ خەڵکی تری کورد؟! ئێمە لاسایی لایەنە نەرێتی و ڕووکەشەکانی ئەوروپا دەکەینەوە نەک جەوهەری ئەوروپا. لەو باوەڕەدام ئەگەر درۆ لووتی خەڵکی درێژ بکردبا، لووتی ئەو نووسەرانەی ڕەواج بۆ توورڕەهات پەیدا دەکەن و ملی خەڵکی ساکاری کوردی پێ دەشکێنن، دەبووە مەترێک. ئەوان، بە ئاگاییەوە درۆ دەکەن و ڕێبازی سەرلێشێواندن پیشانی خەڵک دەدەن و بە خۆشیان چ ڕێگایان نییە لەوەڕ نەبێ.

با ئەوەش بۆ گوتەکانم لە بارەی ئافرەتەوە زیاد بکەم کە باسی ئافرەتان بۆ دەزگاکانی ڕاگەیاندن و ڕۆشنبیرە فرسەتخوازەکان بابەتێکی ئاسانە و زوو دێتە دەست. کە باسی ئافرەت دەکرێ، خەلقەندەیەکی بەستەزمانی بێئیرادەی وا لە زەینی بیسەردا پێک دێ، مێش لە خۆی پاس ناکات... هەر خەریکی دڵداری و مکیاج و خۆسووتاندن و مەتبەخە و نە مامۆستایەکی زانکۆیان تێدا هەڵکەوتووە نە پزیشکێ نە ئەندازیارێک، تا ئەوەی ئافەرەتان خۆیان تاقیبی نێرینە دەکەن نوێنەرایەتییان بکەن. ئافرەتانی کورد لەم سەردەمەدا، هەست بە لاوازییەک دەکەن هەرگیز، تەنانەت لە سەردەمی عەشرەتگەراییشدا ئەو هەستەیان نەبووە. تەنانەت لە سەردەمی بەعسیشدا بەرەنگارییان کردووە و بەهێز بوونە. بە کورتییەکەی، ڕاگەیاندن و سیاسەتمەداران و ڕۆشنبیرە دەستڕۆیشتووەکان ئافرەتیان بەستەزمان و بێدەسەڵات کردووە تا ئەندازەی منداڵی ساوا کە دەبێ چاودێری بکرێ، یەکێتییە ئافرەتییەکانیش ڕۆڵی تەواو پێچەوانەی مەبەست دەبینن.

ماوەیەک زاراوەی "شەرەفپەرستی" لە ناو نووسەراندا، بە تایبەتی ئەوانەی لە بواری ئایدۆلۆژیدا شکستیان هێنابوو، برەوی هەبوو. ئەوەش هەر بۆ ڕاکردن بوو لەو زوڵمەی کە لە ئافرەتی کورد دەکرێ یا کراوە. چ بارسووکییەکە دەرپێی ئافرەت بە تانک و زیلی سوپای بەعسەوە ببینی و شەرەفت لەق نەبێ و خەمی پێ نەخۆیت. چ ئاسوودەییەکە هەژدە کچە کورد وەک ئاژەڵ بە مەلهاکانی میسر بفرۆشرێن و خۆت بە شەرەفمەند بزانیت! چ بەختەوەرییەکە ئەمنی بەعس کچی کورد دەستگیر بکات و دوایی، بە دوو سێ منداڵەوە ئازاد بکرێ و ئۆف نەکەیت! ئافرەت ئەو کاتە بووە بە شەرەف، کە تاڵان دەکرا و من وای دەبینم کە شەرەفی کورد لە مەلهاکانی میسر هەڕاج کراوە. هەڵە لەوەدا نابینم ئافرەت لە بارودۆخی کورددا شەرەف بێت بەڵکو لەوەدا دەیبینم خاک شەرەف نەبێت... من گەرەکمە خاکیش وەک ئافرەت شەرەف بێ... شەرەفی ژن و پیاوی کورد

بێ و هەموو کورد دروشمی کڕینەوەی ئەو شەرەفە بەرز بکەنەوە نەک لافی بێشەرەفی لێ بدەن!

35. کاراکتەر و توخمی کوردبوونمان سیخناخە بە ساویلکەیی، بەزەیی و شەرم. کەم کەس و لایەنمان هەیە ڕەپوراست گوزارشت لە چەمکی کوردبوون و ڕەهەندەکانی بکات. ئەوەی لەم میانەدا جێی پرسیارە بۆ بەشێکی هەرە زۆری سیاسی و ڕۆشنبیری کورد ناسنامەی خۆی لەژێر لێوەوە دەردەبڕێ و تورکی و ئێرانی عێراقی و سوریبوونی خۆی پێش دەخات و ئینتیمای بۆ کوردستان دەرنابڕێ؟

حەکیم کاکەوەیس: سەرچاوەی هەموو خەسڵەتە نەرێنییەکانمان، چ وەک تاک و چ وەک کۆمەڵگە و حیزب و لایەن، جا ساویلکەیی و خۆشباوەڕی بێ یا شەرم و پەراوێزیی یا ڕەفتاری خیانەتکاری، یا ئارەزووی کوشندەمان بۆ کورسییەکی نامسۆگەری دەسەڵاتی تەنانەت گوندێکیش بێ، هەمووی و هی تریش، بۆ ئەو ژێردەستییە بەردەوامەمان دەگەڕێتەوە کە مێژوویەکی دوور و درێژمان لەگەڵیدا بە سەربردووە، ئەوجا سەرنەکەوتنمان لە هەر هەوڵێکدا کە بۆ دەربازبوون داومانە. ئەوەی دووەمیان تووشی بێئومێدیشی کردووین، بۆیە خیانەتکاریمان بۆتە جمکی شۆڕش و ڕاپەڕینمان و ئەو دووە، واتە شۆڕش و خیانەت، بە بێ یەکتر نابن! ئەگەر ئێستا شۆڕشێکی وەک ئەوانەی هەتا ئێستا هەبوونە بەرپا بێ، خەتی خیانەتکاری لەگەڵیدا دەخولقێ چونکە بۆچوونێک لە ناخی یەکەیەکەی کورددا جێگیر بووە: ئەمڕۆ بێ یا سبەی، بە تێکشکاوی یا لە ڕێی گفتوگۆوە، جێگەمان هەر ئامێزی داگیرکەرەکەیە! هەتا ئێستا شۆڕشێکمان نەبووە لەو دوو ئەنجامە پارێزراو بووبێ... تێکشکان یا گفتوگۆ، کە دووەمیشیان هەر تێکشکانە! سیاسەتمەدارانی کورد، لە هەموو کەس باشتر

ئەو ڕاستییە دەزانن بۆیە زۆر بە زەحمەت باسی داگیرکەر وەک داگیرکەر دەکەن و باسی کوردستانیش وەک وڵاتێکی داگیرکراو دەکەن. بە پێچەوانەوە، ئەوان لە داگیرکەر زیاتر خۆیان بە دەوڵەتی داگیرکەرەوە دەبەستنەوە: قەبووڵ ناکەن کەس لە خۆیان ئێرانیتر و عیراقیتر... بێ!

ئینتیما بۆ کوردستان، بۆ کوردی ژێرچەپۆکەی داگیرکەران ئاسان نییە لە کاتێکدا ناوی کوردستان یا زمانی کوردی لە هەندێ لەو وڵاتانەدا کە کوردستانیان داگیر کردووە نایاساییە. مرۆ ئەگەر بتوانێ دەستبەرداری کوردبوونی خۆی بێ، تورکیایی، سووریایی، ئێرانی یا عیراقی بێ بێکێشەترە، با لایەکی هەست و ڕۆحی کەلێنیشی تێبکەوێ. بەڵام مرۆ بەو شێوەیە بەتاڵ بکرێتەوە چ واتایەک بۆ بوونی دەمێنێ؟! دەستبەردان لە کوردبوون، وەک کوردبوون، بەڵام بە شێوەیەکی تر، نەک هەر ئاسان نییە، بگرە جۆرە مردنێکە و مرۆڤ وا لێ دەکا ببێتە شەست حەفتا کیلۆ گۆشت و خوێنی بێ ناوەڕۆک. سڕینەوەی کوردبوون ئاڕاستەکردنی ئاوە بەرەو ژوور و ناسروشتییە. ئەگەر ئینتیمای نەتەوایەتی بۆ کورد زەحمەت بێ و تاکی کورد بۆ ئەو ئینتیمایە پەروەردەش نەکرێ کارەساتەکە گەورەتر دەبێ. دەبینی خەڵک شانازی بە ئینتیمای خۆیانەوە دەکەن، کە ئێمە ئەو شانازییەمان نەبێ هەست بە بچووکبوونەوە دەکەین تا ئاستی سفر، ئەو ڕەهاییەش لە بچووکبوونەوەدا، مەگەر لە بیرکاریدا خەیاڵ بۆی بچێت... هەست دەکەین هێلانەیەک نییە بمانگرێتە خۆی و گەرممان بکاتەوە. ئامێزێکی مەزنی خوایانە نییە سۆزمان بداتێ. ئەو هەستە وا دەکا بەرانبەر هەموو کەس و لایەنێک خۆمان بە پەراوێز بزانین. ئێستا نازانین بوونی دەوڵەتی سەربەخۆ چ تام و لەزەتێکی هەیە، بەڵام دەبینین میللەتان بە چ خۆشییەکەوە باسی دەوڵەتی سەربەخۆی خۆیان دەکەن و لە هەموو بوارێکدا کار بۆ سەرخستنی دەکەن: جەنگ و وەرزش و ئاواز و جلوبەرگ و خۆراک و هونەری نیگارکێشان و شەترەنج... بواری ململانێی نێوان

نەتەوەکانن و هەموان خۆکوژانە کار بۆ سەرکەوتنی نەتەوەییانەی خۆیان دەکەن. ئێمەش وەک مرۆ، دەمانەوێ ئەو شانازییەمان هەبێ، ئەو وزە پاڵنەرەمان هەبێ و بۆ سەرکەوتن لە کێبڕکێی هونەری و زانستی و وەرزیشدا جۆشوخرۆش بمانگرێ، نەک بۆ هەر سەرکەوتنێکی داگیرکەر، لە هەر بوارێکدا هەناومان بێتە خوارەوە. کە دەبینین دەوڵەتی کورد دوورەدەستە، باوەڕ بە خۆمان دێنین... نا، خۆمان دەخەڵێتێنین: با سنوور لە نێوان میللەتاندا نەمێنێ و باوی دەوڵەت نەماوە و جیهان بۆتە گوند. خۆ هەر لە ئێستاوە بۆ ئێمە سنوور نییە و دنیا گوندە و بستێکیش لە پێش کەسەوە نین. تۆ بڵێی ئێمە لە میللەتان بەختەوەرتر و سەرکەوتووتر بین و ئەوان چاو لە ئێمە بکەن یا هەوڵ بدەن وەک ئێمە بن؟! ئێمە ڕازی بین یا ڕازی نەبین، وڵاتان ڕێزی سنووری یەکتر دەگرن و هەر یەکەیان لە ناو سنووری خۆیدا، وەک لە ئامێزی دایکدا بێ حەساوەیە و ڕێزی گیراوە و پاشەڕۆژی مسۆگەرە.

منیش پێم وایە (ئەگەر) میللەتان پێکەوە هەڵبکەن و مافی یەکتر بپارێزن و کەس غەدر لە کەس نەکا، دنیا لەوە خۆشتر دەبێ کە ئێستا هەیە، بەڵام ئەوە خەیاڵێکی ساویلکانەیە و هەر بە خەیاڵی یەکگرتنی کرێکارانی جیهان دەچێ، کە بە دڵنیاییەوە بە دوای یەکگرتنی تلیاککێشەکانیشدا نایەتە دی. هەر میللەتە و بەرژەوەندی خۆی دەبینێ و هەر یەکەیان بەرگری لە خۆی دەکا و دیوی ناوەوەی سنوورەکانی خۆی ئاوەدان دەکاتەوە. ئێمەی بێ کیان، شتێکمان گەرەکە نایەتە دی، برایەتی و تەباییەک ئاواتمانن لە پشتەوەی یۆتۆپیاوەن، چونکە یۆتۆپیا هیوای چاکترکردنی بارودۆخە لە دوای گۆڕینی واقعێکی دیاریکراو، ئەگەرچی مەرجیش نییە بێتە دی. ئەگەر دروستبوونی دەوڵەتی کوردی مەحاڵیش بێ، لەوە مەحاڵتر نییە کورد و میللەتە سەردەستەکان هاوسان و برا بن، کەچی کار بۆ ئەم مەحاڵەیان دەکەین و ئەوی تریان پشتگوێ دەخەین... کار بۆ یەکگرتنی کرێکارانی دنیا

دەکەین کە مەحاڵ بەرانبەری شەرمەزارە، کەچی کار بۆ مەحالێک ناکەین بە لای کەمەوە مافێکە و نەتەوە یەکگرتووەکان بۆ هەموو گەلان دانی پێدا ناوە. دەوڵەتی کوردی مەحاڵیش بێ، لەوە دوورەدەستتر نییە، دەسەڵاتی بەغدا، ئەگەر لە دەستی مەلایەکەتیشدا بێ، جیاوازی نێوان ئێمە و خۆیان نەهێڵێ. ئێستا ئەوەی لە کوردستان پێی دەڵێن هەرێم و من بەش بە حاڵی خۆم هەزار کەموکورتی تیادا دەبینم و پاشەڕۆژی دەمترسێنێ، بە بەراورد لەگەڵ شوێن و شارەکانی خوار حەمریندا، مەیلەو ئەوروپایە. کەچی ئەوان چاویان ئەوە نابینێ و دەیانەوێ وەک لای خۆیان بێ. هەوڵ نادەن بەغداش وەک هەولێر بێ، بەڵکو دەیانەوێ هەولێر وەک بەغدا وێرانە و خوێناوی بێ چونکە هەولێر سەر بە بەغدایە. نایانەوێ کوڕ لە بابی پیاوتر بێ!

نەبوونی دەوڵەت دەردێکی کوشندەیە و میللەتەکەت سەرگەردان دەکا و هیچ کەس و لایەنێک نییە دەسەڵاتی بەغدای بە دەستەوە بێ و خێری کوردی گەرەک بێ. گۆران محەمەد قسەیەکی نەختێ توندی هەیە، دەڵێ: "عارەبێک نییە باش بێت و یەکێکی دیکەش خراپ، بەرامبەر بە کورد، هەمیشە عارەبێکی خراپ و یەکێکی خراپتر هەیە". ئەوە دربڕینێکی نەختێ تۆخە. من، لەگەڵ داوای لێبوردنم لە کاک گۆران، کەمێ ئەو دەربڕینە دەگۆڕم: دەسەڵاتدارێکی بەغدا نییە باش بێت و یەکێکی دیکەش خراپ، بەرانبەر کورد، هەمیشە دەسەڵاتدارێکی خراپ و یەکێکی خراپتر هەیە. باشبوونی دەسەڵاتی بەغدا لەگەڵ کورددا دەستبەردانە لە شانازییە مێژووییەکانیان و ئەوەش ناخیان بەتاڵ دەکاتەوە: ڕابردوویان هیچ و ئێستایان هیچتر دەکا. ئەوە قەبووڵ ناکەن بۆیە ناتوانن بەرانبەر بە کورد ڕەفتارێک بکەن، شایستەی مرۆڤ بێت نەک کۆیلە.

عەدنان پاچەچی، لە شەرقولئەوسەتدا باسی ئەوە دەکا کە کورد وەک میللەتێک مافی خۆیەتی سەربەخۆ بێ و دەڵێ: ئەگەر کورد بوایەم ئاواتم بۆ دەوڵەتی کوردی دەخواست. بەڵام کاتێ نوێنەری عیراق بوو لە نەتەوە

یەکگرتووەکان، ئەوەی نەدەگوت بەڵکو بە توندی دژی خواستی کورد دەوەستایەوە و ساڵی 1963 کاتێ مەنگۆلیا چەوساندنەوەی کوردی لە نەتەوە یەکگرتووەکاندا باس کرد، پاچەچی هار و شێت بوو و مەسەلەکەی وەک کێشەی ناوخۆی عیراق خستە ڕوو. ئێستاش، ئەگەر دەسەڵات وەرگرێتەوە، بە دڵنیاییەوە با دەداتەوە. پاچەچی عارەبێکی باشە بەڵام ناتوانێ بەرانبەر بە کورد دەسەڵاتدارێکی باش بێت. هەر ئەم شیعانە نەبوون لە سەر خوانی کورد دەلەوەڕان و شانی کوردیان لە دژی سەددام دەگرت و باسی مافە ڕەواکانی کوردیان دەکرد؟ ئەوەتا ئێستا گەورەترین بەربەستن لە بەردەم مافەکانی کورددا و هەمان سیاسەتی بەعس لە تەعریبکردنی کوردستاندا پیادە دەکەن و ئەوەی بەعس پێی تەواو نەکرا، بەو شەقوشڕییەی خۆیانەوە لە سەری بەردەوامن و تەواوی دەکەن. ئەگەر کورد ئەوانە نەبینێ کوێرایی داهاتووە و ئەگەر بیبینێ و خۆی لێ گێل بکا، بازرگانێکە و کەرەسەکەی خوێن و چارەنووسی کوردە و بە لایەوە گرنگ نییە ئەم نەتەوەیە چی بە سەردا دێ و چارەنووسی بە کوێ دەگا.

من باوەڕ ناکەم کورد ساویلکە بێ، بەڵام هەستی بچووکی کوشتوویەتی. خۆ شیعەکانیش ئەو هەستەیان هەبوو، بەڵام بەرانبەر بە کورد هەرگیز نەیانبووە. ئەوانیش سەدان ساڵە دەچەوسێنەوە کەچی ئێستا دەرفەتیان قۆستۆتەوە و خۆیان بوونەتە چەوسێنەر و بڕیار دەدەن مافی کورد چەند بێ و چۆن نەبێ.

ئێستا حاڵی حازر کورد ئاهەنگ بۆ ئەوە دەگێڕێ کە مام جەلال دەکرێتەوە سەرۆککۆماری عیراق. بەسمانە! سەرۆککۆمار کورد بێ، ئیتر مافی کورد چ واتایەکی نامێنێ. هەر دەڵێی شۆڕش بۆ کورسی سەرۆککۆمار و وەزیری دەرەوە کراوە و خوێن بۆ ئەو دوو کورسییە ڕژاوە و هەر لە سەر ئەوەش ئەنفال کراوین داوای ئەو دوو کورسییەمان کردووە. مام جەلال، یا هەر کوردێکی تریش کە بووە سەرۆککۆمار، یەکەم

ئەرکی ئەوە دەبێ جیاوازی لە نێوان گەلانی عیراقدا نەکا و نەبێتە پارسەنگی هیچ لایەنێک، بە تایبەتی پارسەنگی کورد. ئیتر نازانم بوونی کورد بە سەرۆککۆماری عیراق یا وەزیری دەرەوە یا سەرۆکی پەرلەمان چی دەگۆڕێ. کە لە ماوەی ئەو ساڵانەی دواییدا سەرۆککۆمار کورد بوو چیمان دەست کەوت؟! کەرکووک گەڕایەوە سەر کوردستان یا قەزا و ناحیە دابڕاوەکانی کەرکووک گەڕانەوە سەر کەرکووک؟!

ئاهەنگێڕانی کورد و هەڵپەڕینی بە بۆنەی هیچەوە، خۆی لە خۆیدا جێی سەرنجە. ڕەنگە نەبوونی خۆشی، گۆڕان، هەر گۆڕانێک خۆش بکا و بیکاتە بۆنە. سەرکردە دەستگیر دەکرێ، ئێمە بۆ دەربڕینی نارەزایی هەڵدەپەڕین. عافوات دەردەچێ، هەڵدەپەڕین. تێکدەشکێین، هەر هەڵدەپەڕین. کێ باوەڕ دەکا دوای شۆڕشی ئەیلوول و گەڕانەوەمان بۆ دیوانییە، پێشمەرگەی بێچەک گۆرانییان گوتبێ و هەڵپەڕیبن و عارەبی دیوانییەیان سەرسام کردبێ؟!

ڕۆژێکیان لە کەرکووک، پەڕۆی سەوز و زەرد شەقام و کۆڵانەکانیان گرتبۆوە و ئەو خەڵکە ڕێی دەربازبوونیان لە یەکتر گرتبوو و منیش بە ئۆتۆمبیلەوە ڕێم گیرابوو و وەستابووم. ئۆتۆمبیلێک پڕ بوو لە کوڕی گەنج، کە سینگیان لە جامەکانەوە دەرکردبوو و بە جۆشوخرۆشەوە هاواری بژی بژییان دەکرد، ئۆتۆمبیلەکەیان بە تەنیشتمەوە وەستا. گوتم: کاکە چی بووە؟ یەکێکیان گوتی: یاسای بەڕێوەبردن دەرچوو. گوتم: کەرکووک بۆ کورد دەستنیشان کراوە؟! بە جۆرە پێکەنینێکەوە تەماشای یەکتریان کرد. یەکێکیان گوتی: وەڵلا نازانم! منیش گوتم: ئیتر بۆچی وا دەکەن؟! وەڵامەکەیان پێکەنین بوو و لە سەر ڕاوەشاندنی پەڕۆ موبارەکەکەی خۆیان بەردەوام بوون. بە لای ئەوانەوە گرنگ نەبوو کەرکووک سەر بە کوێیە، بەڵکو گرنگ ئەوە بوو هاوار بکەن و نەفەسێک بەو وزە قەتیسماوەی ناخیان بدەن! بژی فلان و بژی فلانی تر! دەبا بژی، پیاو!

36. سەرانی حیزبی کوردی ساڵەهایەکە بە دروشم و میکانیزمی برایەتی نێوان کوردی داگیرکراو و دابەشکراو و داگیرکەری ئیستیتانی کار دەکەن و چەندی پێیان بکرێت تێدەکۆشن و ووزەیەکی زۆر خەرج بکەن تا هارمۆنییەک لەم میانەدا بخولقێنن. بەرهەمی ئەم ئەقڵیتە هەتا هەنووکە سیاسەتەکانی ئەتاتورک و خومەینی سەددام و ئەلئەسەدی بۆ کورد لێ کەوتۆتەوە. سووربوونی کورد لەسەر ئەم سیاستە سەقەت و زرە بەلای ئێوەوە بۆچی دەگەڕێتەوە؟

حەکیم کاکەوەیس: دەبێ ئێمە دەست لەوە بشۆین سەرانی ئێستای کورد بەو دابەشبوونەی ئێستایانەوە بەرەو ئازادیمان ببەن چونکە ئەوان بە ڤایرۆسی داگیرکەر بارگاوین و لێی ڕەها نابن. ئەگەر هیچیشمان پێ نەکرێ، دەبێ هەوڵی گۆڕانکاری لە بیرکردنەوەیان بدەین. ئەوان خەریکی بازرگانین و چەند دەوڵەمەندتر دەبن و سەرمایەیان زیاتر دەبێ، لە ئامانجە نەتەوەییەکانمان دوورتر دەکەونەوە و لە هەمان کاتدا توندتر دەست لە دەسەڵات گیر دەکەن. ئەوان، تەلیسمی دەوڵەمەندبوونیان شکاندووە و نهێنییەکەیان دۆزیوەتەوە... پێویستە تەلەسمی سەرفرازییان بۆ بدۆزینەوە. بنی دنیا دەپشکنن و لە کەسانێکی گوێڕایەڵی خۆیان دەگەڕێن کە لە قسەیان لانەدەن و زۆریان لەوانە دۆزیوەتەوە و بە هیچ جۆرێک کەسێکیان ناوێ بتوانێ بڵێ "نا"!. وەک گوتم، خەریکی ڕامکردنی کوردن بۆ داگیرکەران چونکە سوودی بازرگانییان لەوەدایە و ژیانیان لە سەر ئەوە هەڵدەسووڕێ. جارێکی تریش دەیڵێمەوە ئەوانەی توانییان بۆ ماچکردنی سەددام ڕیزبن کە تا تەوقی سەری نوقمی خوێنی کورد بوو، هەر ئەوەیان لێ چاوەڕوان دەکرێ کە ئێستا بەرهەمەکەی دەبینین. هەر ئەوەیان لێ چاوەڕوان دەکرێ کەرکووک بدۆڕێنن تا کورسییەکی سیادی (لە ڕاستیدا

کارتۆنی) لە بەغدا وەرگرن. ئەوان کورد بۆ برایەتی لەگەڵ داگیرکەری وڵاتیان و بکوژی کەسوکاریاندا گوش دەکەن و تا ئاستێکی زۆر سەرکەوتنیان لەوەدا بە دەست هێناوە، بەڵام چی لە بەرانبەرەکەمان دەکەن و چۆن ئەوان بۆ برایەتی گۆش دەکەن؟! پێم وایە گرنگ نییە ئەوان پلەی برایەتییان چەندە، گرنگ ئەوەیە ئێمە بە ڕەزامەندی خۆمان تەسلیمی ئەو پیلانە دەبین. بە دڵنیاییەوە لە سیاسەتی ئەسەد باشتر نابێ بەڵام بەرانبەرەکەی وەک خالید بەگداشیش دەستبەرداری کوردبوون بێ هەر لێی ڕازی نابن. تەنها بەوە لێی ڕازی دەبن یا نەمێنێ یا خزمەتکار بێ. ڕاستترین تەعبیر عیسمەت ئینونو، یا سەرکردەیەکی تورکی وەک ئەو گوتوویەتی: ئەوەی لە تورکیادا تورک نەبێ تەنها ئەو مافەی هەیە خزمەتی تورک بکا. لە ڕاستیدا ئەوەی لە عیراقیشدا عارەب نەبێ هەر ئەو مافەی هەیە خزمەتی عارەب بکات و ئەو برایەتییەی سەرانی کورد باسی دەکەن، ئەوەیە... خزمەکار بین. سەرانی کورد بە کۆیلایەتی و خزمەکاریمان شاگەشکە دەبن و هەر بەو ئاڕاستەیەماندا دەبەن نەک برایەتییەک کورد لەگەڵ عارەبدا یەکسان بکات. سیاسەتمەدارانی کورد خەریکی ڕاهێنانی گەنجی کوردن بۆ جاسووسێتی و خزمەکاری و بچووکی، تا ئامادەیان بکا هەموو ئەوانە بۆ داگیرکەران بکەن. نەمبیستووە ئەفسەری سەردەمی بەعس جگە لە موراسیلێک سەربازی تری لە ماڵی خۆیدا ڕاگرتبێ، کەچی ئەفسەری کورد ئەو سووکایەتییە بەچەکداری دەوری خۆی دەکات و هەر دەبێ پێشیبگوترێ پێشمەرگە!! بارەگاکان، هیچ کارێک بۆ چەکداری خۆیان نەدۆزنەوە، تەکلیفیان دەکەن بچن بگەڕێن و گوێ بگرن تا بزانن خەڵک باسی چی دەکەن... ئەم ڕاهێندراوانە بۆ سووکبوون و جاسووسێتی، هەر دەبێ بە پێشمەرگەش ناویان بهێندرێ. ئەرێ ئەمە سووککردنی پێشمەرگەش نییە، وا شەڕیش لە سەر ناوەکەی دەکرێ؟! بە ڕاستی لە

سای ئەم هەرێم و هەرێمایەتییەدا خەریکن نەفسیەتی بەرزی کورد تێکدەشکێندرێ و ئەوەش بە پیلان و مەبەست ئەنجام دەدرێ.

نازانم سەرکردایەتی حیزبەکان چ دڵێکیان بەوە خۆش دەبێ سەرکردەی کۆمەڵێ نەفسنزم و جاسووس و کۆیلە و ئامادەی کۆیلایەتی بن؟!

گەڕاندنەوەی کەرکووک بۆ سەر هەرێمی کوردستان بۆتە مەتەڵ و سەد ئەگەری لە بەردەمدا قوت کراوەتەوە. بەڵام بە بێ ئەگەر و مەگەر دەتوانرا ئەو ناوچانەی لە کەرکووک دابڕاون بگەڕێنەوە سەر کەرکووک و بەو شێوەیە کورد تیایدا ببێتە زۆرینەی ڕەها. بەڵام ئەوە ناکەن چونکە تەرازووی پەنجا بە پەنجا نەختێ لەنگ دەبێ. سەرەکوەزیرانی عیراق ئۆبالی جێبەجێنەکردنی ماددەی 140ی لە ملی خۆی دامالی و خستیە ئەستۆی سەرۆکایەتی کۆمارەوە، بەلام کە چ وەلامێکی نەدرایەوە، دیارە ڕاستە!... ئێمە خۆمان نامانەوێ ئەو ماددە مەتەڵە جێبەجێ بکرێ!

تەنانەت بەعسیش جاروبار، بۆ خۆڵەچاوکردنیش بووبێ باسی برایەتی دەکرد بەلام ئەمانەی ئێستا سیاسەتی چەڵەمەشکاندن لەگەڵ کورددا بەڕێوە دەبەن و هەوڵ دەدەن لە ڕێی باسکردنی بودجەوە کەرکووک لە بیری کورد بەرنەوە و بمانخەنە سەر خەتی مان و نەمان. برایەتی میللەتان کاتێ دێتە دی چەوساندنەوە لە ئارادا نەبێ. بەڵام کە کورد بەردەوام چەوساوە بێ، باسکردنی برایەتی تاوانێکە دەبێ وەک سزادانی زیناکار سیاسەتمەداری لە سەر بەردباران بکرێت! ئەنفالچی و ئەنفالکراو چۆن بە برا دەبن و ئەنفالکراو چۆن باوەڕ بە ئەنفالچی دێنێ؟!

شۆڕشکردن و دروشمی برایەتی، گەمەیەکە، مەگەر هەر بە سەر خەڵکی ساویلکەدا تێپەڕێ. کوشتن و برایەتی درۆیەکە ناچێتە هیچ جەوالێکەوە! ئەوانەش وەک بەعسیتی و کوردایەتی تێکئالاون و وەختێ بە خۆمان دەزانین پێشمەرگە فایلی هەیە و سوڵتان هاشم و خەزرەجی بەرپرسی موخابەرات ئەندامی سەرکردایەتی خۆمانن! من باوەڕ بەوە دەکەم، بەڵام

ئاڕاستەی زانیارییەکان بە پێچەوانەوە بووە... زانیاری لە ناو شۆڕشەوە بۆ بەعسییە کوردکوژەکان چووە نەک بە پێچەوانەوە.

هۆکاری قەبوولکردنی ئەو جۆرە گاڵتەجارییانە، لە لایەکەوە بە کاریزماکردنی سەرکردەیە، لە لایەکی ترەوە بە شەیتانکردنی سەرکردەیەکی تری کوردە کە لەگەڵ ئەو کاریزمایەدا ناتەبایە. واتە، هیچ لێکدانەوەیەکی ژیرانەی لە پشتەوە نییە.

37. لەو مێژووە شکشتخواردووەی هەمانە بە چ پرۆژەیەک و چۆن دەتوانین کەسایەتی تاکی کورد تێبهێنینەوە و سەرلەنوێ دابڕێژینەوە؟

حەکیم کاکەوەیس: ڕەنگە زیادەڕۆیی نەبێ ئەگەر بڵێم: هەرچی سیاسەتمەدارەکانمان ئەنجامی دەدەن، پێچەوانەکەی ڕاستە. مامۆستا مەسعوود محەمەد دەڵێ: "ئەگەر کەوتیتە سەر دووڕییانێک و نەتزانی کامیان هەڵبژێری، پرس بە حیزبەکانی خۆمان بکە، ئەوان کامەیان پەسەند کرد، تۆ ئەوی تریان هەڵبژێرە و لێی دڵنیابە". ئەم قسەیە گەمە نییە. ئەگەر لێکدانەوە و شیکردنەوە بۆ ئەو قسەیە بکەیت، هیچی ترت ناوێ و لە هەموو مەتەڵەکان دەگەیت. لە کوردستان چی ڕاستە؟ هەولێر بۆتە دووبەی؟! من پێم وایە ئەو پارەیەی بۆ مکیاجکردنی هەولێر سەرف کراوە بۆ گۆڕینی جەوهەری هەولێر سەرف کرابا، پاشەڕۆژی کورد مسۆگەرتر دەبوو. لە هەموو لاوە پیلان لە کورد دەکرێ و کورد خۆشی، خەریکی پیاسەی ناو باخچە جوانەکانە. لە هەموو لاوە چاڵ بۆ کورد هەڵدەکەندرێ و کورد خۆشی، لە ڕێی کەناڵە تەلەڤزیۆنەکانەوە، خەریکی ڕووتبوونەوەیە لە هەموو بەهایەکی ئەخلاقی. ئەوە سیاسەتی خەتەنەچییەکانە! لە شوێنێکی تردا باسم کردووە: خەتەنەچی، کە لە گەرمیان، کورت و کرمانجی پێیان دەڵێن کێربڕ، سیاسەتێکی سەیریان هەیە. هەموو کەرەسەکان ئامادە

دەکەن و منداڵەکەش، بە خۆی و ئامێرەکەیەوە دادەنێن. ئەوجا بە منداڵەکە دەڵێن: ئەها ئەوە حوشترێکە لە بن میچەکە! منداڵەکە سەر هەڵدەبڕێ و لە چاوترووکانێکدا نووکی ئامێرەکەی فت دەبێ و حوشتریش دەبێتە پەڕەسێلکە! شێوازی کارکردنی سیاسەتمەدارانی کوردیش وەک سەرقاڵکردنی هەندێ لە ڕۆشنبیران، شێوازی ئەو کێربڕانەیە و حوشتریان لەو خەڵکە کردۆتە پەڕەسێلکە! کاتێکیش بە خۆمان دەزانین نەک هەر کەرکووکمان دۆڕاندووە، کوردستانیش، بە هەولێر و مەولێرەوە فت کراوە! دە تۆش لە داخاندا بچۆرە پارکی سامی عەبدولڕەحمان و بە ناو سەدان گەنجی عارەبی برادا پیاسەیەک بکە. دوبەی لە دەوری سەری پارکەکە گەڕێ!

من لەو باوەڕەدام تاکە چارەسەرمان تێگەیشتنی دەروونی خۆمانە. لە ڕاستیدا، باش دوژمنی خۆمان دەناسین بەڵام جارێ خۆمان نەناسیوە چونکە ڕێگەی خۆناسینمان نەدراوە. کەی زانیمان بۆچی لە دۆڕاندنیشدا هەڵدەپەڕین، دەکەوینە سەر ڕێی ڕاست. لە سەرۆکجاشێکی ناوچەی شوان دەگێڕنەوە، سوپای بەعس ئیڤایەکیان بە سەربازێکی شوفێرەوە دابوویێ تا لە جێیەکەوە بۆ جێیەکی تریان بگوازێتەوە. سەرۆکجاشەکە ویستبووی بۆ شەڕی پێشمەرگە، بۆ جێیەک بچێ و پرسوڕای کردبوو. لە ئەنجامدا دەڵێ: با پرسێک بە "خەڵەف"یش بکەین بزانین ئەو دەڵێ چی؟! ئەوە ئەوپەڕی زەلالەتە لە ناخی تاکی کورددا و ئەرکە لە سەر هەموو کوردێکی دڵسۆز، هەوڵی چارەسەرکەدنی بدات.

38. میللەتان لە ئەفسانە و خەیاڵات و بابەتگەلی هەڵبەستراو قارەمان و سەرکردە و مێژوو بۆ خۆیان دروست دەکەن. کەچی ئێمە بێ هیچ بنەمایەکی کوردانە یان پێشینە و خوێندنەوەیەکی ڕۆشنبیرانە و ڕەخنەگرانە کەوتوینەتە گیانی کەسایەتی و سیمبۆڵەکانی ئەو چەند لاپەڕەیەی

سەروەرییەکانی مێژوومان. بە دیدی ئێوە بۆ بەشێکی کورد خەریکی بێبەهاکردنی رابردوو و ئێستایە؟

حەکیم کاکەوەیس: ئێمە کە دەڵێین فلانە سەرکردەی کورد قارەمان یا لێهاتوو یا دڵسۆز بووە، یەکسەر ئەنجامی قارەمانێتییەکەی بەرەو ڕوومان دەوەستێتەوە و وەک دیوار ناوچەوانمان بەری دەکەوێ. هەر بۆ نموونە، سمکۆی شکاک قارەمان و کوردپەروەر و دڵسۆز بوو، بەڵام ئەنجامی قارەمانێتی و دڵسۆزییەکەی چی بوو؟! قازی محەمەد قارەمان بوو و خۆی کردە قوربانی میللەتەکەی، بەڵام لە ئەنجامدا بە کوێمانی گەیاند؟! مەلا مستەفا قارەمان بوو و لە دەستی ئێران و عیراق و تورکیا، بە خۆی و پێنجسەد جەنگاوەرەوە دەرباز بوو و گەیشتە سۆڤیەت، بەڵام کورد بە کوێ گەیشت؟! خوانەخواستە لە پایەی بەرزی ئەو مەردانە کەم ناکەمەوە بەڵام ئایە ئێمە داستانمان بۆ خۆبەکوشتدان و دەربازبوون دەوێ یا ڕزگاری نەتەوەیی و سەرفرازی؟. ئەو زاتە بەرزانە نەیانتوانی کوردستان ڕزگار بکەن بۆیە شەڕ لە سەر ڕۆڵیان دەکرێ، ئاخۆ ئەرێنی بووە یا نەرێنی. ئەگەر شێخ مەحموود سەرکەوتوو بوایە تەوقەکردنی لەگەڵ ئینگلیزدا بە فەقیانەوە یا بێ فەقیانە، نەدەبووە جێی باسی کورد. کەسایەتییە گەورەکانی کورد، هەرچی بووبن، بە داخەوە لە ئاستێکدا نەبوون کوردستان ڕزگار بکەن. من کەس لەو زاتانە بە دڵسۆزتر نازانم کە ناوم هێنان، ئەوانیش لە هەوڵ و تێکۆشانیاندا سەرکەوتوو نەبوون. واتە هەرە مەزن و قارەمانی ئێمە ناسەرکەوتوون، بەڵام قارەمانی میللەتان لە بوارێکدا سەرکەوتنیان بە دەست هێناوە و وەک قارەمان ماونەتەوە. کورد خەڵکی وای هەبووە لە سیاسەتدا لە ئاستی ئەتاتورکدا بێ، بەڵام نەبوو بە ئەتاکورد چونکە دەوڵەتی بۆ کورد دروست نەکرد. کورد پێویستی بە کەسایەتییەکە بتوانێ ببێتە ئەتاکورد و ڕێخەڵۆکی هەڵڕژاوی نەتەوەکەمان

گردوکۆ بکاتەوە، بەڵام خۆمان، بە چەکی پێشکەوتنخوازی بەرەنگاری دروستبوونی کەسێکی وا دەبینەوە. دیاکۆ قارەمانی کوردە چونکە پێکهێنەری دەوڵەتی مادەکانە و ڕەنگە تاکە کەسایەتی سەرکەوتوو بێ لە مێژووی دوور و درێژی کورددا، کەچی بۆ ئەوەش هەمانە باوەڕ ناکەن کورد بۆ مادەکان بگەڕێتەوە.

هیچ کەسایەتییەکی کورد بەوە نابێتە کەسایەتی گۆڕەکەی برازێندرێتەوە و پارەی لێ سەرف بکرێ، بەڵکو ئەو هەنگاوەی بەرەو سەرفرازی ناویەتی دەیکاتە قارەمان یا نایکات. ئەوپەڕی قوربانی کە مرۆڤ دەتوانێ لە پێناوی نیشتماندا بیدا، لە دەستدانی گیانی خۆیەتی کە ئیتر چ داوای تری لێ ناکرێ، بەڵام ئەوە شەهیدبوون بوو سمکۆی شکاک بە دەستی هێنا یا باوەڕهێنان بوو بە کەسانێک کە نەدەبوو باوەڕی پێیان هەبێ. قاسملۆ لە هەوڵی دروستکردنی دەوڵەتی کوردستاندا شەهید بوو یا لە هەنگاوی دابەزین لەو مافەوە بەرەو هیچ؟. من قاسملۆ بکەمە قارەمان و داستانی بەرەنگاربوونەوە یا ئەویش وەک سەرانی حیزبەکانی باشوور لە هەوڵی گفتوگۆدا قارەمان و داستان بوو؟ قارەمانانی کورد، ئەوانەن کە شەهید بوون نەک ئەوانەی کە سەرکەوتنیان بە دەست هێنا، کە نەیانهێنا. ئێمە کە بە قارەمانانی خۆماندا هەڵدەڵێین، دەلاوێنینەوە. بۆ ئەو غەدرەی لێی کراوە و ئەو پیلانەی بۆی داڕێژراوە. هەمزە ئاغای مەنگوڕ قارەمان بوو... داستان بوو... مایەی شانازی بوو، بەڵام جگە لەوەی شینی بۆ بگێڕین چی بۆ بەجێ هێشتین؟!

جگە لەوانەش، کورد خۆی حەزی لە قارەمانی خۆی نییە و تاقیبی قارەمانانی میللەتان دەکا. بزانە چ داستانێک بۆ ئیمام عەلی هەڵدەبەستین! بزانە سەربازە عارەبەکان کە کوردستانیان وێران دەکرد، چۆن لە کورد بوونەتە ئەسحابە و قارەمان!

لە بواری فکریشدا بێگانەپەروەرین و بیرمەندی خۆمان پێ بچووکە. هەتا بیرمەندی خەڵک وەستابن، مەسعوود محەمەد و جەمال نەبەز کێن؟! هەتا مەحموود دەرویش وەستابێ عەبدوڵلا پەشێو و شێرکۆ بێکەس خەڵکی کوێن؟!

بەڵام بە کورتی، قارەمان و سیمبۆل، سەرکەوتنیان دیارییان دەکەن نەک قوربانیدانیان. ئێمەش سەرکەوتوومان هەبا، ڕۆژگارمان جۆرێکی تر دەبوو... بژی، لە پێناوی بژیدا و بڕووخێ، لە پێناوی ڕووخاندندا... مادام ڕقم لێیەتی بڕووخێ و مادام خۆشم دەوێ با بژێ و هیچی تر! سەرانی ئەمڕۆی کورد ئیمکانی ئەوەیان هەیە لە ڕێی سەرکەوتنەوە ببنە قارەمان و سیمبۆلی نەتەوەیی، چونکە ئەو بوارەیان هەیە. بەڵام نە بەختی خۆیان ئەوەندە یارە ئەو دەرفەتە بقۆزنەوە نە بەختی کورد ئەوەندە لەبارە هەڵکەوتوویەکی وای هەبێ.

لە سنووری ئەفسانەشدا، ئێمە خۆمان بووینەتە ئەفسانەی میللەتان و لە جنۆکە کەوتووینەتەوە. ئەوەی هەشمانە بۆ ڕەزامەندی نەیارانی خۆمان هەمانە. ئەژدەهاک ئەفسانەیە... پیاوێکی زاڵمی سێ سەرە. دوو لە سەرەکانی بوونەتە مار و خۆراکیان مۆخەسەری لاوانە. ئەگەر ئەوە هەڵبەستراو و دروستکراوی خەیاڵی کورد بوایە، نەدەبوو ناوی ئەژدەهاک بێ. ئەژدەهاک، (ئاستیاگ) بوو و کەسێکی ئاوها دڕندەش نەبوو. ئاستیاگ سەر بە مادەکان بوو و ڕۆژی ڕووخانیان کردە دەستپێکردنی ژیانەوە. بەڵام ئەو داستانە لە ناخماندا سەپاوە و زەحمەتە بتوانین بگەڕێینەوە سەر ڕاستی مەسەلەی نەورۆز و ئاگرکردنەوە. تەنانەت باسکردنی شتی وا، بە خراپە دەشکێتەوە: هەر ئەوەمان هەیە ئەوەشمان لێ تێکدەدەن. وەک پێشتریش گوتم، من ناتوانم بەو شێوەیە یادی نەورۆز بکەمەوە، بەڵکو بۆ نەریتی پێشوازیکردن لە ڕۆحی باوباپیران و بەڕێکردنەوەیان یادی دەکەمەوە.

39. دەسەڵاتی تورک شێخی پیران و عەبدوللسەلام بارزانی و سەید رەزای لە سێدارە داوە و شێخ سەعیدی باوکی شێخ مەحمودی نەمر و دەیان سەرکردەی تری شەهید کردووە. دەسەڵاتی فارس سمکۆ و قاسملۆ و شەرەفکەندی نمەکحەرامانە و بە فرتوفێڵ شەهید کردووە. دەسەڵاتی عەرەبیش لەمان باشتر نەبووە. خوێندنەوەی تۆ بۆ ئەم دیاردەیەی مێژوومان چییە؟ لەرووی سۆسیۆلۆژییەوە چۆن کورد لەم هاوکێشەیەدا هەڵدەسەنگێنیت؟

حەکیم کاکەوەیس: لەو باوەڕەدام لە سەردەمی بەعسدا بچوویتایەتە کۆشکەکەی سەددام و بتگوتبایە دەچم سەرکردەیەکی کورد دەکوژم، بە سەلامەتی لە کۆشکەکە دەرنەدەچوویت و دەکوژرایت. بەڵام لە ماڵی خۆت دانیشتبایت، بۆ کوشتنی پێشمەرگەیەکی ساکاری کەمکاریگەر ڕاپێچیان دەکردیت. دوای مەلا مستەفا، پیلانی کوشتن لە کێ کراوە؟! هەرچی کرابێ، دەزگا سیخوڕییەکان خۆیان ئاگاداریان کردۆتەوە تا خۆی بپارێزێ. یەک دوویەک ژەهرخوارد کران، بەڵام دەرکەوت ئەوەش مەسەلەی تر بووە نەک پیلانی بەعس، چونکە لەوانە فایلداریان تێدا هەبوو.

بەعس چەندین پیلانی لە مەلا مستەفا کرد و تەنانەت هەندێ کەسیشی پێدا تەقاندنەوە چونکە مەلا مستەفا لە دەرەوەی بازنەی دەسەڵاتی بەغدا و گەمە موخابەراتییەکانی بەغدادا بوو. بەڵام ئەوانی تر، لە گەرمەی شۆڕش و شەڕدا، داوە مووەکەی معاوییەیان لەگەڵ بەعسدا نەپساند تا ئەوەی گوتیان: بەڵێ سوپای عیراق پێویستی بە پشوو بوو بۆیە ئاگربەستمان ڕاگەیاند. ئێستا خەریکە دەردەکەوێ لە گەرمەی شۆڕشدا کورد... یا سەرانی کورد خەریکی چ گەمەیەکی جهەننەمی بوون.

شێخ سەعیدی پیران و عەبدولسەلام بارزانی و قازی محەمەد و سەید ڕەزا شەهید کران چونکە بێ ئەملاوئەولا سەربەخۆییان دەویست. داگیرکەری کوردستان لە کۆیلایەتی کەمتریان لە کورد بویستبا نەدەبوو قاسملو و شەرەفکەندی بکوژرێن چونکە ئەوان نەیاندەویست کوردستان لە ئێران دابڕن. لە ڕیزی سەرانی کوردی باشووردا تەنها مەلا مستەفا شەڕی مان و نەمانی لەگەڵ بەغدادا دەکرد و هەر ئەویش چەندین پیلانی کوشتنی لی کرا. ڕەنگە هەندێ لەوانی تر وردە پیلانیان لێ کرابێ بەڵام هەر لە ڕێی خۆیانەوە بۆیان ئاشکرا دەکردن.

مەلا مستەفا، بەرانبەر بەعس و هەموو دەسەڵاتدارەکانی بەغدا کێوێک بوو و بەرەو بەغدا نەدەبزوا. دەسەڵاتدارانی بەغدا، ئەوەیان دەزانی بۆیە بە لایانەوە زۆر گرینگ بوو بیفەوتێنن بەڵام هەرچییان کرد درزێکی ئەوتۆیان نەدۆزییەوە زەفەری پێ بەرن... ئیبراهیم گاباری یەکێ بوو لەوانەی تەکلیف کرابوو مین بە مەلا مستەفادا بتەقێنێتەوە بەڵام زوو خۆی ئاشکرا کرد و باجی ئەوەشی بەوە دا تەمەنێک لە بەندیخانەکانی سووریا بە سەر بەرێ بێ ئەوەی کەسە نێزیکەکانی مەلا مستەفا پرسیاری بکەن یا لە سەری بەدەنگ بێن. پێم وایە ئێستا، لە پەراوێزێکدا، لە هەولێر کەوتووە... ئاخر مرۆڤێک ڕابردووی جێی شانازی بێ، بە زەحمەت جێی دەبێتەوە.

40. کاریگەریی گرانی هەرەسی شۆڕشی ئەیلوول بە بیرکردنەوە و کارەکانتەوە بە زەقی دیارە. هۆکەی ئەوەیە خۆت پێشمەرگەی ئەو شۆڕشە و لە نزیکەوە بەشداری کارەساتەکە بوویت و بەچاوی خۆت هەرەست دیوە؟! یان تارمایی تەڵخ و ڕەشی ڕووداوەکانی هەرەسە لێتناگەڕێ؟

حەکیم کاکەوەیس: هەردووکیان. بە ڕاستی من کوڕی شۆڕش و هەرەسم نەک تەنها شۆڕش. ڕەنگە شۆڕش دروستی کردبم بەڵام هەرەس کردمیەوە

بە هەویر و شێلامی و دروستی کردمەوە. لە ڕێی هەرەسەوە تێگەیشتم زەلالەت چییە، چونکە بە پراکتیک پیشانی دام. هەستم وەک هەستی باوکێک بوو تاقە کوڕێکی هەبێ و هەر کە دەستی داری گرت، جوانەمەرگ بووبێ. شۆڕشێکمان هەبوو، فڕۆکەی دەخستە خوارەوە و تانکی تێکدەشکاند و بە چەکی سپی شەڕی دەکرد و لیوای ئەوەندە و فەوجی ئەوەندەی تێکدەشکاند و سەرۆککۆمار و وەزیرە عیراقییەکان دەهاتنە لای سەرکردەکەی. کوڕگەلێک لە مەیدان بوون هەر یەکەیان لە دڵی تاکە تاکەی سەربازی دوژمندا عیزرائیلێک بوو. وشەی پێشمەرگە، بە زمانی ئاگر لە دڵیاندا نووسرابوو و دەیسووتاندن. جاش، ئەگەر مەبدەئییان لێ دەرکەین، کەم بوون. خائین کەم بوون. بازرگان کەم بوون. فایل یا نەبوو یا کەم هەبوو. هیوای کورد لە چڵەپۆپەدا بوو. ناڵێم هەڵە نەبوو، بەڵام کەم بوو. خەڵکەکە، بە تایبەتی پێشمەرگە گلەیی لە سەرکردەی خۆی کەم هەبوو بە تایبەتی مەلا مستەفا. هەبوو قەدری نەدەزانی بەڵام وەرە با بەراوردێکی لەگەڵ مەلایەکەتێکی ئێستادا بکەین و من یەک نموونە دەهێنمەوە:

کە شەڕی 1974 دەستی پێ کرد، من ساڵێک بوو پێشمەرگە بووم و خەڵکی دەوروبەری خۆم دەناسین و بە پێی ئاسۆی ئەوسای بەرچاوم، چاک و خراپم لێک جودا دەکردەوە کاری خراپی هەندێ لە بەرپرسەکانم پێ ناخۆش بوو، بە تایبەتی واسیدە و واسیدەکاری و دیاریکردنی (مەعاش)ی ئەو خەڵکەی کە تازە دەهاتنە ڕیزی شۆڕشەوە بە پێی میزاجێک کە دواتر دەرکەوت بە مەبەستی ڕەنجاندنی ئەو گەنجانە بوو. دوای دەستپێکرنەوەی شەڕ، هەندێ تابووتیان بە بەر چاوی ئەو خەڵکەوە دانابوو بۆ شەهیدان! ئەو جۆرە کارانەم پێ باش نەبوو. لەگەڵ هەڵبوونی ئاگری شەڕدا، فڕۆکەی دەوڵەتی عیراق شەو و ڕۆژ بۆردومانی دەکرد و هێزی بەرگری میللی لە چۆمان چرا و لایتیان بە خەڵک دەکوژاندەوە تا چۆمان لە فڕۆکەوانەکانەوە دیار نەبێ. ئەمە، چەند کاریگەری هەبوو یا

نەبوو، باسی من نییە، بەڵام باسی من ئەمەیە: حاجی هادی تۆپزاوا لەگەڵ دەستەیەک بەرگری میللیدا بە دەوروبەری چۆماندا دەسووڕانەوە تا کەس لایت و چرا پێنەکات. دوو جیّب بە لایتەوە لە چۆمانەوە، بەرەو دەربەند و حاجی ئۆمەران دەرچووبوون. حاجی و یارانی، بە کلاشینکۆفەوە پێشیان پێیان گرتبوو و چەکیشیان لێ ڕاکێشابوون. فەرمانیان دابوو: ئەو لایتانە بکوژێننەوە!! فڕۆکە ناوچەکە بۆردومان دەکا!

حاجی لە یەکێ لە جیّبەکان دەچێتە پێشەوە و فەرمانەکەی دووبارە دەکاتەوە. پیاوێک لە جیّبەکەدا بە شوفێرەکە دەڵێ: لایتەکان بیکوژێنەوە! حاجی تەماشای دەکا و دەیناسێ. مەلا مستەفا بوو. چەکەکەی لادەبا و پێی دەڵێ: ئەزبەنی ببوورە نەمزانی جەنابتی. ئەویش گوتبووی: نا کاکە، هەقی خۆتە و پێویست ناکا داوای لێبوردن بکەیت... تۆ ڕاست دەکەیت!

لە سەر داوا و خواستی چەکدارێکی بەرگری میللی، مەلا مستەفای سەرۆکی شۆڕش و پارتی و کورد و هەموو شتێک، بەو تاریکەشەوە بە بێ لایەت ڕۆیشت. کام کادیرۆکەی ئەمڕۆ ئەوە قەبووڵ دەکات؟ ئاخر مەلا مستەفا ئاوها بووە مەلا مستەفا و ڕەفتاری لەو جۆرەی ئەو پیاوە، لایەنە خراپەکانی دەسڕییەوە. ئەگەر ڕەفتاری مەلا مستەفا وا نەبوایە، من بۆچی بەمانەی ئێستا بەراوردم دەکرد؟! خۆ ئەو پیاوە نە باوکم بوو نە باپیرم تا حورمەتی باوکایەتییەکەی بگرم و لە بارێکی وەهاشدا نیم بێ لێکدانەوە خەڵک بکەمە پێغەمبەر. پیاو سەرکردەی وای هەبێ پشتی قایمە و هیوای بەرزە. تەنانەت لە کاردانەوەی پیلانی جەزائیریشدا، ئەگەرچی ئەو دەمە هەستم پێی نەدەکرد و وەک ئێستا بیرم لێی نەدەکردەوە، کارێکی کرد هەر دەبوو ئەوە بکا و هەر کەسێکی تر لە جێی ئەو بوایە ڕەنگە شتێکی تری کردبا. لە سەرووی ئەوانەشەوە، مەلا مستەفا نەچووە دیوەخانی دوژمن تا بە مانگ و دوو مانگ بکەوێ و چاوەڕوان بێ سکرتێرێک پێی بڵێ: وەرە بۆ خزمەتی سەرۆکی فەرماندە! سەرۆک و مەرۆک دەچوونە خزمەتی ئەو!

مەلا مستەفا کەسایەتی تاکی کوردی بەرانبەر دوژمن بەهێز کردبوو و لە سایەیدا کورد خۆی پێ گەورە بوو. بەڵام هەرچی دەکرد سەرکردە چەپەکان لێیان هەڵدەوەشاندەوە و ئەوانەی دوای خۆشی پێچەوانەیان کردووە... کورد بچووک بچووک بووەوە تا وای لێ هات، سوڵتان هاشم و نزار خەزرەجی ببنە شۆڕشگێڕ و ئەندامی حیزبی کوردی... ئیتر نازانم ئەو جووتە ئەفسەرە کوردکوژە، وەک دوو بەعسیی کاریگەر بەو دووسەری و فایلدارییەی خۆیان ڕازیی دەبن یا ڕازی نابن! ئەگەر ئەوەیان کردبێ، ئایە بەعسییەکانیش وەک کورد لێبووردنیان بۆ دەردەکەن و خەڵاتیان دەکەن یا قورقۆشمی تواوە بە گەروویاندا دەکەن؟! سوڵتان هاشم، کە ناوی کیژەکەی ئەنفال بێ، تۆ بڵێی بۆ کڕینەوەی ژیانی خۆی ئەو سەرشۆڕییە قەبووڵ بکات و ڕازی بێ لە ناو بەعسدا پیاو و دەستچێنی حیزبە کوردییەکان بێ؟! خۆزگە دەمتوانی ئەو پرسیارە ئاڕاستەی خەزرەجی و سوڵتان هاشم بکەم!

لە ناو شۆڕشدا لە خەڵکی دڵسۆزەوە نێزیک بووم و دڵسۆزانە کارم دەکرد. لایەنە نێگەتیڤەکانی شۆڕشی ئەیلوول، بۆ بیرەوەری لێدەگەڕێم ئەگەر ڕۆژێک بڵاویان بکەمەوە. کەسێک لەگەڵ حوسێن فەیلیدا کار بکا چۆن دڵسۆز نابێ؟! کەسێک لەگەڵ خەسرەو تۆفیقدا کار بکات چۆن وردەکار نابێت؟! کەسێک کاکە حەمەی عەزیز و فەتاح ئاغا و نووری حەمە عەلی و فەرهاد عەبدولقادری ئەوسا کاژیک و دواتر پاسۆک و... ئەوانەی ناسیبێ یا هاودەمیان بووبێ، چۆن لە ناو شۆڕش و کوردایەتیدا ناتوێتەوە؟! حوسێن فەیلی هەموو شۆڕشی بە هی خۆی دەزانی و وای دەکردە هزری دەوروبەری خۆیەوە کە هەموو شتێک هی هەموو میللەتە. منیش لەو پیاوە مەردەوە فێر بووم لەو کونجەوە کە پەرم کردبۆوە، بەرپرسی هەموو شۆڕش بم، بۆیە کە ڕووخا، بە سەر مندا ڕووخا. لە تەمەنی بیستوشەش ساڵیدا، یەک حەفتە دوای شۆڕش تاڵێک لە ڕدێنم سپی

بوو. جا هۆکارەکەی فیسیۆلۆجیش بێ لە ناخی مندا وا چەسپاوە، هەرەسی شۆڕشی ئەیلوول پێش پیربوون پیری کردووم.

شۆڕش ڕووخا و لەگەڵیدا من و هەزارانی وەک من ڕووخاین. دوای نەمانی شۆڕش ئەوجا دەرکەوت چیمان بە سەردا هاتووە: زەلیل و سڵ و بە گومان و سووتاوی یەک تەقە لە شاخەکانەوە بکرێ، با هی جەردە و ڕێگریش بێ! هەموو کورد ببوونە پڵنگی ناو قەفەز و بەعسییەکان بڕیاریان دەدا کەی پشوو بدەن و کەی تێر بن... پڵنگەکانی زەکەریا تامر، فێری کاخواردن دەکران!! ئای کە دەردێکی گران بوو!... ئێستاش کە بیری لێ دەکەمەوە برینم دێنەوە سوێ!

بەڵام هەڵگەڕان بە شاخدا، هەر دەبێ داگەڕانی بە دوادا بێ. لەو باوەڕەدام گەورەترین هەڵەی مەلا مستەفا ئەوە نەبوو کە دەستی لە شۆڕش بەردا، بەڵکو ئەوە بوو کە بەو شێوەیە دەستی پێی کرد. ئەوەی دەیخوێنینەوە پێمان دەڵێ ئەو نەیویستووە دەست بە شۆڕش بکا، بەڵام ناچار کرا. هەمیشە ڕاپەڕینی کورد بەو جۆرەی کە باوە، ئەنجامی باش نەبووە و نەدەبوو شۆڕشی ئەیلوولیش ئەنجامی باش بێ. ئەگەرچی ئەو شاخانە پەنامان بوونە، بەڵام لە هەمان کاتدا ڕێیان نەداوە ڕێبازێکی دروست بگرینە بەر یا تەنانەت بیر لە ڕێبازێکی باشتر بکەینەوە. کە داگیرکەر تا ئاستی نامەعقوول بێزاری دەکردین، وەک ئەوە بوو ڕاستەوخۆ هانمان بدا بچینە شاخ و ئێمەش بە گوێمان کردووە. تۆش پێت وا نییە بەعس، بۆ نموونە، پێویستی بە شۆڕشی کورد بووبێ تا ئەو لایەنەی لەشکرەکەی لە خۆی دوور بخاتەوە کە گومانی لێی هەبوو؟ ئەدی سەلام عارف نەیگوتبوو لەو شەڕانەدا کاکە و محێسن دەکوژرێن؟!

41. پرسی کورد بە داگیرکراوی و دابەشکراوی وەک جەستەیەکی سەربڕاو و دەست شکاو و قاچ قرتاو و جەرگ و هەناو دەرهاتوو وایە.

پێت وایە هەر یەک لەم پارچانە بتوانن بە تەنها کاری خۆیان بکەن؟ یان پێکەوە بلکێندرێنەوە و جەستەیەکی تەواو و دروستییان لێ پێک بێتەوە؟

حەکیم کاکەوەیس: پێکچواندنی جوانت هێناوەتەوە. بەڵام با بە هەمان شێوە ئەو بارودۆخەش بهێنینە بەر چاومان کە دوژمنانە دەورمانی داوە: لە لایەکەوە شڵپەی شەویلەی گورگ دێ و لە لایەکەوە مرەمرِی کەمتیار دێ. لە لایەکەوە تەڵە و مین رِێی دەربازبوونیان گرتووە و لە لایەکەوە بەرەو کێڵگەی مین بە دوامانەوەن. لەملاوە بە چەکی شیعەگەرایی لێمان دەدەن و لەولاوە بە چەکی عرووبە و لەولاترەوە بە چەکی شارستانەتی. راوەکوردە و دنیا، کەرِ و کاسە و ئەوەندەی ورچی (پاندا) و کەوڵی رِێویش کەس بە تەنگمانەوە نییە. وەک لەتوپەتبوونی خۆمان دەبینین، دەبێ بارودۆخەکەش ببینین. دەکرێ ئەو کەرتوپارچانە لێکبدرێنەوە و ببنە یەک جەستە بە مەرجێ وەک پەنابەر رِێمان نەکەوێتە سێبەری ئەم داگیرکەر یا ئەوی تر. دەکرێ کۆیان بکەینەوە بە مەرجێ شۆرِشمان نەبێتە ئامانج و نیشانێکی دیاری بەرچاو: ئەوەتان وا بەو شاخانەوە و وەک شارەمێروولە نەوتیان پێدا بکەن و تەواو!! ئەوە دەکرێ و باشیش دەکرێ بە مەرجێ دە پێشمەرگە رۆڵی دە هەزار پێشمەرگەی شاخ ببینن بێ ئەوەی خۆیان بکەنە ئامانجێکی دیار و روون. ئێمە لەو ئاستەداین ئەوە بکەین؟! ئەگەر کورد بتوانێ کەرتوپاچەی خۆی گرد بکاتەوە و هەر کوێیەک داگیرکەری لێ بێ، بەرەی شەرِ بێ، هەنگاوێکی بەرەوپێشەوە و دەنێین. پرسیارەکە، خۆی لە خۆیدا رازینەبوونە بەوەی کراوە یا هەیە. ئاخر لە لایەکەوە بازرگانیمان لەگەڵ تورکیادا هەیە، لە لایەکەوە شۆرِش لە دژی دەکەین. کوردستان موڵکی کوردە و لەو هەرێمە نیمچە رزگارەدا، کوردی بەشەکانی تر و من و تۆش بە پاسپۆرتی ئەورووپاوە ئیقامەمان لە وڵاتی خۆماندا دەوێ و دەبێ

بزانن بە چ مەبەستێکەوە لە نیشتمانی خۆماندااین! ڕەنگە گومان بکەن تیرۆرستین!

کەی بووینە خاوەنی یەک ئامانج و یەک پەیام و هیچ بەرژەوەندی و پیرۆزییەکمان نەخستە سەرووی ئەو پەیام و ئامانجەوە، کەرتوپارچەمان، خۆبەخۆ دەچنەوە سەر یەک. بەڵام ئامانجی کورد بە قەدەر ژمارەی کوردە و بە دەگمەن نەبێ هیچیان لە هیچیان ناچێ! دەبێ لە سەرەتاوە لە ڕووی ئامانج و فکرەوە پارچەکانمان یەک بخەین ئەوجا لە ڕووی کردەییەوە دەنا هەر یەکەمان لە سەر ئەوی تر دەبێتە چاوساغی دوژمن! پارچەپارچەبوونی کورد کاریگەری زۆر خراپی لە سەر تەنانەت نەریتی کوردیش کردووە. هەندێکمان پەروەردەی دەستی مامۆستای بەعسین و هەندێکمان شاگردی توورانییەکانین و هەندێکیشمان نادر شا قارەمانمانە! ماندووبوونی زۆری دەوێ تا ئەو کاریگەرییانە لە ناخی خۆمان دەسڕینەوە!

42. ئەگەر تۆ سەرپشک بکەن لە ئەزموونی جولەکە گوڵبژێرێک بۆ سوودی کوردایەتی پێشکەش بکەیت چیمان بۆ هەڵدەبژێریت؟

حەکیم کاکەوەیس: جارێ دەڵێم غاندی چی بەرانبەر دوژمن کرد ئێوەش ئەوە بەرانبەر دوژمنی خۆتان بکەن. تەنانەت (خوێ)یشی لێ مەکڕن. غاندی ئیرادەی سەربەخۆیی بە جۆش نەبوایە، بۆچی بە بزنێکەوە سەفەری دەکرد و لە سەر شیری بزنەکەی خۆی دەژیا و خۆی لە هاتوهووت و فشەکردن بە سەر هەزاراندا بە دوور دەگرت؟ هەر سوودێک، لە هەر بوارێکدا بە داگیرکەر بگات، بە زەرەری کورد تەواو دەبێ، بە تایبەتی ئەگەر ئەو سوودە لە کورد خۆیەوە بێ، زەرەرەکە دەبێتە دە بەرابەر. تەنانەت ئەگەر لە تۆپێندا براوە بێ لە زەرەری کوردە و بدۆڕێنێ لە قازانجێتی چونکە بە بردنەوە گیانی شۆڤێنیتی و خۆبە زلزانی، ئەوەندەی

تر گەشە دەکا. دەڵێم: ئەگەر ناتوانن باری دوژمن بخەن، کە کەوت، ڕاستیشی مەکەنەوە. دەڵێم دەبێ لە هەموو بەرەیەکەوە شەڕی داگیرکەر بکرێ تا دەست لە داگیرکاری وڵات و کەسایەتیمان هەڵدەگرێ... کە بە بێ لێکدانەوە و نیەتپاکانە کورد ڕازی بوو عارەبی تەعریب دوو هێندەی کوردی ئاوارەکراو قەرەبوو وەربگرێ، گفتوگۆچییەکانمان بیریان لەوە نەدەکردەوە بەو پارەیە تەعریب بەهێزتر و جێگیرتر دەبێ، بەڵام کەسێکی وەک من، لە ماڵەکەی خۆمەوە بەوەم دەزانی و لە نووسیندا باسم کردووە و بڵاویش کراوەتەوە. ئێستا یەکێ لە کێشەکانی کەرکووک ئەو پارەیەیە کە بە تەعریبچییەکان دراوە، چونکە خانووی پێ دەکڕن و کاسبی پێوە دەکەن. بە ڕاستی خۆشتر دەبوو برایانە یا دۆستانە دراوسێی یەکتر بوایەین و هیوادارم هەر واشی لێ بێ، کە ئەوەیان لێ ناوەشێتەوە، ئێمە لە ماڵی خۆمان و ئەوان لە ماڵی خۆیان. عومەری کوڕی خەتاب دوعای کرد چیای ئاگر لە نێوان مەجووس و خۆیاندا پەیدا بێ و منیش دوعا دەکەم و دەڵێم دیواری کۆنکرێتی ئاگراوین لە نێوانماندا بێ تا نە ئەوان ببنە ئەنفالچی و نە ئێمەش بۆ بەرەنگاربوونەوەیان بە دوای قارەمانان بکەوین.

جوولەکە، لە ڕووی دەروونییەوە بۆ دامەزراندنی دەوڵەت ئامادە بوون. ئەو ئامادەییە وای لێ کردن کاری بۆ بکەن... هەموو کارێک، بە بێ ڕیزپەڕ. ئامووس ئووز دەگێڕێتەوە: لە چلەکاندا، جوولەکە لە نێوان پەنیری بەرهەمی عارەب و پەنیری مستەوتەنەکان دوودڵ دەبوون. پەنیری عارەب هەرزانتر بوو بەڵام پەنیری مستەوتەنەکان خاوێنتر بوو. ئەگەر هی عارەب بکڕن، ئەو گەنجە جوولەکانە گوناح نین کە شەو و ڕۆژ لە پێناوی دروستبوونی ئیسرائیلدا دەوان دەدەن و هەم کاری سەربازی دەکەن هەم وەرزێری؟ ئەی ئەگەر هی عارەبەکان نەکڕن هەستی دوژمنایەتییان بەرانبەر جوو زیاتر نابێ؟! ئەدی ئەوانیش خەڵکی ئیسرائیل نین؟! بزانە بۆ کڕینی سەلکە پەنیرێک چ حیسابێکیان لەگەڵ خۆیاندا دەکرد؟! ئەگەر ئێمەش

بیر بکەینەوە، بەرهەمی خۆماڵیمان پێ چاکتر دەبێ ئەگەرچی چاکتریش نەبێ! بە دەگمەن نەبێ، کامە کورد بیر لەوە دەکاتەوە بەرهەمی بازاڕ هی کێیە یا هی کێ نییە؟ گرنگ ئەوەیە کاکم جۆرکەکەی پڕ بکات، چونکە دەبینێ بەرپرسەکان چ هێڵەیەک بە بەرهەمی دەوڵەتە داگیرکەرەکان دەکەن.

جووەکان لە هەموو بەرەیەکەوە کاریان بۆ دروستکردنی ئیسرائیل دەکرد بەڵام ئێمە هەتا ئێستا یەک بەرەمان نییە کار بۆ دروستکردنی کوردستانی سەربەخۆ بکات. ئەوان، شەوی کریستالیان هەیە و ئێمە ئەنفال. ئەوان سوودیان لێی بینی بەڵام ئێمە پەکی هەڵپەرکێشمان نەکەوت. لە ڕاستیدا، ئەنفال و کیمیاباران بەس بوون بۆ دروسبوونی دەوڵەتی سەربەخۆ، بەڵام ئێمە وەک جووەکان بە دوای دەرفەتی دروستبوونی دەوڵەتدا نەگەڕاوین. بە پێچەوانەوە، ئێمە بە جوولەکەگەلێک دەچین لە عارەبەکان زیاتر کار بۆ وەحدەی عارەبی بکەن! شتی وا دەبێ؟! پێم وایە لەم بارودۆخەدا، حەمەڕەشید هەرەسیش ناتوانێ تەنانەت وەک نواندنی شانۆییش لاسایی جوولەکە بکاتەوە!

ئەوەی دەمەوێ هەڵیبژێرم بڕیاری دامەزراندنی دەوڵەتە. کارکردنە لە پێناوی ئەو ئامانجەدا و پشتگوێخستنی هەموو ئامانجێکی تر، ئەوەی لێ دەرکەی کە بۆ ژیان و مانەوە پێویستە. هەموو قسە و کردار و ڕەفتار و ئەتواری هەر تاکێکی کورد دەبێ بەو ئاڕاستەیەدا بڕوا کە دڵۆپە خوێنێکی کورد ئەوەندە گرانبەهابێ، لە پشت حەوت کێوان بڕژێ، هەر دەبێ و دەبێ تۆڵەی بکرێتەوە. ئیسرائیلییەکان نابینن بۆ گەڕاندنەوەی تەرمی کوژراوێکیان سەد چەکداری دیلکراوی عارەب ئازاد دەکەن؟! شێتن؟! نا، دەیانەوێ بیسەلمێنن کە جوو هەڵبژاردەی خوان و هەر تاکێکیان بە مردوویێتیش لە سەد عارەب گرنگترە. هەر تاکە نەفەرێک ئەو پشتەی هەبێ، کێوێک دەڕووخێنێ و قەت ناڕووخێ. تاکی کورد ئەو پشتەی هەیە؟.

دەیانمان زەریا قووتی دا و داوای تەرمیشیان نەکرایەوە. ئەوەی لە خاڵی پشکنینی تورکیا بە گەنجی دەستگیرکراوی کورد دەکرێ ئەگەر بە جوولەکە بکرێ، شەڕێکی وەک ئەوەی شەش ڕۆژەکە بەرپا دەکەن و دنیایەک دەسووتێنن. ئێمە هەر باسیشی ناکەین. ڕاستوچەپ سەریان دەتاشن و لایەکی سمێڵیان دەتاشن و دەیدەنەوە دەستمان. لە ڕاستیدا، ئەوە ئەو گەنجانە نین عیبرەت دەکرێن، بەڵکو دەسەڵاتدارنن سەریان دەتاشرێ! بەڵام کێ بە سەر خۆی دەهێنێ، کاکە؟! ئێمە لە کاری وادا دەڵێین: "لە من نەدرێ لە برام بدرێ، وا دەزانم لە ڕەشکەی کا دەدرێ!" بۆیە کەسمان بە سەر خۆمانی ناهێنین، بەڵام کاری وا ئەگەر بە سەر جوودا بێ، هەر تاکێکیان وا دەزانێ خۆی ئەتک کراوە. ئەوروپاییەکان قسەیەکیان هەیە: هەمووومان لە پێناوی یەکێکماندا و هەر یەکەشمان لە پێناوی هەموومان‌دا. ئێمە ئەوەمان هەڵگێڕاوەتەوە: هەمووومان لە دژی یەکێکماندا و هەر یەکەشمان لە دژی ئەوی تر!

43. ترسناکترین توخمێک تێکەڵ بە ئەقڵێت و کولتووری کوردی بوو بێت بەلاتەوە چییە؟

حەکیم کاکەوەیس: زۆر بە کورتی: ئەوروپازەدەگی کوێرانە، کە جێی دەروێشایەتی مۆسکۆی گرتۆتەوە و ئەویشیان جێی دەروێشایەتی شێخی تەریقەتی گرتبووە، بۆتە سەرباری دەردی خۆبەکەمزانین و بڕێوی خۆبەکەمزانین! لاساییکردنەوەی کوێرانەی بێ ڕەگ و ڕیشاڵی قەوزەئاسا. خۆلەبیرچوونەوە و ئاشنانەبوون بە مێژووی خۆمان. ئامادەییمان بۆ بوون بە هەر شتێکی دەرەوەی خۆمان. ئەوەش هۆکاری خۆی هەیە و بیرگەندەیی حیزبەکان بەر لە هەموو هۆکارەکانی تر دێ، تەنانەت پێش دڕندەیی داگیرکەریش دەکەوێتەوە. حیزبەکان، لە ماڵی خۆماندا، بۆ

داگیرکەر دەستەمۆمان دەکەن و لە گیانی ڕازینەبوون و ڕەتکردنەوە بەتاڵمان دەکەنەوە. لە ڕۆحی ئازادیخوازی بەتاڵمان دەکەنەوە. جاران، باوباپیرانمان فێریان دەکردین کە حکوومەت خودای سەر ئەرزە و ئێستاش پەیڕەو و پرۆگرامی حیزبەکان هەر ئەوەمان پێ دەڵێ و ئەوەمان فێر دەکات. پێویستە کورد دەزگایەکی بەهێزی نەتەوەیی هەبێ بە ئاڕاستەی پێچەوانەوە کار بکات و گەنجی کورد پەروەدە بکات تا لە داهاتوودا کاریگەری هەبێ.

44. لە نزیکەوە لەگەڵ کاک ئازاد مستەفادا کارت کردووە. بۆ تۆ ئەو سەرکردە گەورەیە چۆن بوو؟ کاریگەریی لەسەر تۆ چی بوو؟ باسی یەکێ لە یادگارە خۆشەکانتان پێکەوە؟ نەبوونی کەسایەتییەکی ئاوها لە هەنووکەدا بۆ پاسۆک و کورد چۆن دەبینن؟

حەکیم کاکەوەیس: پاسۆک، ئەگەرچی حیزبێکی نەتەوەیی بوو و ئامانجەکانی پیرۆز بوون، بەڵام لە لایەکەوە بە هۆی ناوشیاری خەڵکی کوردستانەوە لە بواری نەتەوایەتیدا، هەر بە دەڵەمەیی مایەوە، لە لایەکی ترەوە ئەو ئەرکەی خستبوویە سەر شانی، لەوە قورستر بوو بەو چەند کوردە نەتەوەییانە هەڵسوڕێ. کورد هەتا ئەمڕۆش دوای ناو و ناوبانگ و سەرۆکعەشرەت دەکەوێ نەک بیروباوەڕ یا کوڕە هەژارێکی وەک ئازاد مستەفا، جا با پەیامەکەی لە بەرزایەتیدا لە ئاستی پیرۆزی ئاینیشدا بێ. ساڵی 1983 یەکێ لە سەرکردەکانی پاسۆک داوای لە من کرد لە شام ببمە نوێنەری پاسۆک، بەڵام کاک ئازاد، کە ئەو دەمە یەکترمان نەدەناسی، نامەیەکی بۆ کاک جەلالی حاجی حوسێن ناردبوو و بە دەق تیایدا

نووسیبووی: " بە هیچ جۆرێ بە هیچ جۆرێ ئەو کاک حەکیمەمان وەک نوێنەری پاسۆک قەبووڵ نییە". من بەو هەڵوێستەی کاک ئازاد، نە سەرسام بووم و نە خەفەتبار، چەنکە هەرگیز یەکترمان نەدیبوو، بەڵام هەڵوێستی ئەندامە سەرکردایەتییەکەی تر سەرسامی کردم کە داوای لێ کردبووم ئەو ئەرکە بخەمە ئەستۆی خۆم. هەر لەوەوە بۆم ڕوون بووەوە کە کەس بە کەس نییە و کەس حیساب بۆ قسەی کەس ناکات دەنا چۆن یەکێ دەڵێ وەرە ببە بە نوێنەرمان و ئەوی تر دەڵێ نامانەوێیت؟! با ئەوەش بڵێم من هەر لە دوای دروستبوونی پاسۆکەوە، پەیوەندیم پێوەی هەبوو و لە ناو شاردا کارم کردبوو. چەندین جار بەیانی پاسۆکم لە کەرکووکەوە بردۆتە بەغدا و گەڕاندوومەتەوە بۆ کەرکووک.

دوایی کە کاک ئازادم ناسی، هەڵوێستی لە سەدا سەد گۆڕا و کە دیتی عارەبییەکی باشیش دەزانم و نەختێ دەستی نووسینم هەیە و هیچ کارێک بۆ ئەوە ناکەم پلەوپایە و بەرپرسیارەتی بە دەست بێنم، لەو هەڵوێستەی خۆی زۆر پەشیمان بوو... دەیگوت: خۆزگە زووتر دەمناسیت! بەڵام لە هەموو ڕوویەکەوە، کار لە کار ترازابوو. نە من لە ئەورووپا ئەو جۆشوخرۆشەم هەبوو کە لە کەرکووک هەمبوو نە کاک ئازاد ئەو تەندروستییەی هەبوو بچێتەوە مەیدانی تێکۆشان. کاری من لە ئەورووپا هەر ئەوە بوو لەگەڵ گۆڤاری خوێنداکری کورددا خەریک بم بێ ئەوەی ناوی منی لە سەر هەبێ.

جوانترین خەسڵەتی ئەو پیاوە بە لای منەوە ئەوە بوو، کە بۆی دەرکەوتبا لە بۆچوونێکدا هەڵەیە، لە پاشگەزبوونەوە دوودڵ نەدەبوو. کاریگەری ئەو لە سەر من زۆر بوو. کاک ئازاد لە خوای دەویست ئەوانەی دەوروبەری دەستیان قەڵەم بگرێ. بۆ نووسین و وەرگێڕان هانی دەدام، هەروەها بۆ خوێندنەوەی ئەو بابەتانەی سەرنجی خۆیان ڕاکێشابوو. نووسینی خۆی پیشان دەدام و داوای دەکرد ڕای خۆم بڵێم. زۆر جار بە گوێی دەکردم.

هەندێ جاریش بە پێکەنینەوە دەیگوت: پرست پێ دەکەم بەڵام مەرج نییە بە قسەت بکەم!

گۆشەیەک لە یەکێ لە نووسراوەکانی پاسۆکدا هەبوو ناوی پەرێزی ئازاد بوو و هەرکەس بیویستبا ڕا و بۆچوونی خۆی تێدا بڵاو دەکردەوە بە تایبەتی بۆچوونی توند. منیش هەر کە تەماشام کرد، یەکسەر گوتم: وەڵڵا کاک ئازاد پەرێز و بێستان، کە هیچی ئەوتۆیان تێدا نامێنێ بەرەڵا دەبن نەک ئازاد. نەختێ تەماشای کردم گوتی: ئەی چی لێ بکەین؟ دیار بوو سەرنجەکەمی بە دڵ بوو. چونکە پەرێزی ئازاد نییە. پێم وابێ ناومان لێ نا پارێزی ئازاد، بەو حیسابەی پارێز دەگرین و ڕاوی هەڵوێستی خراپی نەیارانی کورد دەکەین.

کاک ئازاد مردن پێی نەدەوێرا، بۆیە نەخۆشییەکەی درێژەی کێشا و دەرەقەتی نەدەهات. جارێکیان دکتۆر فەحسی دەکرد، بە لای منەوە ئەوە فەحس نەبوو بەڵکو ئەشکەنجە بوو. بۆڕییەکی پۆلایان بە ئێسکی سەر سینگیدا چەقاند تا مۆخەکەی بۆ موختەبەر دەربێنن. من بۆ ئەو شتانە دڵم ناسکە... لە لای خۆمەوە هەستم بە ئازار دەکرد. لە حاڵەتی وادا، وەک ئەوەیە لە جێیەکی بەرزەوە بڕوانمە خوارێ، بن پێم دێنە ئێش.. دوای فەحسەکە بە سادەیی و ساکارانە، بە شێوە حەسارییەکەی خۆم گوتم: کاک ئازاد جوولەجوول مەکە! واتە مەجوولێ با ئازارت پێ نەگا. ئەویش کە لە لایەکەوە ئازاری هەبوو و لە لایەکەوە بەو قسەیەی من پێدەکەنی، دەمو چاوی دابوو بە یەکدا و پێدەکەنی و دەیگوت: وەڵڵاهی جوولەجوول دەکەم!

ئەو مرۆڤە لە خۆی ڕادەدیت هەموو شتێک بکا. هەشت نۆ چەکداری پاسۆک لە کوردستان مابوون و لەو کاتەدا باسی یەکگرتنی سۆسیالیست و پاسۆک دەکرا. سۆسیالست بە سەدان چەکداریان هەبوو. کەچی کاک ئازاد دەیگوت: یەکگرتنی چی؟! ئێمە بیروباوەڕمان هەیە و دەبێ ئەوان بێنە ناو پاسۆکەوە.

یەکێ لەو هەڵوێستانەی کە کەم کەس دەتوانێ هەیبێ، مامۆستا شێرزاد بۆی گێڕامەوە... وەک لە بیرم بێ (بەڵام زۆر دڵنیا نیم) کاک ئازاد خۆشی جارێک باسی کرد، ئەمە بوو: لە سەروبەندی دامەزراندنی پاسۆکدا مامۆستا شێرزاد چووبووە ماڵیان. کاک ئازاد گوتبووی: ئەگەر ئێستا پیاوانی ڕژێم بێن و بڵێن تۆ لێرە چ کارەیت، چ وەڵامێکت هەیە؟ ئەویش بە سەرسوڕمانەوە گوتبووی: بڵێم چی؟! نازانم! کاک ئازاد، کەمێ بیری کردبۆوە و گوتبووی: بڵێ خوشکێکی هەیە و بۆ خوازبێنی هاتووم! ئەوە، لە دەستی هەموو کەس نایێ!

بە داخەوە کاک ئازاد زوو مرد دەنا ئەو ڕێبازە ئەوەی بە سەردا نەدەهات کە بە سەریدا هات. ئەو پیاوە، هیچ نەبێ بە هۆی لەخۆبوردەیی و ئەو تەوازوعەوە کە هەیبوو، کاری لەگەڵدا دەکرا.

45. جاران کورد بەدەستی ئەقڵێتی خێڵایەتییەوە دەیناڵاند. ئێستا حیزبایەتیی سەقەتیشی هاتۆتە سەر. کورد کەی و چۆن لەبارێکی تەندروستدا خۆی دەبینێتەوە؟

حەکیم کاکەوەیس: داوای لێبوردن دەکەم ئەگەر گومانەکانم لە جێی خۆیاندا نەبن یا زێدەڕۆییان تێدا هەبێ... من هەر وەک خەسڵەت، خەسڵەتی نەختێ سڵم هەیە چونکە تەمەنێکم لە بەردەستی دڕنداندا بردۆتە سەر. گومان دەکەم پەیڕەو و پرۆگرامی هیچ یەکێ لە حیزبەکانی کوردستان بە بێ پرسی دەوڵەتە داگیرکەرەکان داڕێژرابێتن. گومان دەکەم یەک شۆڕشمان بە بێ پرسی داگیرکەران بەرپا کردبێ. گومان دەکەم حیزبی شیوعی بە بێ ویست و ئیرادەی ئینگلیز هاتبێتە کوردستانەوە. گومانەکانیشم سەرچاوەیان ئەمەیە: هەرچی بیرۆکەیەک پێچەوانەی سەربەخۆیی کوردستان بووبێ، هەتا ڕۆژی ئەمڕۆش، پشتوپەنا و پشتگیریی هەیە و تاکە لایەنێک کە ئامانجی سەربەخۆیی هەبووبێ پاسۆک

بوو بۆیە تەفروتونایان کرد. خەڵکانی سەر بە پاسۆک ئێستاش دەڵێن نەمانتوانی بچینە ناو گەمە سیاسییەکانەوە، بەڵام کاکە، ئەوە گەمەی سیاسی نەبوو، بەڵکو گەمەی موخابەراتی دەوڵەتە داگیرکەرەکان بوو. هەر نهێنییەکت بۆ ئەو حیزبانە ئاشکرا بێ، دڵنیابە بۆ دەزگا موخابەراتییەکانی هەر چوار دەوڵەتەکەی دەوروبەرمان ئاشکرا دەبێ و بەشداریکردن لە سیاسەتی ئاوها، بەشداریکردنە لە پرسەی خۆت و حیزب و باوەڕەکەت.

ئەو شێوە کارکردنە وەها جێگیر بووە، تەنانەت ڕۆشنبیرانیش لە ئاستی تاکەتاکەشدا هەمان گەمە دەکەن. بە لامەوە سەیر نییە ئێرانێکی ئیسلامی پشتگیری حیزبێکی کۆمۆنستی لە کوردستاندا بکات، بە مەرجێ لە باسکردنی سەربەخۆیی کوردستاندا، گەردەلوول بەرپا بکا و خۆڵ لە چاوی خەڵک بکات. سەیر نییە ئەمەریکایەکی دژە قاعیدە و ئیسلام، پشتگیری لە حیزبێکی توندڕەوی غەزاکەری ئیسلامی لە کوردستاندا بکات، بە مەرجێ بە لای باسی سەربەخۆیی کوردستاندا نەچێ و ئەو دوو لایەنە دژ بە یەکەش، واتە کۆمۆنست و ئیسلامی، لە بەرەیەکی توندوتۆڵدا دژی باسی سەربەخۆیی کوردستان یەک بگرنەوە. من ئامادەم هەمزاغای مەنگوڕ بکەمە سەرکردەی خۆم، چونکە لە گەمەی موخابەراتی دەوڵەتان سەری دەرنەدەکرد و بەوپەڕی ساکارییەوە دەیویست خۆی و عەشرەتەکەی سەرفراز بن، بەڵام کەسێکم بە سەرکردە قەبووڵ نییە گەمەکەری دەزگاکانە و لە ڕێی حیزبایەتییەوە خاوەنی سامانێکە پێی دەڵێن ئەوەندە هەزار شەهید با شەهادەی بەرزیشی هەبێ و هەشت نۆ زمانیش بزانێ. حیزبایەتی نیوەتیرەی بازنەی عەشیرەتگەرایی لەوەی هەبوو درێژتر کرد. ڕۆشنبیرە سوودمەنداکانی بواری بشێوێنی و سەرلێشواندنیش بوونە پاڵپشتی درێژکردنەوەی ئەو نیوەتیرەیە.

تۆ وەرە دەیان و سەدان هەزار و بگرە ملیۆنێک لە شەهیدانی سەنگەر و دەستی پێشکەوتنخوازەکانم بۆ بگەڕێنەوە، ڕەنجبەخەساری دەیان ساڵی

نەتەوەی کورد قەرەبوو بکەوە، من بە خێڵایەتی و عەشیرەتگەرایی ڕازیم. واتە: بمگەڕێنەوە و بەرەو سەر سفر بەرزم بکەوە، خۆم دەزانم چۆن دەست پێ دەکەمەوە.

46. لە باری ئاینزاییەوە کورد ئەگەرچی بە ڕێژەیەکی زۆر موسڵمانە کەچی دەمارگیر نییە و دابونەریت و فەرهەنگی خۆی تا رادەیەکی باش پاراستووە و فەزایەکی هەناسەی ئازادی بۆ خۆی هێشتۆتەوە. لەم پانیاییەدا سەربەستی ژنیش بەشی شێری بەردەکەوێت. خوێندنەوەی ئێوە لەم رووەوە چییە؟ هەر لەم سۆنگەیەوە نییە تورک پێمان دەڵێن: لەچاو کافران کوردیش موسڵمانن؟!

حەکیم کاکەوەیس: من باوەڕ ناکەم هیچ میللەتێک هێندەی کورد بە ئیسلامەوە وابەستە بێ. بەڵام نەریتی خۆی، بە تایبەتی لەو ناوچانەدا کە لە شارەکانەوە دوورن و کەمتر کەوتوونەتە ژێر کاریگەری میللەتانی ترەوە، پاراستووە. دەچیتە هەر گوندێکی چەندماڵەی کوردستان، دەبینی باشترین و لەبارترین جێ بۆ مزگەوت تەرخان کراوە، بەڵام سروشتی کوردستان جۆرێکە، مزگەوت ناتوانێ ئافرەت بەند بکات و لە مەجلیس و کاروباری کۆمەڵایەتی دابیڕێ. جلوبەرگی ئافرەتی کورد، وەک هی پیاوەکان، سروشت بە سەریدا داوە کەچی پۆشتەترین جلوبەرگە و لەگەڵ دەستووری ئیسلامدا دەگونجێ. کاریگەری ئیسلام لە هەر ڕوویەکەوە لە سەر کورد هەبووبێ، لە ڕووی جلوبەرگەوە نەیبووە، ئەگەر مەلاکان ڕێزپەڕ بکەین کە جلی ئەسحابەکان لەبەر دەکەن، کە لە ڕاستیدا، ئەبو جەهل و ئەبو لەهەبیش هەمان ئەو جلەیان دەپۆشی. سروشتی کوردستان ئاسانکاری لەگەڵ ئەو جلوبەرگەدا ناکات و نەیکردووە کە هی بیابانە کە بۆ ئەوە و بایی ئەوە هەیە سێبەر لە جەستە بکات و لە تیشکی سووتێنەری

خۆر بیپارێزێ. جلوبەرگی کورد زیاتر بۆ پاراستنی گەرمایی جەستە دەشێ بەڵام هی بیابان بۆ خۆپاراستنە لە خۆر، ئاخر بێ حیکمەت نییە سەرڕووتکردن عەیب بێ و بێدەرپێیی ئاسایی بێ. ئێمە کە هەندێ لە دابونەریتەکانمان هەتا ئەمڕۆ پارێزراوە، دەبێ قەرزاری سروشتی کوردستان و پێداویستیەکانی ژیان بین، کە لە کوردستاندا خۆیان سەپاندووە و ماونەتەوە و هیچ فەلسەفە و ئایدۆلۆژیا و ئاین و باوەڕێکی تر دەخلیان بە سەرەوە نییە. ژنە عارەب بەوە عەیبدار نابێ سیمای خۆی دادەپۆشێ چونکە ئەوە پێویستییەکە و سروشت بە سەریدا داوە و وا نەکا تەپوتۆز (عجاج) هەناسەی لەبەر دەبڕێ، بەڵام کە کرا بە ئەرکێکی دینی و ژنەکوردیشی پێچایەوە، جێی پرسیارە. دەبوو زانا گەورەکانی کوردی سەر بە ئیسلام لەو بارەوە شتێ بڵێن یا فەتوایەک بدەن ئەو کێشەیە ساغ بکاتەوە. بەڵام کێ ئەو جورئەتەی هەیە؟! ئەمە لە ڕواڵەتدا شتێکی ساکارە بەڵام لە جەوهەردا چارەنووسسازە. ئەگەر پێغەمبەری ئیسلام، دروودی لێ بێ، خەڵکی ئەسکیمۆ بوایە نەک دوورگەی عارەبی، لەبەرکردنی کەوڵی گورگ و ورچ دەبووە سوننەت! ئەوسا دانیشتوانی بیابانی عارەبی چییان دەکرد؟! یا ئەگەر خەڵکی ئەسکیمۆ ببنە موسوڵمان، یا بووبێتن، چۆن لە کەشوهەوایەکی وادا کە پەنجا پلە لە ژێر سفرەوە بێ، جلێ لەبەر دەکەن بۆ کەشوهەوایەک بشێ کە پەنجا پلە لە ژوور سفرەوە بێ؟ تورکەکانی شوێنە ساردەکانیش وەک کورد و ئەوانیش بە هۆی سروشتەوە، نەریتی خۆیان پاراستووە چونکە خواستی سروشت خواستی ژیان و مانەوەیە.

کە ژیان وا بخوازێ کچ و کوڕ پێکەوە بۆ ئەو شاخانە (بچنە ڕێواسان)، چ هێزێک دەمێنێ پێش بە ڕەشبەڵەک و بالۆرە بگرێ؟! تەنانەت کرانەوە و دانەخراویشمان لە نەریت و کەلەپووردا بۆ سروشت و ئەرکی ژیان لە ناو ئەو سروشتەدا دەگەڕێتەوە. هەندێ جار پێداویستییەکانی ژیان دەکەنە پێوانەی پاشکەوتن و پێشکەوتنی سەرجەمی کۆمەڵگەیەک و بەوەش کورد

هەوا دەدەنە خەرەندی پاشکەوتنەوە، بەڵام تەنها بیرکردنەوە لە ئاوازەکان دەریدەخات کە لە هەر ناوچەیەک و جۆرە ئاوازێک لەبارە. حەیران، لە بنەڕەتدا هی ناوچە تەختانەکانە... قەتار و ئەڵڵاوەیسی بۆ ئەوە نابێ لەو کاتانەدا بگوترێ کە بە شاخێکدا هەڵدەگەڕێی یا دادەگەڕێی. ئەم ئاوازە هی ئەوەیە بە سەر پشتی هێسترەوە، لە سەفەرێکی دوور و درێژدا بگوترێ یا لە تەختانەکانی گەرمیان، لە سێبەری دارێکدا و لە دیار کانییەکدا بگوترێ. بەڵام هۆرە کە هەناسەی تێدا پچڕپچڕ دەبێ، مەگەر بە زۆر دەنا هی ناوچە تەختانەکان نییە. بۆ بیابانشینیش عەتابە زۆر لە بارە بە مەرجێ ڕوو لە شاخ نەکات.

47. بەکورتی راتان لەسەر ئەم ناوانە چییە؟!

مەولانا خالیدی نەقشبەندی، سمکۆ سمایلخانی شوکاک، مقداد بەدرخان، مەلای گەورە، رەفیق حلمی، عوسمان سەبری، جەمال نەبەز، شێرکۆ بێکەس، حەمە کەریم عارف، ئازاد عەبدولواحید ،عەلی مەردان، حەمەرەشید هەرەس، عەبدولڕەقیب یوسف، د. جەمال ڕەشید و ئیسمائیل خەیات....

حەکیم کاکەوەیس: ڕەنگە ئەم داواکارییە قورسترین ئەرک بێ بە سەرمیدا دەدەیت، چونکە هەموو بەشەرێک لایەنی چاک و خراپ یا ناچاکیشی هەیە. چۆن زەحمەتە تەماشای خۆر بکەم، ئاوهاش زەحمەتە بۆ هەڵسەنگاندن

تەماشای ئەو زاتانە بکەم. بەڵام بەشی ئەوەی گوناحبار نەبم یا بە هەڵەدا نەچم، وەک پێناسەی ماددە بنەڕەتییەکانی بوون بە کورتی باسیان دەکەم.

مەولانا: چەپەکان دەیانەوێ خانی و حاجی شیووعی بووبن. ئەگەر هەڵە بە هەڵە چارەسەر بکرێ، من دەمەوێ ئەوان و مەولانا پاسۆک بووبن! پێم وایە لەتوپەتبوونی فکری کورد و ناتەبایی نەبوونایە، مەولانا دەیتوانی مەزەبێکی ئازادیخوازانە لە ئیسلام بۆ کورد دابڕێ.

سمکۆی شکاک: سەرکردەیەکی کورد، کە ویستی لە بازنە نەفرەتییەکە دەرچێ، بەڵام گلا. ئەوەی لە کاتی کەمهێزیدا کردی زووتر بیکردایە، دوور نەبوو ئەنجام جۆرێکی تر بێ... بردنەوەی شەترەنجی پێ خۆشتر بوو لە بردنەوەی شەڕ!

میقداد بەدرخان: پاشایەکی کوردی بێتاج و عەرش. کەرەسەی سەرکەوتنی نەبوو.

مەلای گەورە: پێغەمبەرۆکەیەکی کورد، بەڵام بێئوممەت.

ڕەفیق حیلمی: یەکێ بوو لەوانەی یەک مەنجەڵ یاپراغ بەشی دەکردن... ئیمامی نەتەوەییەکانی سەردەمی خۆی بوو.

عوسمان سەبری: پێشمەرگەیەکی تەنها لە دارستانی شۆڤینییەتدا.

شێخ ڕەزای تاڵەبانی: بە تاقی تەنها ڕوکنێکی ئەدەبی کوردی پڕ کردۆتەوە و هەتا ئێستا کەس نەیتوانیوە جێی بگرێتەوە. قوڕ بە سەر ئەوەی بە شیعری (سەفیهانە) لاسایی دەکاتەوە.

جەمال نەبەرز: وانەبێژێکی ڕاستەقینەی مێژووی کورد و زمانی کورد و بیری کورد. خەمخۆرێکی ڕاستەقینەی کوردایەتی. ئەو نەبوایە دنیای کورد لەوە تاریکتر دەبوو کە هەیە.

شێرکۆ بێکەس: شیعر ڕۆژ بە ڕۆژ جوانی دەکا و حیزب ڕۆژ بە ڕۆژ پیری دەکا. شیعر دەیەوێ لێیەوە هەڵبێ و حیزب وەک پەڵەهەور ڕێ لە هەڵهاتنی دەگرێ. میترایییەکی جووتخودایییە، بەڵام ئیماندارییشە!!

حەمەکەریم عارف: دەنووسێ تا پشوو بدا و پشوو دەدا تا بنووسێ. بوخچەیەکە، پڕە لە کوردی... کوردییەکی شیرین. پێم خۆشە پێی بڵێم: توخوا ئاوەکەی بۆن گوڵاوەکە بۆ سەرچاوەکەت کەمێ لاوەکە!

ئازاد عەبدولواحید: بە بێ دەنگی تیماری زامی زمانی کوردی دەکا. ئازاد واتە ڕامان و ڕامانیش ئەمڕۆ، سەرچاوەیەکە بۆ کوردییەکی خاوێنی بێ گریۆگۆڵ. چۆن دەرەقەت دێ؟!

عەلی مەردان: ئەو کانەیە، عارەبیش لێی تالان دەکا و تەواو نابێ. هەقە وەک ئەنسکلوپیدیای ئاوازی ڕەسەنی کوردی سەیری بکەین؟

حەمەڕەشید هەرەس: هونەرمەندێکە، نەتەوایەتی بزوێنەری سەرەکییەتی. نەتەوەیی نەبێ نازانم چۆن دەبێ. تیژ و بڕندە و چڕ و پڕە... گردەبڕە.

عەبدولڕەقیب یوسف: وەلی دێوانەی شوێنەوارەکانی کوردستانە. نازانم بۆچی ئاوڕ لە (شەم)ی حەسار ناداتەوە.

د، جەمال ڕەشید: خۆزگە لە بری ئەو مامۆستایەی مێژوو کە دەهاتە پۆلەکەمانەوە من خەو دایدەگرتم، د. جەمال مامۆستام دەبوو. چۆن مامۆستا عەبدولقادر ئاراستەمی بەرەو بیرکاری برد، ڕەنگە ئەم، بەرەو مێژوو بیبردایە.

ئیسماعیل خەیات: تاقگەی ڕەنگە و بە سەر داروبەردی وڵاتی خۆیدا دەبارێ. نە دڕکێک دەبوێرێ نە گوڵێک... نە منداڵێک نە پیرێک، نە بەرخێک و نە گورگێک... وای چۆن لە دەروازەی ڕەنگەوە جێی خۆی لە هەناوی مێژووی کورددا کردەوە.

---

(1) إزدی، واتە سەر بە ئێزدان ـ یەزدان. چۆن ئێستا بۆ سووکایەتیکردن دەڵێن مەجووس، دیارە ئەو دەمەش هەر بۆ سووکایەتی ئێزدییان گوتووە، بە تایبەتی شاعیرێکی وەک جەریر، کە لە هەجودا دەستێکی باڵای هەبووە، بەکاری بردووە. ئەوەش لە سەردەمی ئەمەوییەکاندا گوتراوە نەک پێشتر.

[2] حەسەن خەیری: ئەو کوردە بوو کە ئەتاتورک، لە سەرەتاوە، پێی گوت: بە جلی کوردییەوە وەرە پەرلەمان و لەوێ، بە زمانی کوردی قسە بکە. دوای ئەوە ناردیە عوسبەی نەتەوەکان و لەوێ گوتی: کورد و تورک بران و لە یەک دەوڵەتدا دەژین و تورکیا هی هەردووولایە و ئێمەی کورد دەوڵەتمان ناوێ. دوای ئەوەی تورکیا جێگیر بوو، بانگیان کردە دادگا و بە تۆمەتی ئەوەی بە کوردی قسەی کردووە و جلی کوردی لە بەر کردووە، حوکمی ئیعدام درا. ئەویش پێش کوشتنەکەی گوتوویەتی: وەسیێتم ئەوەی لە کوردستان لە دەم ڕێیەک بمنێژن تا هەر کوردێک بەوێدا ڕەت بوو، تفێک ڕۆبکاتە سەر گۆڕەکەم، چونکە خیانەتم لە میللەتی خۆم کرد. بە باوەڕی من، حەسەن خەیری بەو قسەیە، لە هەموو تاوانێک پاک بۆتەوە بەڵام وەک ئیمامی خیانەتکاران، بە ئیمامەتی دەمێنێتەوە... حەسەن خەیری بۆ پێشەوە! خەڵکێکی زۆرت بەدواوەن!

[3] باش لە بیرم نەماوە ئاخۆ ئەو شیعرە هی جەریرە بە فەرەزدەقی گوتووە یا هی فەرەزدەقە و بە جەریری گوتووە. بەڵام یەکێکیان لە هەجوی ئەوی تریاندا گوتوویەتی و هی هەر کامیان بێ ئەنجامەکە هەر یەکە.

بەرهەمەکانی کاکەوەیس :

1. خێرت دەگاتێ ـ کۆمەڵەچیرۆکی عەزیز نەسین. لە فارسییەوە.
2. ڕۆمانی: کێڵگەی ئاژەڵ ـ جۆرج ئۆروێڵ ـ لە سویدییەوە
3. ڕۆمانی 1984ی جۆرج ئۆروێڵ ـ لە سویدییەوە
4. تەونی جاڵجاڵۆکە ـ ڕۆمان
5. بازنەی ترس ـ حوسێن سومێدە ـ بیرەوەری ـ لە ئینگلیزییەوە (بە ناوی خوازراوەوە)
6. بەردیش بە دەنگ دێ ـ ژیمۆسیاک ـ بیرەوەری سەردەمی پۆڵ پۆت ـ لە سویدییەوە.
7. گورگی ڕووتەڵان ـ هێرمان هێسە ـ لە سویدییەوە
8. گەلەلوورانی دەشتودەر ـ جاک لەندەن ـ لە سویدییەوە

9. دۆن کیشۆت ـ سەرڤانتێس ـ لە سویدییەوە. 249 لاپەڕە.
10.نامەکانی مەسعوود محەمەد
11.نەتەوایەتی کورد و ئیسلامەتییەکەی
12.هاوسەنگکردنەوەی تەرازوویەکی سەنگەلا ـ مەسعوود محەمەد وەرگێڕان ـ لە عەرەبییەوە.
13.زمانی کورد ـ مەسعوود محەمەد ـ وەرگێڕان ـ لە عەرەبییەوە
بۆچوونێک لەسەر لیکدانەوەی مرۆیی مێژوو ... مەسعوود محەمەد و لەعەرەبییەوە ـ چاپ نەکراوە.
14.کۆمەڵگای ئادەمیزاد؟ بۆچی لە شێتخانە دەچێت؟.. مەسعوود محەمەد ـ لە عەرەبییەوە ـ چاپ نەکراوە
15.تاوان و سزا ـ دۆستیۆڤسکی ـ لە سویدییەوە ـ چاپ نەکراوە.